

Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Львівський національний університет імені Івана Франка
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка
Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Глухівської міської ради Сумської області

Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика

**МАТЕРІАЛИ
II Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції**

22 лютого 2024 року

Глухів – 2024

УДК: 378:[005.745:004]-057.4-057.875 (082)

P64

*Друкується за рішенням вченої ради Глухівського НПУ ім. О. Довженка
(протокол № 10 від 27.03.2024 р.).*

Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практика : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Глухів, 22 лютого 2024 року) / за науковою редакцією д-ра пед. наук, професора Бірюк Людмили Яківни. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2024. 288 с.

Технічні редактори: д-р філософії, ст. викладач Тихонова Альона Петрівна, ст. викладач Шейко Галина Дмитрівна.

До збірника матеріалів увійшли тези доповідей науковців, педагогічних працівників, молодих учених та здобувачів освіти за результатами науково-дослідної роботи за напрямками: формування гнучких умінь (soft skills) як психолого-педагогічна проблема, розвиток гнучких умінь у здобувачів вищої освіти, теоретико-методичні основи формування soft skills у здобувачів загальної середньої освіти, формування наскрізних умінь у здобувачів дошкільної освіти.

Матеріали будуть корисними для науковців, педагогічних працівників, молодих дослідників, аспірантів, магістрантів, студентів, а також широкого кола читачів, які цікавляться актуальною науковою проблематикою.

Відповідальність за науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, а також дотримання принципів академічної доброчесності несуть автори публікацій.

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024

© Автори публікацій, 2024

ЗМІСТ

ЧАСТИНА I

Арушанян О. М. Розвиваємо емоційний інтелект дошкільників	8
Барко М. Ю. Soft skills як засіб ефективної інтеграції уроків з музичного мистецтва в освітньому процесі молодших школярів	11
Біла О. О., Бондаренко О. І. Розвиток гнучких умінь у молодших школярів із особливими потребами в умовах корекційно-розвиткових занять	13
Бірюк Л. Я. Зарубіжний та вітчизняний досвід формування soft skills у здобувачів освіти вищих навчальних закладів	16
Богута В. М. Змістовий компонент підготовки здобувачів вищої освіти за сертифікатною освітньою програмою «Формування soft skills молодших школярів»	20
Бойчук В. С. Формування soft skills підлітків на уроках англійської мови	21
Борисюнок М. О. Уплив цифрових освітніх технологій на формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи	23
Бреславська Г. Б. Формування у студентів-дошкільників soft skills як чинників успішної професійної діяльності	25
Вишник О. О. Психологічні особливості емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти	27
Гречаник С. В. Формування soft skills у контексті емоційно-естетичної компетентності учнів початкової школи	29
Демченко С. О. Громадянська компетентність та формування soft skills учнів початкової школи в контексті трансформацій українського суспільства	31
Єпіхіна М. А., Бадер С. О. Партнерська взаємодія як засіб розвитку soft skills в учнів початкової школи	33
Зобенько Н. А. Формування емоційного інтелекту в дітей молодшого шкільного віку	36
Золотаренко Т. О. Особливості розвитку soft skills у структурі громадянської освіти	38
Зорочкіна Т. С., Здір Д. Р. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес початкової школи	41
Ігнатенко О. В. Формування soft skills в процесі групової роботи на уроках інформатики в початковій школі	42
Качур О. С. Розвиток комунікативних умінь дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку	44
Коваленко А. О. Особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках музичного мистецтва	47
Красовська О. О., Ковалевич А. І. Формування гуманної особистості молодшого школяра шляхом упровадження аксіологічного підходу на уроках «Мистецтва»	48
Красовська О. О., Максимчук Н. С. Педагогічні технології формування екологічної культури учнів початкових класів Нової української школи	51
Крижановська В. В. Розвиток аналітичних навичок учасників освітнього процесу на базі університетських аналітичних центрів	54
Лучанінова О. П. Формування мовленнєвої компетентності учня початкових класів на уроках розвитку зв'язного мовлення: комунікативно-діяльнісний підхід	56
Лушпай Т. І. Формування критичного мислення старших дошкільників у сучасних умовах закладу дошкільної освіти	59

Маринченко І. В. Модернізація освітнього простору в контексті надбань теорії поколінь	61
Мойсієнко І. М. Навчання впродовж життя як педагогічна проблема	64
Нікітченко Н. Г. Еколого-валеологічна компетентність як трансверсальна здатність майбутніх учителів біології	66
Островська Н. О. Особливості розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти у процесі вивчення освітнього компонента «Тренінг комунікативності»	68
Півовар С. П., Півовар Н. В. Вплив дистанційного навчання молодших школярів на формування емоційного інтелекту	71
Пішун С. Г. Розвиток soft skills як фактор успішної професійної діяльності майбутніх учителів	74
Прокопенко В. В. Окремі аспекти формування soft skills у здобувачів медичної освіти засобами гуманітарних дисциплін	76
Сєрих Л. В. Розвиток soft skills підлітків закладів загальної середньої та позашкільної освіти в контексті естетичного виховання	78
Солод І. С. Здоров'язбережувальна компетентність молодших школярів в умовах воєнного стану	80
Тихонова А. П. Теоретико-методичні засади формування гнучких умінь у молодших школярів	82
Тюльпа О. І. Розвиток soft skills учнів молодших класів на уроках музичного мистецтва	85
Тюльпа Т. М. Формування soft skills майбутніх соціальних працівників у процесі викладання навчальних дисциплін гуманітарного циклу	88
Тюріна В. О. Формування soft skills як детермінант розвитку емоційного інтелекту майбутніх офіцерів поліції	90
Федій Ю. О. Використання інтерактивної платформи FigJam в процесі навчання англійської мови учнів початкових класів	92
Федоренко А. А. Використання цифрового контенту в позашкільних навчальних закладах для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів	94
Федоренко С. В., Бернадін Д. В. Розвиток лідерських якостей студентів у США: теорія та практика	97
Харковський Є. М. Soft skills як складник професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови	99
Хоруженко Т. А. Креативність як soft skills учителів XXI століття	101
Цалапова О. М. Медіаосвіта в родинному колі	103
Цегельська В. М. Розвиток креативного мислення учнів на уроках музичного мистецтва	106
Черкашина К. А. Розвиток soft skills як складова професійної компетентності здобувачів вищої освіти	109
Шакотько В. В. Розвиток навичок мережевої комунікації у системі цифрових компетентностей майбутніх учителів інформатики	111
Шейко Г. Д. Особливості розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку	114
Шепітко О. В. Теоретико-методичні основи формування soft-skills у здобувачів початкової освіти у педагогічній спадщині О.Я. Савченко	117
Шинкевич Д. К. Розвиток софт-скілів учнів початкової школи: стратегії, методи та	120

виклики

Шпак В. П. Готовність до навчання впродовж життя як гнучка навичка майбутнього вчителя початкової школи	122
Якименко П. В. Інтерактивні методи формування soft skills студентів	125
Якименко С. І. Формування soft skills майбутніх фахівців педагогічної освіти як умова професійної майстерності	127
Яневський В. О. Естетична культура як об'єкт наукового дослідження	129

II ЧАСТИНА

Альбертович С. М. Використання інноваційних технологій на уроках в умовах нової української школи	131
Андрейко С. С. Формування soft skills в учнів 11 класу на уроках української мови й літератури	133
Антощенко Я. В. Використання гуманістичних методів у формуванні життєвих компетентностей учнів	136
Антюшко П. О. Умови формування та розвитку гнучких умінь у здобувачів вищої освіти	138
Апостолова І. Г. До питання підготовки дітей до навчання в системі особистісно-орієнтованого підходу	141
Бабак К. Г. Формування soft skills в процесі впровадження елементів STEM на уроках інформатики у початковій школі	143
Бадуненко В. С. Віртуальні екскурсії як сучасна форма організації освітнього процесу молодших школярів	146
Бенько Ю. Є. Педагогічні умови формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів	148
Бершадська К. Ю. Гнучкі навички здобувачів вищої освіти XXI століття	151
Вариця В. Г. Soft skills як один із складників готовності майбутніх фахівців до реалізації інклюзивної освіти	153
Волошановська С. О., Величко М. С. Особливості психічних станів підлітків під час воєнного періоду	155
Ворона В. В. Психологічні аспекти формування медіакомпетентності учнів початкових класів	158
Гайдар Г. В. Світоглядна культура особистості як психолого-педагогічна проблема	160
Гарета О. Р. Творчі ігри як засіб розвитку лідерських якостей молодших школярів	163
Гладун В. О. Soft skills у формуванні громадянської свідомості учнів початкової освіти	165
Глумова А. В. Формування soft skills у молодших школярів засобами інноваційних технологій	167
Годорожа А. А., Канченко К. В. Теорії формування емерджентної грамотності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	169
Горбач А. А., Бершадська К. Ю. Формування емоційного інтелекту молодших школярів	173
Грищенко А. О. Використання технології критичного мислення для розвитку гнучких умінь у здобувачів початкової освіти	176
Дарменко М. С. Теоретико-методичні засади формування медіаграмотності у молодших школярів в умовах дистанційного навчання	179

Дивіза М. В. Розвиток гнучких умінь у майбутніх учителів початкової школи як засіб професійного зростання	181
Забара А.М. Використання цифрових технологій для розвитку soft skills молодших школярів	184
Запорожець М. М. Емоційний інтелект як складник soft skills	187
Грудницька А. О. Теоретичні засади формування читацької компетентності здобувачів початкової освіти засобами інфографіки	189
Іванов С. О. Стрес-менеджмент як професійно значуще гнучке уміння (soft skills) майбутнього практичного психолога	192
Іслангірієва А. А. Формування особистісно-професійного іміджу сучасного вчителя початкових класів	193
Клепець О. О. Гендерні особливості поведінки підлітків - учасників булінгу	196
Козуненко Д. І. Соціальна реабілітація як напрям соціальної роботи	198
Корінна А. Ю. Ігрові педагогічні технології як засіб формування навчальної мотивації в учнів початкової школи	200
Кормиженко А. П. Особливості підготовки вчителя початкових класів до виховання гуманного ставлення до природи у молодших школярів	203
Короткевич Р. О. Гнучкі уміння (soft skills) як професійно значущі уміння майбутніх працівників поліції	205
Крамаренко В. М. Формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів ігровими методами	207
Кутьїна В. С. Психолого-педагогічні засади формування критичного мислення у молодших школярів	209
Лаш Н. М. Гейміфікація як ефективний інструмент формування і розвитку ключових компетентностей молодших школярів	211
Лаш П. Є. Методи активного навчання як ефективний засіб розвитку soft skills майбутніх вчителів початкових класів	213
Левицька І. С. Засоби формування мотивації до навчальної діяльності у молодших школярів	215
Мазур С. О., Шевченко С. О. Формування цінності моральної автономії підлітків як передумова подальшого розвитку гнучких умінь	217
Міняйло О. В. Теоретичні засади формування монологічного мовлення молодших школярів засобами екскурсій	220
Наконечна В. Д. Готовність майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних педагогічних технологій як психолого-педагогічна проблема	223
Новіков О. О. Soft skills як основа формування цифрової компетентності старшокласників у процесі профільного навчання	225
Одинець О. Р. Полікультурний освітній простір як важлива умова формування толерантності особистості	227
Пащенко Т. А. Дидактичні можливості проєктних технологій для реалізації діяльнісного підходу в новій українській школі	230
Петрінко Б. М. Формування загальнонавчальних умінь молодших школярів в умовах Нової української школи	232
Пилипчак Н. О. Формування духовних цінностей молодших школярів як психолого-педагогічна проблема	235

Підан А. С. Формування гнучких умінь у майбутніх вчителів початкових класів у контексті технологічної освітньої галузі	237
Проненко Ю. О. Особливості застосування веб-квесту у початковій ланці як сучасної інноваційної педагогічної технології	239
Рагозіна В. О. Методи навчання математики для стимулювання інтелектуального розвитку учнів першого класу	242
Реуцька Л. В. Обдарована дитина: ілюзії та реальність	245
Сердюк В. О. Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи	248
Стахі А. І. Неформальна освіта батьків у ракурсі збагачення гнучких умінь взаємодії з молодшими школярами із особливими потребами	251
Суховій В. В. Деонтологічні аспекти управління закладами охорони здоров'я	254
Тишкевич К. М. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах Нової української школи	256
Федько Р. О. Розвиток гнучких умінь у здобувачів вищої освіти	259
Фігісова І. М. Розвиток soft skills учнів початкових класів	261
Фіщук А. А. Готовність майбутніх учителів початкових класів до групової навчальної діяльності засобами технології партнерства	264
Ханат Н. В. Формування соціальної компетентності молодших школярів в освітньому середовищі нової української школи	266
Худякова О. О. Застосування soft skills у формуванні лексичної компетентності учнів 3 класу	268
Чепрас Ю. І. Дидактичний ресурс технічних засобів комплексного розвитку учнів в інклюзивній початковій школі	270
Чернявська М. А. Формування soft skills в учнів 3 класу на уроках літературного читання	273
Шевченко Ю. Р., Овсяннікова А. І. Потенціал засобів народного мистецтва у креативному розвитку першокласників із особливими потребами	275
Шепелюк Ю. О. Формування комунікативної компетентності другокласників на уроках української мови за технологією розвитку критичного мислення	278
Баштовенко О. А. Фізичне виховання дітей дошкільного віку як валеологічна компетентність	280
Радовенчик А. І. Формування soft skills у майбутнього педагога в галузі фізичної культури	282
Бальман Т. М. Вплив академічної доброчесності на формування soft skills майбутнього вчителя початкових класів	285

ЧАСТИНА I

РОЗВИВАЄМО ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДОШКІЛЬНИКІВ

Арушанян Олена Михайлівна,
вихователь-методист Глухівського
дошкільного навчального закладу
(центру розвитку дитини) «Світлячок»
Глухівської міської ради Сумської області

Ключові слова: *емоційний інтелект, почуття емпатія, ментальні звички, психологічне напруження, емоційна саморегуляція, змішана форма освіти, рефлексія.*

Постановка проблеми. М'які (гнучкі) навички – це психологічні навички, які визначають успішність людини в житті та діяльності.

В українській дошкільній освіті традиційно застосовують скорочений набір «м'яких навичок», які ми формуємо у дошкільнят: спілкування, співпраця, критичне мислення, творчість.

Поряд з цим, науковцями доведено, що для «покоління Альфа» дуже актуальним є розвиток емоційного інтелекту, адже уміння розпізнавати емоції та адекватно реагувати на них є важливим складником щасливого життя людини у соціумі.

У Державному стандарті дошкільної освіти визначено, що сформована життєва компетентність людини базується на наскрізних уміннях, включаючи здатність розрізняти та конструктивно керувати емоціями [1, с. 13].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «емоційний інтелект» визначається як сукупність ментальних здібностей, які сприяють усвідомленню і розумінню власних емоцій та емоцій інших людей; здатність використовувати емоції для підвищення ефективності інтелектуальної діяльності та міжособистісної взаємодії.

Науковці довели, що дитина, яка емоційно вихована в дошкільному віці, є успішною в дорослому житті, адже має сформовану основу для вдалої самореалізації. Дорослий, якого не навчили розуміти власні почуття, не може впоратися з життєвими негараздами, його соціальні контакти порушені, а *почуття емпатії* не сформоване.

Розвивати емоційний інтелект дитини потрібно так само, як і розум. Уміння чути себе, розуміти свої емоції та бажання, висловлювати їх, давати собі раду в критичних ситуаціях – всі ці навички особистості формують найближчі до дитини люди - батьки та педагоги.

Професор психології Джон Готтман у книзі «Емоційний інтелект дитини» зауважує, що ці навички суттєво залежать від батьків. Якщо батьки відмовляються від власних емоцій та в родині не заведено говорити про почуття, то і дитина буде наслідувати таку поведінку, і навпаки [4; 3].

Новим викликом для дітей, батьків та педагогів закладів дошкільної освіти в Україні стала війна. Інна Кондратець, кандидат педагогічних наук, зазначає, що час, пов'язаний з ковідом і дистанційним форматом взаємодії з дітьми в умовах війни, довів істину: «як для педагогів, так і для вихованців на передній план сьогодні виходять розвиток емпатії та здатності до вольової саморегуляції, уміння розуміти власні емоції, слухати й чути, відчувати себе частиною команди, уважність до потреб одне одного» [3].

Для надання підтримки педагогам і дітям дошкільного віку в умовах війни психологи рекомендують психологічні практики, які допомагають сформувати позитивні *ментальні звички* [2].

Мета публікації. Працюючи в умовах *змішаної форми освіти*, наш педагогічний колектив поставив *завдання* - формувати у дітей здатність висловлювати свої почуття та бути чутливим до почуттів інших, сприяти розвитку здорових міжособистісних відносин вихованців.

Спробуємо навести приклади ігор, вправ та прийомів, які домагають цілеспрямовано розвивати навички емоційного інтелекту у дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Розвинути у дітей уміння розрізняти та керувати емоціями можуть дорослі, які вмінють керувати своїми емоціями і подають правильний приклад.

У супроводі практичного психолога, вихователі закладу дошкільної освіти працюють з власними емоціями, навчаючись *емоційної саморегуляції*, послабленню тривожності, роздратування, методам психологічної стійкості (опановують дихальні вправи, практики «заземлення» (наприклад, знайди навколо себе 5 речей однакового кольору, 4 речі, яких можна торкнутися, 3 речі, які можна почути, 2 речі, які можна понюхати, 1 річ, яку можна покуштувати), рефлексійні практики (наприклад, пригадування приємних моментів життя), вправу «Тут і тепер» тощо).

Заради спокою і рівноваги малят педагоги стараються не проявляти в присутності дітей тривогу, знервованість, гнів, роздратування та інші негативні емоції.

Середовище, в якому перебувають діти, має бути позитивним, дружнім, доброзичливим, по можливості й радісним.

Різноманітні освітні взаємодії, які використовують педагоги закладу в освітньому процесі, передбачають забезпечення сприятливого емоційного клімату в групі, надання емоційної підтримки, *зняття емоційного напруження* малят **засобами спілкування та спільної діяльності**.

Для підтримки емоційного здоров'я дошкільників важливо дотримуватися усталеного розпорядку дня, який має щоденний набір послідовних дій.

Під час організації ранкових зустрічей вихователі використовують вправи та ігри комунікативного спрямування «Будиночок емоцій», «Поділись своїм настроєм», «Карусель компліментів», тощо. Дошкільнятам до вподоби ігри-вітання в колі, руханки зі словесним та музичним супроводом, а також пальчикові ігри.

Перед заняттями або протягом дня вихователь з дітьми переглядають «Екран настрою», відзначають «настрій групи», радіють тому, що в певній кількості дітей виявився гарний настрій.

Практичний психолог у корекційно-розвивальній роботі з дітьми практикує проведення «Подорожей до країни емоцій», де малята навчаються розуміти емоції, власні та інших людей, та керувати ними.

Вихователі закріплюють у дітей *навички емпатії* в іграх, застосовуючи вправи зі смайликами, обговорення емоцій персонажів казок та мультфільмів.

Ефективними прийомами навчання розпізнанню емоцій є коментування емоцій дітей вихователем, коли відбувається вербалізація почуттів дитиною. Наприклад, «Ти зараз злишся. Але бити дітей не можна, можна повідбивати м'яч» або спонукання до проговорювання їх дитиною - «Я розсердився, тому що Тарас взяв мою іграшку без дозволу».

Навчаючи дітей старшого дошкільного віку правильно висловлювати почуття, пропонуємо «Метод незакінчених речень»: « Я сумую, коли...»; «Я радію коли...», «Мені страшно, коли...», «Я ображаюся, коли...».

Більш складним завданням є формування в дошкільнят **навичок керування емоціями**. Вихователі, використовуючи ігрові прийоми, пропонують малятам дихальні вправи «Лісоруб», «Трубач», «Віхола» та інші.

Зняти психічне й м'язове напруження дітям допомагають вправи на релаксацію з ігровим сюжетом під музичний супровід «Сонячний зайчик», «Квіти і дощ», «Пташки», «Кулька» тощо.

Педагоги навчають малят проживати негативні емоції, пропонуючи різноманітні види активностей – малювання свого настрою, ліплення з тіста, ігри с піском, кидання м'ячиків об стіну.

Провідною діяльністю в дошкільному віці є гра. У будь-яких умовах *дошкільнята граються*. Під час сюжетно-рольової гри дитина має можливість спілкуватися з іншими дітьми, розуміти емоції партнерів по грі, правильно вибудовувати комунікацію.

В грі діти відображують різні життєві ситуації та емоції, які супроводжують їх - радість, сум, злість. Це допомагає розпізнавати та розуміти почуття інших, сприяє формуванню емпатії.

Щоб надихнути дітей на гру, педагоги дошкільного закладу створюють місця з відкритими матеріалами, які спонукають малят на взаємодію між собою.

Враховуючи поради психологів, радимо батькам, щоб діти не придушували негативні емоції, а проживали їх. Знайомимо, що стереотипні реакції дорослих «Не вередуй!», «Не кричи!», «Не чіпай!», «Не сумуй!», «Заспокойся!» не дають змоги дитині зрозуміти свої емоції та повноцінно пережити їх.

Привернути увагу батьків до проблеми розвитку емоційної компетентності дітей може організація фотовиставки «Галерея емоцій».

Педагоги та батьки мають пам'ятати правило: як дорослі реагуватимуть на прояв емоцій та переживань дитини-дошкільника, так дитина і сприйматиме себе.

Спокій і здоровий глузд необхідний сьогодні педагогам як ніколи. Адже, перебуваючи у *стані психологічного напруження*, особливо під час тривалого перебування в укритті, діти можуть вередувати або бути плаксивими.

Педагоги в таких випадках застосовують педагогічну практику «Обійміть і втіште», адже для дитини надзвичайно важливими є *тактильні відчуття*. Можна взяти вихованця на руки, поколисати, погладити по спинці й лагідно проговорити, що розумієте як йому важко, і вам також, але треба трішки потерпіти.

Відвести увагу дітей від страхів, негативних переживань допомагають усмішка, іграшки, приємні несподіванки, виконання спільних руханок під музичний супровід, тощо.

Висновки. Розвинений у дитинстві емоційний інтелект допомагає людині керувати поведінкою, думками, будувати довірливі та доброзичливі стосунки з іншими людьми, бути впевненою в собі.

Застосування ігор та вправ для розвитку почуттів, спільна діяльність, рольові ігри, забезпечать формування цих навичок у дітей дошкільного віку. Крім того, самі дорослі мають бути прикладом для дітей, показуючи як ефективно керувати своїми емоціями.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / упоряд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко.-Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
2. Кабанцева А. Як пережити війну і не втратити здоровий глузд. *Дошкільне виховання*. 2023. № 4. С. 7–9.
3. Кондратець І. Мистецтво жити в невизначених умовах. *Дошкільне виховання*. 2022. № 9. С. 8-10.
4. Литвиненко І. Сучасна дитина у світі почуттів. *Дошкільне виховання*. 2019. № 3. С. 3-6.
5. Світич С. Розвиваємо емоційний інтелект дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2022. № 2. С. 12-14.

SOFT SKILLS ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УРОКІВ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Барко Михайло Юрійович,

аспірант кафедри педагогіки і психології початкової освіти

ННІ педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**

канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, молодші школярі, інтеграція, особистісне зростання.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, коли розвиток особистості та соціальні навички набувають все більшого значення порівняно з технічними знаннями, виникає необхідність упровадження ефективних методів розвитку *soft skills* у молодших школярів. Одним із перспективних підходів є інтеграція уроків музичного мистецтва в освітній процес, яка може стати ключовим чинником формування різних гнучких умінь. Глобалізаційні процеси, які характеризують сучасний етап розвитку цивілізації, породжують тенденцію побудови універсального світу, а безперервне новаторство стимулює до пошуку творчих особистостей, які долатимуть кордони середніх можливостей та передають досвід людства молодому поколінню задля перетворення оточення на краще [4, с. 185].

Таким чином, музичне мистецтво стає не лише засобом передачі знань про музику, а й ефективним інструментом для виховання гармонійно розвиненої особистості, здатної впевнено виходити у світ та успішно взаємодіяти з ним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження та публікації в галузі інтеграції музичного мистецтва в освітній процес молодших школярів вказують на ряд ключових тенденцій та важливих висновків. За останні роки дослідження акцентують увагу на розвитку соціальних навичок через музичне виховання. *Soft skills* як засіб інтеграції уроків з музичного мистецтва розглядали: О. Бойченко: «Формування *Soft skills* у молодших школярів на уроках музичного мистецтва»; Л. Ковальчук: «Інтеграція музичного мистецтва в освітній процес початкової школи: розвиток *soft skills*»; І.Петренко: «Розвиток *soft skills* учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва за допомогою STEM-підходу»; Т. Скрипник: «Музично-творча діяльність як засіб розвитку *soft skills* у молодших школярів»; Н. Шевченко: «Вплив музичних уроків на розвиток комунікативних навичок молодших школярів». Усі зазначені дослідження показують, що уроки музичного мистецтва мають значний потенціал для розвитку *soft skills* у молодших школярів. Використання інтерактивних методів, інтеграція з іншими предметами, STEM-підхід, музично-творча діяльність та різні форми музичної діяльності – все це може допомогти у розвитку емоційного інтелекту, креативності, комунікативних навичок, навичок співпраці, саморегуляції, самопрезентації та інших *soft skills*.

Мета публікації: полягає в розгляді та підкресленні значущості інтеграції *soft skills* через музичне мистецтво в освітньому процесі молодших школярів. Презентація позитивного впливу музичного навчання на розвиток творчості, комунікаційних навичок та емоційного інтелекту призначена стимулювати обговорення та усвідомлення необхідності інтеграції цих аспектів у навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі розвиток навичок міжособистісного спілкування, творчості та критичного мислення, відомих як *soft skills*, набуває великої вагомості в освіті молодших школярів. Пріоритетним завданням сучасної початкової ланки освіти є формування «суб'єкта вільного і відповідального морального вчинку та свідомої діяльності» [2, с. 300]. *Soft skills* визначаються не тільки як елементи,

які дозволяють ефективно взаємодіяти з іншими, а й як важливий складник особистісного зростання. Комунікація, творчість, саморегуляція та інші аспекти цих навичок допомагають формувати готовність дитини до подальших викликів. У сучасному швидкозмінному світі, де технології надають нові можливості та вимагають гнучкості, soft skills стають критичним елементом підготовки молодших школярів до майбутнього. Зазначені уміння дозволяють дітям ефективно взаємодіяти в команді, розвивати творчі рішення та адаптуватися до різноманітних ситуацій, бути комунікабельним, уміти працювати в команді; уміти самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, формуванням моральних якостей, свого культурного рівня. За дослідженнями Н. Гишки учні мають володіти наступними soft skills: уміння організовувати своє робоче місце; дотримуватися режиму дня; покроково планувати свої дії; доводити роботу до логічного завершення, творчо підходити до вирішення всіх завдань, відстоювати свою думку [3, с. 30]. Таким чином, розвиток soft skills у молодших школярів не тільки сприяє їхньому особистісному зростанню, а й готує їх до викликів сучасного світу, де вміння ефективно співпрацювати та креативно мислити стають визначальними для успіху. Підводячи підсумок, зазначимо, що «м'які навички» – це риси особистості, необхідні для взаємодії та налагодження продуктивних відносин між людьми. Soft skills застосовуються в будь якій індустрії, будь-якої професії, будь-якому виді діяльності за будь-якої взаємодії між людьми [1, с. 145].

Уроки музичного мистецтва глибоко впливають на розвиток soft skills у молодших школярів через різноманітні аспекти. По-перше, музична діяльність сприяє розвитку комунікаційних навичок. Під час колективних виступів та спільних репетицій діти навчаються взаємодіяти, висловлювати свої думки та слухати інших. Вони вчаться спілкуватися без слів, виражаючи емоції через музичні вирази. Другий аспект стосується розвитку творчих навичок. Виконання музичних творів вимагає від дітей творчого підходу, здатності шукати нестандартні рішення та виражати власну індивідуальність. Це сприяє розвитку критичного мислення та уміння дивитися на проблеми з різних ракурсів.

Важливим аспектом є підтримка когнітивного розвитку молодших школярів. Вивчення музики вимагає від дітей концентрації, розвитку пам'яті та аналітичного мислення. Інтеграція музики в навчання дозволяє розвивати ці навички паралельно з основним навчальним матеріалом. Інтерактивне навчання є однією з найбільш гнучких форм включення кожного учня в роботу, забезпечує перехід від простих до складних завдань, вчить використовувати не готові знання, а здобувати їх із власного досвіду, що веде до розвитку мислення – творчого і діалектичного [5, с. 13].

Більше того, уроки музичного мистецтва глибоко впливають на розвиток емоційного інтелекту. Діти вчаться розпізнавати та виражати емоції через виконання музики. Це допомагає розвивати емпатію, сприяє кращому розумінню власних та чужих почуттів. Вони навчаються виявляти та реагувати на емоційні вирази в музиці, що веде до більш глибокого сприйняття навколишнього світу. Такий інтегрований підхід стає тим кроком, який готує молодше покоління до викликів сучасного світу. Інтеграція музичного мистецтва в навчальний процес молодших школярів сприяє збільшенню ефективності навчання та розвитку не лише музичних, а й загальних життєвих навичок.

Крім того, музична освіта стимулює творчий потенціал учнів. Це не тільки важливо для розвитку музичних талантів, а й для стимулювання творчого мислення в інших сферах навчання. Діти, які займаються музикою, частіше проявляють ініціативу та винахідливість. Творчий підхід до навчання сприяє не лише збагаченню музичною культурою учнів, а й формуванню комплексу важливих навичок, що стають основою для гармонійного особистісного та інтелектуального розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У підсумку можна зазначити, що інтеграція музичного мистецтва в навчальний процес молодших школярів є важливим інструментом для розвитку soft skills та загального особистісного зростання. Результати досліджень переконують в тому, що уроки музики сприяють розвитку комунікації,

творчості, співпраці та інших соціальних навичок, необхідних для успішної адаптації дітей у сучасному світі. Відзначаємо позитивний вплив інтеграції музичного мистецтва на когнітивний розвиток та стимуляцію творчого потенціалу. Збагачення навчального процесу через музику розширює можливості учнів і сприяє їхньому гармонійному розвитку.

До перспектив дослідження відносимо вивчення впливу тривалості та систематичності уроків музики на формування соціальних та когнітивних навичок. Додаткові дослідження можуть також звертати увагу на способи інтеграції музичного мистецтва в різні предмети освітньої програми для досягнення максимального позитивного ефекту.

Список використаних джерел

1. Бахмат Н. В. Розвиток soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. 2022. №1. С. 45–52.
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ : Букрек, 2018. 320 с.
3. Гишка Н. В. Формування загальнонавчальних умінь та навичок в учнів початкових класів. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка*. Серія: Педагогіка / редкол.: В. Кравець, В. Мадзігон, Г. Терещук та ін. Тернопіль, 2009. № 1. С. 29–32.
4. Горлова А., Калашнікова Ю. Шляхи розвитку soft skills як передумова формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. № 47, том 2. 2022. С. 183-189.
5. Остапенко Н. М. Теоретичні і методичні засади формування лінгводидактичної компетентності у майбутніх учителів української мови і літератури : автореф. дис. ... доктора пед. наук :13.00.02. Київ, 2010. 40 с.

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИХ ЗАНЯТЬ

Біла Олена Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри дошкільної та початкової освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного університету,

Бондаренко Оксана Іванівна,
асистент вчителя, практичний психолог
з корекційних занять Кілійського закладу
загальної середньої освіти №3
Кілійської міської ради

Ключові слова: *розвиток, загальнокультурна грамотність, здобувач початкової освіти з особливими потребами, корекційно-розвиткове заняття.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах удосконалення системи інклюзивної освіти в Україні, значно активізувався науковий пошук ключових підходів до розвитку гнучких умінь молодших школярів з особливими потребами. Ідеться про важливий етап особистісного становлення учнів у контексті збагачення їхньої загальнокультурної грамотності, упровадження дієвих технологій і методик щодо набуття дитиною здатності до творчого осмислення та переосмислення дійсності, вільної комунікації, активної співпраці у команді з ровесниками тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Креативне мислення дитини є сприятливим інтегративним чинником її соціалізації. Саме соціальна діяльність, як визначальний фактор гармонійного становлення молодшого школяра, у своїй основі має творчий характер. У процесі вмотивованого засвоєння ціннісного змісту суспільного життя учень особливо переживає різні етапи суб'єктивного відкриття та створення власного соціального простору. Креативне мислення як когнітивний аспект творчої діяльності виступає постійним супутником та передумовою успішного розвитку учнів різного віку упродовж усього періоду їхнього шкільного життя. При цьому, як підкреслюють О. Біла, Д. Іванова, відбувається збагачення вміння особистості свідомо аналізувати проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити пропозиції прогнозуючого характеру тощо [1].

Мета публікації. Розкрити своєрідні особливості введення у контекст корекційно-розвиткових занять індивідуальних, групових й інтегрованих завдань зі збагачення гнучких (соціальних) умінь у молодших школярів з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу. Креативність молодшого школяра – це загальна властивість особистості учня, що віддзеркалюється, передусім, у його навчально-пізнавальній діяльності й зумовлює її творчу спрямованість; здатність дитини до самостійного вибору оптимального й оригінального шляху вирішення навчальних завдань, генерування ідей, новизна яких може бути як об'єктивною, так і суб'єктивною [2, с. 80].

До основних критеріїв розвитку креативності учнів початкової школи з особливими потребами прийнято відносити:

- активність і захоплення школяра ми цікавою діяльністю;
- мимовільне створення учнями спонтанних ситуацій;
- вибір школярами конкретних творчих завдань для конкретного виконання.

З огляду на вищезазначені критерії розкриємо у створеному нами методичному кластері приклади творчих занять із учнями з особливостями з акцентом на змістовно-цінні форми розвитку нестандартного мислення особистості засобами народної педагогіки [2, с. 27]. Серед них актуальними вважаємо використання різних серій творчих вправ, арт-ігор, досліджень, експериментів, народознавчих експедицій і проєктів, театральних інсценівок сюжетів народних казок тощо.

Так, продуктивним, на наш погляд, є використання *інтерактивних вправ із серії «Плюс один», що базується на казкових сюжетах*. Учні розповідають уже відому українську народну казку, додавши до її змісту ще один об'єкт, якого не було раніше. Наприклад, у складі опорних карток із об'єктами можуть бути ілюстрації «дівчинки», «будинка», «орла», «трьох чашок», «трьох стільців», «мавпи», «слона» тощо [3, с. 2-3].

Презентуємо фрагмент творчої розповіді педагога: «Прилетів у ліс орел, налякав бабусю, яка жила у лісі, і забрав її з собою на гілку дерева. Івасик-Телесик занепокоївся через те, що бабуся не з'явилася додому вчасно ...».

Доцільним у зазначеному сенсі вважаємо введення цікавих сюжетів із таких українських народних казок, як «Дід, баба та курочка Ряба», «Кривенька качечка», «Коза-дереза», «Колобок» тощо. Результативність такої серії вправ позначається на позитивній динаміці щодо творчого розвитку уяви молодшого школяра, відтворення ним оригінальних і нестандартних ідей.

Метою *театральної вправи з елементами пальчикового театру* («Пальчик, пальчик, де ти був?») є формування у дітей стійкого інтересу до театрального мистецтва, розвиток у них фантазії та художньо-творчих здібностей. Така вправа сприяє загальнокультурному розвитку та стимулює індивідуальний прояв учня у процесі активної взаємодії з іншими суб'єктами. Зокрема, педагог демонструє вправу та паралельно мелодійно декламує текст, а учні синхронно виконують низку рухів руками згідно ілюстрації на картці. Наприклад, може бути використано такий текст: «Пальчику, пальчику, Де ти бував? Я з цим братом в ліс ходив, А з цим братом борщ варив, З цим я кашки скуштував, А з найменшим

заспівав». Одним із видів роботи з пальчиковим театром є створення та введення тематичних комплектів іграшок у святкових постановках з етно-елементами, а саме таких, як «Масляна», «Прийди, весно, прийди красна» тощо.

Зазначений дидактичний ресурс у театральних вправах дозволяє значно підвищити пізнавальний інтерес учнів до етнічної спадщини країни, темп розвитку просторового мислення дітей, їхні артистичні здібності тощо.

Наступний блок *творчих вправ з елементами мультимедійних технологій* («Емоційний світ мультфільмів») займає особливе місце у системі корекційно-розвиткових занять з особливими молодшими школярами.

Так, учням пропонується перегляд відеозапису, що демонструє емоційний стан тих або тих героїв мультфільму. Тут корисно використати змістовну серію вітчизняних мультфільмів і анімаційних телесеріалів, що містять народознавчий ресурс («Микита Кожум'яка» (автор О. Олесь, режисер М. Депоян), «Козаки. Навколо світу» (режисер М. Медвідь), «Чарівний горох» (режисер Я. Руденко-Шведова) тощо. Не менш цінний контекст є й у таких зарубіжних мультфільмах, як «Вінні Пух», «Том і Джері», «Міккі Маус».

Творче завдання, яке слід виконати учням полягає у вільному спостереженні за широкою палітрою емоцій героїв та у наступному їх відтворенні(зображенні) із використанням різних засобів невербального інформування (міміка, жести, тези, малюнок тощо). Відтак, цікавим вважаємо такий формат проведення вправи, коли на одній половині екрану представлено малюнок учня, а на іншій – герой епізоду чи мультфільму [5, с. 2].

Тут слід звертати увагу дітей на те, що їхні дії мають відбуватися одночасно. Саме у такий спосіб учень може мимовільно слідкувати за покращення власної акторської майстерності. Більш ефективною є творча робота школярів із казковими сюжетами вітчизняних мультфільмів з елементами народних традицій, обрядів («Як козаки сіль купували» (режисер В. Капустян), «Хто боїться дядечка Бабая» (режисер Н. Марченкова), «Гаємний посол» (автор О. Коваленко). Активно можуть використані й такі зарубіжні мультсеріали, як «Міккі Маус», «Цуценячий патруль» тощо.

Мультиплікаційна продукція у контексті наведених вправ постає дієвим засобом розвитку творчого потенціалу дитини через якісне засвоєння нею трансльованих цінностей і етнічних норм.

Презентуємо також зміст *творчої вправи з елементами музикальної терапії* («Я малюю музику»). Учням пропонується прослухати одну із вільно обраних ними мелодій (сучасну українську або народну пісню, колядку, веснянку, колицкову пісню, забавлянку («Не ходи Орисю», «Сорока-Ворона» тощо). Далі, за допомогою акварельних фарб, зобразити настрій, який відчули діти та який було закладено в уривку музичного твору. Така вправа розвиває музичний слух і пам'ять молодших школярів, їхнє креативне мислення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Активне введення у контекст корекційно-розвиткових занять індивідуальних, групових й інтегрованих вправ і завдань з елементами народного мистецтва сприяє міцному закріпленню будь-якого дидактичного матеріалу, збагаченню в особливих молодших школярів гнучких (соціальних) умінь та креативного потенціалу. На наступному етапі дослідження перспективним убачаємо систематизацію креативних вправ і завдань для випускників початкової школи з різними нозологіями.

Список використаних джерел

1. Біла О. О., Іванова Д. Г. Антропоорієнтована спрямованість професійної діяльності креативних педагогів у контексті збереження самоцінності дитинства. *Професійна підготовка фахівців мистецько-педагогічного профілю: теорія і практика* : колективна монографія / за заг. ред. О. О. Білої, Ізмаїл: ІДГУ. 2022. С. 46–60.

2. Солодовнікова О. Креативний підхід в навчанні молодших школярів. URL: <https://vseosvita.ua/library/kreativnist-vcitela-21475.html?rl=123401> (дата звернення: 09.06.2023).

ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Бірюк Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор кафедри
педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *здобувачі вищої освіти, формування, гнучкі навички (soft skills), важкі навички (hard skills).*

Постановка проблеми. Науково встановлено, що природа дійсно наділила людину певними гнучкими вміннями, але їх умовна сила не більше 15% від того максимуму, які можна розвинути завдяки регулярній практиці. У гарвардському дослідженні з означеної проблематики зазначається, що професійне ствердження майбутніх фахівців на 85% залежить від гнучких умінь (soft skills) і тільки на 15% - від вузькофахових компетентностей (hard skills). Переконані, що у процесі професійної підготовки здобувачів освіти у ЗВО необхідно формувати означені вміння у процесі освітньої діяльності. Заклади вищої освіти повинні мати свою політику реалізації розвитку soft skills у студентів та викладачів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідниками [1; 2; 5] вже уточнено сутність понять та розмежовано важкі (hard skills) і гнучкі (soft skills) вміння. Розглянемо їх.

Тверді вміння стосуються професійної компетентності з обраної спеціальності, вони формуються за освітньою програмою та переліком освітніх компонентів (дисциплін навчального плану). Сформованість означених навичок перевіряється на заліках, семестрових та кваліфікаційних екзаменах. Hard skills уважаються прямими стійкими професійними вміннями, вони прості для спостереження в житті, вимірювання, легко піддаються розчленуванню на низку простих і кінцевих операцій та входять до переліку вимог, викладених в посадових інструкціях.

Поняття soft skills вважається збірним терміном і передбачає опанування безліччю варіантів поведінки, що сприяють успішній соціалізації, зокрема є необхідними в командній професійній діяльності. Соціалізація – це взаємодія з іншими людьми, навіть якщо ця взаємодія відбувається через Інтернет, за допомогою гаджетів.

Саме гнучкі вміння дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напряму, в якому працює фахівець. У психології зазначені вміння традиційно відносять до числа соціальних: вміння спілкуватися (перекопувати, вести переговори, ефективно взаємодіяти), бути лідером, кооперуватися, керувати часом, розвиватися, бути ерудованим, креативним тощо.

Soft skills важливі як у професійній діяльності, так і в повсякденному житті. Значна частина гнучких умінь сприяють досягненню будь-яких соціальних цілей. Дослідники стверджують: чим вище ви піднімаєтеся кар'єрними сходами, тим більшу роль відграють гнучкі навички у вашому житті, в той час як професійні відходять на другий план. Адже чим вище займана посада, тим більша кількість підлеглих і співробітників можуть проконсультуватися зі всіляких питань.

Ступінь освоєння умінь з категорії soft skills складно відстежити, перевірити і наочно продемонструвати. Їх застосування можливе лише за умови вміння використовувати різні моделі поведінки, цілісно розуміти власні й загальні (колективні)

інтереси, розставляти пріоритети та робити вибір. Результативне освоєння умінь даної категорії завжди спрямоване на вироблення здатності бачити й розрізняти множинність варіантів розв'язання професійної чи соціальної ситуації.

Отож, в чому різниця між soft skills і hard skills? Hard skills – це педагогічні / технічні навички й уміння виконувати / реалізовувати певні функціональні професійні завдання. Soft skills – це хороші манери і риси особистості, необхідні для взаємодії з іншими людьми і побудови з цими людьми хороших соціальних або професійних стосунків. Гнучкі навички застосовуються в будь-якій індустрії, будь-якій професії, будь-якому виді діяльності й будь-якій взаємодії між людьми. До прикладу: володіння hard skills під час вивчення англійської мови допоможуть вам отримати інтерв'ю в туриста з Великої Британії, а володіння soft skills та англійською мовою допоможуть отримати хорошу роботу, або навіть створити власну успішну компанію.

Мета публікації: схарактеризувати зарубіжний та вітчизняний досвід формування soft skills.

Виклад основного матеріалу. У світі існує величезний набір гнучких умінь. В Європі, до прикладу, складено Європейський словник умінь та компетентностей, у якому їх налічується понад тисячу найменувань, і цей список продовжує зростати. Сучасними дослідниками створено низку класифікацій гнучких навичок [1; 5]. Розглянемо їх нижче.

Так, компанія **Microsoft** провела дослідження, де на вершині переліку для ТОП-60 найоплачуваніших професій опинилися ораторські (риторичні) та комунікативні здібності, володіння офісними програмами, створення презентацій, менеджмент проєктів і високий рівень самоорганізації.

Forbes вважає найголовнішими комунікативну компетентність, креативність, написання якісних текстів, досвід роботи в команді, базові комп'ютерні знання та здатність до «інжинірингу» – готовність робити звичні речі в новий спосіб.

«**Німецька хвиля**» відзначає комунікативні та управлінські таланти: ораторське мистецтво, вміння переконувати, лідирувати, управляти, робити презентації, знаходити підхід до людей і вирішувати конфліктні ситуації.

Британська платформа інтернет-навчання **Skills You Need** виокремлює гнучкі *персональні уміння* (тайм-менеджмент, саморозвиток, управління емоціями та навіть організацію харчування, догляду за тілом, спортивних тренувань, ефективного сну), *інтерперсональні* (комунікація, робота в команді, ведення переговорів, конфлікт-менеджмент), лідерські здібності, створення й проведення презентацій, а також письменницьку майстерність і математичну компетентність.

ІТ-компанії визначили перелік 17 гнучких умінь, яким вони віддають перевагу під час працевлаштування співробітника. Вони подані нижче:

комунікативні уміння, уміння критично мислити, уміння знаходити мету, уміння працювати в команді, вміння аргументувати свою думку, розвиток соціальних умінь та емоційного сприйняття, здатність порозумітися, уміння надихатися новими ідеями, вміння брати на себе відповідальність, стресостійкість, позитивне мислення, уміння організуватися в команду, уміння керувати емоціями, уміння розв'язувати складні проблеми і задачі, уміння протистояти невпевненості та складності, володіння емпатією, уміння входити в колектив і вносити свій внесок.

На Всесвітньому економічному форумі в **Давосі** було порушено питання про майбутнє професій та названо список тих умінь, що були потрібні в 2020 році. Перелік цікавий тим, що відображає дві тенденції: розвиток людини й розвиток суспільства, він запропонований нижче:

1. Комплексне багаторівневе рішення проблем.
2. Критичне мислення.
3. Креативність в широкому сенсі.
4. Уміння управляти людьми.
5. Взаємодія з людьми.

6. Емоційний інтелект.
7. Формування власної думки та прийняття рішень.
8. Клієнтоорієнтованість.
9. Уміння вести переговори.
10. Гнучкість розуму.

Загальновідомо, що у вищих педагогічних закладах в Україні відбувається акредитація освітніх програм. Під час означеної процедури робота закладу перевіряється експертами за спеціально створеними Методичними рекомендаціями щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми. Так, Критерій 2 (структура і зміст освітньої програми) вміщує в собі підкритерій 2.6, який стосується забезпечення набуття здобувачами вищої освіти соціальних умінь (soft skills), що відповідають заявленим цілям програми. Їх ще називають «універсальні вміннями», «уміннями успішності», які дозволяють випускникам ЗВО бути успішними на своєму робочому місці. До soft skills випускників закладів вищої освіти в цьому документі віднесено: комунікативні вміння, лідерство, здатність брати на себе відповідальність і працювати в критичних умовах, уміння полагоджувати конфлікти, уміння працювати в команді, уміння управляти своїм часом – тайм-менеджмент, розуміння важливості дедлайнів, здатність логічно і системно мислити, креативність [2].

ЗВО повинен мати свою політику стосовно розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти та викладачів через систему професійного розвитку: стажування, підвищення кваліфікації, самовдосконалення. Ця політика також зумовлює співпрацю з працедавцями та випускниками, впливає на репутаційний капітал вишів. У межах під критерію 2.6. заклад вищої освіти має продемонструвати, що певна освітня програма дозволяє здобувачам набутти гнучких умінь, зумовлених її цілями, зокрема подальшою професійною діяльністю випускника програми.

Існує три загальновідомі способи удосконалення умінь, зокрема й гнучких:

- наслідування,
- саморефлексія і робота над собою
- формування означених умінь у процесі професійної підготовки (викладач, ментор, коуч з особистої ефективності EQ, друзі) у позанавчальній діяльності.

Передує цьому мотивація та усвідомлення необхідності мати сформованість соціальних умінь як передумову соціального благополуччя і певного професійного захисту. Викладач, професійний тренер, книги, статті, тренінгові програми, корпоративне навчання, квест чи коучинг-технології, вузько спеціалізовані очні чи онлайн-курси з метою оволодіння системою поведінкових програм, саморефлексія - все зазначене дозволить розвинути ті вміння, що на вашу думку вимагають поліпшення. Можна довіритися інтуїції, а можна порадитися із друзями, колегами, рідними й окреслити, які вміння з великого набору soft skills варто розвивати й навіщо розвивати.

Лише постійні тренування, практичні заняття й управління здатні довести набуте вміння до автоматизму і надалі застосовувати його в повсякденній практиці, слідуючи чітко встановленій послідовності дій або «за шаблоном», «за вимогою посадової інструкції». Така робота спрямована на обов'язкове закріплення моделі поведінки в умовах щоденного застосування. Стати активними учасниками такого навчання, де помилки у вправлянні цих умінь є набагато безпечнішими, ніж у професійній діяльності (наприклад, провал у профорієнтаційній роботі, недотримання термінів виконання, конфлікт з колегами чи батьками), а потім впевненіше застосовувати апробовані вміння в реальних ситуаціях [4].

Програми з формування гнучких навичок будуються *за принципом послідовного відпрацювання навичок за допомогою вправ і практичних симуляцій*, які змушують приймати самостійні рішення, як діяти в тій чи іншій ситуації, але ця дія вже доведена до автоматизму. Тільки в цьому випадку оволодіння визначеною програмою дає стабільний результат. Найменше відхилення від готової моделі поведінки, будь-який не

запропонований і не розглянутий її варіант миттєво призводить тих, хто навчається, до непорозуміння. Ступінь освоєння гнучких умінь з аналізованої категорії складно відстежити, перевірити й наочно продемонструвати. Застосування soft skills можливо тільки за умови здатності цілісно розуміти власні і загальні інтереси, цінності, уміти розставляти пріоритети і робити вибір, уміти використовувати різні моделі поведінки у конкретній професійній ситуації. Результативне освоєння умінь з означеної категорії завжди спрямоване на вироблення здатності бачити й розрізняти множинність варіантів розв'язання ситуації [4].

Висновки та перспективи дослідження.

1. Гнучкі уміння – комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних умінь, що відповідають за успішну участь у робочому процесі, високопродуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою.

2. Сформованість soft skills є найголовнішим капіталом сучасних фахівців будь-якої галузі, де обов'язки передбачають розв'язання комплексних проблем у співпраці та колаборації з іншими людьми.

3. Вимога сьогодення – забезпечити умови формування й розвитку гнучких навичок у процесі професійної підготовки здобувачів освіти у педагогічних ЗВО.

4. З метою забезпечення конкурентоспроможності випускників педагогічних закладів освіти на ринку праці необхідно створити програми з формування гнучких навичок за принципом послідовного відпрацювання навичок за допомогою вправ, технік і практичних симуляцій та викладачам (тьютор, ментор, коуч з особистої ефективності EQ) реалізувати їх у позанавчальній діяльності. За таких умов сучасний заклад освіти може стати дієвою платформою для гармонійного розвитку майбутньої соціально компетентної особистості, громадянина України, людини, здатної до активного, творчого відповідального життя в сучасному суспільстві.

До перспектив дослідження відносимо розроблення програми формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Глазунова О. Г., Волошина Т. В. Розвиток soft skills у майбутніх фахівців з інформаційних технологій засобами гібридного інформаційно-освітнього середовища університету. *Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 8-ої Науково-практичної конференції*. Львів: Видавництво Наукового товариства ім. Шевченка, 2016. С. 61-69.

2. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх та професійних моделях. *«Soft skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті»*. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2020. 90 с.

3. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. Бібік. К.: Тов. «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. 206 с.

4. Підсосонна О. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку гнучких умінь у молодших школярів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Т. 2. № 80. С. 73–76.

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СЕРТИФІКАТНОЮ ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ»

Богута Валентина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
Полтавського НПУ імені В. Г. Короленка

Ключові слова: *індивідуальна освітня траєкторія, здобувачі вищої освіти, сертифікат на освітню програму, soft skills молодших школярів.*

Постановка проблеми. Згідно Закону України «Про вищу освіту» [1] обсяг вибіркових дисциплін для формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти становить не менше 25% загальної кількості кредитів ЄКТС і становить близько 12 дисциплін, які протягом навчання на I (бакалаврському) рівні вищої освіти здобувачі обирають на власний розсуд. У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на 1 дисципліну вільного вибору припадає 4 дисципліни-пропозиції.

Зважаючи на те, що процес вільного вибору дисциплін у студентства з'явився відносно нещодавно і така опція була недоступною у старшій школі - здобувачі вищої освіти іноді керуються не професійною доцільністю під час їх обрання, а ситуативною потребою. Тому **метою** є розкриття змісту сертифікатної освітньої програми як упорядкованого професійного комплексу пов'язаних між собою освітніх компонентів, який передбачає професійно спрямовану підготовку вчителя початкової ланки освіти з формування soft skills молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень. Критичний аналіз додатку до диплому з хаотично обраних вибіркових дисциплін та опитування студентів-випускників 4 курсу стали підґрунтям для того, щоб викладацький склад кафедри початкової освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка виступив у ролі менторів. Узагальнення сучасних освітніх тенденцій дало можливість професорсько-викладацькому складу кафедри початкової освіти запропонувати здобувачам вищої освіти альтернативу у вигляді сертифікатних освітніх програм як альтернативи вибору окремих дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Імплементацию сертифікатних освітніх програм кафедра початкової освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка здійснює з 2020 року. У 2022 році майбутнім вчителям початкової освіти, не обмежуючи їх законне право обирати окремі освітні компоненти, була запропонована альтернатива у вигляді сертифікатних освітніх програм «Електронне навчання у початковій освіті», «Білінгвальна освіта молодших школярів» та «Технології формування soft skills молодших школярів».

Фасилітатором опанування м'яких навичок у початкових класах є професійний вчитель, який обізнаний не тільки з набором м'яких навичок, а і озброєний технологіями та методами їх формування у дітей молодшого шкільного віку.

В основу сертифікатної освітньої програми «Технології формування soft skills молодших школярів» було покладено теорії розвитку soft skills та множинного інтелекту. Метою СОП стало формування професійної компетентності вчителя, спроможного здійснювати організацію діяльності у формальній й неформальній освіті спрямованої на індивідуально-творчий розвиток дитини молодшого шкільного віку на засадах дитиноцентризму та гуманістичної партнерської педагогіки. Вищевикладене стало підґрунтям для формування змістоутворюючого компоненту СОП, а саме дисциплін: «Педагогіка партнерства», «Педагогіка лідерства за основами тимблдіingu», «Загальні основи креативної педагогіки», «Дозвіллезнавство з основами тайм менеджменту», «Основи риторичної культури у початковій школі», «Психологія міжособистісного

спілкування», «Технології розвитку критичного мислення», «Технології розвитку цифрового інтелекту», «Арт-технології розвитку тілесно-кінестетичного інтелекту молодших школярів» тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сертифікатна освітня програма «Технології формування soft skills молодших школярів» зrealізовується з 2022 року, має підвищений попит у здобувачів вищої освіти та презентативні результати.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ПІДЛІТКІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Бойчук Валентина Сергіївна,
аспірантка другого року навчання
факультету педагогічної освіти

Київського столичного університету ім. Б. Грінченка

Науковий керівник – **Желанова Вікторія В'ячеславівна,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Київського столичного університету ім. Б. Грінченка

Ключові слова: *soft skills (гнучкі навички), Нова українська школа, міжкультурна компетентність, інноваційні методики і технології.*

Постановка проблеми. Реформування системи загальної середньої освіти відповідно до Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя (2006), Закону України «Про освіту» (2017 р.), Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020 р.), Концептуальних засад Нової української школи, 2016 були рушійною силою глобальної модернізації освітніх програм. Наразі велика увага приділяється компетентній освіті, де результат навчання націлений на набуття фахових (hard skills) та універсальних (soft skills) компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку «гнучких» навичок (soft skills) у майбутніх фахівців стали предметом досліджень як зарубіжних (С. Бріггс, Т. Кауц, Д. Хазелбергер, Дж. Хекман), так і українських дослідників (Л. Зеленська, К. Коваль, В. Корольчук, О. Кравець, І. Осадченко, Т. Смагіна, І. Тимофєєва, О. Шуневич, І. Шупта, О. Чухно та ін.).

Значення «гнучких» навичок (soft skills) у навчанні та житті обґрунтовують К. Коваль, Є. Морі, В. Муромець. Навички, які допоможуть дитині самореалізуватися у майбутньому, аналізує експертка з альтернативної освіти С. Залужна.

Мета публікації: Метою статті є пошук шляхів ефективного формування «гнучких» навичок (soft skills) підлітків на уроках англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Всесвітнім економічним форумом у Давосі утверджено перелік soft skills майбутнього, актуальних для успішної кар'єри у 2025 році. Критичне мислення і рішення проблем очолюють цей список soft skills [3, с. 125].

В. Філінюк та Н. Білосор дають таке визначення: soft skills («гнучкі», «м'які» навички) – універсальні соціальні, інтелектуальні й вольові компетенції, які іноді називають особистісними якостями – комунікабельність, креативність, уміння працювати у команді тощо [4].

А. Івоніна, О. Чуланова, Ю. Давлетшина під поняттям *soft skills* розуміють навички, що дозволяють знаходити спільну мову з іншими людьми, налагоджувати та підтримувати з ними зв'язки, уміти доносити власні думки [3, с. 75].

Так, ключова Концепція «Нова українська школа» передбачає, що замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей. Для цього має використовуватись діяльнісний підхід та наскрізні уміння (*soft skills*). У педагогічній літературі визначено такі наскрізні уміння: читати з розумінням, висловлювати власну думку усно і письмово, критично та системно осмислювати інформацію, логічно обґрунтовувати позицію, творчо підходити до вирішення питання, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики та приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми [4].

Державним стандартом базової середньої освіти (2020 р.) для здобувачів освіти визначено типові вміння як щодо державної, так і щодо іноземної мови, в тому числі: здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм мови, здобувати і опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел, критично осмислювати її, використовувати в усній та письмовій комунікації для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей та ін. [2].

Відтак, в контексті загальноєвропейської інтеграції нашої країни формування гнучких навичок повинно включати в себе і формування міжкультурної компетентності, яка може трактуватися, як здатність індивіда успішно функціонувати в іншокультурному середовищі, зокрема здійснювати комунікацію з представниками іншої культури [1].

Класифікації *soft skills* різними вченими увібрали як обов'язкову навичку саме комунікативну, однак трактують її під різними ракурсами:

- комунікативні навички (О. Кравець, М. Robbles, К. Ков, О. Глазунова, Т. Волошина, В. Корольчук, А. Стадній та С. Голод);
- контактність (Інститут Макса Планка в Мюнхені);
- базові комунікативні навички (володіння комунікативно-особистісним ресурсом (Л. Степанова, Е. Зеєр);
- уміння вести переговори (А. Івоніна, О. Чуланова, Ю. Давлетшина);
- комунікативність (Susilawati, N. Aznam, Paidi, Ngadimin);
- мовні та комунікативні здібності (Б. Сіматті) [3, с. 86].

За наявними науковими дослідженнями, формування міжкультурної компетентності підлітків в закладах середньої освіти найбільш ефективно відбувається на уроках іноземної мови з дотриманням сучасних педагогічних і організаційних умов, застосуванням інноваційних методик і технологій [1].

Зазначені методики і технології приходять на зміну літературним та словесним прийомам (складання таблиць, схем, читання, виписування тощо) і вимагають використання засобів мультимедіа (технологічні, програмні та технічні засоби, що включають текст, зображення, анімацію, аудіо-інформацію і впливають на користувача, який одночасно є інтерактивним читачем, слухачем, глядачем), спрямовуючи сучасні покоління учнів на роботу з мережею Інтернет, з YouTube, месенджерами, з електронними і хмарними базами даних, Global Education Net (глобальне освітнє віртуальне середовище), Open Educational Resources (відкриті освітні ресурси) тощо [1].

Як приклад, можна навести інноваційну технологію – веб-квест (Web Quests, яка об'єднує у собі елементи гри й інтерактивного навчання), діалогові технології, тренінгові методи (передбачають існування декількох альтернативних рішень розв'язання проблеми), методи симуляції і інтерактивного моделювання, метод проєктів, метод рольових ігор [1].

Зазначимо, що інтерактивні методи навчання забезпечують формування гнучких навичок комунікації через креативність і критичність мислення здобувачів освіти в процесі їхньої командної взаємодії [3, с. 110].

Названі технології й методи дозволяють штучно створювати (моделювати) необмежену кількість міжкультурних комунікативних ситуацій, частково «зануритися» в іншу культуру. У свою чергу, це стимулює творче мислення і креативність учнів, розширює кругозір, формує у них здатність розуміти іншу точку зору та співпрацювати у команді [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, використання інноваційних методик і технологій (використання засобів мультимедіа, глобального освітнього віртуального середовища, відкритих освітніх ресурсів, діалогових технологій, тренінгових методів, методів симуляції і інтерактивного моделювання, методу проєктів, методу рольових ігор, інтерактивних методів навчання) є ефективними шляхом формування «гнучких» навичок (soft skills) підлітків на уроках англійської мови. В результаті здобувачі освіти отримують здатність досягати взаєморозуміння з представниками інших культур, що є однією з ключових компетентностей в контексті загальноєвропейської інтеграції України.

Список використаних джерел

1. Бойчук В.С. Формування мовної особистості підлітка в контексті загальноєвропейської інтеграції. *Мова й література у проєкції різних наукових парадигм : матеріали XIV Всеукр. студ.-викл. наук.-практ. конф.* (21 квітня 2023 р., м. Полтава) / ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Полтава, 2023. 373 с. (С. 278-282).
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення : 05.02.2024).
3. Житницька А. Формування гнучких навичок комунікації майбутніх учителів іноземних мов в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 011 Освітні, педагогічні науки. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2023. 237 с.
4. Філінюк В., Білозір Н. Soft skills: готуємо учнів до успішної життєдіяльності. *Учитель початкової школи*. 2020. №11-12. С. 9-10.

УПЛИВ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ SOFTS KILLS У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Борисьонко Максим Олегович,
аспірант спеціальності «011 Освітні,
педагогічні науки (теорія та
методика професійної освіти)» 3-го року навчання
Педагогічного факультету
Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник – **Васютіна Тетяна Миколаївна,**
д-р пед. наук, проф. Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова

Ключові слова: *цифрові освітні технології, м'які навички «soft skills», майбутні вчителі початкової школи, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Реформування системи освіти вимагає не тільки оновлення освітніх програм, а й покращення професійних якостей самого вчителя. Саме від вчителя початкової школи залежить: як дитина буде почувати себе в стінах школи; як вона проявлятиме зацікавленість до навчання; як застосовуватиме набуті знання в процесі життя тощо. Сучасний вчитель початкових класів постійно професійно самовдосконалюється, розвивається та не стоїть осторонь від нових методів, технологій,

підходів у навчанні. Відповідно до Концепції «Нова українська школа»[4] вчитель набуває нових ролей в освітньому процесі, а саме він стає: коучем, ментором, тьютором, модератором, новатором, фасилітатором. Для опанування означених ролей, необхідно розвивати власні м'які навички (soft skills).

Виклики сьогодення вимагають від вчителя початкових класів швидкого переорієнтування від традиційної форми викладання до змішаного чи дистанційного формату. Перед учителем постає нове завдання – опанувати на достатньому рівні та впровадити сучасні цифрові технології в освітній процес нової української початкової школи. Тому формування здатності до швидкого засвоєння нових знань, розвиток критичного мислення, комунікативності є пріоритетними напрямками фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Результати студіювання фахових джерел з проблеми формування soft skills дає можливість стверджувати, що дане питання вивчають науковці різних галузей. Проблема формування soft skills у майбутніх педагогів розглянута в працях К. Коваль, К. Крутій, О. Сосницької, В. Ситника, Т. Волошиної та ін. Учені зазначають що м'які навички є необхідним складником фахової підготовки майбутнього вчителя з точки зору компетентнісного підходу.

Шляхи ефективного використання цифрових освітніх технологій в навчальному процесі початкової школи представлено в дослідженнях В. Бикова, С. Литвинової, О. Савченко та ін. Різні дидактичні проблеми комп'ютеризації навчання знайшли відображення в роботах І. Беха, Г. Костюка, Л. Кузнецової, В. Моляко.

Мета публікації: теоретично охарактеризувати вплив цифрових освітніх технологій на формування soft skills у майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Стрімка модернізація системи освіти сприяє розробленню, апробації та опануванню педагогом новими інформаційно-комп'ютерними (цифровими) технологіями задля якісної організації освітнього процесу. Цифровізація стала ключовим рушієм розвитку сучасної освіти в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» [4].

Застосування цифрових освітніх технологій під час фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, зумовлено потребою у підвищенні ефективності навчання, розвитку інформаційної (цифрової) компетентності майбутніх учителів тощо. Формування цифрових умінь та навичок, здатність їх використовувати в майбутній професійній діяльності сприяє ефективному професійному становленню, яке безпосередньо пов'язане з оволодінням гнучкими вміннями.

Аналізуючи науково-педагогічну літературу, слід зазначити, що в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників провідним є розвиток м'яких (гнучких) навичок фахівця, що сприяють високій продуктивності та результативності професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи. Тому, беручи до уваги результати наукових досліджень, зазначимо, що використання цифрових освітніх технологій є ключовою вимогою XXI століття, яка сприяє успішній професійній діяльності та розвитку soft skills майбутніх фахівців у сфері початкової школи, до яких відносять: креативність, вміння працювати в команді, логічно мислити, комплексно підходити до вирішення проблем тощо [3].

Методично виправданими, на нашу думку, є добірка прикладів цифрових освітніх технологій з восьми груп, які є доцільними для використання у педагогічному ЗВО для розвитку м'яких навичок фахівця та з метою підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності. Такими групами є: технології баз даних (проект «Розумники» Smart Kids, Blogger, Logo Club тощо); мультимедіа-технології (Веб-проект «Читанка», «Дерево казок», дитячий сайт «Казкар» тощо); мережеві («Аудіокниги українською онлайн», «Балакуча абетка», Інтерактивна вправа «Читацькі скриньки» тощо); технології комп'ютерного моделювання (чат-боти зі ШІ (Chat GPT, чат «На Урок»), Canva, Padlet, Padlet, Story jumper тощо); технології обробки інформації (AISynthesis,

Curipod, Murf-AI тощо); технології комп'ютерного експерименту (Конструктор діаграм Canva, Mathcad тощо); технології комп'ютерного контролю (Quizizz, Plickers, Kahoot! тощо); геоінформаційні технології (Google Maps, Інтерактивні карти Mozabook та ДНВП «Картографія» тощо) [1, с. 229-235].

Дані матеріали було використано для створення навчально-методичного посібника «Цифрові освітні технології в роботі вчителя початкової школи» (Васютіна Т.М., Борисьонк М.О., Лідіч А.В.) [2], який пропонується до використання в освітньому процесі під час фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, однойменного спецкурсу, що спрямований на формування таких «гнучких» умінь майбутніх учителів: раціональний розподіл робочого часу, самоконтроль, вміння швидко знаходити та працювати з навчальною інформацією, мотивація до постійного саморозвитку тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, використання цифрових технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів дозволяють диференціювати освітній процес, урахувавши індивідуальні особливості здобувача освіти, розширювати спектр способів представлення та запам'ятовування навчальної інформації, розвивати систему м'яких навичок фахівця.

У подальшому вбачаємо необхідним провести майстер-класи для студентів з оволодіння сучасними цифровими освітніми технологіями з метою формування у них soft skills в процесі фахової підготовки.

Список використаних джерел

1. Борисьонк М. О. Взаємозв'язок інформаційно-комунікаційних та цифрових освітніх технологій у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Вип. 58. С. 229–235.
2. Васютіна Т., Борисьонк М., Лідіч А. Цифрові освітні ресурси в роботі вчителя початкової школи : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 69 с. Електронне видання. URL: <https://bit.ly/3Nwbb23>.
3. Коваль К. Розвиток soft skills у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ /reforms/ukrainska-shkola-compressed>

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ДОШКІЛЬНИКІВ SOFT SKILLS ЯК ЧИННИКА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бреславська Ганна Богданівна,

канд. пед. наук, доцент

Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *майбутні вихователі, soft skills, структура soft skills, професійна підготовка.*

Постановка проблеми. Важливим складником професійної діяльності та іміджу сучасного фахівця дошкільної освіти, крім професійних навичок, є soft skills (м'які навички). Сьогодні інтерес до soft skills і потреба в них стали ще більшими, такі навички все частіше включають в перелік вимог до кандидата практично на кожен вакансію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Базовий компонент дошкільної освіти ставить перед майбутніми вихователями низку завдань, для виконання яких професійних компетентностей не достатньо, а важливе значення займають soft skills [2, с. 4].

Компанією «Fortune 500» разом із Стендфортським університетом проведено дослідження та визначено, що значного кар'єрного зростання набувають працівники із добре розвиненими soft skills.

Питання розвитку soft skills активно висвітлювалося у працях Є. Зеер, Л. Степанової (вплив м'яких навичок на становлення фахівця), О. Жовнич, Н. Казьмірчук, І. Стахової (організація театру природи як засіб розвитку гнучких навичок майбутніх педагогів), К. Коваль (розвинені soft skills як ознака успішного працевлаштування студента), Т. Кожушкіної (формування м'яких навичок через особистісну взаємодію), С. Наход (порівняльний аналіз soft skills та hard skills), Т. Смагіної (важливість soft skills для професійного зростання особистості), П. Мосс, С. Тіллі (розвиток soft skills через врахування всіх індивідуальних ознак самої особистості).

Мета публікації: визначити основні soft skills студентів-дошкільників, що сприяють успішній професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Трансформація сучасного суспільства, що виражається у зміні темпу його розвитку та глобальній цифровізації, стимулює пошук нових умов для самореалізації особистості професіонала. Розглядаючи можливі чинники зростання успішності професійної діяльності, слід враховувати вагомий внесок про soft skills (гнучких навичок) у цей процес [5]. Описом феномена soft skills, саме його змісту та навичок, що входять до нього, його зв'язку зі здібностями особистості займався ряд дослідників. Soft skills є набутими навичками, які формуються шляхом спрямованого професійного навчання, так і через додаткову освіту, особистий досвід, участь у проектах соціальної спрямованості тощо. Soft skills розширюють можливості суб'єкта реалізації різноманітних професійних і особистісних завдань.

Серед найбільш актуальних компонентів soft skills можна назвати такі: навички комунікації, лідерські здібності, здатність до критичного і креативного мислення, здатність до саморегуляції, навички роботи у команді тощо.

Термін soft skills перекладається з англійської як гнучкі (м'які) навички і означає комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, необхідних для ефективної та успішної професійної діяльності. Дані навички є необхідними та дуже важливими у реалізації кожного спеціаліста. Особливо «прокачування» soft skills актуальне для студентів, що проходять навчання і готуються стати майбутніми фахівцями.

На нашу думку, можна виділити такі найбільш актуальні soft skills навички як: мотивація; творче мислення; гнучкість та адаптивність; самопрезентація.

Мотивація одна з найважливіших soft skills для майбутніх спеціалістів. Існує два види мотивації: зовнішня та внутрішня.

Творче мислення, здатність поглянути на проблему з іншого ракурсу, знайти нестандартне та неординарне рішення є дуже затребуваними якостями в сучасному динамічному світі.

У даний час існує безліч спеціальних вправ, методик та тренінгів, за допомогою яких можна розвинути здатності до креативності. З їхньою допомогою молоді пропонується вибрати власні способи самовираження та творчої самореалізації.

Головне – не обмежувати себе рамками, не мислити шаблононо, стереотипно та черпати натхнення з навколишнього світу. Креативність важлива для педагога як фахівця.

Здатність до адаптації, вміння пристосовуватися до різних життєвих обставин, знаходити позитивні моменти навіть у складних ситуаціях допомагає людям у всіх аспектах життя, включаючи навчання. Адже чим швидше людина адаптується до нових умов, тим ефективніше вона взаємодіє з навколишнім світом, що знаходить своє відображення у міжособистісних комунікаціях та виробничій діяльності.

Для того щоб розвинути навички гнучкості не варто боятися чогось нового, невідомого, необхідно реалізувати себе в різних напрямках, експериментувати, прагнути отримувати новий досвід, не боятися залишити зону комфорту, не уникаючи викликів.

Мистецтво самопрезентації одна із найважливіших soft skills для майбутніх педагогів. Майстерність самопрезентації складається з кількох елементів: впевненості у собі; гарного зовнішнього та презентабельного вигляду; вміння викликати симпатію; здатності розповісти про свої досягнення та успіхи; ораторської майстерності.

Всі ці прийоми можна опанувати як на спеціальних курсах і тренінгах, так і самостійно шляхом читання спеціальної літератури та пошуку необхідної інформації в інтернеті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз літературних джерел показав, що універсальних soft skills, необхідних для побудови успішної кар'єри не існує. Для професійної реалізації та успішної професійної діяльності потрібно підходити комплексно.

Майстерність володіння цими навичками приходить з роками, з досвідом, важливим є лише те, що необхідно постійно прагнути розвитку, вдосконалення, підвищення комунікативної взаємодії з оточуючими.

Список використаних джерел

1. Коваль К.О. Розвиток soft skills у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2015, № 2.
2. Кожушкіна Т.Л. Міжособистісна взаємодія як складова частина soft skills студентів педагогічного коледжу. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Вип. 63, 2018.
3. М'які навички. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%27%D1%8F%D0%BA%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8.
4. Стандарт вищої освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>.
5. Тютюнник А. В. Використання хмарних технологій та soft skills в освітній діяльності студентів та викладачів. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2015. №. 1. С. 134-143.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Вишник Ольга Олександрівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

Навчально-наукового інституту педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *емоційний інтелект, здобувачі початкової освіти, емпатія,*

Постановка проблеми. Початкова школа є критичним етапом у формуванні особистості та розвитку ключових навичок у дітей. Особливо важливим аспектом цього процесу є розвиток емоційного інтелекту – здатності розуміти, виражати та керувати своїми власними емоціями, а також розуміти та співчувати емоціям інших людей.

У сучасному світі, де емоційний інтелект (ЕІ) стає все більш важливим для успіху та задоволення в різних сферах життя, особливу увагу вчені та педагоги приділяють психологічним особливостям розвитку ЕІ у здобувачів початкової освіти. Тому виникає потреба в ретельному вивченні та розумінні того, як саме розвивається емоційний інтелект у дітей молодшого шкільного віку, які фактори впливають на його формування та які методи можуть сприяти оптимальному розвитку цієї важливої складової особистісного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен емоційного інтелекту, як ключовий елемент успіху та здорового розвитку особистості, привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників у сфері психології, педагогіки, соціології тощо. Праці видатних учених, таких як Даніель Гоулман, Джон Мейєр, Джозеф Карузо, Говард Гарднер, а також класиків вітчизняної педагогіки, таких як Константин Ушинський, Василь Сухомлинський, Антон Макаренко, Софія Русова та інші, відіграли вирішальну роль у формуванні розуміння та важливості розвитку емоційного інтелекту дитини. Саме поняття емоційного інтелекту було запропоновано Джоном Мейєром і Пітером Саловеєм у 1990 році [2, с. 433]. Воно, на думку науковців, являє собою складне інтегративне утворення особистості. Автори створили свою модель емоційного інтелекту, яка містить 4 складові. Серед них вони виокремлюють ідентифікацію емоцій, їх використання, розуміння та управління ними [3].

Дослідження вітчизняних учених, таких як Ігор Васильківський, Сергій Дерев'яно, Юрій Савченко, Ірина Сухопара, Галина Браславська, Тетяна Дригач та інші, підтверджують важливість розвитку емоційного інтелекту у ранньому віці. Вони досліджували вплив різних методів та програм на формування емоційних навичок учнів та надавали рекомендації для педагогів.

Мета публікації розкрити психологічні особливості емоційного інтелекту у здобувачів початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. Діти в початковій школі переживають інтенсивний емоційний розвиток, що створює базу для формування їхнього ЕІ. Вони вчаться розпізнавати та виражати свої власні почуття, а також реагувати на емоції інших. Наприклад, коли дитина розвинена емпатія, вона може легше розуміє, чому інша дитина сумує або радіє, і реагує на це відповідним чином. Ця здатність до співчуття допомагає встановити здорові взаємини з оточуючими та зміцнює соціальну взаємодію, що важливо для якісної соціалізації дитини.

Емоційний інтелект є важливою інтегральною характеристикою особистості, яка реалізується в її здібностях розуміти емоції, узагальнювати їх зміст, виокремлювати емоційний підтекст у міжособистісних відносинах, регулювати емоції таким чином, щоб сприяти за допомогою позитивних емоцій успішній когнітивній пізнавальній діяльності та долати негативні емоції, які заважають спілкуванню чи загрожують досягненню індивідуального успіху [1].

Психологічні особливості емоційного інтелекту у здобувачів початкової освіти є ключовими для їхнього загального розвитку та успіху як у навчанні, так і в житті загалом. Основні поняття і складові ЕІ можна розглянути наступним чином:

Розуміння власних емоцій – це вміння усвідомлювати та розрізняти свої емоції, визначати їхні причини та вплив на власну поведінку.

Управління власними емоціями – це здатність контролювати свої емоції, включаючи регулювання їхньої інтенсивності, тривалості та виразності, а також ефективно використання їх у різних ситуаціях.

Управління мотивацією – це здатність ставити перед собою мету та досягати її, незважаючи на труднощі, а також вміння мотивувати себе та інших.

Розуміння емоцій інших людей – це спроможність розпізнавати емоційний стан інших людей, їхні почуття та мотивацію, а також уміння зчитувати невербальні сигнали (міміка, жести, тон голосу тощо).

Управління взаємовідносинами – це здатність встановлювати та підтримувати позитивні міжособистісні стосунки, вирішувати конфлікти та співпрацювати з іншими.

На думку наукового журналіста та психолога Деніеля Гоулмана, поняття «емоційний інтелект» містить 5 компонентів: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емпатія, соціальні навички [5, с. 93–94].

Успішна співпраця між учителем, сім'єю та шкільним середовищем відіграє вирішальну роль у розвитку ЕІ дитини, особливо в контексті стресових ситуацій, таких як

втрата житла, страх або зміна оточення. Вони створюють безпечне та підтримуюче середовище, де діти можуть вільно виражати свої почуття та навчатися керувати ними. А взаємодія з однолітками сприяє розвитку емпатії та соціальних навичок, що є важливими для адаптації у соціумі та досягнення успіху у житті.

Висновки. Отже, розвиток емоційного інтелекту у здобувачів початкової освіти є фундаментальним завданням, яке має велике значення для подальшого успіху та благополуччя дітей. Враховуючи вікові, психологічні особливості здобувачів початкової освіти, вчителі можуть створити ефективні програми та методики, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту та підтримку загального розвитку особистості, профілактику девіантної поведінки.

Перспективи подальших досліджень емоційного інтелекту полягають у вивченні вікових та гендерних особливостей прояву цього поняття та шляхів його розвитку. Це має важливе практичне значення для формування особистості, реалізації її потенціалу, успішного навчання та забезпечення емоційного благополуччя.

Список використаних джерел

1. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія. Київ : Вища школа, 2003. 159 с.
2. Mayer J.D., Salovey P. The Intelligence of Emotional Intelligence. New York, 1993. P. 433–442.
3. Шпіца Р. І., Коваль Н. О. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи в контексті мистецької освіти. Молодий вчений, № 11 (99), Листопад. 2021. С. 197-200. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2443/2429>
4. Психологічний часопис : науковий журнал / за ред. С. Д. Максименка. Том 5. Вип. 7. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2019. С. 34-49.
5. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У КОНТЕКСТІ ЕМОЦІЙНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Гречаник Світлана Володимирівна,
аспірантка ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – Гоголь Наталія Валеріївна,
д-р пед. наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *учні початкової школи, емоційно-етична компетентність, soft skills, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма спрямована на підготовку здобувачів за всіма рівнями, здатних до самонавчання, самостійного планування свого розвитку та творчої самореалізації.

Як зазначає експерт з альтернативної освіти, директор і співавтор альтернативної школи DEC Life School С. Залужна, у майбутньому будуть затребувані навички, які можна віднести до «гнучких», а саме: здатність до лідерського та соціального впливу; комплексне бачення та спроможність знаходити рішення складних задач; оптимально застосовувати емоційний інтелект [3].

У зв'язку з цим у початковій школі повинні бути закладені не лише предметні знання, а й навички вступати в комунікацію з іншими на засадах етики й моралі,

аналізувати та доцільно застосовувати інформацію для розв'язання проблем, ефективно взаємодіяти, ставити цілі, планувати та рефлексувати щодо власної діяльності тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Глибоке осмислення проблеми формування soft skills подано в наукових пошуках значної кількості зарубіжних та українських дослідників (L. Brewer, Ю. Андреева, В. Астахова, Д. Гергерг, С. Залужна, Л. Коваль, К. Крутій, О. Пашко, О. Підсосонна, Ю. Портланд, І. Ясна та ін.). Окремі аспекти формування емоційно-етичної компетентності особистості набули висвітлення в працях Н. Гречаник, Л. Груші, С. Курносогої, Ю. Савченко, Л. Стрелкової та інших (емоційний компонент); В. Зарицької, І. Лисенкової, Л. Крюкової, О. Атемасогої, Ю. Савченко (етичний компонент) та інших.

Мета публікації: обґрунтувати місце і роль формування soft skills у контексті емоційно-етичної компетентності учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. В науковому дискурсі є поширеним положення щодо того, що м'які соціальні навички (soft skills) представлені як «комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою». Soft skills є протилежним поняттям до hard skills, оскільки не мають однозначної прив'язки до конкретного виду діяльності». Soft skills для дитини молодшого шкільного віку є тими вміннями, навичками та здатностями, які необхідні учню для спілкування, взаємодії не тільки у навчальній діяльності, а й у повсякденному житті [4, с. 190].

Своєю чергою, в контексті досліджуваної нами проблеми значний інтерес становить думка О. Підсосонної, яка пропонує розглядати поняття «soft skills» як «поліаспектну здатність, спрямовану на соціалізацію здобувача освіти, що включає в себе психологічну, когнітивну, інтелектуальну і комунікативну взаємодію з метою управління власною освітньою та професійною діяльністю; усвідомлення й поцінювання взаємозалежності людей і систем у глобальному світі» [5, с. 210].

Українська дослідниця О. Більяковська в структурі комплексу «soft skills» виділяє такі компоненти: соціально-комунікативний, емоційний, когнітивний, прогностичний, управлінський, акмеологічний, інноваційний [1, с. 180].

Зокрема, одним із головних складників soft skills дослідниця визначає емоційний компонент, який дозволяє гнучко керувати та управляти емоційними реакціями, як власними, так і інших, реагувати адекватно до ситуацій у змінних умовах; здійснювати оптимальну координацію між власним емоційним станом та цілеспрямованою поведінкою [1, с. 180].

Також цінною для нашого дослідження є думка С. Залужної, яка акцентує увагу на необхідності формування емоційного та соціального інтелекту як невід'ємних компонентів soft skills. Важливими аспектами, за версією авторки, є уважність та самоусвідомлення, співчуття до себе та інших, уміння взаємодіяти з іншими, вміння довіряти та говорити відверто й без критики [3].

На наше переконання, в учнів початкової школи важливо формувати не лише емоційні, а й етичні механізми комунікації, що забезпечують прийняття та засвоєння гуманістичних цінностей, розвиток власної індивідуальності й створення умов для успішної життєдіяльності. Все це інтегрується в понятті «емоційно-етична компетентність». Ця складна індивідуально-психологічна якість молодшого школяра, що поєднує в собі ціннісні й етичні орієнтації трансформується в здатність усвідомлювати власні відчуття й почуття, керувати своїми емоційними станами й зумовлює конструктивну реакцію на вияви емоцій без осуду, кореляцію та стабілізацію своєї уваги в процесі життєдіяльності та застосування вищезазначених властивостей на засадах етики та моралі [2, с. 48] є одним із чинників формування soft skills, який безпосередньо впливає на якість життя через ефективну самореалізацію особистості не лише в освітньому процесі, а й у майбутній професійній діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування soft skills учнів початкової школи є надактуальним очікуваним результатом освітньої діяльності, мета якого полягає в забезпеченні взаємозв'язку програмних результатів навчання з особистісними якостями та здібностями учнів, що є ключовими для успіху в житті та опанування всіма іншими компетентностями. Емоційно-етична компетентність відіграє одну з ключових ролей у формуванні комплексу найбільш затребуваних навичок підростаючої особистості.

Список використаних джерел

1. Більшаковська О. Soft skills як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *RocznikPolsko-Ukraiński*. 2018. С. 175-185. URL: http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/5918/14_Biljakowska_Rocznik_20.pdf (Дата звернення: 23.01.2024).
2. Гречаник Н., Гречаник С. Емоційно-етична компетентність особистості як психолого-педагогічна проблема. *Acta paedagogica volynienses*, 2022. Вип. 2 (1). С. 44-49.
3. Залужна С. Hard Soft skills: 5 навичок, які допоможуть дитині стати затребуваною у майбутньому. URL: <https://womo.ua/hard-skills-5-navichok-yaki-dopomozhut-ditini-stati-zatrebuvanoyu-u-maybutnomu/> (Дата звернення: 29.01.2024).
4. Калашнікова Ю. Р. Розвиток soft skills учнів початкової школи. *Магістерські студії*. Альманах. Херсон: ХДУ, 2022. Вип. 22. С. 190-191.
5. Підсосонна О. В., Ремньова Н.Ю. До проблеми розвитку критичного мислення молодших школярів як наскрізного вміння в умовах НУШ. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. С. 209-216.

ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Демченко Сергій Олексійович,
аспірант 1 року навчання
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *учні початкових класів, виховання, громадянськість, формування, soft skills.*

Постановка проблеми. Події, що розгортаються в Україні протягом останніх років, пов'язані із становленням нового громадянського суспільства, що призвело до значних трансформацій у підходах до формування нового покоління громадян нашої країни.

Сучасний світ та нові умови життя вимагають від учнів не лише академічних знань з певних тем, а й також розвитку гнучких умінь, що є важливими для продуктивної діяльності, соціалізації та саморозвитку.

Молодший шкільний вік є ключовим періодом для формування основних компетентностей, зокрема, громадянської, соціального розвитку, включаючи становлення духовних цінностей, відношення до оточення та здобуття просоціальної поведінки [1]. Тому навчання в початковій школі повинно спрямовуватися на розвиток основ soft skills, або м'яких навичок, які також відомі як надпрофесійні. Означені уміння є важливою здатністю, що дозволяє дітям адаптуватися до різних ситуацій, успішно взаємодіяти з іншими та досягати максимальної ефективності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом століть українська національна освіта накопичила значний матеріал і розробила систему формування громадянина, в якій всі компоненти перебувають у тісному взаємозв'язку. Цьому переконує рефлексія численних важливих наукових розвідок відомих українських педагогів минулого: Г. Ващенко, А. Макаренко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, а також сучасних освітян: М. Боришевський, С. Рябова, О. Сухомлинська, І. Тараненко, К. Чорна та інші.

Мета публікації: аналіз сутності поняття soft skills та громадянської компетентності учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Саме в молодшому шкільному віці відбувається перехідна фаза в формування особистості, коли вона переходить від ролі дошкільника до нового соціального статусу – громадянина. У цьому віці вже визначається коло значущих обов'язків і прав, а особа займає нове положення в суспільстві.

Л. Савчук підкреслює, що натепер проблема формування м'яких навичок у молодших школярів є ключовою в процесі їх виховання та підготовки до життя і діяльності у суспільстві. Soft skills – це складне та системне поняття, що не обмежується лише знаннями, вміннями або якостями. Воно охоплює формування здатності особистості ефективно вирішувати проблеми у всіх сферах життєдіяльності, виконувати громадянські ролі на основі життєтворчих знань, умінь та навичок, а також особистих досягнень [4].

У системі освіти центральне місце займають заклади загальної середньої освіти, які впливають на формування особистості, її громадянської позиції та моральних якостей. Згідно з Концепцією «Нова українська школа», громадянська компетентність є однією з ключових компетентностей учнів [2]. Цілеспрямований розвиток soft skills в освітньому процесі є основою соціалізації особистості дитини, що включає підготовку школярів до вирішення різноманітних життєвих проблем і ситуацій. Відсутність соціального виховного компонента може призвести до низки проблем у дітей, зокрема агресії, відсутності комунікативних навичок, проблеми соціалізації особистості. Дитина постійно оточена інформацією й піддається різноманітним діям, які впливають на її соціалізаційний процес [1].

На наше переконання, формування гнучких умінь (soft skills) є ключовим аспектом освітньої діяльності учнів початкової школи. Ці вміння відіграють важливу роль у формуванні позитивного навчального середовища та сприяють результативній взаємодії між учнями й учителями.

Громадянськість молодших школярів передбачає комплексне формування особистості, яке виявляється передусім в розвитку комунікативних здібностей з огляду на те, що означені здібності дозволяють дитині інтегруватися в суспільство шляхом освоєння основних знань про державу, закони, права та відповідальність людини і громадянина. На сучасному етапі головне завдання громадянського виховання в початковій школі полягає у формуванні знань та умінь учнів щодо держави, рідного краю, особливостей взаємодії в родині та суспільстві, а також щодо прав та відповідальності громадянина [3].

У численних працях педагогів наголошується, що процес формування громадянської компетентності має починатися з раннього дитинства. Успішність виховного впливу з метою формування громадянської компетентності учнів початкової школи залежить від розмаїття методів та прийомів, які використовує вчитель.

Кожен з компонентів структури громадянської компетентності реалізується через застосування *активних методів навчання*, які ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії між вчителем та учнями початкової школи, а також між самими учнями. Ці методи сприяють також формуванню креативних навичок і критичного мислення.

Особливу важливість мають *інтерактивні методи навчання*, результативність яких досягається, коли враховуються психологічні особливості спілкування з учнями цього вікового періоду. Дослідники акцентують увагу на зміні ролі вчителя, перетворенні його

на фасилітатора. Учитель-фасилітатор повинен використовувати демократичний стиль взаємодії з учнями, спонукати їх до взаємодії без примусу, підтримувати та надихати.

Організація інтерактивного навчання сприяє розвитку активного громадянства учнів через практичні дії, оскільки саме інтерактивні методи навчання передбачають моделювання життєвих ситуацій, виконання соціальних ролей, спільне вирішення проблем і сприяють формуванню знань, умінь, навичок, виробленню ціннісних орієнтацій та створенню атмосфери співробітництва.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, можна стверджувати, що впровадження підходу до формування м'яких навичок у початкових класах є вкрай важливим. Вимоги до формування визначеної здатності частково вже реалізовано у національних стандартах нового покоління та критеріях оцінювання успішності учнів. Проте, існують серйозні труднощі щодо їх реалізації в практиці шкільної освіти. Зокрема, відзначається недостатність методичного забезпечення та не готовність деяких освітян до усвідомлення важливості цієї проблеми й переорієнтації освітнього процесу відповідно до нової парадигми освіти.

Список використаних джерел

1. Горлова А.В. Використання освітнього потенціалу медіа в процесі соціалізації молодших школярів. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи*: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. 393 с.
2. Концепція «Нова українська школа»: прийнята 27 жовтня 2016. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch2016/konczepczziya.html>
3. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. № 23. С. 18-21.
4. Савчук Л. Початкова школа як середовище формування життєвої компетентності молодших школярів. *Молодь і ринок*. 2015. № 5. С. 56-59.

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Спіхіна Марина Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри розвитку дитини
раннього і дошкільного віку
навчально-наукового інституту
педагогіки і психології
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Бадер Світлана Олександрівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри розвитку дитини
раннього і дошкільного віку
навчально-наукового інституту
педагогіки і психології
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Ключові слова: *навички, партнерська взаємодія, початкова школа, soft skills.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі, разом із зростанням значення академічних знань, все більшу увагу приділяють розвитку м'яких навичок (soft skills) учнів, які включають у себе комунікаційні, соціальні, критичне мислення, творчі та

лідерські вміння. Початкова школа виступає ключовим етапом у формуванні цих навичок. Саме тому, сьогодні великий акцент робиться на формування у здобувачів освіти м'яких навичок (soft skills), які, за результатами досліджень провідних педагогів і психологів, необхідно починати з молодшого шкільного віку [1].

Прогресивні зміни в системі освіти зумовили кардинально нову за своєю суттю взаємодію між суб'єктами освітнього процесу, яка ґрунтується на засадах партнерства, співпраці між учителями, учнями та батьками з метою вирішення спільних завдань. Вона також допомагає зменшити відстань між освітнім закладом і оточуючими його спільнотами, що є важливим аспектом соціальної взаємодії та розвитку суспільства в цілому.

Отже, розвиток soft skills у молодших школярів в процесі партнерської взаємодії сьогодні є вкрай актуальним, оскільки саме партнерська взаємодія між учасниками освітнього процесу дає можливість забезпечити комплексний розвиток молодших школярів та підготувати їх до успішної адаптації у сучасному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що проблема особливостей формування soft skills у молодших школярів представлена у студіях вітчизняних науковців у різних контекстах: розвиток soft skills учнів початкової школи (А. Горлова, Ю. Калашнікова); діагностика розвитку soft skills дітей молодшого шкільного віку (О. Жовнич, І. Стахова, Н. Казьмірчук); вплив soft skills на становлення особистості (Є. Зеер, Л. Степанова); формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи (А. Бобро, О. Демченко). Проблема розвитку soft skills у молодших школярів в процесі партнерської взаємодії майже не розглядається, а тому є актуальною і своєчасною.

Мета публікації – визначити роль партнерської взаємодії у формуванні та розвитку м'яких навичок (soft skills) в освітньому процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. М'які навички – це комплекс особистісних умінь, які дозволяють дитині легко та швидко адаптуватися в суспільстві, досягти успіху, самоствердитися [2, с. 32].

До основних гнучких навичок Н. Казьмірчук, О. Демченко відносять:

- комунікативні навички: здатність чітко висловлювати свою думку, комунікувати, толерантно спілкуватися, відстоювати свою позицію, адекватно доносити інформацію тощо;
- творчі навички: здатність творчо переосмислювати дійсність, креативно підходити до вирішення завдань, здатність до інтерпретації, здатність нівелювати шаблони та стереотипи, творчо підходити до виконання кожного завдання тощо;
- організаційні навички: здатність дотримуватися режиму дня, грамотно планувати свою діяльність; здатність організувати однолітків для справи тощо;
- навички саморегуляції: здатність управляти своїм емоційним станом, працювати над розвитком власного емоційного інтелекту, здатність адекватно сприймати себе та оточуючих тощо;
- управлінські навички: здатність брати на себе відповідальність як за свої дії, так і за дії команди, чітко та посильно розподіляти обов'язки, контролювати процес виконання завдань, мати внутрішнє бажання бути капітаном команди, бути лідером своєї групи чи класу [3, с. 91].

Під партнерською взаємодією між суб'єктами освітнього процесу ми розуміємо новий тип взаємодії, який ґрунтується на паритетній основі та характеризується загальними цілями, взаємною відповідальністю сторін за результати співпраці, а також особистісним прогресом кожного учасника у процесі спільної діяльності. Партнери в даному контексті – це учасники взаємодії (суб'єкти освітнього процесу), здатні до діалогу й групового спілкування, до роботи у команді, які є організаторами освітнього процесу і співпрацюють у досягненні поставленої мети [4]. Отже, як бачимо, партнерська взаємодія між суб'єктами освітнього процесу є основним і важливим підґрунтям для розвитку м'яких навичок в учнів початкової школи, тому що:

- комунікативні навички розвиваються через спільне навчання та співпрацю, що є складовою партнерської взаємодії. Молодші школярі вчать чітко висловлювати свої думки, слухати інших, аргументувати свою позицію та спілкуватися толерантно. Також, вони навчаються приймати конструктивну критику та виражати свої емоції адекватно;

- творчі навички розвиваються шляхом створення умов для творчої діяльності та вирішення творчих завдань у командах. Партнерська взаємодія сприяє переосмисленню дійсності, розвитку креативності та здатності до інтерпретації, що сприяє розвитку творчого мислення учнів;

- організаційні навички розвиваються через спільну роботу у групах, де учні навчаються планувати свою діяльність, дотримуватися режиму дня та організувати спільні заходи. Партнерська взаємодія надає можливість дітям співпрацювати, обговорювати стратегії та розподіляти обов'язки;

- навички саморегуляції також розвиваються у процесі партнерської взаємодії, оскільки учні навчаються управляти своїми емоціями, враховувати свої дії та реакції на оточення. Спільна діяльність у командах сприяє формуванню внутрішнього контролю та вмінню адекватно реагувати на різні ситуації;

- управлінські навички розвиваються через можливість взяти на себе відповідальність за власні дії та дії команди. Учні навчаються розподіляти обов'язки, контролювати виконання завдань та стимулювати членів команди до досягнення спільної мети. Вони також навчаються бути лідерами у своїй команді та впливати на інших для досягнення загальних цілей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, партнерська взаємодія між суб'єктами освітнього процесу є ефективним засобом розвитку м'яких навичок (soft skills) у молодших школярів, які є ключовими для успішної адаптації учнів у сучасному світі.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо розроблення та впровадження ефективних методик, спрямованих на активізацію розвитку м'яких навичок (soft skills) молодших школярів в процесі партнерської взаємодії в освітньому процесі початкової школи.

Список використаних джерел

1. Бахмат Т. Розвиток soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки». 2022. № 1. С. 144–152.
2. Demchenko Olena, Kazmirchuk Natalia, Zhovnych Olesia, Stakhova Inna, Podorozhnyi Vadym, Baranovska Iryna. Preparing students for the use of theater activities for children's development soft skills: European context. Society. Integration. Education. *Proceeding of the International Scientific Conference*. Volume I. May 27th-28th. 2022. P. 31-46.
3. Демченко О., Казьмірчук Н., Стахова, І. Розвиток soft skills майбутніх учителів початкових класів як засіб акмеологічного зростання. *Professional Pedagogics*. (2022). 1 (24), 91–101.
4. Єпіхіна М. Сутність та структура готовності майбутнього вчителя до партнерської взаємодії в початковій школі. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 38 (2). С. 36-43.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Зобенько Наталія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: емоційний інтелект, розвиток емоційного інтелекту, діти молодшого шкільного віку, сімейне виховання, освітній процес, система позанавчальної роботи у закладах загальної середньої освіти, спеціальні програми розвитку емоційного інтелекту для учнів, інноваційні технології навчання, психологічна компетентність учителя, навчальне середовище, психолого-педагогічний супровід учня

Постановка проблеми. Реформування сучасної української школи передбачає переорієнтацію зі знанневої на компетентнісну, зокрема: формування в учнів життєвого досвіду у різних видах діяльності, здобуття необхідних знань, умінь і цінностей, які потрібні для успішної реалізації у реаліях сьогодення. У цьому контексті принципово значущу роль відіграє емоційний інтелект, що містить сукупність окремих психічних функцій, когнітивних параметрів, взаємопов'язаних характеристик індивідуальних особливостей особистості, її діяльності та поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми формування і розвитку емоційного інтелекту став предметом наукового пізнання у психолого-педагогічній науці, зумовив зростання інтересу науковців до дослідження цього феномену, зокрема вітчизняними науковцями Л. Груша, Н. Коврига, Т. Котик, А. Клименко, І. Лисенкова, О. Мельник, Є. Носенко, Т. Палева, С. Прахова, Ю. Савченко, В. Федорчук, М. Шпак.

Мета публікації – аналіз теоретичних аспектів щодо особливостей формування і розвитку емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Емоційні процеси займають одне з важливих місць у формуванні особистості дитини, а емоційний розвиток є частиною емоційного інтелекту, емоційної компетентності особистості.

Емоційний інтелект – це інтегративна особистісна властивість, що містить афективні та інтелектуальні складники, сприяє розумінню власних емоцій та емоцій інших людей, забезпечує адаптацію до соціуму, рефлексію (самопізнання) та регуляцію власної поведінки та діяльності [2, с. 53].

Вітчизняні дослідники Т. Котик, М. Шпак, Т. Палева, О. Мельник, Ю. Савченко, Л. Груша, І. Лисенкова досліджують особливості розвитку емоційного інтелекту в учнів молодшого шкільного віку та зазначають, що саме молодший шкільний вік є сензитивним періодом для розвитку емоційного інтелекту, оскільки у цей період актуалізуються питання соціально-емоційного становлення особистості й набуття нею цілої низки компетенцій у період навчання у початковій школі. Вчені досліджують емоційний інтелект у контексті категорії «діяльність», оскільки він розвивається і виявляється в діяльності, у процесі спілкування, взаємодії з іншими людьми.

Емоційний інтелект є важливим компонентом особистості дитини, від якого залежить її успіхи у навчанні, соціальних контактах, самореалізація, успішна адаптація у колективі та суспільстві. Відомо, що емоції включені до всіх психічних процесів і станів людини та супроводжують будь-які прояви її активності. Емоційні здібності складають емоційну компетентність і потенційно закладені в кожній людині.

Учені вважають, що емоційні здібності можуть розвиватися протягом життя і результати дослідження показали, що цілеспрямована робота з дітьми молодшого шкільного віку має значний вплив на розвиток окремих компонентів емоційної

компетентності, що у подальшому може позитивно відобразитися на розвитку даного феномену в цілому.

Сучасні наукові розвідки свідчать, що основи емоційного інтелекту дітей закладаються в сім'ї, пов'язані із сімейним вихованням, соціальним контекстом, досвідом, культурою, соціальним статусом дитини, освітнім процесом, системою позанавчальної роботи у школі. Безперечно, важлива роль у процесі виховання емоційної культури дітей належить батькам, адже емоційний інтелект формується насамперед у сім'ї. Особливі можливості для розвитку емоційного інтелекту містить освітній процес, система поза навчальної роботи у закладах загальної середньої освіти, які повинні враховувати емоційний складник інтелекту, що й забезпечить ефективну взаємодію в інформативному соціумі, розвиток ціннісного ставлення до знань, світу, інших людей, реалізацію життєвих і професійних потреб.

Також емоції є індикатором, показником стану дитини, впливають на її пізнавальну сферу (мислення, пам'ять, рівень спрямованості уваги, цілісне сприйняття навколишнього світу); поведінкову сферу. Емоції та емоційний інтелект – головні чинники розвитку пізнавального інтересу учня, є запорукою успішного навчання. Так, позитивні емоції стимулюють пізнавальну активність учнів, розвивають у них бажання вчитися. Разом з тим, цілісне сприйняття світу відбувається лише тоді, коли дитина не тільки аналізує події, а й ставиться до них емоційно.

Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів – це тривалий системний процес, що потребує спеціальної підготовки вчителів, планування ними виховного процесу з урахуванням визначених напрямів, завдань та особливостей, моделювання психологічно комфортного і безпечного освітнього середовища [2, с. 132].

Зокрема, в освітньому процесі педагогам необхідно знати і враховувати, що емоційно значущі для дитини ситуації спонукають до самовираження; емоції створюють «платформу», на якій виписуються нові знання; емоційно забарвлені знання мотивують дитину до подальшого пізнання, вивчення, дослідження [4, с. 14].

Отже, для розвитку емоційного інтелекту молодшого школяра необхідно створювати відповідне навчальне середовище з позитивним емоційним кліматом, здійснювати психолого-педагогічний супровід учня й організовану навчальну діяльність, спрямовану на розвиток емоційного інтелекту. Вважаємо, що необхідно проектувати освітній процес так, щоб у процесі навчання кожної шкільної дисципліни був задіяний емоційний інтелект. Також доцільно впроваджувати спеціальні програми розвитку емоційного інтелекту для учнів. У зв'язку з цим, досить вагомим є позиція науковця [5, с. 74] щодо доцільності і необхідності розроблення, впровадження спеціальних програм розвитку емоційного інтелекту у молодших школярів із метою формування у них уміння здійснювати емоційну саморегуляцію, емоційний самоконтроль, що сприятиме адекватному прояву емоцій у різних навчальних і життєвих ситуаціях.

Значне місце в дослідженнях відводиться розгляду інтерактивних методів активізації знань з вищезначеної проблеми, впровадження інноваційних технологій (технологій кооперативного навчання; колективно-групового навчання; ситуативного моделювання; опрацювання дискусійних питань), які дадуть можливості не тільки зацікавити учасників освітнього процесу, а й реально розвинути емоційний інтелект [3, с. 140].

Результати досліджень [1, с. 159] показують, що під час поєднання інтерактивних технік навчання з традиційними методами та формами створюється зона психологічного комфорту для активізації навчальної діяльності, недопущення зниження інтересу, а відтак і мотивації до засвоєння навчального матеріалу.

Так, інтерактивні методи навчання безпосередньо сприяють налагодженню партнерських стосунків учнів у різних видах навчальної діяльності, створюють умови для розвитку діалогового навчання, формування комунікативної компетентності, розвитку емоційного інтелекту, зокрема таких його аспектів, як емпатія, співчуття, співпереживання, розуміння почуттів інших, керування емоціями власними та інших

людей. Також ефективним є використання медіазасобів. Зокрема, використання у роботі вчителя сучасних інформаційних технологій дозволяє змінити й збагатити зміст педагогічної освіти, домогтися підвищення активізації та якості навчально-пізнавальної діяльності учнів на заняттях, прискорити темпи навчання; сприяє розвитку обов'язку, співробітництва і творчого потенціалу суб'єктів навчання; забезпечує розширення джерел отримання та представлення нової інформації; забезпечує перехід до посилення індивідуального підходу у навчанні; розвитку самостійності та креативного мислення.

Важливу роль відіграє також психологічна компетентність учителя, зокрема його емоційна компетентність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, необхідними умовами формування емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку є: атмосфера емоційного комфорту; створення сприятливого розвивального, психологічно комфортного, безпечного освітнього середовища, емоційність освітнього процесу; партнерська взаємодія всіх учасників освітнього процесу; емоційне спілкування в освітньому середовищі, психолого-педагогічний супровід учня, використання різних форм, методів, прийомів навчання відповідно до вікових і психофізіологічних особливостей дітей.

Перспективи подальших розвідок убачаємо у вивченні ефективних форм і методів розвитку емоційного інтелекту, розробленні й упровадженні в практику спеціально організованого навчання з метою розвитку емоційного інтелекту у майбутніх учителів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи :навч.-метод. посіб. для вчителів початкової школи. Тернопіль : Астон, 2020.192 с.
2. Мельник О. Підготовка вчителів початкових класів до формування емоційного інтелекту учнів. *Початкова школа*. 2019. № 11. С. 51–55.
3. Прахова С. А., Макаренко Н. М. Формування емоційного інтелекту як необхідної компетенції на шляху соціалізації дитини. *Psychological journal*. 2020. № 6 (2). С. 134–142.
4. Савченко Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 12. С. 12–16.
5. Шпак М. Вікові особливості розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. № VI (68).Is. 164.P. 71–74.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У СТРУКТУРІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

Золотаренко Тетяна Олександрівна,
аспірантка кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник – **Васютіна Тетяна Миколаївна,**
доктор педагогічних наук, доцент
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Ключові слова: *soft skills, громадянська освіта, розвиток.*

Постановка проблеми. Потужний розвиток інформаційних технологій – це ключова особливість ХХІ століття. Період безперервних та стрімких змін, створює як нові можливості, так і виклики для людства. Він впливає на всі сфери суспільного життя, у

тому числі й на освіту. Якщо здійснити ретроспективний аналіз змін освітніх форм, методів та засобів навчання за останні 100 років, то тенденції вказують на зниження потреби догматичного запам'ятовування інформації, натомість - на зосередження уваги на розвитку умінь її критично оцінювати. Таким чином, для успішної особистості XXI століття доцільно володіти вмінням аналізувати інформацію, працювати у команді, швидко знаходити шляхи вирішення проблемних питань тощо. Згідно з дослідженням, проведеним Гарвардським та Стенфордським університетами, лише 15% успіху в кар'єрі забезпечується професійними навичками, натомість решта 85% – це загальні вміння, риси та навички, необхідні для успішного виконання будь-якої діяльності. Їх було об'єднано одним терміном – soft skills (м'які навички).

Громадянська компетентність теж орієнтована на розвиток особистісних якостей та навичок, необхідних для реалізації здобувача освіти у якості успішного члена суспільства. Тому між цими двома поняттями простежується взаємозв'язок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Громадянська освіта крізь призму soft skills стала предметом дослідження українських науковців З. Возна [1], О. Муц [3], Н. Степанова [4]. Практичний досвід формування soft skills в умовах закладу вищої освіти вивчають Н. Коляда, О. Кравченко [2]. О. Цюняк досліджує компетентнісний підхід до розвитку soft skills здобувачів вищої освіти [5]. Однак особливості розвитку soft skills у структурі громадянської освіти потребують ґрунтовного вивчення.

Мета публікації: дослідження взаємозв'язку громадянської освіти та soft skills, а також способів їх спільного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Громадянська компетентність та м'які навички у кооперації забезпечують розвиток комунікативних якостей, емоційного інтелекту, емпатії, лідерських якостей, вміння розв'язувати конфлікти, толерантності, відповідальності, вміння працювати у команді та критичне мислення. Їхня характеристика та особливості розвитку подані у табл.1.

Таблиця 1

Взаємозв'язок soft skills і громадянської освіти та способи їхнього спільного розвитку

Назва soft skills, що є структурним компонентом громадянської освіти	Коротка характеристика гнучких навичок	Особливості розвитку soft skills у контексті громадянської освіти
Комунікативні якості	Здатність ефективною комунікації під час обговорення різноманітних суспільних питань.	Проведення дискусій, упровадження стратегії Fishbone, «Шість капелюхів», «Світове кафе» та ін.
Емпатія. Емоційний інтелект	Здатність до усвідомлення та контролю власних емоцій та емоцій інших членів суспільства задля ефективною взаємодії у соціумі.	Обмірковування власних дій, аналіз помилок без надмірної одержимості ними.
Лідерські якості	Здатність до активної громадської позиції, цілеспрямованості та вміння організувати продуктивну діяльність.	Розвиток лідерських здібностей відбувається за рахунок постійної роботи над собою. Читання відповідної літератури, семінари, тренінги чи спостереження за проявом лідерських якостей інших членів суспільства.
Уміння	Здатність до вирішення	Рольові ігри та дослідження

розв'язувати конфлікти	конфліктної ситуації за рахунок співпраці та знаходження компромісу.	відповідної літератури.
Толерантність	Здатність до сприйняття, поваги та розуміння різноманітності у соціумі.	Створення мапи думок за темою «Толерантність». Моделювання соціальних ситуацій за темою та розроблення поведінкових сценаріїв.
Відповідальність	Усвідомлення та виконання своїх громадських прав та обов'язків.	Вивчення законодавчої бази. Дискусія на тему: «Чи важливий мій голос?»
Уміння працювати у команді	Усвідомлення себе, як важливої складової соціуму. Уміння ефективно взаємодіяти з іншими членами суспільства.	Спільна проектна діяльність.
Критичне мислення	Здатність до аналізу суспільних проблем та прийняття зважених політичних рішень.	Різноманітні стратегії з розвитку критичного мислення. Наприклад, вправа «Правда чи брехня?»

Висновки та перспективи подальших досліджень. У якості підсумку зазначимо, що розвиток soft skills у структурі громадянської освіти є перспективною темою дослідження, зважаючи на її актуальність та широке поле для вивчення. У публікації представлені лише деякі soft skills та можливі шляхи їхнього розвитку, зокрема: комунікативні якості, емоційний інтелект, емпатія, лідерські якості, уміння розв'язувати конфлікти, толерантність, відповідальність, уміння працювати у команді, критичне мислення.

Перспективними вважаємо дослідження пов'язані з вивченням інших soft skills та пошуку шляхів їхнього ефективного розвитку.

Список використаних джерел

1. Возна З. Формування м'яких навичок в учнів засобами змісту курсу «Громадянська освіта». *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. С. 95-104.
2. Коляда Н.М., Кравченко О.О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*. 2020. Том 6, № 27. С. 137-145.
3. Муц О. І. Формування навичок soft-skills у процесі реалізації освітньої галузі «Суспільствознавство». URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15891/1/25_Muts.pdf
4. Степанова Н.М. Розвиток soft skills майбутніх педагогів під час викладання громадянознавчих курсів у закладі вищої освіти. *Імідж сучасного педагога*. № 1 (208). 2023. С. 35-38.
5. Цюняк О.П. Компетентнісний підхід до розвитку soft skills здобувачів вищої освіти. *Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті: збірник матеріалів V міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 2021 року) / за ред. О. М. Семенов. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2022. Випуск 5. С. 44-47.

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Зорочкіна Тетяна Сергіївна,
доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького

Здір Дарина Русланівна,
викладач кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького

Ключові слова: *молодші школярі, початкова школа, інноваційні підходи, інноваційні технології.*

Постановка проблеми. Перед сучасною початковою школою постає завдання виховувати особистість, яка здатна працювати в команді, критично мислити, розв'язувати проблеми, самореалізовуватися, приймати відповідальні рішення тощо. Освітній процес повинен бути дієвим і продуктивним, стимулювати бажання оволодіти матеріалом та формувати ключові компетентності молодших школярів, які закладені у Концепції «Нова українська школа». Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями [1]. Інновації стали життєво важливим елементом освіти і важливим механізмом, який дозволяє створити процес випереджального розвитку в усіх сферах діяльності з метою інтеграції української освіти до європейського освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблеми впровадження інноваційних технологій в освітній процес початкової школи у своїх наукових працях розкривали О. Качмар, Н. Андросова, В. Химинець, Н. Матвієнко, Т. Чернова, Т. Майструк та ін.

Мета публікації: розкрити особливості впровадження інноваційних технологій в освітньому процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Інновації в освіті - це незаперечне й динамічне явище за своєю природою, результати їх впровадження дозволяють вирішити суперечності між традиційною системою та потребами у сучасній якійсній освіті [2, с. 19]. Інноваційність є характерним аспектом сучасної педагогіки, оскільки вона відкрита до оновлення і нововведень. Однією з перспективних інновацій є педагогічний підхід «Flipped Learning», що в перекладі означає «перевернуте навчання». «Перевернуте навчання» є активною формою навчання, за якої традиційний процес навчання «перевертається»: домашні завдання виконуються шляхом перегляду відповідних відеофрагментів з навчальним матеріалом наступного уроку (учні вивчають теоретичний матеріал самостійно), а у класі на уроці учні під керівництвом вчителя виконують практичні завдання, здійснюють дослідницько-пошукову роботу, створюють проекти тощо [3].

У такої технології є багато переваг. Насамперед, це підвищення мотивації до навчання. Також учень, опрацювавши вдома навчальний матеріал, працює у своєму темпі та може переглядати відео декілька разів. Він відчуває особисту відповідальність за процес навчання, здійснює аналіз джерел інформації з критичною оцінкою. Виконуючи на уроці завдання у команді (групі), дитина усвідомлює значення колективної праці, набуває навичок співпраці. Застосовуючи технологію «перевернутого навчання», реалізується індивідуальний підхід у навчанні та формуються у молодших школярів м'які навички (soft skills). Інноваційні технології навчання молодших школярів включають в себе використання сучасних інструментів і ресурсів, які сприяють покращенню освітнього

процесу. Застосування інтерактивних платформ та програм з індивідуальними завданнями допомагає забезпечити оптимальне навчання для кожного учня. Зокрема, Інтернет-сервіси Learning Apps, Wordwall пропонують широкий вибір інтерактивних завдань з різних навчальних предметів початкової школи, вони можуть бути адаптовані до індивідуальних потреб учнів. Це дозволяє їм навчатися у власному темпі та вдосконалювати свої навички відповідно до своїх можливостей. Інтернет-сервіс Kahoot! дозволяє створювати вікторини різних типів, включаючи тести, пазли, лабіринти тощо. Інтернет-сервіси можуть надати учням можливість співпрацювати з іншими учнями в рамках спільних проєктів. Наприклад, сервіси Google Classroom, Zoom дозволяють учням створювати спільні проєкти та обмінюватися інформацією, виконувати завдання у групах, що сприяє розвитку навичок співпраці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування інноваційних технологій у початковій школі викликає в учнів захоплення, зацікавлює та мотивує, сприяє розвитку навичок самостійного навчання. Такі уроки проходять енергійно, організовано і продуктивно, та, окрім того, значно покращують успішність учнів. Таким чином, головною метою сучасного вчителя - здатність знаходити, ефективно використовувати та впроваджувати інноваційні технології у навчанні молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Організоване суспільство: проблеми суспільної самоорганізації та інституалізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу: у 2 кн. 3-тє вид., виправл., доповн. Київ: Знання України, 2018. 659 с.
2. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
3. Зорочкіна Т.С. Особливості застосування технології «перевернутого навчання» у роботі зі студентами / *XXIV Всеукраїнська наукова конференція молодих учених «Родзинка – 2022»*. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2022. С. 465.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В ПРОЦЕСІ ГРУПОВОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ігнатенко Олександр Володимирович,
канд. пед. наук, доц.
кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, групова робота, інформатика, початкова школа.*

Освітня система України зазнає значних трансформацій в останні роки, спрямованих на модернізацію та вдосконалення. Запровадження нових стандартів навчання та програм, акцент на компетентнісний підхід і розвиток критичного мислення стають важливими стратегічними напрямками.

Проте незважаючи на позитивні зміни, освітня система України зіткнулася з рядом викликів, таких як недостатня фінансова підтримка, низький рівень оплати вчителів і неоднаковий доступ до якісної освіти у різних регіонах країни.

Забезпечення доступу до якісної освіти для всіх громадян, зменшення рівнів відставання та підвищення якості навчання залишаються ключовими завданнями для подальшого розвитку освітньої системи України в умовах цифровізації [2].

Сучасний стан початкової освіти в Україні визначається впровадженням Нової української школи (НУШ), яка покликана перетворити навчальний процес на більш

інтерактивний та зорієнтований на розвиток особистості учня. Зокрема, НУШ спрямована на використання сучасних методик навчання, врахування індивідуальних особливостей дітей та активізацію їхньої пізнавальної діяльності, що відбувається відповідно до Державного стандарту початкової освіти [1]. Проте, впровадження НУШ також викликає дискусію щодо необхідності адаптації вчителів до нових підходів та недоліків у підготовці відповідних навчальних матеріалів.

Soft skills (м'які навички) - це навички, які не вимірюються конкретними знаннями або технічними вміннями, але є ключовими для успіху у сучасному світі. До них відносяться комунікаційні навички, емоційний інтелект, креативність, спроможність до співпраці, лідерство, адаптивність тощо. У школі soft skills формуються через різноманітні взаємодії та активності, такі як групові проекти, дебати, творчі завдання, співпраця з однокласниками та вчителями, а також через програми з розвитку особистості та позашкільні заходи. Важливо, щоб у шкільних програмах були відведені час та ресурси для розвитку цих навичок, оскільки вони грають важливу роль у подальшому професійному та особистому житті учнів. [3]

Одним з видів взаємодії для формування soft skills є групова робота. Групова робота у початковій школі - це метод навчання, при якому учні працюють разом у невеликих групах над спільним завданням або проектом. Цей метод дозволяє створити сприятливу атмосферу для взаємодії, співпраці та взаємопідтримки між учнями. Групова робота сприяє розвитку ключових навичок, таких як комунікація, співпраця, лідерство, розуміння та прийняття різноманітності точок зору. Вона також сприяє розвитку соціальних навичок та підготовці учнів до колективної роботи, що є важливим в навчальному та позанавчальному житті.

Реалізація групової роботи з метою формування soft skills на уроках інформатики в початковій школі може бути ефективною та захопливою. Виокремимо кілька методичних прийомів, як це можна зробити:

Проектна діяльність: Розділіть учнів на невеликі групи та запропонуйте їм створити проект на комп'ютері. Наприклад, це може бути створення ігор, мультимедійних презентацій, веб-сайтів тощо.

Розв'язання проблемних завдань: Запропонуйте групам розв'язати певну проблему або завдання, використовуючи комп'ютерні інструменти та програми. Наприклад, створити алгоритм для розв'язання задачі або створити власну програму.

Рольові ігри: Організуйте рольову гру, де кожна група виконує певну роль в процесі створення чи використання програмного забезпечення. Наприклад, одна група може бути програмістами, інша - користувачами, а ще інша - тестувальниками.

Спільне вирішення задач: Попросіть групи спільно вирішити складну задачу або завдання, використовуючи різноманітні програмні засоби та інструменти.

Взаємне навчання: Запропонуйте учням взаємно навчати один одного новим комп'ютерним навичкам або програмам у межах групових проектів чи завдань.

Обговорення та аналіз: Після завершення групової роботи проведіть обговорення результатів, спрямоване на аналіз досягнень та виявлення можливостей для подальшого вдосконалення.

Важливо також забезпечити ефективне керівництво групами, яке полягає у забезпеченні співпраці, спілкування та розподілу обов'язків між учасниками.

Таким чином, формування soft skills у процесі групової роботи на уроках інформатики в початковій школі є важливим елементом навчання, який сприяє комплексному розвитку учнів. Під час спільного вирішення завдань та проектів учні отримують можливість розвивати навички комунікації, співпраці, лідерства та розв'язання конфліктів. Групова робота сприяє розвитку вмінь ефективно спілкуватися, слухати інших, ділитися ідеями та думками, а також вчитися працювати в команді. Крім того, учні вчаться приймати різноманітні точки зору, розуміти і враховувати індивідуальні особливості та потреби партнерів у спільному процесі навчання. Такий підхід сприяє

формуванню не лише технічних навичок, а й ключових soft skills, які є необхідними у сучасному світі для успішної соціальної та професійної адаптації.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 із змінами № 688 від 24.07.2019 № 898 від 30.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text> (дата звернення: 19.02. 2024).

2. Ігнатенко О.В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛ. II International scientific and practical conference «Modern Approaches to Problem Solving in Science and Technology» (November 15-17, 2023) Warsaw, Poland, International Science Unity. 2023. 310-314.

3. Барна О.В., Балик Н.Р. Впровадження STEM-освіти у навчальних закладах: етапи та моделі. STEM в освіті: проблеми і перспективи. Тернопіль, 2017.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ

Качур Оксана Сергіївна,
 учитель-логопед
 вищої кваліфікаційної категорії
 заклад дошкільної освіти № 131
 м. Миколаїв

Ключові слова: *комунікація, комунікативні уміння, розвиток, діти дошкільного віку, діти з порушеннями мовленнєвого розвитку.*

Постановка проблеми. Формування та розвиток у дітей ключових компетентностей, зокрема комунікативної, стало необхідним і новим концептуальним орієнтиром у дошкільній освіті ХХІ століття, яке отримало назву «століття комунікативного простору», оскільки одним із основних чинників становлення особистості є комунікативний розвиток дитини.

На сучасному етапі становлення вітчизняної корекційної педагогіки та спеціальної психології важливого значення набуває формування комунікативної взаємодії у просторі комунікативної діяльності дошкільника з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Серед головних ознак розвитку комунікативних умінь у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку фахівці відзначають обмежені можливості у засвоєнні мовлення, обмежений словниковий запас та недостатню граматичну компетентність, обмежена здатність розрізняти звукову структуру мовлення та будову слів тощо. У зв'язку з цим змінюються підходи до формування комунікативних взаємодій дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні наукові дослідження та публікації підтверджують, що успішна комунікація є однією з ключових умов для розвитку дитини, що є основним фактором у формуванні її особистості, і це досягається через засвоєння досвіду взаємодії з дорослими та однолітками (В. Бондар, С. Конопляста, І. Марченко, Н. Савінова, О. Смірнова, В. Тищенко, Л. Трофименко, М. Шеремет, Г. Якимчук). Водночас, на труднощі комунікативної взаємодії з оточуючими як специфічну закономірність психічного розвитку дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку вказують Л. Бегас, Л. Журавльова, А. Кондратенко, А. Кравченко, О. Кривцова, З. Ленів, О. Літовченко, Н. Пахомова, І. Проварова, Ю. Філатова, М. Шеремет.

Мета публікації: проаналізувати сучасний стан проблеми та розкрити особливості розвитку комунікативних умінь дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Виклад основного матеріалу. За результатами численних досліджень мовленнєвого спілкування дітей різного віку з системними порушеннями мовлення, з'ясований негативний вплив мовленнєвих порушень на всі його сторони і форми. У проблемі подолання комунікативних труднощів у дітей порушеннями мовлення до сьогодні залишається ще багато невирішених теоретичних і практичних питань, але найважливішим ми вбачаємо у з'ясуванні стану сформованості структурної організації комунікативної взаємодії з позицій реалізації комунікативної, перцептивної та інтерактивної сторін спілкування, вивчення особистісної складової цієї діяльності з позицій комунікативно-особистісного методологічного підходу.

Комунікативна діяльність дітей старшого дошкільного віку із системними порушеннями мовлення, на думку І. Мартиненко, «характеризується порушенням внутрішньої психологічної структури, труднощами в реалізації окремих її елементів зокрема (прогнозуванні, плануванні, поточному та підсумковому контролю), недостатньою мотивацією до спілкування. Особливості комунікативної діяльності дітей означеної категорії, за нашим припущенням, пов'язані з недостатнім оволодінням засобами спілкування (вербальними, експресивно-мімічними, предметно-дійовими) та комунікативними вміннями (інтерактивними, перцептивними, інформаційно-комунікативними); незрілістю комунікативних якостей особистості» [2, с. 139].

І. Мартиненко провела дослідження щодо активності у спілкуванні старших дошкільників з системними порушеннями мовлення первинного генезу. Вона аналізує цей феномен з точки зору діяльнісного підходу та використовує терміни «спілкування» і «комунікативна діяльність» як синоніми. Термін «комунікація» вона використовує лише для опису понять, що стосуються інформаційної аспекти спілкування (комунікативної активності).

Водночас, науковець зазначає, що «комунікативні уміння слід аналізувати через здібності та враховувати структурну організацію комунікативної діяльності, яка, на думку автора, ґрунтується на трьох складових: мотиваційна («я хочу спілкуватися»); когнітивна («я знаю, як спілкуватися»); поведінкова («я вмію спілкуватися»))» [2, с. 66-67].

М. Шеремет припускає, що саме порушення мовленнєвої компетентності є причиною виникнення проблем у спілкуванні дітей з тяжкими порушеннями мовлення, що може спричинити відмову від комунікації. Таким чином, автор доходить висновку, що мовна некомпетентність буде первинним порушенням щодо порушень комунікативної здібності. З іншого боку, низька комунікативна мотивація (тобто не сформованість цілей спілкування або порушення їхньої ієрархії) може обумовлювати недостатність або нерівномірність формування мовно-мисленнєвої діяльності. У цьому випадку недосконалість комунікативної здатності виступає первинним порушенням щодо мовної некомпетентності. Дослідниця звертає увагу на той факт, що не сформованість комунікативної діяльності у дітей з порушеннями мовлення безпосередньо впливає на формування їхньої навчальної діяльності [1].

Аналіз наукових підходів до проблеми розвитку комунікативних умінь дітей з порушеннями мовлення дозволив визначити завдання корекційно-відновлювальної роботи:

- створити комфортні умови для роботи в групі (підібрати зручний для дитини тип комунікативної взаємодії, допомогти адаптуватися та розширити можливості встановлення контакту в різних ситуаціях взаємодії);

- активізувати комунікативне ядро комунікативного потенціалу старших дошкільників з порушеннями мовлення, що детермінує комунікативну діяльність (цілі, мотиви, здібності, попередній досвід тощо);

- сформувати комунікативну периферію комунікативного потенціалу старшого дошкільника з порушеннями мовлення, а саме комунікативні навички, які дадуть поштовх до розвитку і формування комунікативної компетентності даної категорії дітей.

Для вирішення завдань корекційно-відновлювальної роботи нами використовувалися такі методи і прийоми активізації та формування комунікативних умінь у структурі комунікативного потенціалу дошкільника з порушеннями мовлення:

- комунікативні доручення на заняттях і в повсякденному житті, створення проблемних ситуацій;
- ігри і вправи, спрямовані на введення до словника дошкільника лексико-граматичних засобів, спрямованих на налагодження і підтримання розмови (знаєш, скажи, кажу тобі, я думаю, добре, так, ні тощо.); зразків комунікативно-значущих форм – запрошення до розмови: «Ходи до нас», «Розкажи мені», «Ми говоримо про.., а як ти думаєш?»; вступу до діалогу: «Можна приєднатися до вас?», «Я теж знаю цікаву історію...», «Про що іде мова?» тощо;
- розігрування простих та спонтанних діалогів під час різних видів діяльності;
- ігрові мовленнєві ситуації та тренінги типу «Знайомство», «Запрошуємо до розмови», «Запрошуємо до гри», «Невербальна розминка», «Емоційний ланцюжок» тощо;
- ігри-драматизації, сюжетно-рольові та дидактичні ігри;
- моделювання комунікативних ситуацій, розігрування міні-інсценівок на заняттях та в різних видах дитячої діяльності;
- використання природних ситуацій комунікативної діяльності педагога з дитиною і дітей між собою з навчальною метою;
- організація спільних видів діяльності дітей.

Ці методи і прийоми з формування комунікативних умінь та навичок у структурі комунікативного потенціалу використовувалися з метою організації комунікативного простору у групі, урізноманітнення форм організації комунікативної діяльності дітей, побудови комунікативної взаємодії з дітьми на різних етапах освітньої діяльності вчителя-логопеда та педагога (заняття, розваги, прогулянки, ігрова, трудова, соціально-побутова діяльність).

Переконані, що не менш важливою для нашого дослідження умовою є режимна специфіка застосування методики формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, запропоновані методи та прийоми з урахуванням основних показників сформованості комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення, спрямовані на стимулювання комунікативної активності, розвиток навичок ймовірного прогнозування, активізацію пізнавальної та мовленнєвої діяльності, удосконалення навичок зв'язного мовлення.

Список використаних джерел

1. Логопедія : підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий дім «Слово», 2015. 776 с.
2. Мартиненко І. В. Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення: дис. ... докт. психол. наук : 19.00.08; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 502 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Коваленко Аліна Олександрівна,
аспірант 81-013 групи
кафедри педагогіки і психології
початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, розвиток, творчі здібності, музичне мистецтво, вокал, вокальна компетентність.*

Постановка проблеми. Швидкий технологічний прогрес, важливі соціальні та економічні зміни, нові реформи, орієнтовані на відродження культури та духовності України XXI ст., створюють умови для розвитку творчої особистості, здатної адаптуватися до сучасних умов, може нестандартно мислити. Проблема розвитку творчого потенціалу молодших школярів стала однією з актуальних педагогічних проблем. У Національній доктрині розвитку освіти, підкреслюється, що «мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Українські вчені Н. Батюк, Л.Василевська, Л. Ващенко, Н. Гузій, І. Гадалова, Т. Завадська, В. Лихвар, Л. Масол, Н.Мозгальова, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, К. Стецюк, М. Татаренко присвятили свої праці вивченню творчого розвитку школярів у мистецькій діяльності. Дослідники Л. Баренбойм, Б. Брилін розглядали дитячу творчість в музичному навчанні та вихованні як розвиток вокально-творчих навичок. І. Барановська, К. Головська, Т. Коваль, Н. Тодосієнко особливу увагу приділяли вивченню впливу творчості на вокальний розвиток дітей.

Мета публікації: полягає у визначенні особливостей творчого розвитку учнів початкових класів на уроках музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Проблема розвитку творчого потенціалу особистості є пріоритетом сучасної освіти, бо вимагає від підростаючого покоління гнучкості мислення, швидкого орієнтування і адаптації до нових умов, творчого підходу до вирішення різноманітних проблем.

Зазначимо, що термін «творчість» тісно пов'язаний з поняттями «творча діяльність» та «креативність». Творчою можемо вважати таку діяльність молодших школярів, в результаті якої створюється щось нове, формується нова думка.

Серед особливостей творчого розвитку молодших школярів у музичній діяльності можемо виділити:

- учні з певним досвідом музикування, виконання пісень, музично-ігрових образів. Школярі мають улюблені пісні, танці, ігри, вони здатні пояснити свої вподобання, охарактеризувати твори, визначити не тільки загальний характер музики, а й її образність, настрій;

- молодші школярі з цікавістю виконують різні творчі завдання, із задоволенням беруться за творення, обожнюють імпровізувати на заданий образ, ритм чи мелодію, здатні інсценізувати пісню або інструментальну п'єсу яскравого характеру;

- у процесі сприймання музичного твору учні здатні відрізнити такі основні жанри: пісня, танець і марш;

- не зважаючи на те, що голосовий апарат ще не сформувався остаточно, дуже тендітний, змикання складок крайове. Можливості голосового апарату молодших школярів полягають в обмеженні сили звучання та обережного й послідовного розвитку діапазону голосу, добору доцільного пісенного матеріалу та творчих вправ.

Молодші школярі імпровізують, складають закінчення мелодії чи ритму, придумують інструментальні супроводи на дитячих музичних інструментах до знайомої пісні. Учителю доцільно використати й інтегративні різноманітні форми роботи: ігри, розфарбовування, малюнки, цікаві запитання та спостереження, творчі завдання для розвитку особистих творчих здібностей учнів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Досліджуючи особливості творчого розвитку молодших школярів на уроках музичного мистецтва можемо стверджувати, що музика стимулює до творчої діяльності учнів, формує в них пізнавальні та емоційно-мотиваційні функції, розвиває творче мислення й комунікативність, систематичність, наполегливість у досягненні мети. На уроках музичного мистецтва особливе значення має творча діяльність дітей, що сприяє формуванню уяви, мислення, винахідливості, творчих здібностей та є актуальною проблемою для подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Жуков В. П., Іванченко Д. О. Виховна роль музично-дидактичних ігор національно-патріотичного спрямування у формуванні творчих умінь молодших школярів в умовах Нової української школи. *Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань Концепції «Нова українська школа»*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка. 2023. 85-89 с.

2. Ярко М. Сучасна загальна музична освіта: теоретичні основи: монографія. Дрогобич. 2012. 188 с.

ФОРМУВАННЯ ГУМАННОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА»

Красовська Ольга Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Ковалевич Анастасія Іванівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Ключові слова: *гуманна особистість, гуманний підхід, уроки «Мистецтва», учні початкових класів, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Проблема впровадження аксіологічного підходу до освітньо-виховного процесу закладів загальної середньої освіти становить нині особливий інтерес у сфері педагогічної науки і практики. Нормативні документи, зокрема «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Концепція гуманітарного розвитку України до 2030 року», «Концептуальні засади розвитку

педагогічної освіти України та її інтеграція в європейський простір» визначають і спрямовують освітній розвиток в Україні на збагачення інтелектуального потенціалу нації, збереження зв'язків між поколіннями на основі передачі учням і молоді культурно-мистецького досвіду, традицій і цінностей, духовного надбання людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення та аналіз філософської, культурологічної, психолого-педагогічної літератури дає підстави констатувати зростання уваги до аксіологічних проблем галузі освіти. Взаємодія освіти, культури, духовності, мистецтва визнається як синтетична єдність, яка тлумачиться самим поняттям культури. На цьому наголошують у своїх наукових працях І. Зязюн, В. Кремінь, В. Луговий, О. Отич, О. Рудницька, Г. Шевченко, Н. Щубелка. Це зумовлює виразну тенденцію до пошуку нових шляхів та підходів до організації освітнього процесу закладу загальної середньої освіти, відповідних сучасній культурі й науці. Значення мистецької освіти у процесі становлення гуманної особистості учня підкреслюється в педагогічних працях І. Зязюна, С. Коновець, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалки, О. Шевнюк.

Мета публікації: розкрити особливості формування гуманної особистості молодшого школяра шляхом упровадження аксіологічного підходу на уроках «Мистецтва».

Виклад основного матеріалу. Аксіологічний підхід в освітніх науках забезпечує багатовимірний погляд і поліфункціональне пояснення сутності культурно-мистецьких проблем, цінностей та компонентів сучасної освіти. Погоджуємося з думкою Л. Масол про те, що аксіологічний підхід до шкільної мистецької освіти має на меті активізувати в учнів емоційно-ціннісний досвід на основі усвідомлення ними художніх цінностей та естетичних ідеалів людства. Аксіологічний підхід до змісту мистецької освіти передбачає опанування учнями принципами, нормами, способами міжкультурної комунікації у процесі інтерпретації художніх творів на засадах суб'єктності, діалогу, толерантності, критичного мислення [2, с. 36].

Загальна мистецька освіта гармонійно поєднує навчання, виховання і розвиток особистості. Вона має сформувати у школярів прагнення і здатність до художньо-творчої самореалізації, підготувати їх до активної участі у соціокультурному житті, до подальшої художньої самоосвіти і духовного самовдосконалення. Мистецькі образи легко закарбовуються у пам'яті й впливають не менше, ніж будь-яка інша інформація. Тому застосування вчителями художньо-педагогічних технологій у шкільній освіті сприяє використанню учнями мистецтва у житті. У цьому унікальна соціальна цінність і самого мистецтва, і таких художньо-педагогічних технологій, як інтегративні, проблемно-евристичні, інтерактивні, ігрові, музейні, медійні [2, с. 45].

Серед художньо-педагогічних технологій формування гуманної особистості учнів початкової школи у галузі мистецької освіти, на нашу думку, особливе місце займають ті, зміст яких має на меті формування навичок сприймання й оцінювання художнього образу у творах різних видів мистецтва та формулювання вербальної характеристики змісту та ідеї художнього твору. Зазначені освітні технології ми позначаємо як сензитивно-вербальні, які допомагають учням в оволодінні сутністю мистецтва, в їхньому духовному самовдосконаленні. Сензитивно-вербальні технології ґрунтуються на основі механізму структури художнього сприймання, який розкривається у науковій праці О. Рудницької «Педагогіка загальна та мистецька» [6, с. 45]:

- первинне ознайомлення з художньою інформацією, її сенсорне осмислення;
- аналіз виразно-сислового значення художньої мови;
- інтерпретація та естетична оцінка художнього смислу твору.

В освітньому процесі на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» доцільно використовувати сензитивно-вербальні технології, які формують широкі ключові гуманні компетентності учнів початкової школи у галузі мистецької освіти. Як зазначає Г. Падалка, до них відносяться: технологія фасилітованої дискусії, вербалізація змісту

художніх творів, художнє ілюстрування словесних пояснень та технологія контролю за рівнем розуміння учнем задуму художника і значення виразних засобів мистецтва.

Технологія аксіологічного спілкування – фасилітована дискусія, яка полягає в колективному обговоренні проблеми за допомогою спрямованих запитань. Дана методика розвиває в учнів початкової школи уміння пильно спостерігати, розмірковувати над змістом художніх творів, розуміти багатозначність образів мистецтва, їх здатність пробуджувати різні думки [4, с. 93].

Вербалізація змісту художніх творів – технологія зорієнтована на досягнення глибшого розуміння студентом внутрішньої сутності художніх образів, характеристики їх смислового наповнення. Залучаючи учнів до словесного коментування образного змісту художніх творів різних жанрів, викладач активізує мистецьку увагу, стимулює багаторазове сприймання образу, дозволяє глибше усвідомлювати зміст твору в цілому та в деталях [4, с. 181].

Художнє ілюстрування словесних пояснень полягає у демонстрації художніх творів з метою підтвердження, аргументації завдяки мистецьким прикладам певних теоретичних понять, словесно вираженої думки. Ілюстрування ґрунтується на засадах художньо-педагогічної демонстрації і передбачає досконалий показ, який відповідає естетичним критеріям. Високохудожні репродукції, ілюстрації, мистецькі твори – супутники методу ілюстрування [4, с. 185].

Технологія контролю за рівнем розуміння учнем задуму художника і значення виразних засобів мистецтва включає методичні прийоми: словесне малювання картини; озвучування картини; добір слів-синонімів, що визначають настрій героїв; створення узагальненої назви до картини; домисел ситуації: установлення наслідків із заданої причини і встановлення причини за заданим наслідком; прийом «уявної присутності» за М. Пічкунем [5]. Для того, щоб емоції та почуття, породжені в спілкуванні з мистецтвом, націлювали учнів на аналіз власних переживань, на формування вміння знаходити найбільш значні моменти в змісті художнього образу, що збігається за своєю оцінкою із задумом автора твору, питання потрібно спрямовувати як на аналіз його змісту і форми, так і на якість емоційно-естетичного переживання.

Вибір нами художньо-творчих технологій формування гуманної особистості учнів початкових класів на уроках «Мистецтва» зумовлювався видом художньо-творчої навчальної діяльності, обраним за основу її проведення: художньою, музичною чи театральнo-хореографічною. Ці види творчої діяльності визначалися на основі домінантного різновиду мистецтва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування гуманістичних цінностей засобами художньої культури потребує визнання пріоритетної ролі виховної мети у процесі роботи над художнім твором; забезпечення проблемного підходу, стимулювання учнів до висловлювання власних суджень; зосередження уваги на морально-етичних проблемах творів гуманістичного змісту; організації взаємодії на основі діалогу і співпраці, що ґрунтуватимуться на принципах гуманістичної, особистісно-орієнтованої педагогіки; використання нетрадиційних форм і методів.

Актуальними залишаються дослідження виховання на основі гуманістичних цінностей учнів; створення системи підготовки вчителів початкової школи як педагогів-гуманістів.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view/>
2. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків: Ранок. 2012. 256 с.
3. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога: монографія. Чернівці: Зелена Буковина. 2009. 440 с.

4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
5. Пічкур М. О. Педагогічне керування формуванням художнього сприйняття школярів. *Мистецтво і освіта*. 2013. №4. С. 14-20.
6. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2005. 360 с.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Красовська Ольга Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Максимчук Наталія Станіславівна,
викладач кафедри
теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Ключові слова: *екологічна культура, екологічна освіта, педагогічні технології, учні початкових класів, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. У Державному стандарті початкової освіти України (2018) серед першочергових завдань визначено формування у здобувачів освіти основ екологічної культури, розуміння сутності природи, становлення гуманістично спрямованої морально-ціннісної орієнтації особистості щодо навколишнього середовища. Сьогодні в умовах актуалізації питань природозбереження, пошуку шляхів відновлення природних ресурсів України особливого значення набуває формування у дітей і молоді екологічної культури, виховання поваги та шанобливого ставлення до рідної природи. Екологічна культура поступово сформується у випускників українських закладів загальної середньої освіти, адже вона передбачена формулою Нової української школи і передбачає уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні дослідження Н. Джури, Н. Куриленко, Т. Назаренко, С. Петериної, Н. Пустовіт, Л. Руденко, О. Терентьєвої та інших дали змогу з'ясувати сутність та складники екологічної культури та дійти висновку, що для формування екологічної культури потрібно використовувати той період життя людини, коли він особливо сенситивний до сприйняття й засвоєння екологічних знань, зокрема молодший шкільний вік. Ефективність впливу довкілля на дитину в закладі загальної середньої освіти залежить від уміння педагога організувати комфортне еколого-розвивальне середовище, яке максимально забезпечує «занурення» учня початкових класів у процес емоційно-чуттєвого сприймання, активно-дієвого пізнання та оцінювання природних об'єктів, процесів, явищ.

Мета публікації: розкрити педагогічні технології формування екологічної культури учнів початкових класів Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи педагогічні ідеї Н. Пустовіт, встановлюємо, що екологічна культура особи розглядається вченою як сукупність поглядів, теорій, емоцій, що відображають проблеми співвідношення суспільства і природи. Ознаками сформованої екологічної культури особистості є знання законів природи та її розвитку, практична діяльність, заснована на почутті відповідальності й любові до природи [6].

Зачіпаючи морально-етичні аспекти екологічної культури, Н. Джура тлумачить її як ступінь моральності людини й суспільства, моральний закон, духовне освоєння навколишнього світу, що розвивається на основі аналізу реальних процесів, які відбуваються в природі й суспільстві, практичної діяльності, гуманності та співчуття до навколишнього середовища [2].

Погоджуємося з соціально-психологічним поясненням Т. Назаренко, що екологічна культура – почуття спільності людини з природою, напрям діяльності на захист природи, ставлення до діяльності й умов, у яких вона знаходиться, визначення й досягнення завдань, визначення своїх дій і співвіднесення їх із діями інших людей [4].

Розглядаючи екологічну культуру, вчені виокремлюють у її структурі окремі складники: пізнавальну, моральну свідомість, психічно-емоційний стан людини, регулятивно-вольові якості. Найбільш сприятливим періодом у житті людини для формування й розвитку екологічної культури є молодший шкільний вік. Саме у початковому шкільному періоді в дитини починає розвиватися емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу, відбувається формування основ екологічних позицій особистості, які виявляються у взаємодії дитини з природою, в усвідомленні єдності з нею. Т. Бабіна, Н. Куриленко, Л. Руденко вважають, що з огляду на вікові характеристики учнів початкових класів, до яких належать емоційна чуйність, відповідальність, гуманність, любов до природи можливе становлення екологічної культури.

У ході багаторічних досліджень З. Плохій довела, що для формування екологічних уявлень дітям необхідні знання, які допоможуть їм розібратися в складній системі зв'язків і залежностей, що існують у природі, а також у впливі на неї діяльності людини. Такі знання мають бути систематизованими, варто підводити дітей до формування узагальнених уявлень світоглядного характеру. Учена переконливо довела, що змістовою основою усвідомленої екологічно доцільної поведінки дітей у природному середовищі є екологічні уявлення про взаємозв'язки в природі [5].

Отже, *екологічна культура дітей молодшого шкільного віку* є інтегративним психічним новоутворенням особистості, яке розвивається під впливом соціокультурних і психічних факторів і виявляється глибокими екологічними знаннями, гуманним емоційно-ціннісним ставленням особи до природи, участю в природоохоронній діяльності. На основі означених складників виділяють основні критерії для оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей молодшого шкільного віку (таблиця 1).

Таблиця 1

Компоненти і критерії екологічної культури учнів початкових класів

Назва і зміст компонента	Критерії оцінювання
<i>Когнітивний компонент.</i> Екологічні уявлення про взаємозв'язки людини з природою й у самій природі.	Рівень сформованості екологічних уявлень про середовище життя і його фактори
	Рівень сформованості екологічних уявлень про живу й неживу природу
<i>Емоційно-ціннісний компонент.</i> Емоційно-ціннісне ставлення до природи.	Місце природи в системі ціннісних орієнтацій у молодших школярів
	Емоційно-ціннісне ставлення до природи
<i>Рефлексивно-регулятивний компонент.</i> Екологічно-відповідальне ставлення до	Рівень сформованості уявлень про правила, норми взаємодії з природою
	Рівень уявлень про раціональний вплив людини

природи.	на природу, спонукання до дії щодо збереження природи
----------	---

Ефективність екологічної освіти молодших школярів залежить від обґрунтованого добору змісту навчального матеріалу й від особистісної орієнтації педагогічних технологій. Залежно від віку учнів можуть бути використані різні форми екологічної освіти учнів початкових класів. Серед технологій, що впроваджуються під час навчання природничої освітньої галузі є:

– *технологія екологічної ідентифікації* - полягає в педагогічній актуалізації особистої причетності людини до того чи іншого природного об'єкта, ситуації, обставин, в яких цей об'єкт перебуває;

– *технологія екологічної емпатії* є педагогічна актуалізація співпереживання людини за стан природного об'єкта, а також співчуття;

– *технологія екологічної рефлексії* полягає в стимулюванні самоаналізу людиною своїх дій і вчинків з погляду їхньої екологічної доцільності;

– *активні та інтерактивні технології екологічної освіти* передбачають роботу в малих групах, дискусії, диспути, мозкові штурми, рольові та ділові ігри, тренінги, розробку екологічних проєктів, екскурсії в природу, організацію екологічних стежок, дослідну роботу на заповідних територіях;

– *інтегрально-пошукові групові та рольові екологічні ігри* - засновані на проєктуванні соціального змісту екологічної діяльності, а їхня специфіка полягає в ототожненні людиною себе з іншими живими істотами або природними об'єктами;

– в екологічній освіті та вихованні особливо цінним є *технологія екологічних проєктів*, під яким розуміють конкретне творче завдання, індивідуальне або групове виконання якого забезпечує поетапний рух до визначеної та усвідомленої мети;

– *імітаційне моделювання* – це прогнозування й демонстрування природних процесів або фрагментів екологічної реальності за допомогою створеної моделі через особистісну включеність [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, у Новій українській школі важливим напрямком освітньої діяльності має стати екологічне виховання учнів початкових класів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні теоретико-методичних засад екологічної освіти підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 *Урядовий кур'єр*. № 38. 2018. 43 с.
2. Джура Н. Організація екоосвітньої діяльності для сталого розвитку в умовах загальноосвітньої школи. *Вісник Львівського університету*. 2019. С. 52–62.
3. Екологізація освітнього простору сучасної загальноосвітньої школи : монографія / Н. Пустовіт, О. Колонькова, О. Пруцакова, Г. Тарасюк, Ю. Солобай. Харків: «Друкарня Мадрид». 2016. 154 с.
4. Назаренко Т.Г. Формування в учнів екологічної компетентності на уроках географії. *Український педагогічний журнал*. № 1. 2017. С. 59–65.
5. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу : інноваційні підходи. *Дошкільне виховання*. 2010. № 7. С. 6-10.
6. Пустовіт Н.А., Колонькова О.О., Пруцакова О.Л. Школа екологічного вчинку: методичні рекомендації. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 36 с.

РОЗВИТОК АНАЛІТИЧНИХ НАВИЧОК УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА БАЗІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ

Крижановська Вероніка Віталіївна,

здобувач третього (доктор філософії)

рівня вищої освіти 1 курсу

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – **Желанова Вікторія В'ячеславівна,**

док. пед. наук, проф.

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Ключові слова: *аналітичні навички, аналітичний центр, університетський аналітичний центр, критичне мислення, soft-skills.*

Постановка проблеми. Розвиток економіки безумовно впливає на ринок праці, що посилює конкуренцію у «перебігу гонитви» за найкращою роботою. Роботодавці вже не лише вимагають дипломи відповідних спеціальностей та досвід роботи — наявність soft skills також є бажаним критерієм. Їх якість та наявність перевіряють за допомогою тестових завдань та/або під час співбесіди. Тому розвиток цих навичок, зокрема аналітичних, варто починати якнайшвидше, ще під час навчання в закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний науковий дискурс проблеми формування аналітичних навичок представлений дослідженнями таких науковців, як: Р. С. Бердо, М. А. Коваленко, О. І. Колядич, Т. А. Лисенко, Г. І. Малишевська, О. В. Ньюкало, В. В. Олійник, Н. Ю. Терещенко, О. І. Харіна, А. S. N. Azizah, J. Braun, A. Cameron, C. Figueroa, D. Hardina, I. Hindun, Z. Kaplan, J. G. March, T. I. Permana, N. L. Rofi'ah, M. Van Dyne. Проте, за такої досить широкої дослідженості означеної проблематики, питання розвитку аналітичних навичок під час навчання у закладах вищої освіти потребує вивчення.

Мета публікації: проаналізувати поняття аналітичні навички та шляхи їх формування в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналітичні навички - це навички, що включають в себе такі вміння: спостерігати, досліджувати та інтерпретувати інформацію для продукування складних ідей та рішень. Вони допомагають проводити глибинний аналіз проблеми та розробляти рішення на основі фактів: визначати важливі дані; проводити ретельний аналіз даних; формувати висновки та шляхи вирішення конкретних завдань [2].

Аналітичні навички охоплюють логічне мислення, критичне мислення, комунікацію, дослідження, аналіз даних та креативність. Означені навички вважаються одними з найважливіших м'яких навичок, на яких зосереджуються роботодавці, вони є необхідними для прийняття обґрунтованих рішень та вирішення проблем на основі даних та інформації [2].

Хоч певні технічні навички, зокрема аналіз даних і візуалізація, є складниками аналітичних навичок, науковці виокремлюють і м'які навички, креативність та комунікацію, що є важливими для аналітичного мислення.

Розвиток аналітичних навичок дозволяє розбивати складну проблему на більш прості взаємопов'язані її компоненти, аналізувати наявні дані з кожного складника та проблему в цілому, приймати ґрунтовні рішення на основі фактів та аргументації. Означені навички є корисні у перебігу вирішення проблем, прийнятті розсудливих рішень, проведенні досліджень, покращенні власної продуктивності, створення інноваційних та креативних продуктів, рішень тощо, адже вони передбачають здатність до об'єктивного мислення, розгляд різних точок зору, співвідношення всіх можливих адекватних рішень, перш ніж перейти до формування обґрунтованого висновку [3].

Для розвитку аналітичних навичок необхідно бути періодично залученим до аналітичної дослідницької діяльності. Такою діяльністю під час навчання в закладах вищої освіти є студентські дослідницькі проекти. Варто зазначити, що проекти мають бути засновані на залученні учасників до аналітичної діяльності й сприяти вдосконаленню їх критичного, креативного та логічного мислення. Крім того, проекти мають вимагати від учасників якісного збору, опрацювання та візуалізації інформації. Для кращого розвитку цих навичок умови і вимоги мають бути максимально наближені до природних та відповідати трансгресивності суспільства [4].

Важливою перевагою деяких закладів вищої освіти є функціонування на їх базі університетських аналітичних центрів та дослідницьких підрозділів, що дозволяють студентам брати участь в їхніх дослідженнях.

Університетським аналітичним центром вважають установи, діяльність яких спрямована на аналіз державної політики з тієї чи іншої галузі за підтримки закладу освіти. Основна діяльність таких центрів присвячена написанню досліджень, стратегії розвитку в тій чи іншій галузі, розробленні та впровадженні інноваційних технологій у межах обраної галузі, аналізу та продукуванню швидких адекватних рішень на основі фактів і визначених умов. Отож, робітники таких центрів знаходяться в постійній атмосфері досліджень, що дозволяє їм постійно використовувати та розвивати свої аналітичні навички. Університетські аналітичні центри безумовно можуть та мають стати в нагоді всім учасникам освітнього процесу у перебігу формування їх аналітичних навичок: від проведення майстер-класів та практикумів до можливості прийняти участь у дослідженнях.

Адже безпосередня участь в дослідженнях дає змогу зрозуміти власне побудову та методологію проведення дослідження, структуру та логіку написання аналітичних записок та аналітики, розвиток критичного мислення, збору, сортування та якісного оброблення інформації за короткий проміжок часу задля якнайшвидшого продукування адекватних рішень. Такі аналітичні центри слугують сприятливим середовищем, що постійно перебуває в стані аналізу та дослідження і має можливість поділитися практичним досвідом з зацікавленими учасниками освітнього процесу [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток науки, економіки та суспільства в умовах трансгресивності світу, зумовлює цінність навичок, що дають змогу до швидкого реагування та продукування адекватних рішень. Досліджувані навички включають в себе: критичне та логічне мислення, збір та аналіз інформації, вміння організовувати та проводити дослідження, вести конструктивну комунікацію, здатність до креативного мислення.

Означені навички відносять до м'яких, і є наразі критично важливими на ринку праці. Тому їх формування необхідне нарівні з освоєнням професії, завдяки залученню студентів до таких видів діяльності:

- студентські дослідницькі проекти, що вимагають застосування аналітичних навичок для розв'язування проблем;
- написання SWOT-аналізу реальних кейсів, для розвитку критичного мислення;
- використання спеціальних інструментів та ресурсів для аналізу, пошуку та візуалізації інформації.

Крім того варто зазначити про залучення студентів до практичної діяльності в дослідженнях на базі університету, що проводяться аналітичними центрами чи дослідницькими студіями для знайомства їх з світом досліджень, аналітики, що є сприятливим середовищем для розвитку їх soft-skills, зокрема аналітичних.

Список використаних джерел

1. Cameron A. Research roles in think tanks and social research organisations. Careers Perspectives from the University of Bath Careers. *University of Bath Blogs*. URL: <https://blogs.bath.ac.uk/careers/2017/02/23/research-roles-in-think-tanks-and-social-research-organisations/>

2. Kaplan Z. What are analytical skills? Definition and examples. *Forage*. URL: <https://www.theforage.com/blog/skills/analytical-skills>
3. The ProctorEdu glossary. Online Proctoring Software and Online Test *Monitoring for Remote Exams* – ProctorEdu. URL: <https://proctored.com/glossary/analytical-skills>
4. University of the People. How to improve your analytical skills . *University of the People*. URL: <https://www.uopeople.edu/blog/improve-analytical-skills/>

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ: КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД

Лучанинова Ольга Петрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Український державний університет
науки і технологій, м Дніпро, Україна.

Ключові слова: *мовлення, комунікативно-діяльнісний підхід, розвиток зв'язного мовлення.*

Постановка проблеми. Учитель початкових класів формує навички читання, письма, любові до української мови. Інструментом для цього є його мовлення й певні педагогічні технології. Нова форма вивчення української мови, увага саме правильному мовленню відбувається за рахунок комунікативно-діяльнісного підходу та мовленнєвого досвіду учителя, який має бути професійно сформованою мовленнєвою особистістю.

Аналіз останніх досліджень. Проблема формування мовленнєвої особистості учня початкових класів на уроках розвитку зв'язного мовлення багатогранна, її досліджують науковці й педагоги-практики: М. Вашуленко (комунікативно-діяльнісний підхід); Н. Бабич, А. Коваль (проблеми культури спілкування); Л. Мацько, М. Пентелюк (проблема розвитку мовлення молодших школярів); Л. Довбня, Ю. Серeda (підготовка майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення української мови); М. Львов, Л. Федоренко (мовленнєве середовище для учнів) та ін.

Формулювання мети. Розкрити, що ефективність формування мовленнєвої компетентності учня початкових класів на уроках розвитку зв'язного мовлення напряму залежить від рівня володіння мовою та мовленням учителем, що мовленнєва мислєдіяльність учителя вимагає і мовної, і лексичної, і виховної підготовки за рахунок комунікативно-діяльнісного підходу.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з початкових класів, учитель має розвивати національно-мовну особистість учня, який повинен вільно володіти нормами усної й писемної форм літературної мови, цілеспрямовано використовувати мовні засоби в різних життєвих ситуаціях.

М. Вашуленко, досліджуючи орієнтацію професійної лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів на основну мету шкільної мовної освіти, наголошує, що саме комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення рідної мови забезпечує інтенсивний мовленнєвий та інтелектуальний розвиток школярів [1].

Уроки розвитку зв'язного мовлення у першому класі передбачають знайомство учнів із довкіллям: рослинами, деревами, квітами в дикій природі й у саду; це знайомство з фауною, цікавими фактами із життя тварин; не менш цікаво учням вивчати побутові речі – одяг, посуд, меблі, а також описувати свою сім'ю. Учні на таких уроках розвивають увагу, пам'ять, уяву, вчать багато віршиків, скоромовок, малюють.

Такі види роботи сприяють розвитку більш складного мовлення. Дійсно, завдання на уроках розвитку зв'язного мовлення у другому класі пов'язані з описом, міркуванням, певним аналізом, застосуванням дитячого досвіду. Наприклад, описуючи ромашку, учні

не тільки візуалізують її за кольором, розміром, а й дізнаються про лікарські властивості, міркують, наскільки корисна ця тендітна квіточка. Це може бути опис предмета за малюнком, планом, змістом загадки, розповідь за сюжетним малюнком, планом і змістом вірша або розповідь за серією сюжетних малюнків, планом і опорними словами; складання казки за серією сюжетних малюнків або за поданим початком; опис істоти за малюнком, планом і змістом вірша.

Таблиця 1

Роль комунікативно-діяльнісного підходу у формуванні мовленнєвої особистості учня початкових класів

Зміст й особливості уроків зв'язного мовлення	Комунікативно-діяльнісний підхід
різноманітність завдань, які треба розв'язати, потребує певного інтелектуального розвитку, широкого кругозору і обізнаності учня.	постановка комунікативних завдань, які сприяють комунікативно-діяльнісному підходу, висвітлення комунікативної спрямованості рідної мови, її ролі у широкій соціальній сфері.
тематичний зв'язок уроків розвитку зв'язного мовлення з уроками природознавства, читання, української мови, на яких поглиблюють знання, збагачують словниковий запас дітей про той предмет, явище, чи подію, про які вони будуватимуть зв'язні висловлювання.	активність, динамічність, суб'єктивність, ситуативність, індивідуалізованість, довільність, цілеспрямованість,
Розвиток зв'язного мовлення – це вироблення уміння вживати образні слова, слова у правильній граматичній формі, вдосконалення діалогічного мовлення, розвиток основ зв'язного монологічного мовлення.	обґрунтування власної думки, аргументація свого вибору; засвоєння мови відбувається безпосередньо в процесі комунікативної (реальної чи модельованої) діяльності з метою оволодіння комунікативними вміннями і навичками.
Формування уміння учнів початкових класів створювати усні перекази прочитаних чи прослуханих текстів, складати власні розповіді, описи та правильно оформляти їх на письмі	спосіб формування і формулювання думки засобами мовної системи у процесі мовленнєвої діяльності.

Укладено за джерелом [1; автор]

Комунікативна мотивація учнів початкових класів сприяє розвитку мовленнєвої особистості, а постановка комунікативних завдань – комунікативно-діяльнісному підходу. Учитель має використовувати технології, які сприяють формуванню творчої мовленнєвої особистості: технологія проектування; формування продуктивної пізнавальної атмосфери; використання на уроці навчальних і навчально-творчих завдань; створення психологічних умов підготовки школярів до творчої діяльності тощо [4].

Важливим є принцип перспективності і наступності у формуванні мовленнєвої особистості учня, на думку І. Мамчур, як одного з принципів навчання української мови в умовах сучасної мовної освіти [3]. Комунікативну компетентність учнів, яка є складовою мовленнєвої компетентності, не можна сформувати виокремлено на певному етапі навчання, її необхідно формувати цілісно й системно впродовж всього освітнього процесу, а для цього учитель створює педагогічні умови для формування мовленнєвої особистості учня початкових класів на уроках розвитку зв'язного мовлення, використовуючи комунікативно-діяльнісний підхід.

Хоч досвідчений, хоч молодий учитель початкової школи стикається з різним рівнем мовної і мовленнєвої підготовки учнів (умови в сім'ї, перевага іншої мови у побуті тощо). Учителю важливо бути прикладом не тільки в тому, як навчити читати й писати учнів, а й

навчити говорити, міркувати, доводити, аналізувати, що вимагає педагогічної майстерності.

Л. Довбня, вивчаючи фахові компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення української мови, наголошує, що у процесі вивчення української мови студенти, майбутні вчителі початкової школи, формують такі фахові компетентності: філологічну (здатність застосовувати професійні знання, уміння та навички, отримані у процесі поглибленого вивчення сучасної української мови; професійно-комунікативну (здатність до спілкування та успішного здійснення педагогічної комунікативної діяльності з учнями початкових класів, їхніми батьками, колегами; вербально-логічну (здатність до вербального професійного спілкування в колективі, до опрацювання й аналізу навчальної інформації тощо; предметно-змістову (володіння змістовною комунікацією, термінологією, мовленнєвими конструкціями, які стосуються предметів навчального плану початкової школи [2]. Тож від рівня володіння мовою учителем залежить рівень мовлення учнів. Мовленнєва мислєдіяльність учителя вимагає і мовної, і лексичної, і виховної підготовки. Учитель має бути професійно сформованою мовленнєвою особистістю.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, рівень сформованості мовленнєвої компетентності учнів початкової школи залежить не тільки від їхнього мовленнєвого досвіду й комунікативної мотивації, а й від рівня професійної мовленнєвої підготовки вчителя. Можна говорити про формування мовної (мовленнєвої) особистості учня, який вчиться використовувати мову як засіб вираження свого внутрішнього світу, володіє навичками мовленнєвої діяльності відповідно до свого віку й уміє передавати словом життєві враження.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М.С. Орієнтація професійної лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів гна основну мету шкільної мовної освіти. *Науковий вісник Волинського національного університету ім Л. Українки*. Педагогічні науки. № 14. 2010. С.85-91. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/8351/1/2.pdf> (дата звернення 3.02.2024)
2. Довбня Л. Поглиблення фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення української мови URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/97-neperervna-pedahohichna-osvita-stan-problemy-perspektyvy-24-kvitnia-2020-r/483-pogliblennya-fakhovikh-kompetentnostej-majbutnikh-uchiteliv-pochatkovikh-klasiv-u-protsesi-vivchennya-ukrajinskoji-movi>
3. Мамчур Л. І. Реалізація принципу перспективності й наступності у процесі формування комунікативної компетентності учнів початкової та основної школи *Вісник луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011 серпень № 15 (226). С 18-24. URL: https://dspace.lgpu.org/bitstream/123456789/289/1/%E2%84%96%2015_226_2011_%D0%9F%D0%9D_%D0%A7.%203%2C%202011.pdf (дата звернення 13.02.2024)
4. Цуркан Н. Розвиток творчої особистості молодшого школяра в умовах модернізації початкової освіти. *Початкова школа*. 2017. № 3. С. 57-58. URL: <http://lib.vippo.org.ua/periodyka.php?book=7721> (дата звернення 13.02.2024)

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Лушпай Тетяна Іванівна,
викладач кафедри початкової та
дошкільної освіти
МНУ імені В.О. Сухомлинського

Ключові слова: *діти старшого дошкільного віку, формування, мислення, критичне мислення, методи, прийоми, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Серед багатьох інноваційних методів, що дозволяють досягти позитивних результатів у формуванні розумової діяльності старших дошкільників, значна увага приділяється технології критичного мислення, сутність якої полягає в тому, щоб розвивати в дітей уміння чітко мислити, структурувати та коректно інтерпретувати інформацію. За останні двадцять років ця проблема стала досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблеми розвитку критичного мислення залучає увагу таких видатних науковців, як Дж. Брунер, Д. Дьюї, А. Кроуфорд, М. Ліпман, Ж. Піаже, Д. Халперн та інші. У своїх наукових дослідженнях зарубіжні вчені розглядають критичне мислення як процес, який вимагає формування компетентності та її подальшої реалізації, з урахуванням особистісних та суспільних цінностей. Українські дослідники, зокрема Н. Вукіна, О. Белкіна-Ковальчук, Л. Пироженко, О. Пометун, С. Терно, А. Тягло, О. Чуба та інші також активно досліджують цей феномен. В їхніх наукових працях особлива увага приділяється впровадженню технологій критичного мислення в освітній процес з метою його покращення та підвищення ефективності.

Мета публікації: охарактеризувати основні методи та прийоми формування критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. З точки зору психології, «мислення розглядають як пізнавальну діяльність, і мислення класифікують на види залежно від рівня узагальненості та характеру використовуваних способів, їхньої новизни для суб'єкта, міри його адекватності й активності мисленнєвої дійсності. Мислення вивчають за допомогою об'єктивних методів (бесіда, спостереження, вивчення діяльності продуктів мислення, експеримент)» [3, с. 250].

Важливість розвитку критичного мислення полягає в тому, що завдяки означеній властивості діти можуть використовувати свою природну цікавість і дивитися на інформацію як на процес, а не просто як на матеріал, який потрібно запам'ятати. Це сприяє розвитку вміння аналізувати та розмірковувати, активно використовуючи увагу та допитливість. Досить часто навички критичного мислення є тими навичками, розвитку яких не приділяється належна увага в умовах закладу дошкільної освіти, тоді як саме тут потрібно навчити дітей вчитись та аналізувати інформацію. На сучасному етапі розвитку педагогічної думки питання про використання у практиці технології критичного мислення в роботі з дітьми старшого дошкільного віку є досить актуальним.

О. Тягло визначає критичне мислення як «сучасний розділ науки мислити, який породжується усвідомленням непозбутності помилок і хитрощів у теоретичній та практичній діяльності людини, людства. Воно може бути представлене як специфічний різновид рефлексії, що спирається на елементарну логіку і, ймовірно, на відповідні конкретні науки» [4, с. 14].

Автор підручника «Критичне мислення» А. Конверський визначає дане поняття як «усвідомлене відношення до процесу міркування, яке передбачає вміння будувати

доведення, спростування, вміння висувати гіпотези, проводити аналогії, нарешті, знаходити помилки у своїх і чужих міркуваннях» [2, с. 20].

На думку О. Белкіної-Ковальчук, «критичне мислення – це здатність особистості (природну або сформовану) до самостійної оцінки явищ оточуючої дійсності, інформації, наукових знань, думок і тверджень інших людей, вміння бачити їх позитивні і негативні сторони, а також прагнення до кращого, більш оптимального розв'язання проблем, завдань, до перегляду існуючих догм, стереотипів, традицій» [1, с. 222].

Критичне мислення є складним розумовим процесом, який починається з отримання дитиною інформації та закінчується прийняттям обдуманого рішення, формуванням власного ставлення. Це здатність ставити нові запитання, аргументувати свою думку та робити висновки. Це здатність не тільки інтерпретувати й аналізувати інформацію. Критично мисляча дитина завжди зможе аргументовано довести свою позицію. Вона спиратиметься на логіку і на думку співрозмовника, а отже, зможе пояснити, чому вона з ним згодна або не згодна.

У старшому дошкільному віці можливе застосування таких методів і прийомів розвитку критичного мислення:

Стадія виклику:

1. *«Прогнозування»* – активізація уявлень дітей за темою змісту оповідання чи казки, вираженого в його назві.

2. *«Кошик ідей»* – передбачає з'ясувати, які знання вже є в дітей з даної теми. Цей прийом накопичує знання. Пропонуємо дітям покласти у кошик те, що їм уже відомо з даної теми. Дошкільники обирають картинки, опорні схеми, предмети і кладуть їх у кошик. Протягом тижня ми дізнаємося щось нове, і наш кошик поповнюється. В узагальнювальній бесіді ми перебираємо вміст кошика і підбиваємо підсумки.

3. *«Вірні - невірні судження»* – дітям пропонуються кілька тверджень щодо ще не вивченої теми. Діти обирають «вірні» твердження, покладаючись на особистий досвід або просто вгадують. Йде налаштування на вивчення нового, виокремлюються ключові моменти. Які з тверджень були правильними, можна дізнатися на стадії рефлексії.

4. Прийом *«Знаю - Хочу дізнатися - Дізнався»* орієнтований на актуалізацію наявних знань, формування особистісного інтересу до отримання нової інформації та ціннісного ставлення до предмета. Дитина ставить перед собою запитання «Що я знаю?» з даної теми, формується уявлення, чого ж вона не знає і «Що я хочу дізнатися?»

Стадія осмислення:

1. *«Логічні ланцюжки»* – розвиток уміння встановлювати спільну ознаку: Продовжуй ряд слів: куртка, сорочка, светр, тощо.

2. *«Кубик»* із запитаннями - активізація знань про предмет або тему, складання речень у вигляді відповіді на запитання. Запитання на «кубику» такі: Що? Який? Як? Чому? Де? Навіщо?

3. *«Товсті й тонкі запитання»* - осмислення змісту художнього твору. «Тонке» запитання передбачає відповідь «так», «ні», «не знаю», а «товсте» запитання вимагає розгорнутої відповіді.

4. *«Асоціативний куц»* - активізація знань дітей за темою, встановлення взаємозв'язку виділених понять.

5. *«Вірні та невірні судження»*. За допомогою сигнальних карток діти визначають правильність (піднімаємо червону сигнальну картку) і невірність (піднімаємо чорну сигнальну картку) тверджень.

6. *Мнемотаблиці*. Мнемотехніка – це система методів і прийомів, що забезпечують ефективне запам'ятовування, збереження та відтворення інформації.

7. *Модельовання*. Модель являє собою узагальнений образ істотних властивостей модельованого об'єкта.

Стадія рефлексії:

1. «*Діаграма Венна*» («Кола порівняння») – розвиток уміння конкретизувати, класифікувати на основі порівняння.
2. «*Шість капелюхів мислення*» – метод рольової гри.
3. *Інтелектуальні карти* – це унікальний і простий метод запам'ятовування інформації.

Використовуючи вище названі прийоми технології розвитку критичного мислення, розв'язуються дуже важливі завдання: процес навчання стає цікавим; у дітей формуються такі навички роботи з інформацією, без яких сучасній людині важко досягти соціального успіху; виховуються якості критично мислячої особистості, здатної знайти правильний шлях вирішення будь-якої проблеми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропоновані методи та прийоми мають особливу значущість у розвитку критичного мислення дитини. Таким чином, технологія розвитку критичного мислення дає дітям можливість розмірковувати, класифікувати, оцінювати, критично аналізувати інформацію, робити висновки, сприяє формуванню комунікативних навичок, активності в освітній діяльності.

Список використаних джерел

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Роль критичного мислення в сучасній освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Випуск 52. С. 219-224
2. Конверський А.Є. Критичне мислення. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 370 с.
3. Савченко О. Розвивальний потенціал змісту освіти у 12-річній школі. *Шлях освіти*. 2008. №2 (48). С. 2-7
4. Тягло О. В. Критичне мислення: навчальний посібник. Харків: Видавництво «Основа». 2008. 189 с.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ ТЕОРІЇ ПОКОЛІНЬ

Маринченко Інна Віталіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *освітній простір, теорії поколінь, модернізація.*

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні умови в Україні значно впливають на функціонування вищої школи. Спостерігається зростання вимог з боку держави та суспільства до якості вищої освіти, відбувається стрімке оновлення технологій навчання, динамічно змінюються організаційні та економічні умови діяльності закладів вищої освіти, загострюється конкуренція на ринку освітніх послуг. У зв'язку з цим, заклади вищої освіти мають актуалізувати свою соціальну місію через здійснення освітньої діяльності, спрямованої на: істотне підвищення якості вищої освіти, розроблення та впровадження нових інтелектуальних та наукоємних освітніх технологій, підручників та навчального обладнання, пошук та розвиток нових джерел фінансування, удосконалення трудових мотивацій, підвищення професійного рівня професорсько-викладацького складу [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних дослідженнях наголошується на необхідності розроблення стратегій випереджувального розвитку освіти та створення модульних систем навчання, які зможуть адекватно реагувати на зміни в навколишньому середовищі. Це зумовлює зростання інтересу педагогічної спільноти до

теорії поколінь, яка допомагає краще зрозуміти особливості та потреби людей різного віку, а значить, і ефективніше організувати процес навчання.

В умовах динамічних змін закладам вищої освіти необхідно постійно вдосконалюватися, щоб відповідати викликам сьогодення та виконувати свою соціальну місію. Розроблення та впровадження стратегій випереджувального розвитку, створення модульних систем навчання, використання нових освітніх технологій та підходів, а також розуміння особливостей різних поколінь студентів, дозволять забезпечити високу якість вищої освіти та підготувати конкурентоспроможних фахівців [1].

Мета публікації: схарактеризувати основні групи поколінь ХХ-ХХІ століття в руслі теорії поколінь.

Виклад основного матеріалу. Теорія поколінь привертає все більшу увагу вчених, оскільки одні її підтверджують та прогнозують, яким буде наступне покоління, а інші спростовують та зазначають, що вона занадто уособлена. Ця теорія була створена американськими вченими Нейлом Хоув (Neil Howe) і Вільямом Штраусом (William Strauss) у 1991 році. Основи цієї теорії були викладені в книзі «Покоління» (1991).

В останні роки спостерігається значне зростання наукового та практичного інтересу до теорії поколінь. Зазначена теорія ґрунтується на твердженні, що люди, народжені в один і той же історичний період, формуються під впливом схожих соціокультурних та політичних подій, що робить їхні ціннісні орієнтири, поведінку та сприйняття світу подібними. Ціннісні основи, згідно з теорією, визначають особливості спілкування, вирішення конфліктів, побудови взаємин та постановки цілей для представників певного покоління.

Теорія поколінь зародилася у 90-х роках ХХ століття і й досі залишається предметом дискусій та полеміки серед науковців та практиків.

Сучасні дослідження в галузі соціології та психології свідчать про зростаючу актуальність теорії поколінь. Зазначена теорія стверджує, що люди, народжені в один історичний період, зазнають схожих політичних, економічних та культурних впливів, що формує їхні спільні цінності, поведінку та сприйняття світу. Спільні характеристики дозволяють дослідникам об'єднувати людей в групи, які називаються «поколіннями» [2].

Покоління можна дефініювати як соціально-демографічну та культурно-історичну групу людей, об'єднаних віковими рамками та спільними умовами становлення та життєдіяльності в конкретний історичний період. Перехід від одного покоління до наступного відбувається послідовно: нові учасники з'являються в культурному просторі, а старі поступово виходять з нього. Ці нові учасники мають можливість брати участь лише в хронологічно обмеженому відрізку, тому важливою стає постійна передача накопиченої культурної спадщини.

Характеристика основних поколінь:

1. GI – Generation Item – Переможці (1900–1923 pp.): цінності: працелюбність, патріотизм, віра в авторитет. Особливості: пережили Велику депресію та Другу світову війну, цінують стабільність та порядок.

2. P – Pensioners – Мовчазне покоління (1923–1943 pp.): цінності: стриманість, відповідальність, ощадливість. Особливості: дорослішали в часи Холодної війни, віддані своїй роботі та сім'ї.

3. BB – Baby Boomers – Бебі-бумери (1943–1963 pp.): цінності: ідеалізм, прагнення до успіху, віра в силу особистості. Особливості: застали економічне зростання та соціальні революції, активні та амбітні.

4. X – Невідоме покоління (1964–1984 pp.): цінності: самостійність, прагматизм, баланс між роботою та особистим життям. Особливості: свідки розпаду СРСР, цінують гнучкість та адаптивність.

5. Y – Міленіали, Next (1985–1999 pp.): цінності: комунікабельність, відкритість до нового, соціальна відповідальність. Особливості: виростили в епоху інформаційних технологій, цінують свободу та самовираження.

6. Z – Центеніали (2000 р. і старше): цінності: технологічність, мультизадачність, візуальне сприйняття інформації. Особливості: не пам'ятають життя без Інтернету, цінують швидкість та інновації.

7. Покоління Альфа (2015-2035 рр.): очікується, що на становлення та розвиток цього покоління значний вплив матимуть соціальні мережі.

Розуміння особливостей та потреб різних поколінь є важливим фактором для підвищення ефективності комунікації, створення кращих умов для співпраці, розроблення більш адресних маркетингових стратегій [1].

Сучасні дослідження в галузі соціології та психології дедалі більше уваги приділяють вивченню нового покоління «Альфа», яке з'явиться на світ після 2023 року. Ця генерація, на думку експертів, стане рушійною силою майбутнього прогресу, адже буде виховуватися в умовах стрімкого розвитку технологій та інформатизації суспільства.

Характеристика покоління «Альфа»:

- високий рівень інтелекту та адаптивності: завдяки ранньому доступу до інформації та технологій, представники покоління «Альфа» очікувано матимуть високий рівень інтелекту та зможуть швидко адаптуватися до мінливих умов життя;

- нестандартне мислення та креативність: необхідність постійно обробляти великі обсяги інформації сформує у них нестандартне мислення та креативний підхід до вирішення проблем;

- прагнення до самореалізації та саморозвитку: цінності покоління «Альфа» ґрунтуватимуться на прагненні до самореалізації, саморозвитку та особистісного зростання;

- відповідальність за майбутнє планети: екологічні проблеми та глобальні виклики, з якими стикається сучасний світ, мотивуватимуть «альф» до пошуку рішень та активної участі у збереженні довкілля;

- співпраця та партнерство: на відміну від ієрархічних структур минулого, «альфи» надаватимуть перевагу співпраці та партнерству у досягненні спільних цілей [3].

Особливості покоління «Альфа» ставлять перед освітньою системою нові виклики, пов'язані з:

- необхідністю гнучких та індивідуалізованих програм навчання: традиційні методи освіти орієнтовані на одноманітність, не відповідатимуть потребам «альф», яким необхідний персоналізований підхід до навчання;

- використанням сучасних технологій: інтеграція інноваційних технологій в освітній процес стане невід'ємною частиною навчання «альф», які з раннього віку звикли до цифрового світу;

- підготовкою педагогів нового типу: педагоги, які працюватимуть з поколінням «Альфа», повинні володіти знаннями та навичками у сфері новітніх технологій, неформальної освіти та психології [2].

Розуміння особливостей та потреб покоління «Альфа» дозволить освітній системі еволюціонувати та сформувати умови для розкриття потенціалу цієї генерації, підготувати «альф» до успішного життя в динамічному світі, створити інноваційне та прогресивне суспільство майбутнього.

Висновки дослідження. Таким чином, покоління «Альфа» несе в собі значний потенціал для розвитку та трансформації світу. І саме від того, як ми зможемо підготувати їх до майбутнього, залежить не лише їхній особистий успіх, а й добробут усього суспільства.

Список використаних джерел

1. Маринченко І. В. Технологія безшовного виробництва одягу у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання швейної галузі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центрально-український державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Випуск 206. 2022. С. 171-175.

2. Маринченко І. В. Проблеми і перспективи розвитку легкої промисловості України.

Modern engineering and innovative technologies. Germany : Sergeieva&CoKarlsruhe, 2020. Том 13. Випуск 2. С. 49-55. DOI: 10.30890/2567-5273.2020-13-02-025

3. Inna Marynchenko, Mariana Malchyk, Yurii Piash, Valentyna Papushyna, Mykola Yakymchko. Use of digital technology tools for forming the readiness of future specialists in accordance with the requirements of the current labor market of Ukraine. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. Vol. 13. Issue 1, Special Issue XXXIV. pp. 222–229. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130134/papers/J_32.pdf

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Мойсієнко Ірина Миколаївна,
викладач кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: *навчання впродовж життя, види навчання впродовж життя, гнучка навичка, професійне становлення, педагогічна майстерність, майбутні вчителі початкової школи.*

Постановка проблеми. Національно-культурне відродження України відбувається у складних умовах воєнного стану, позначених дестабілізацією економічної, соціальної та духовної сфер життя сучасного суспільства. Це приводить до проникнення елементів технократизму і комерціалізації не лише в систему виробничих відносин, а й освіти, спричиняючи деструктивні зміни духовно-моральних принципів молодого покоління. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба пошуку змісту, нових форм і методів виховання молодого покоління, підготовка його до життя і праці в самому широкому сенсі.

Успішне розв'язання поставленого завдання в багатьох випадках залежить від майбутнього вчителя початкової школи, який систематично підвищує рівень знань, розширює світогляд, постійно долучається до навчання впродовж життя, сумлінно працює над власним удосконаленням. Звідси пріоритетна проблема сучасного закладу вищої освіти – розвивати творчу самостійність майбутніх учителів початкової школи, організовувати і керувати їхніми зустрічними зусиллями, готувати до неперервного навчання впродовж життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема навчання впродовж життя є багатогранною, а її вивченню підлягають різні аспекти – як філософський, так і психолого-педагогічний. Обґрунтуванню сутності, структури і змісту навчання впродовж життя присвячено праці О. Василюшиної, Н. Ваховської, Ю. Демченко, М. Кирилюк, Т. Кульгейко, О. Малихіна, Г. Наливайко, Н. Шкарпітко та ін. Проблема підготовки педагогічних кадрів до навчання впродовж життя розкрита Л. Гонтаренко, І. Гончаровою, О. Дишко, В. Іщенко, Л. Мосол, Л. Пістрюгою, О. Подоляк, В. Шпак та ін. Як бачимо, проблема навчання впродовж життя охоплює широкий спектр різних питань. Однак постійна зміна темпів і характеру оновлення знань, збільшення обсягу самостійної пізнавальної діяльності майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі потребує не лише відповідних умінь і навичок, а й сформованої готовності до поповнення вже набутих знань. Це, своєю чергою, потребує спеціальної підготовки до навчання впродовж життя як викладачів, так і студентів, визначення етапів, способів і умов реалізації. У такому аспекті проблема навчання впродовж життя ще не виступала предметом спеціалізованого дослідження.

Мета публікації: загальна характеристика навчання впродовж життя як педагогічної проблеми, його видів і умов реалізації.

Виклад основного матеріалу. Теоретичне осмислення проблеми навчання впродовж життя майбутніх учителів початкової школи слугує підставою для визначення

його видів – професійного, особистісного і професійно-особистісного. *Професійне* навчання впродовж життя зумовлене фаховою потребою в поновленні отриманих знань, а мотивація має потужну спонукальну силу і відзначається домінуючим прагненням до набуття педагогічної майстерності. Мета і завдання такого навчання впродовж життя детерміновані професійною діяльністю, а його стимулами виступають професійні чинники (професійна спеціалізація, студентський колектив). Основним предметом пізнання виступають професійні, психолого-педагогічні та предметні знання.

Особистісне навчання впродовж життя виражене у прагненні до самовдосконалення, задоволення широкого кола пізнавальних інтересів особистісного плану. Серед мотивів переважають бажання задовольняти допитливість і прагнення до розширення освіченості, тобто спонукальні причини, що виходять за межі професії. Зміст такого навчання впродовж життя є переважно гуманітарним, спрямованим на самовдосконалення, задоволення особистісних потреб та інтересів.

Професійно-особистісне навчання впродовж життя поєднує в собі характерні ознаки двох попередніх і утворює якісно вищий ступінь у професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи як особистості та виступає орієнтиром у навчанні впродовж життя в ході професійно-педагогічної підготовки.

Механізм вольових дій дозволяє говорити про потенційне і реалізоване навчання впродовж життя. Потенційне навчання впродовж життя залишається на рівні готовності майбутнього вчителя початкової школи до його здійснення, але в даному разі лише передбачає таку готовність, прагнення до оволодіння предметом пізнання, усвідомлення поставленої мети, вияв певного інтересу, однак без навчання впродовж життя як такого. Реалізоване навчання впродовж життя свідчить про те, що майбутній учитель початкової школи уже доклав певних вольових зусиль, не лише усвідомлюючи його необхідність, але і безпосередньо долучаючись до його.

У тому випадку, коли навчання впродовж життя набуває стійкої особистісної риси, для якої характерні чітка спрямованість і певна позиція, мають місце ситуативне та інтегративне навчання впродовж життя. Ситуативне навчання має фрагментарний характер і спонукується до реалізації ситуативними вимогами. Серед мотивів такого навчання впродовж життя переважають мотив обов'язку, відповідальності, бажання задовольнити допитливість, а зразком виступає не системна діяльність, а окремі найбільш привабливі її елементи; серед стимулів переважають зовнішні чинники, а цілі й завдання визначені нечітко. Інтегративне навчання впродовж життя свідчить про те, що майбутній учитель початкової школи не лише з бажанням долучається до цієї діяльності, а й виявляє сформовану стійку потребу в ньому, демонструє сильні стійкі мотиви до самореалізації (у позитивній мотивації домінує професійна спрямованість, а не ситуативні прагнення).

Як і будь-якому іншому виду людської діяльності для навчання впродовж життя необхідні певні умови щодо реалізації – зовнішні та внутрішні. Стає очевидним, що завдяки їх створенню практичне застосування отриманих знань слугує потужним поштовхом щодо подальшого навчання впродовж життя. Однак це, своєю чергою, потребує педагогічного керівництва формуванням культури розумової праці, варіативності стимулювання здатності до навчання впродовж життя за диференційованого підходу до розв'язання проблеми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє виявити потребу в системному характері підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання впродовж життя, визначити найбільш оптимальний комплекс педагогічних стимулів. Унаслідок постійної взаємодії викладачів і студентів в освітньому процесі в останніх формується стійка потреба в навчанні впродовж життя як засобі розв'язання соціально значущих завдань, задоволенні власних освітніх і професійних інтересів.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі спрямовані на управлінську діяльність викладачів у цьому процесі, що передбачає стимулювання

позитивного ставлення майбутніх учителів початкової школи до навчання впродовж життя, розвиток їхньої мотиваційної та емоційно-вольової сфери, методичне забезпечення самостійного пізнавального просування з застосуванням рекомендацій щодо роботи з різними інформативними джерелами, діагностику рівнів сформованості відповідних умінь і навичок.

Список використаних джерел

1. Василішина О. Управління самоосвітньою діяльністю педагога, або чи можна й потрібно управляти самоосвітою вчителя? *Завуч*. 2013. № 8. С. 4–6.
2. Малихін О. В. Формування у майбутніх учителів потреби в професійній самоосвіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Харків : Харків. держ. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди 2000. – 17 с.
3. Наливайко Г. В. Розвиток самоосвітньої компетентності вчителів початкових класів у системі підвищення кваліфікації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ : Нац. акад. пед. наук. України, ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти», 2012. 20 с.
4. Шкарпітко Н. О., Крутієнко С. А., Шишкіна Л. М. Від атестації до атестації. Київ : Шк. світ, 2015. 112 с.
5. Шпак В. П. Організація самоосвіти студентів педагогічних вузів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». Харків : Харків. держ. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, 1994. 168 с.

ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ТРАНСВЕРСАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

Нікітченко Наталія Григорівна,

здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Хроленко Марина Володимирівна,**
д-р пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *еколого-валеологічна компетентність, трансверсальна компетентність, майбутні вчителі біології.*

Постановка проблеми. Проблема оновлення сучасного змісту вищої освіти в Україні, перебудови освітніх програм з урахуванням низки економічних, екологічних, соціальних і гуманітарних чинників (стратегія розвитку світової економіки, глобалізаційні процеси; формування нового освітнього суспільства, стратегія сталого розвитку) вимагає наявності нових підходів до розв'язання проблем сучасної освіти. Нині знанневий підхід до підготовки здобувачів вищої освіти не є пріоритетним. Необхідно працювати на випередження, тобто навчити студентів користуватися знаннями в стандартних і нестандартних ситуаціях, поєднувати класичну освіту з новими викликами сучасності. З огляду на це світова практика пов'язує ефективність освіти з реалізацією компетентнісного підходу.

Діючі нормативні документи вищої освіти спрямовані, передовсім, на формування ключових компетентностей, що уможливорює навчання студентів упродовж життя, розвиток уміння адаптуватися до швидкоплинності світу та постійних змін у системі освіти, становлення конкурентоспроможного «трансверсального» фахівця. Однією з таких ключових здатностей майбутніх учителів біології ми визначаємо еколого-валеологічну компетентність, яка полягає в умінні застосовувати знання та навички з екології та

валеології в різних сферах життя для досягнення сталого розвитку та збереження здоров'я людини. Еколого-валеологічну компетентність здобувачів вищої освіти ми потрактуємо як трансверсальну здатність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукового доробку вчених України та зарубіжжя засвідчив зростання жвавого інтересу до досліджуваної проблематики впродовж останніх років. Серед вітчизняних учених означеним питанням займаються О. Бабій, І. Безугла, О. Копусь, О. Красевська, В. Курок, О. Лучанінова, Т. Олефіренко, В. Петренко, Л. Попова, Ю. Рашкевич, О. Семенов, Л. Степаненко, Н. Ткаченко, М. Хроленко та ін.; з-поміж зарубіжних – J. Cushen, L. Durkin, J. Gordon, R. Kerik, N. Tsankov, S. Vorkarich, та ін.

Проте, серед існуючих напрацювань, не простежується однастайності щодо сутності та компонентного складу трансверсальних компетентностей майбутніх учителів біології. Тому вважаємо, що зазначена проблема потребує подальшого дослідження.

Мета публікації: схарактеризувати еколого-валеологічну компетентність як трансверсальну здатність майбутніх учителів біології у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Трансверсальні компетентності, на думку О. Лучаніної, є одними з головних у процесі професійної підготовки студентів закладів вищої освіти. Трансверсальну компетентність науковця тлумачить як систему «важливих знань, умінь, навичок, здатностей, професійного потенціалу людини, які в різних умовах можуть бути вирішальними в процесі адаптації до професійної діяльності й дороговказом для її особистісного розвитку» [1, с. 5]. Ми солідарні з думкою авторки і вважаємо, що ці універсальні компетентності забезпечують трансфер набутих здатностей у різні життєві контексти.

В. Курок і М. Хроленко, спираючись на доробок С. Вайтмора, окреслюють характерні риси трансверсальних компетентностей, а саме: «трансферабельність у міждисциплінарному контексті й за територіальним показником; опановуються у повсякденному житті й у професійній діяльності; пов'язані із соціальними й інтерперсональними відносинами; кроскультурні та кросфункціональні у вивченні, але можуть поєднуватися зі змішаним навчанням; базисним складником означених компетентностей є комунікація; є основними адаптаційними інструментами в будь-якому контексті значних і швидкоплинних змін у суспільстві; формуються та розвиваються впродовж усього життя; органічно імплементуються в освітній процес» [2, с. 298]. Вважаємо, що зазначені характеристики трансплюються на еколого-валеологічну компетентність, як-от: поєднання екології та валеології вже само по собі містить міждисциплінарний контекст; опанування означеної здатності у професійній діяльності відбувається в тісній взаємодії з відпрацюванням її у повсякденному житті; ця компетентність пов'язана із соціальними (навколишній світ і здоров'я нації) та інтерперсональними (здоров'я індивіда і оточуюче довкілля) відносинами та ін.

Потрактовуючи еколого-валеологічну компетентність, як «вмотивовану здатність особистості актуалізувати екологічні та валеологічні знання, вміння та навички, життєвий досвід у конкретній ситуації, на підставі ціннісних установок адекватно виконувати норми та правила екологічної поведінки в навколишньому природному середовищі, перетворювати його з урахуванням особистих і соціальних потреб, ефективно розв'язувати проблеми свого здоров'я в умовах, що змінюються» [3, с. 190], ми ствердно можемо віднести її до трансверсальних здатностей, тобто таких, що сприяють застосуванню набутих знань, умінь, навичок у реальних життєвих ситуаціях, перенесенню знань з однієї предметної сфери в іншу та спонукають до навчання впродовж усього життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців біології у сфері освіти вимагають перегляду набору компетентностей, які є важливими для розкриття власного потенціалу й успішної професійної реалізації. Вважаємо одним із головних пріоритетів освітніх реформ

підготовку майбутніх учителів біології, які володіють провідними наскрізними, трансверсальними компетентностями, з-поміж яких виокремлюємо еколого-валеологічну.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні педагогічної моделі формування еколого-валеологічної компетентності як трансверсальної здатності майбутніх учителів біології.

Список використаних джерел

1. Лучанінова О. Трансверсальна компетентність магістра з професійної освіти як засіб адаптації до професійної діяльності й особистісного розвитку. *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2023. № 15(29). URL:<https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/603> (дата звернення: 06.02.2024)

2. Курок В. П., Хроленко М. В. Розвиток трансверсальних компетентностей здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки. *Science and society: modern trends in a changing world*. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. (Vienna, Austria, January 22-24, 2024). Vienna, Austria, 2024. P. 296–300.

3. Нікітченко Н. Г. Екологічна та валеологічна компетентність: точки перетину. *Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи* : матер. IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Глухів, 19-20 жовтня 2023 р.). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. С. 188–191.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «ТРЕНІНГ КОМУНІКАТИВНОСТІ»

Островська Наталія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Ключові слова: *розвиток, гнучкі уміння (soft skills), здобувачі вищої освіти, тренінг, комунікативність.*

Постановка проблеми. Актуальність означеної проблеми полягає в необхідності розвитку м'яких навичок у здобувачів вищої освіти в контексті нинішнього ринку праці та вимог до кваліфікації фахівців. Сьогодні серед науковців та освітян ведеться активний пошук переліку навичок, які будуть необхідні майбутнім фахівцям для побудови їх успішної кар'єри, незалежно від їхньої спеціальності, та які сприятимуть підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці.

У сучасному світі, де комунікація відіграє ключову роль у будь-якій сфері діяльності, розвиток навичок міжособистісного спілкування, ефективної комунікації та співпраці стає надзвичайно важливим та складає основу soft skills сучасного фахівця. Особливо це стосується здобувачів закладів вищої освіти, які під час навчання мають змогу отримати не лише теоретичні знання, а й сформувати практичні навички, що допоможуть їм самореалізуватися та досягти успіху у подальшій професійній діяльності.

Тренінг комунікативності є важливим елементом в цьому процесі, оскільки спрямований на розвиток різноманітних м'яких навичок, таких як емпатія, ефективне слухання, адаптація до різних аудиторій та інші, що є ключовими для успішної взаємодії в команді та досягненні професійних цілей.

Проблема формування м'яких навичок (soft skills) є предметом досліджень науковців: О. Гура, К. Коваль, Н. Коляда, Г. Корнюш, О. Кравченко, О. Кравець, В. Радкевич та ін., але недостатньо висвітленим, на нашу думку, питання особливості формування soft skills у здобувачів в умовах сучасного закладу вищої освіти.

Мета публікації: здійснити теоретичний аналіз особливостей розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти у процесі вивчення освітнього компонента «Тренінг комунікативності».

У сучасному вітчизняному науковому дискурсі [2] поняття «soft skills» визначається такою термінологічною парадигмою: «м'які навички», «гнучкі навички», «універсальні навички», «навички успішності», «соціальні навички» тощо. Кожен із зазначених вище термінів має свої смислові відмінності, однак спільною їх ознакою є надпрофесійність.

Науковці виділяють подані нижче сутнісні ознаки soft skills майбутнього фахівця: компетентності, спрямовані на самореалізацію майбутніх фахівців та індивідуалізовані за змістом, метою, часом та особистісним виміром; складновимірний соціокультурний та педагогічний феномен, що формується та забезпечується цілісністю і єдністю освіти та власного досвіду особистості; сукупність компетентностей, якостей, вмінь, здібностей, процесів, що забезпечують успішну професійну діяльність у швидкозмінних або невизначених умовах; сприяють та підвищують здатність здобувачів закладів вищої освіти адаптуватися до змін у професійній діяльності та житті [1, с. 154].

Найпоширенішою класифікацією soft skills у науковій літературі є розподіл їх за трьома категоріями [4]:

1) соціально-комунікативні навички (комунікативні навички, групова робота, міжособистісні навички, соціальний інтелект, лідерство, відповідальність, етика спілкування);

2) когнітивні навички (критичне мислення, інноваційне мислення, навички розв'язання проблем, управління інтелектуальними навантаженнями, інформаційні навички, навички самонавчання, таймменеджмент);

3) атрибути особистості та складові емоційного інтелекту (емоційний інтелект, чесність, креативність, гнучкість, оптимізм, емпатія, мотивація). Дослідники, зазначають, що як у межах кожної категорії, так і між категоріями окремі навички та якості перетинаються [3].

Всі вищеозначені категорії можливо сформувати у здобувачів через упровадження у ЗВО вибіркового освітнього компонента «Тренінг комунікативності» (3 кредити, 90 годин).

Метою освітнього компонента полягає в удосконаленні теоретичних знань здобувачів вищої освіти щодо міжособистісної та професійної комунікації, умінь застосування технології тренінгу формування комунікативності та вироблення навичок комунікативної компетентності як основи ефективного професійного спілкування.

Завдання освітнього компонента:

– надати інформацію про комунікативна компетентність; комунікативні бар'єри та засоби їх подолання; вербальні та невербальні засоби спілкування; ефективні комунікативні техніки;

– розвинути в здобувачів освіти професійні комунікативні уміння та навички щодо культура мовного спілкування та ділової комунікації в професійній діяльності;

– ознайомити здобувачів вищої освіти із складовими тренінгу комунікативності та надати методичні коментарі щодо специфіки проведення тренінгу комунікативності;

– упроваджувати технології проведення тренінгу комунікативності у професійну діяльність, володіти різними стилями роботи тренера з групою, розв'язувати конфлікти в тренінговій групі, планувати та застосовувати різноманітні методи тренінгової роботи для формування навичок комунікативності;

– аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах;

– визначати зміст співпраці з організаціями-партнерами для виконання завдань професійної діяльності

- формувати вміння працювати в команді;

– демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

Очікуваними результатами навчання є вироблення таких загальних компетентностей, як: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово у професійній діяльності; здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії; розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи (принципи біоетики); уміння використовувати навички соціально-психологічного впливу та самовпливу; здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Також освітній компонент «Тренінг комунікативності» сприяє формуванню в здобувачі освіти поданих нижче *спеціальних* (фахових) компетентностей: здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці; здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю іншого персоналу; здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад, встановлювати і підтримувати професійні відносини, співпрацювати з профільними фахівцями, професійними організаціями, іншими зацікавленими сторонами щодо виконання професійної діяльності; здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів професійної діяльності.

Основними soft skills, які формуються у перебігу оволодіння означеним освітнім компонентом, є: вміння вирішувати складні проблеми; контекстне мислення; вміння налагоджувати міжособистісні контакти; вміння прогнозувати; гнучкість, швидка адаптація до змін, оцінка та прийняття рішень тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасна система вищої освіти фрагментарно, «точково» сприяє розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти, поки така діяльність відбувається на рівні окремих освітніх компонентів, але для формування конкурентоспроможного фахівця, вона має носити комплексний, цілеспрямований та систематичний характер. Тому існує необхідність впровадження додаткових, вибіркового освітніх компонентів, що будуть сприяти здобувачам освіти у відточуванні та шліфуванні власних soft skills протягом усього навчання шляхом постійної та цілеспрямованої практики.

Освітній компонент «Тренінг комунікативності» може мати значний вплив на розвиток м'яких навичок майбутніх фахівців, сприяючи їхньому більш повному й успішному входженню на ринок праці.

Подальші перспективи наукових розвідок з означеної проблеми вбачаємо у пошуку нових педагогічних підходів та методик, спрямованих на активне впровадження та розвиток м'яких навичок; аналізі впливу освітнього середовища на розвиток soft skills у здобувачів в умовах закладу вищої освіти; вивченні взаємозв'язку між сформованими гнучкими навичками та академічними успіхами; дослідженні потреб та очікувань роботодавців щодо soft skills у майбутніх фахівців тощо.

Список використаних джерел

1. Кірдан О., Кірдан О. Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи* : збірник наукових праць. 2021. Вип. 2(6). С. 152–160.
2. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування soft-skills в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. №3(27). С. 137–145.
3. Шведова Я. В., Коротецька Є. С., Кашкабаш Д. Є. Soft skills: аналіз розвитку у здобувачів вищої освіти та шляхи впровадження в освітній процес. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2022. Випуск 51. С. 78–94.
4. Matteson M.L., Anderson L., Boyden C. Soft Skills: A Phasein Search of Meaning. *Portal: Libraries and the Academy*. 2016. Vol. 16. № 1. P. 71–88.

ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Півоар Сергій Петрович,
аспірант першого року навчання
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Півоар Наталія Володимирівна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Конотопської початкової школи «Казка»

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**
д-р філософії, ст. викл. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *емоційний інтелект, дистанційне навчання, молодші школярі, освітній процес.*

Постановка проблеми. Життя сучасної дитини вже не уявити без гаджетів (планшет, телефон, комп'ютер). Проблема дітей XXI століття – це відсутність умінь спілкуватися як з дорослими, так і з однолітками. Вони менш чутливі до почуттів та емоцій оточуючих, менш здатні розуміти власні стани та почуття. Але ж без емоцій і почуттів неможливий повноцінний розвиток особистості. Особливу важливість та актуальність розвитку емоційного інтелекту набуває у молодшому шкільному віці, оскільки саме в цей період йде активний розвиток дитини. Відбувається вдосконалення самосвідомості, здатності до рефлексії та вміння ставати на місце іншої людини, а також враховувати її потреби та почуття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз теоретичних праць, присвячених розвитку емоційного інтелекту в молодших школярів, виявив зацікавленість вчених дослідженням різних аспектів вирішення цієї важливої суспільної проблеми. Зокрема, у колі їх наукових інтересів перебувають питання визначення поняття «емоційний інтелект» (Р. Бар-Он, Г. Гарднер, Д. Гоулмен, Д. Карузо, Дж. Мейер, П. Селовей, Дж. Стайн), структури емоційного інтелекту (І. Андрєєва, Д. Гоулмен, Дж. Мейер, В. Моргун, Е. Носенко, П. Селовей); особливостей розвитку емоцій у молодших школярів (І. Бех, Л. Груша, С. Курносова, Ю. Савченко, Л. Стрелкова, В. Юркевич, М. Шпак); факторів впливу на емоційний інтелект (І. Андрєєва, Л. Буркова, О. Філатова, В. Юркевич); реалізації ідей нової української школи (Н. Бібік, Ю. Найда, О. Онопрієнко, О. Савченко, Н. Софій, Р. Шиян).

У працях багатьох дослідників є вказівки на те, що формування вищих людських почуттів відбувається в процесі засвоєння дитиною соціальних цінностей, вимог, норм та ідеалів, які за певних умов стають внутрішнім надбанням особистості, змістом мотивів, що спонукають її поведінку. Науковці Г. Бреслав, Л. Виготський, К. Ізард, Є. Ільїн, О. Корміло, А. Запорожець, Я. Неверович, С. Томчук, П. Якобсон підкреслюють значущість емоційної сфери для повноцінного розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу. Актуальність розвитку емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці впливає з психолого-педагогічних особливостей дітей на цьому етапі онтогенезу. У означений період активно розвивається емоційна сфера молодших школярів, удосконалюється впевненість у собі, здатність до рефлексії, умінь дивитися на ситуацію зі сторони, а також враховувати почуття та потреби іншої людини. У початковій школі саморегуляція поведінки поступово розвивається в процесі повсякденного виконання шкільних обов'язків, дотримання норм поведінки в школі, дотримання вимог учителя до учнів, а згодом і до колективу. Особливого значення розвиток емоційного інтелекту особистості набуває в контексті таких напрямів активності

людини, які пов'язані безпосередньо з комунікацією з іншими людьми. Формування емоційного інтелекту у молодших школярів в умовах дистанційного навчання може виявитися важливим завданням, оскільки цей період вимагає високого рівня адаптації та підтримки дітей на відстані.

Однак багато теоретико-методичних аспектів емоційного інтелекту у молодших школярів ще не отримали належного розвитку, зокрема ефективні методи формування емоційного інтелекту у молодших школярів в умовах дистанційного навчання. Особливо це стосується формування емоційного інтелекту у молодших школярів в умовах дистанційного навчання й пов'язано із наявністю суперечностей між потребою суспільства у фахівцях, здатних продуктивно працювати в динамічних умовах сучасного суспільства, та низьким рівнем підготовки учителів початкової школи до формування емоційного інтелекту в умовах дистанційного навчання; завданнями Нової української школи, зокрема, формування емоційного інтелекту учнів, та неготовністю учителів початкових класів до практичної реалізації цього процесу в умовах закладів загальної середньої освіти; необхідністю формування емоційного інтелекту у молодших школярів в умовах дистанційного навчання та обмеженим володінням вчителями початкових класів сучасним інструментарієм для реалізації завдання.

Згідно із сучасним розумінням, дистанційна форма навчання має такі переваги:

- *гнучкість* – учні, які навчаються за дистанційною формою навчання, можуть не відвідувати регулярних занять;
- *паралельність* – навчання може здійснюватися у процесі поєднання з позашкільною діяльністю;
- *асинхронність* – процес навчання незалежний від часу;
- *віддаленість* – відстань не є перешкодою для здійснення освітнього процесу;
- *масовість* – кількість учасників дистанційної форми навчання не є критичним параметром; вони мають доступ до багатьох джерел навчальної інформації, а також можуть спілкуватися один з одним і з учителем за допомогою інших засобів інформаційних технологій;
- *рентабельність* – під цією особливістю розуміється економічна ефективність дистанційного навчання.

Інформаційними ресурсами дистанційного навчання, крім опрацювання підручників, передбачається постійне інтерактивне спілкування учнів із учителем. Ефективність освітнього процесу забезпечується наявністю професійно-педагогічної компетентності вчителя стосовно організації цього виду освітніх послуг, самоорганізація учнів, підтримка та допомога батьків.

Ефективність дистанційного навчання дитини впливає на успішність сприйняття інформації та доведення її до розуміння, запам'ятовування, відтворення та використання на різних рівнях діяльності. При цьому використовується синхронний (учні одночасно перебувають у середовищі) та асинхронний (освітній процес здійснюється за зручним для вчителів та учнів графіком) режим вивчення матеріалу шкільної програми [1].

Дистанційне навчання є ефективне за дотримання певних умов та встановленні обов'язкових правил. Істотною рисою дистанційної педагогічної діяльності є її орієнтування на освіту школярів, що базується на організації пізнавальної діяльності в індивідуальних і колективних формах у вигляді самоосвітньої діяльності; системну діагностику особистих якостей учня і підтримка його індивідуального зростання; використання можливостей інформаційного освітнього середовища [2; 4].

У дистанційному навчанні важливо вчителю знати індивідуальні особливості кожного учня, щоб організувати продуктивну освітню діяльність. Створення комфортних умов полягає у відборі відповідного змісту предмета, розширення його інформаційного поля для розвитку інтересів і здібностей школяра. Предметний зміст при цьому набуває практико-орієнтований характер і забезпечує не тільки вміння розв'язувати міжпредметні

завдання, а й сприяє становленню інформаційної, комунікативної компетентності особистості в початкових класах.

Крім того, для успішного здійснення процесу дистанційного навчання учителі мають володіти технологічними аспектами організації освітньої діяльності школярів, що містять у собі різні прийоми роботи в форумі, чаті, відеоконференціях, а також з електронною поштою та іншими комунікаційними засобами [2].

Сьогодні для організації дистанційного навчання молодших школярів найактивніше вчителі початкової школи використовують такі інтернет-сервіси: Viber, YouTube, Google, школи використовують Classroom, платформи «Всеосвіта» та «На урок». Для обміну аудіо й відеоінформацією застосовуються віртуальні дошки, спільне використання прикладних програм. Проведення відеоконференцій у синхронному режимі навчання учнів забезпечується за стосунками Zoom, Skype, Google Meet, Microsoft Teams.

Безперечно, дистанційну форму навчання можна вважати успішною, адже вона спрямована на всебічний розвиток учня, проте підвищення емоційного напруження у молодших школярів зумовлюють такі фактори технічного забезпечення та психолого-педагогічного супроводу дистанційного навчання: низька швидкість інтернет-зв'язку або його відсутність; відсутність освітніх ресурсів, що можуть повноцінно забезпечити формування знань учнів із навчальних предметів; відсутність у багатьох учителів та учнів сучасних мобільних пристроїв, комп'ютерів та інших гаджетів (особливо в сільській місцевості); обмежений доступ окремих учнів до комп'ютерної техніки (у сім'ї можуть бути двоє-троє школярів та батьки працювати у дистанційному режимі); не сформованість умінь молодших школярів самостійно вчитися, опрацьовувати навчальний матеріал; недостатній контроль за станом засвоєння учнями знань; неможливість контролювати дотримання учнями академічної доброчесності під час виконання домашніх завдань; небажання деяких учнів навчатися самостійно на он-лайн платформах; відсутність контролю зі сторони батьків щодо дистанційного навчання їхніх дітей [2]; недотримання ергономічних вимог до викладу матеріалу для дітей (різний шрифт, посилання на неперевірені відео, часто з рекламою, з великим обсягом навчального матеріалу); велике навантаження на органи зору учнів (перевантаження роботою за комп'ютером, не враховується загальне навантаження на дитину) [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, вплив дистанційного навчання молодших школярів на формування емоційного інтелекту має важливе значення. Особливу важливість та актуальність розвитку емоційного інтелекту у процесі дистанційного навчання має молодший шкільний вік, оскільки саме в цей період йде активний розвиток дитини. Відбувається вдосконалення самосвідомості, здатності до рефлексії та вміння ставати на місце іншої людини, а також враховувати її потреби та почуття. Нині дистанційна форма навчання є не адаптованою для початкової школи в галузі середньої освіти та потребує удосконалення й коригування.

Список використаних джерел

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. К.: УСДО, 1993. 220 с.
2. Большакова І. О. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. *Нова українська школа*, 23 квітня 2020 р. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannyarekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> (дата звернення: 06.02.2024).
3. Кадемія М. Ю., Шестопалюк О. В., Кобиця В. М. Використання сервісів соціальних медіа в навчальному процесі ВНЗ: Блоги, Веб-квести, Блог-квести : навчально-методичний посібник (видання 2-е, доповнене). Вінниця: ТОВ «Ландо ЛТД», 2014. 236 с.
4. Левшин М.М. Неперервність у формуванні інформаційної культури майбутніх учителів і учнів початкових класів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. К.: Наук. світ, 2003. Вип. 1.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ЯК ФАКТОР УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Пішун Сергій Григорович,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки і психології

початкової освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *майбутні вчителі, розвиток, навички, успішна професійна діяльність*

Постановка проблеми. Усі сторони людського життя в сучасному світі зазнають змін. Запити ринку праці сприяють формуванню й появі нових сфер професійної діяльності. Проте в уявленні багатьох представників суспільства все ще залишається образ фахівця, результативність якого залежить від ступеня його володіння професійними навичками. На зміну професіоналу-відміннику приходить фахівець, який має здатність миттєво реагувати на виклики суспільства й вибудовувати продуктивну стратегію взаємодії зі світом. У зв'язку з цим виникає гостра необхідність перегляду важливих для професійної діяльності майбутнього вчителя надпрофесійних навичок, м'яких навичок (soft skills), що сприяють вибудовуванню траєкторії його успіху як фахівця.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему розвитку гнучких умінь досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені: О. Бондарук, К. Гейсінгер, С. Залужна, К. Коваль, Т. Кожушкіна, С. Наход, Н. Носовець, Дж. Пелегріно, М. Хілтон.

Мета публікації: проаналізувати сутність поняття «soft skills» у контексті професійної педагогічної діяльності майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Для багатьох професій володіння конкретними навичками, знанням аспектів своєї справи й високою кваліфікацією є ключовими факторами успішності особистості. В умовах повномасштабного вторгнення в Україну заклади освіти стали основними центрами розвитку здібностей та навичок учнів, що сформувало нові виклики для всіх освітян. Процес набуття Україною членства в ЄС зумовлює важливість розвитку м'яких навичок (soft skills), що сприятиме успішній самореалізації та досягненню професійного успіху педагогом. Робота в системі «людина-людина» пов'язана з відсутністю жорстких алгоритмів та вимог до процесу професійної діяльності, що і зумовлює потребу у високому рівні розвитку м'яких навичок саме в педагогічних працівників [1, с. 7].

Професійні навички можуть включати в себе різні аспекти, зокрема технічні знання, уміння працювати зі спеціалізованою технікою або програмним забезпеченням, а також навички комунікації, управління часом, розв'язання проблем тощо. Однак важливо враховувати, що професійні навички не є єдиним показником успіху. Здатність до спілкування, комунікації в колективі, лідерські якості та розуміння організаційної культури також можуть впливати на результативність фахівця. Подібні вміння не залежать від кваліфікації або профілю освіти, на відміну від hard skills (професійні, стійкі навички, що входять до переліку вимог, легко вимірювані). Великий вплив на soft skills мають життєвий досвід, особисті якості та сформований світогляд людини.

Soft skills або м'які навички є важливим елементом успіху для майбутніх учителів. Зазначені навички допомагають створювати позитивне навчальне середовище, сприяють ефективному спілкуванню з учнями, батьками та колегами. Розглядаючи питання розвитку гнучких навичок майбутніх педагогів, О. Демченко пропонує створювати умови квазіпрофесійної реальності для них, наповнюючи освітній процес тренінгами, конференціями, конкурсами, майстер-класами, воркшопами, діловими іграми, інтерактивними вправами, філософськими діалогами. На думку дослідниці, така діяльність не тільки дозволить сформувати необхідні професійні уміння та навички, а й

вбудувати шлях подальшого росту [4, с. 165]. Зупинимося на деяких складниках soft skills майбутніх учителів, що можуть стати основою їхньої успішної професійної діяльності:

– *ефективне спілкування* – здатність чітко та зрозуміло висловлювати ідеї, слухати, взаємодіяти з аудиторіями учнів, батьків та колег. Проте зазначена діяльність не повинна обмежуватися тільки висловленням власних думок. Важливо активно слухати своїх учнів, батьків та колег, проявляючи інтерес до їхніх думок та відгуків. Це дозволяє створювати ефективні взаємовідносини та враховувати потреби аудиторії;

– *адаптованість* – здатність легко адаптуватися до нових ситуацій, швидко вносити зміни у свою роботу відповідно до потреб учнів та освітнього процесу. Особистість, яка легко адаптується, може ефективно працювати під час стресових ситуацій, знаходячи рішення й можливість управляти емоціями. Адаптованість включає в себе готовність проявити ініціативу у вирішенні проблем та реагуванні на зміни;

– *міжособистісні вміння* – уміння працювати в команді, розвивати взаєморозуміння та вирішувати конфлікти з учнями та батьками, співпрацювати з колегами та іншими фахівцями в галузі освіти, сприяти розвитку спільної стратегії та взаємодії для досягнення загальних цілей;

– *креативність* – здатність знаходити нові, цікаві підходи до навчання та розвитку як учнів, так і самих себе;

– *лідерські якості* – здатність вести та надихати учнів, сприяти розвитку їхнього лідерства та самостійності, координувати та спрямовувати роботу команди учнів, їх мотивації для досягнення цілей;

– *організаційні навички* – здатність ефективно планувати та управляти часом, мати систематизований підхід до роботи;

– *аналітичні навички* – здатність аналізувати інформацію, виявляти потреби учнів та вдосконалювати методи навчання відповідно до цих потреб.

Таким чином, ідеальна комбінація професійних навичок і міжособистісних якостей може визначати успіх у багатьох професіях. Така здатність уміщує вміння поєднувати в професійній діяльності когнітивні та креативні процеси під час постановки й вирішення проблемних завдань, конструювати креативне поле мисленнєво-діяльнісного опрацювання професійних ситуацій та вибору оптимального з них, налаштовуючись на відкриття нових способів розв'язання проблем під час виконання завдань фахової діяльності, критично оцінювати результати виконаної діяльності для подальшого застосування здобутого способу розв'язання проблемного завдання, здобутих знань, набутих навичок і прийомів творчої роботи у вирішенні нових професійних ситуацій [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасний етап розвитку суспільства потребує професіоналів такого типу, які мають високий рівень розвитку гнучких умінь. Стандартні обставини роботи таких фахівців вимагають особливої підготовки: добре орієнтуватися у своїй професійній сфері, а також володіти soft skills, що допомагають у реалізації hard skills. Такі спеціалісти мають бути готовими до ефективної взаємодії, необхідності переключення з одного виду діяльності на інший, володіти навичками емоційної регуляції, здатні прогнозувати та передбачати, творчо реагувати, гнучко мислити, бути інноваційно спрямованими. Це дасть змогу фахівцеві реалізовувати прорив у нові галузі фахової діяльності, що призведе до значних зрушень як у професійному, так і в особистісному самовизначенні. Отже, від особистого усвідомлення фахівцем значущості soft skills залежить його успіх у кар'єрі та затребуваність у професійному конкурентному середовищі [2, с. 134].

До перспектив дослідження відносимо розроблення тренінгової програми розвитку гнучких навичок майбутніх учителів початкової ланки освіти.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. Розвиток soft skills майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки. Modern Information Technologies and Innovation

Methodologies of Education in Professional Training. *Methodology Theory Experience Problems*. 2021. № 61. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-61-5-13> (дата звернення: 25.01.2024).

2. Наход С. А. Значущість soft skills для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 63, 2018. С. 131–135.

3. Шандрук С. К. Психологія професійних творчих здібностей : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 357 с.

4. Demchenko, O., Stakhova, I., Davydova, M., Larina, I., Lyamar, Yu., & Strilets, S. (2021). Підготовка майбутніх педагогів до розвитку обдарованості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку за допомогою драматизації. В *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference*. May 28th-29 th., 1, 165-177. EU experience of soft skills development of preschool and primary school age children by theater activities in teacher training. URL: <http://erasmus.vspu.edu.ua/>.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Прокопенко Вікторія Вікторівна,

кандидат філософських наук

Фахового медико-фармацевтичного коледжу ПДМУ

Ключові слова: *soft skills, здобувачі освіти, професійна діяльність, гуманітарні дисципліни*

Постановка проблеми. У сучасному світі чи не найголовнішим складником успішності та професіоналізму фахівця будь-якої галузі є його вміння критично мислити, сформованість навичок групової взаємодії та креативність у прийнятті важливих рішень. Фактори, що впливають на формування означених якостей особистості на сьогодні стали предметом дослідження багатьох галузей наукового знання. Малодослідженим аспектом цієї проблеми залишається роль гуманітарних дисциплін у формуванні навичок soft skills у здобувачів медичної освіти, адже майбутні працівники галузі охорони здоров'я мають володіти не лише набором вище зазначених якостей, а й уміти їх ефективно застосовувати на практиці, демонструючи пацієнтам особисту зацікавленість у вирішенні їхньої проблеми та власну професійну ерудованість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні підходи до тлумачення поняття soft skills можна знайти на сторінках праць таких дослідників: І.Зайцева [3], О.Василенко, І.Корчак [1], К.Коваль [5], О.Кохан [6], І.Паславська [7], О.Повстин, М.Козяр [8], Н.Длугунович [2] та інші. Вчений В.Луговий [4] запропонував національну класифікацію ключових компетентностей, які охоплює поняття soft skills.

Публікація має на меті обґрунтувати роль гуманітарних дисциплін у процесі формування навичок soft skills у здобувачів медичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Поняття «soft skills» або «м'які навички» вперше з'явилося в бізнесовому середовищі Німеччини та Сполучених штатів Америки. Американські та німецькі фахівці у галузі бізнесу та освіти протиставляли їх так званим hard skills (професійним навичкам), які жорстко регламентували обов'язки в тій чи іншій сфері професійної діяльності. На відміну від них, навички soft skills вважалися більш гнучкими, проте на їх формування представнику певної професії потребувалося більше часу та концентрації всіх моральних та фізичних сил організму [1, с.19].

Дослідниця Н. Длугунович тлумачить soft skills як соціологічний термін, що виступає в якості коефіцієнта емоційного інтелекту людини. Розкриваючи дане поняття, вона наголошувала на тому, що ці навички та вміння відповідають за прийняття рішень та

комунікацію особистості у межах її професійної діяльності. До них вона відносила: виявлення лідерських якостей та вміння працювати в команді, вміння навчати та мотивувати власну команду однодумців, вміння проводити переговори та розв'язувати конфліктні ситуації, вміння ставити та досягати поставленої мети, ефективно управляти власним часом та часом своїх підлеглих, вміння презентувати результати власної діяльності на наочному та вербальному рівнях, навички ефективної комунікації з оточуючими, а також стресостійкість та креативність особистості фахівця [2, с. 240].

Важливу роль у формуванні вище зазначених навичок в освітньому середовищі здобувачів медичної освіти, на наш погляд, відіграють дисципліни гуманітарного циклу. Саме вони дають змогу студентам-медикам під час дослідження тієї чи іншої проблеми підійти з різних боків до її вирішення, застосувавши нетрадиційні (інтерактивні методи) навчання. Гуманітарні дисципліни формують у майбутніх медичних працівників критичне та креативне мислення, дозволяють постійно відпрацьовувати навички командної та міжособистісної взаємодії та розвивають у кожного учасника освітнього процесу такі особисті якості: комунікабельність, адаптивність, самоконтроль, винахідливість, аргументованість власної думки тощо.

З'ясувавши у чому полягає сутність вище згаданих навичок *soft skills*, вважаємо за доцільне згрупувати останні у п'ять основних груп. До першої групи *навичок комунікації* ми віднесли здатність студента-медика працювати в команді, рівень сформованості у нього навичок міжособистісної взаємодії, швидкість прийняття ним рішень та вміння вирішувати конфліктні ситуації в колективі та з майбутніми пацієнтами.

Навички особистої ефективності формують другу групу *soft skills*. Вони передбачають уміння майбутнього медичного працівника ефективно та відповідально управляти своїм часом, аби досягти поставлених цілей. Сюди ж можна віднести креативність та рівень його аналітичного мислення. До третьої групи відносимо *управлінські навички*, що виокремлюють серед здобувачів медичної освіти майбутніх керівників у галузі охорони здоров'я. Вони мають уміти згуртувати власний колектив, правильно поставити завдання та налагодити ефективну комунікацію між окремими його елементами задля досягнення поставленої мети.

Група *стратегічних навичок* містить у собі вміння студентів-медиків швидко приймати важливі стратегічні рішення в екстремальній ситуації пов'язаній із життям та здоров'ям пацієнта. З цією групою тісно пов'язана остання п'ята група навичок формування *критичного мислення*. Навички останніх двох груп, на нашу думку, формуються саме під час опанування здобувачами медичної освіти гуманітарних дисциплін. Адже саме інтерактивні форми колективно-групового навчання, які мають у своєму арсеналі ігрові технології, технології ситуативного моделювання, різноманітні тренінги та технології опрацювання дискусійних питань, дозволяють усім учасникам освітнього процесу максимально сфокусуватися на формуванні та закріпленні навичок *soft skills* з метою набуття головного вміння працювати в умовах конкуренції та суспільних викликів нашого сьогодення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, під поняттям *soft skills* варто розуміти сукупність вмінь та навичок особистості, які відповідають за прийняття нею рішень та комунікації в соціумі. Усю сукупність вище зазначених навичок нами було об'єднано в п'ять основних груп: комунікації, особистої ефективності, управлінські, стратегічні та навички критичного мислення. Більшість із них формуються у процесі опанування здобувачами медичної освіти дисциплін гуманітарного циклу за рахунок залучення інтерактивних методів навчання. Саме вони допомагають майбутнім медичним працівникам не лише підвищувати рівень власної ерудованості та освіченості, а й брати відповідальність за власні рішення, коли мова йде про життя та здоров'я іншої людини.

Список використаних джерел

1. Василенко О.М., Корчак І.М. Формування у студентів-психологів soft skills як чинник їх успішної майбутньої професійної діяльності. *Науковий журнал «Психологічні травелогі»*. №2. 2021. С.17-24.
2. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6. С. 239-242.
3. Зайцева І. В. Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті. *Міжвузівський науково-методичний семінар «Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів XXI століття»*: тези доповідей (електронне видання). К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 34-37.
4. Луговий В. І. Освіта, навчання, інформація, компетентність: канонізація понять. *Історико-педагогічні студії* : науковий часопис / гол. ред. Н. Н. Дем’яненко. К.: Вид. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 5. С. 11–16.
5. Коваль К. О. Розвиток soft skills у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького національного технічного університету*. 2015. № 2. С. 162-167.
6. Кохан О. М. Soft skills як необхідний компонент конкурентоспроможності майбутніх фахівців. *Міжвузівський науково-методичний семінар «Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів XXI століття»*: тези доповідей (електронне видання). К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 43-46.
7. Паславська І. Розвиток у студентів soft skills у процесі вивчення іноземної мови як необхідний компонент конкурентоспроможності майбутніх фахівців. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 3 (334). 2020. С. 196-204.
8. Повстин О.В., Козяр М.М. Значення soft skills у формуванні управлінської компетентності фахівців у галузі безпеки людини. *Вісник ЛДУБЖД*. №20. 2019. С.122-127.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ПІДЛІТКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сєрих Лариса Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

Ключові слова: *підлітки, розвиток, soft skills, заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти, естетичне виховання, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Із реформуванням освіти відбулися зміни. У статті 12 Закону України «Про освіту» зазначено: «повна загальна середня освіта в Україні є обов’язковою і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти». У статті 14 цього закону констатовано: «здобуття позашкільної освіти забезпечується закладами позашкільної освіти різних типів, форм власності та підпорядкування, іншими закладами освіти, сім’єю, громадськими об’єднаннями, підприємствами, установами, організаціями та іншими юридичними і фізичними особами» [1]. Це акцентує увагу на тому, що заклади загальної середньої та позашкільної освіти несуть повну відповідальність про формування, розвиток, виховання здобувачів освіти.

Публікація має на меті зосередити увагу на підлітках, саме на практичних аспектах розвитку soft skills підлітків в контексті естетичного виховання.

Виклад основного матеріалу. У сучасній освіті на формуванні та розвитку soft skills у підлітків наголошується у Концепції «Нова українська школа» [2]. Ми розглядаємо означені якості як комплекс загальних, предметних якостей, навичок, здатностей,

виховних впливів, завдяки оволодіння якими підлітки ефективніше справляються зі своїми завданнями, будують комунікацію з командою, однолітками, а також успішно взаємодіють з соціумом.

До *soft skills* у практичній мистецькій естетичній діяльності відносимо *комунікативні навички*, оволодіння якими дає можливість підліткам налагодити зв'язок із учнівським колективом як закладу загальної середньої освіти, так і позашкільної освіти. Зокрема, до таких навичок нами віднесено: вміння слухати співрозмовника, вміння домовлятися, переконувати, використовуючи невербальні сигнали й комунікації, уміння коректно висловлювати свої думки стосовно видів і жанрів мистецтва; мати публічні виступи (концерти, фестивалі, флешмоби, самопрезентації (вибудовувати логіку презентації власних проєктів)); навички листування (усного, письмового); грамотно висловлювати свої враження від мистецтва; чітко формулювати судження, міркування; дискутувати щодо мистецьких явищ та інформації про мистецтво, отриманої з різних джерел.

До *soft skills* у практичній мистецькій естетичній діяльності відносимо також *навички критичного мислення*: підлітки вчаться аналізувати твори мистецтва та створювати власні художні твори за правилами художньої композиції, перспективи тощо. Проявляють вміння спостерігати й виявляти суть, навички нестандартного мислення, аналізуючи роль людини в соціокультурному просторі та її відображення в мистецтві. Виявляють адаптивність, здатність позитивно сприймати зміни, усвідомлюючи взаємовплив знань природничих наук, техніки, технологій і мистецтва (на прикладі дизайну, ландшафтної архітектури, сценічних ефектів тощо), виявляючи художнє осмислення людського досвіду. Виявляють спритність, винахідливість, креативність у різних сферах життєтворчості; вчаться критично оцінювати та інтерпретувати явища культури з урахуванням взаємодії традицій та інновацій. Комплексно підходячи до вирішення різних проблем, пропонують неординарні способи виконання творчих завдань, отже, розвивають критичне мислення щодо власної художньо-творчої діяльності, критично оцінюють та аналізують результати власної творчої діяльності; генерують і впроваджують нові мистецькі ідеї у різних сферах життєдіяльності.

Підлітки під час мистецької діяльності виявляють *лідерські якості*, проявляючи відкритість до інновацій і передбачення їх позитивного результату, ініціативність щодо участі в мистецьких заходах, творенні нових культурних продуктів, визнанні нових способи творення художніх образів у різних видах мистецтва, прагнення творчої самореалізації, вираження креативності. Беруть відповідальність за особистий і спільний результат у мистецьких проєктах (виявляючи навички фасилітатора, модератора, обговорюючи проблеми, аналізуючи, інтерпретуючи твори мистецтва тощо); виявляють прагнення до сталості результату, мультиплікаційності результату, демонструють впевненість в собі, визначають перспективи діяльності, проявляють здатність навчати одне одного.

У різних ситуаціях під час навчання, комунікації, мистецької діяльності, перебувають підлітки як закладів загальної середньої, так і позашкільної освіти, коли потрібно взяти себе в руки і підбадьорити однолітка. Це є ще однією навичкою *soft skills*, що має назву *«емоційний інтелект»* і *позитивне мислення*. Сприйняття мистецтва і художньо-творчої діяльності дають можливість підліткам розвивати власну емоційно-почуттєву сферу, чемність і ввічливість, уміння виявляти дружелюбність, що у подальшому формує здатність до емпатії та призводить до розвитку емоційного інтелекту. Важливо запобігати негативним впливам інформації на власний емоційний стан, виявляти емоційно-ціннісне ставлення до життєвого простору сприйняття природи як естетичного об'єкта. При цьому підлітки виявляють повагу до прав і свобод людини як загальнолюдських цінностей, зокрема до свободи слова і думки, втілених у мистецтві, готовність брати участь у волонтерському русі, зокрема в мистецько-просвітницькій діяльності, виявляють стресостійкість і здатність приймати рішення в нестандартних

умовах.

Нарешті, *роботу в команді*, ми визнаємо також як soft skills. На нашу думку, сюди слід віднести комплекс із комунікативних навичок, лідерських якостей і емоційного інтелекту, який дозволяє підліткам успішно виконувати свою частину роботи в команді, взаємодіяти й спілкуватися з однолітками на належному рівні, прагнучи єдиного результату. Це демонстрування готовності до партнерства у творчому процесі, самостійності й мобільності у творенні ідей та прийнятті рішень; генерування нових ідей та ініціатив, втілення їх у життя для забезпечення власного добробуту й розвитку суспільства.

До шостої soft skills відносимо *самоорганізацію*. Це й уміння раціонально використовувати свій час, це самодисципліна, самоконтроль, майже все з префіксом само-. Усвідомлення своєї етнічної самобутності та української національної ідентичності, прагнення творчої самореалізації. До цієї групи вмій належать уміння знаходити й працювати з інформацією, застосовувати цифрові технології для створення, презентації та популяризації художніх образів; уміння визначати художню цінність цифрового контенту, використовувати інформаційні технології для здобуття мистецької інформації та формування власного мистецького простору; оцінювати художньо-естетичну якість створеного цифрового продукту, усвідомлення естетичного потенціалу цифрових технологій для художньо-творчого самовираження, оброблення, поширення мистецьких творів і здійснення віртуальних мистецьких подорожей тощо. А ще - бажання вчитися і постійно розвиватися. Усвідомлюючи власні потреби в художньому самовираженні, підлітки вчать будувати позитивні вектори власної життєвої стратегії, поглиблювати власну мотивацію творити, розвиватися, знаходити нові способи художнього пізнання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розвиток означених вище soft skills гарантує досягнення запланованого результату – підвищення рівня естетичної вихованості підлітків, забезпечує цілеспрямований розвиток чуттєвої сфери; стимулює творчу вмотивовану діяльність підлітків.

До перспектив подальших досліджень відносимо створення програми естетичного розвитку soft skills підлітків засобами естетотерапії.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Солод Ігор Сергійович,
аспірант першого року навчання
кафедри педагогіки і психології
початкової освіти
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна**,
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, здоров'язбережувальна компетентність, здоровий спосіб життя, фізичне, емоційне, соціальне здоров'я.*

Постановка проблеми. В останні роки в Україні відбуваються значні зміни в системі освіти з метою реформування та підвищення якості надання освітніх послуг.

Здобувачі шкільної освіти є вразливою категорією населення, особливо в умовах воєнного стану. У сучасному світі освіта постійно еволюціонує, а одним з ключових підходів є компетентнісний підхід. Цей підхід акцентує увагу на розвитку конкретних навичок, знань та вмінь, необхідних для успішного функціонування у суспільстві. Компетентність – це не лише набір знань чи вмінь, але й їх інтеграція та застосування в різних ситуаціях для досягнення конкретних цілей. Формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів наразі набуває особливого значення, що спричинено різними соціально-політичними подіями: світова пандемія COVID-19, війна.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз науково-методичних публікацій переконує, що науковці приділяють значну увагу визначенню умов формування здоров'язбережувальної компетентності в підростаючого покоління. Так, педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів загальноосвітніх шкіл аналізують О. Аксьонова, Т. Бабко, Т. Бойченко, А. Карабашева та ін. Проблеми збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку присвятили свої дослідження Н. Бібік, А. Борисенко, І. Брехман, О. Ващенко, М. Гончаренко, О. Дубогай, І. Дубровіна, Н. Кацур, С. Кондратюк, А. Маслоу, О. Московченко, В. Оржеховська, О. Савченко, С. Свириденко.

Метою публікації є обґрунтування необхідності збереження, зміцнення та відновлення здоров'я молодших школярів в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Здоров'язбережувальна компетентність є важливим поняттям, що наголошує на здатності особистості до збереження та покращення свого фізичного, емоційного та соціального здоров'я. Підходи до інтерпретації цього поняття в умовах реформування системи освіти в Україні розглядаються з огляду на впровадження нових підходів до організації освітнього процесу.

Перш за все, формування здоров'язбережувальної компетентності передбачає підвищення рівня професійної компетентності здобувачів початкової освіти у галузі здоров'язбереження. Це охоплює розширення знань молодших школярів про основні принципи фізичного та психічного здоров'я здобувачів освіти, а також методики забезпечення їхньої безпеки і благополуччя в умовах конфлікту.

Поняття здоров'язбережувальної компетентності базується на ідеях здорового способу життя, включаючи правильне харчування, фізичну активність та здоровий сон. Виховання цих навичок та цінностей стає основою для формування компетентності учнів у здоров'язбереженні.

По-друге, формування здоров'язбережувальної компетентності включає в себе розвиток навичок ефективної організації простору та часу в закладах загальної середньої освіти, а також умінь реагувати на стресові ситуації та конфлікти. Цей підхід акцентує увагу на розвитку критичного мислення та самооцінки в учнів, що стимулює їх до активної участі в піклуванні про своє здоров'я. Здобувачі шкільної освіти повинні володіти навичками спілкування з батьками, що сприяє їхній підтримці у забезпеченні фізичного та психологічного добробуту здобувачів освіти.

По-третє, формування означеної компетентності має відбуватися з орієнтацією на розвиток емоційної та соціальної здатностей молодших школярів. У цьому контексті, здоров'язбережувальна компетентність розглядається як здатність учня розуміти та вирішувати проблеми, пов'язані зі своїм фізичним та емоційним станом, а також встановлювати й підтримувати здорові взаємини з оточуючими.

Крім того, формування здоров'язбережувальної компетентності передбачає навчання здобувачів шкільної освіти оволодіння ефективними стратегіями її саморозвитку не лише в школі, а має відбуватися і в сім'ї. Це передбачає розроблення програм чи проєктів, спрямованих на підтримку фізичного та психічного здоров'я, використання діагностичних методик для виявлення проблем та потреб дітей учителями та їхніми батьками, а також упровадження активних форм співпраці з іншими розгалуженими службами інтернального захисту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів початкової освіти є необхідною умовою забезпечення фізичного й психологічного благополуччя дітей в умовах воєнного стану. Це допомагає учням стати активними учасниками свого власного здоров'я та сприяє загальному покращенню фізичного та психологічного стану молодого покоління, що вимагає від педагогічних працівників не тільки знань про основні аспекти здоров'я та безпеки, а й навичок ефективного спілкування, організації простору та часу, а також готовності до превентивної роботи з дітьми та їхніми батьками.

До перспектив нашого дослідження відносимо створення тренінгової програми з розвитку емоційного інтелекту молодших школярів в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Бережна Т. Здоров'язбережувальні педагогічні технології – важлива складова здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2014. №2. С. 35–39.
2. Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі. Київ: Шкільний світ, 2009. 183 с.
3. Ковальова О. Сучасні оздоровлюючі технології. *Завуч.* 2014. № 2 (524). С.12-15.
4. Закон України «Про освіту» (2017 р.) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.01.2024).
5. Гуменюк С. Здоров'язберігаючі технології в системі освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка, соціальна робота».* 2017. Випуск 26. С. 55–57.
6. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне, 2011. 552 с.
7. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів : автореф. дис. д-ра наук з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. К., 2009. 42 с.
8. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим. *Здоров'я та фізична культура.* 2005. №2. С.1-11.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тихонова Альона Петрівна,
доктор філософії,
старший викладач кафедри педагогіки
і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *гнучкі уміння, молодші школярі, особистісні якості, пізнавальна активність, критичне мислення.*

Постановка проблеми. Вчителі Нової української школи мають постійно створювати найоптимальніші умови для розвитку та виховання особистості учня, здатного реалізовувати оригінальні ідеї, критично мислити та приймати нестандартні рішення. У сучасній школі головне завдання вчителя – не накопичувати інформацію, а розвивати в молодших школярів інтелектуальні навички, які є частиною культури і важливим складником змісту освіти. Головним у навчанні має бути розвиток інтересів учнів, пізнавальної активності та формування позитивного ставлення до навчання і його результатів.

Розвиток soft skills у дітей молодшого шкільного віку – одне з ключових завдань сучасної школи. Гнучкі вміння – це набір особистісних якостей, що дозволяють учням легко та швидко адаптуватися в соціумі, досягати успіху та самостверджуватися. Освітній процес у початковій школі спрямований на позитивний розвиток особистості молодших школярів і важливо не лише забезпечити високий рівень знань учнів, а й приділяти увагу розвитку гнучких умінь, які дозволять їм ефективно презентувати набуті знання, утвердитися в суспільстві та досягти максимального успіху.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку гнучких умінь цікавить науковців у всьому світі, оскільки вони стали необхідною умовою успішної діяльності людини у XXI столітті. Проблемі розвитку гнучких умінь присвятили свої дослідження Т. Алексеєнко, О. Безпалько, В. Болгаріна, Н. Гишко, О. Демченко, І. Зверева, А. Капська, Н. Казмірчук, Л. Коваль, О. Кононко, Н. Лазаренко, Л. Міщик, Н. Мозговий, Л. Мірошник, О. Лазаренко, Н. Мозгальова, Л. Новікова, А. Рижанова, І. Стахова, Л. Штефан та ін. Дослідники стверджують, що гнучкі вміння – це набір умінь, які доповнюють тверді вміння.

С. Бацунов, І. Кунгурова, І. Дереча досліджують детермінанти розвитку гнучких умінь. Т. Яркова, І. Черкасова вивчають формування гнучких умінь у вчителів. І. Гарбузюк визначає концептуальні засади освітніх практик, що базуються на життєвих компетентностях. А. Івоніна, О. Чуланова, Ю. Давлетшина, С. Наход вивчають роль гнучких умінь у професійному розвитку. Н. Жадько, М. Чуркіна простежують відмінність між формуванням hard skills і soft skills.

Мета публікації: обґрунтування теоретико-методичних засад формування гнучких умінь у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У країнах Європейського Союзу сформувалося поняття «гнучких умінь» (soft skills). Освітній процес у початковій школі спрямований на позитивний розвиток особистості молодших школярів, і в XXI столітті важливо не лише забезпечити високий рівень знань учнів, а й приділяти увагу розвитку (soft skills) гнучких умінь, які дозволять їм ефективно презентувати набуті знання, утвердитися в суспільстві та досягти максимального успіху.

Питання розвитку гнучких умінь широко розглядається у сфері освіти й представлено в концепціях Нової української школи, Державному стандарті початкової освіти та Сучасній типовій освітній програмі. Вони також активно обговорюються на наукових конференціях, семінарах, симпозіумах та форумах. Формування гнучких умінь у молодших школярів є важливим завданням, що сприяє їх розвитку та успіху в майбутньому.

Розвиток soft skills (гнучкі вміння) у дітей молодшого шкільного віку – одне з ключових завдань сучасної школи. Гнучкі вміння – це набір особистісних якостей, що дозволяють учням легко та швидко адаптуватися в соціумі, досягати успіху та самостверджуватися. Концепція Нової української школи, Державний стандарт початкової освіти, Закон України «Про освіту», Типова та варіативна навчальні програми для початкової школи охоплюють широке коло питань, пов'язаних із розвитком гнучких умінь.

Формування гнучких умінь починається з раннього віку. Початкова освіта має значний позитивний вплив на когнітивний розвиток і формування умінь та навичок. Потім вони багаторазово посилюються в процесі навчання і в подальшому житті. Затребувані креативність, критичне мислення, вміння вирішувати проблеми пов'язані із оволодінням новітніми технологіями. Дедалі більше уваги приділяють міжособистісним і соціально-емоційним умінням, що охоплюють вміння працювати з іншими людьми, координувати зусилля і спілкуватися. Основна функція освіти полягає в тому, щоб підготувати молодших школярів до майбутнього. Важливо навчити їх приймати та розвивати унікальні людські якості. Загалом, формування гнучких умінь у молодших школярів потребує поєднання різних методів, підходів та підтримки. Важливо надавати їм

можливість досліджувати, навчатися на власних помилках та розвивати вміння, які допоможуть їм в майбутньому.

У педагогічній літературі виділяють такі наскрізні вміння:

- читання з розумінням;
- висловлювати свої погляди усно та письмово;
- критично та системно сприймати інформацію;
- логічно обґрунтовувати свою позицію;
- творчо підходити до вирішення проблем;
- проявляти ініціативу;
- конструктивно керувати емоціями,
- оцінювати ризики та приймати рішення;
- вирішувати проблеми;
- співпрацювати з іншими [3].

Визначено п'ять важливих умінь для дітей молодшого шкільного віку:

- *креативність* – здатність творчо підходити до будь-якого завдання та створювати оригінальні рішення);
- *емоційний інтелект* – здатність розуміти та контролювати власні емоції, розуміти емоції інших та знаходити підходи до людей різного віку та здібностей);
- *уміння організовувати робочий час* – уміння дотримуватися розпорядку та раціонально використовувати час;
- *уміння презентувати себе* – уміння чітко і лаконічно висловлювати свої погляди та толерантно відстоювати свою позицію;
- *навички управління інформацією* – уміння аналізувати інформацію, виділяти ключові моменти, порівнювати та шукати взаємозв'язки [1].

Сучасне суспільство складне, недостатньо лише дати молодшим школярам знання, важливо також навчити їх користуватися ними. Знання та уміння взаємопов'язані з цінностями учнів і формують життєву компетентність, необхідну для успішної самореалізації в житті, навчанні та роботі [3].

Розвиток гнучких умінь може бути ефективним, якщо взяти до уваги такі аспекти:

- дотримання вікових та індивідуальних особливостей;
- розвиток гнучких умінь на основі принципів педагогіки партнерства;
- етапи роботи над розвитком гнучких умінь.

Цілеспрямований розвиток гнучких умінь в освітньому процесі є основою соціалізації дітей молодшого шкільного віку і передбачає підготовку їх до вирішення різних життєвих проблем і ситуацій. Відсутність соціально-педагогічного складника може спричинити цілу низку проблем у молодших школярів, серед яких агресія, погані комунікативні навички та проблеми соціалізації. Учні постійно оточені інформацією, що впливає на процес соціалізації [2; 5].

Наскрізні вміння є суттєвим доповненням до знань і вмінь, отриманих у процесі навчання. Вони відкривають більшість дверей до успішного майбутнього і є важливими для успішної кар'єри [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розвиток гнучких умінь у дітей молодшого шкільного віку є актуальною проблемою і стає основною потребою сучасного суспільства. Основний виклик освітнього процесу в закладах освіти – навчити молодших школярів мислити творчо та критично, любити процес генерування нових ідей, розвивати гнучкі вміння та бути конкурентоспроможними на ринку праці. Оскільки сучасне суспільство надає перевагу професіоналам із гнучкими вміннями, важливість формування зазначених умінь у молодших школярів, що відповідатимуть за майбутній освітній рівень та зростання і розвиток кожного громадянина, важко переоцінити.

Список використаних джерел

1. Soft і Hardskills. Що це таке і навіщо їх розвивати? URL: <https://propostuplenie.ru/article/zachem-razvivat-soft-i-hard-skills/> (дата звернення: 13.01.2024).

2. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх і професійних моделях. *Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті: збірник тез доповідей міжвузівського науково-методичного семінару* (Київ, 21 лютого 2020 р.). Київ : КНТЕУ, 2020. С. 31-34.

3. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

4. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції* / за ред. О. В. Пастовенського. Житомир, 2017. С. 21.

5. Ціннісна складова соціалізації особистості дитини в умовах сьогодення : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 23 квітня 2020 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНУ» ДОР» / наук. ред. В. В. Сиченко, О. В. Ковшар, В. В. Шинкаренко, С. В. Майданенко. Дніпро. 278 с.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Тюльпа Олександр Іванович,
старший учитель музичного мистецтва
ЗОШ І-ІІІ ступенів № 6 м. Глухів

Ключові слова: *учні початкових класів, soft skills, музика, музичне мистецтво, музично-естетична діяльність.*

Постановка проблеми. Однією з ключових ідей модернізації вітчизняної системи загальної освіти є ідея формування в учнів молодших класів здатностей, які вони опановують у школі і використовують надалі у всіх сферах своєї життєдіяльності. При цьому головною гуманістичною метою є виховання людини культури, що здійснюється на всіх рівнях загальної освіти і пов’язано із необхідністю розвитку soft skills. Останнє особливо важливе, оскільки саме сучасним дітям необхідно розвивати навички комунікації, емоційний інтелект, правильну мову, тайм-менеджмент, креатив та творче мислення. Це стає можливим завдяки розвитку їх потреби у самовираженні доступними засобами, заснованими на взаємодії різних видів художньої творчості: літературної, образотворчої, музичної та театральної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому світі вчені вже дійшли розуміння того, що в сучасному світі мало мати знання: вони надто швидко застарівають та потребують систематичного оновлення. Нині важливі навички, які можна застосувати в різних сферах. У зв’язку з цим сьогодні в освіті все частіше говорять про необхідність розвитку soft skills (гнучких навичок), які в сучасному світі потрібні незалежно від того, якою професією буде реалізовувати себе людина.

Так, учені Н. Білосор, В. Філінюк розцінюють як навички майбутнього, які будуть потрібні, незважаючи на всі перетворення, що відбуваються в нашому житті [4]. Гнучкі навички спрямовані на те, що залишатиметься стабільним і більш затребуваним у ситуації, що постійно змінюється. Серед них такі навички: когнітивна гнучкість, здатність приймати складний устрій світу, знаходити взаємозв’язки між різними галузями та адаптуватися до змінних умов, емоційний інтелект особистості, що є здатністю розуміти,

керувати своїми емоціями, ідентифікувати емоції інших і управляти ними [2, с. 15]. Саме тому В. Петелько стверджує, що на уроках музичного мистецтва дитина має можливості прагнути до гармонії психофізичного та духовного розвитку [4, с. 172].

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей формування soft skills в учнів молодших класів на уроках музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. На першому рівні (початкова школа) освіти закладається фундамент для її наступних. На перший план виходять завдання розвитку дитині та формування її соціокультурного досвіду, приділяється велика увага формуванню у неї універсальних навчальних дій, важливою частиною яких є самостійна діяльність учня, що позитивно впливає на розвиток дитини як особистості. Ми погоджуємося із думкою науковців Т. Белінської, Л. Василевської-Скупої, Л. Костюк, які наголошують, що у перебігу формування soft skills у молодших школярів особливу увагу необхідно звертати на засоби музичного мистецтва, адже мистецтво та творчість пробуджують і розвивають особистість, удосконалюють гнучкість мислення, сприяють досягненню мети, налагодженню міжособистісних стосунків [1, с. 417]. Уроки музичного мистецтва сприяють розкриттю талантів учня і дають можливість ширше використовувати набуті здібності як у музичній діяльності, так і в повсякденному житті.

Так, на емоційно-піднесеному, художньо-творчому рівні зазначених уроків розв'язується складне педагогічне завдання – сформувати в учнів навички командної роботи. У школі, за традицією, вчать працювати індивідуально, оцінки ставлять за особисті академічні успіхи. Але саме під час спільної музичної діяльності школярі вчаться брати на себе відповідальність, розподіляти між собою ролі, досягати загальної мети та результатів. У процесі музично-творчої діяльності досягається розвиток таких soft skills:

- готовність та здатність учнів до саморозвитку;
- здатність ставити цілі та будувати подальші плани;
- здатність сприймати, розуміти та художньо виконувати музичні твори;
- здатність розуміти та приймати точку зору інших;
- пробудження інтересу учнів до спілкування, виховання поважного ставлення до інших суб'єктів освітніх відносин;
- уміння оцінювати свою музично-творчу роботу та інших учнів;
- наявність позитивного досвіду творчої діяльності, розуміння та прийняття мети спільної діяльності;
- здатність обговорювати та узгоджувати з колективом способи досягнення загального музично-творчого результату;
- уміння розподіляти ролі у спільній діяльності, виявляти готовність виконувати завдання та доручення;
- готовність здійснювати взаємний контроль у спільній діяльності, оцінювати свій внесок у спільну справу.

У процесі музично-творчої діяльності на уроках музичного мистецтва реалізуються різні форми організації музично-творчої діяльності школярів, що включають виклад матеріалу, слухання, аналіз та виконання музичних творів; перегляди та обговорення відеофрагментів та мультимедіа-презентацій; практичні види діяльності (освоєння музичного репертуару, колективна творчість, виступи з доповідями, проблемні обговорення, самоврядування діяльністю колективу тощо); рефлексію та самоконтроль; самостійну творчу роботу учнів тощо, що сприяє розвитку soft skills.

На наш погляд, цілеспрямована організація мотивованої самостійної діяльності школярів на уроках музичного мистецтва ефективно позначатиметься на розвитку у них життєво важливих soft skills. Підтвердження тому ми знаходимо у процесі спостережень за колективною музично-творчою діяльністю учнів, що має перебіг у загальноосвітній школі та дозволяє успішно здійснювати розвиток навичок самоврядування, формувати вміння дітей самостійно ставити навчальні цілі, приймати необхідні рішення, взаємодіяти

з іншими членами колективу у досягненні бажаних результатів спільної роботи, надавати взаємну підтримку, виконувати функції художнього керівника тощо.

Позаурочна самостійна практична діяльність дозволяє учням ретельніше опрацювати навчальну інформацію та музичний репертуар, закріпити отримані на заняттях навички музичної діяльності, проаналізувати та відкоригувати результати творчої роботи, розвинути навички спілкування з іншими учнями.

Основними критеріями результативності розвитку soft skills є:

- прояв естетичного, емоційно-свідомого та діяльнісно-практичного ставлення до музичного мистецтва та творчості;
- позитивний досвід колективної творчої діяльності, розуміння та прийняття цілей спільної діяльності;
- здатність обговорювати та узгоджувати з колективом траєкторії досягнення загального результату;
- уміння розподіляти ролі у колективній діяльності, виявляти готовність виконувати завдання та доручення;
- готовність здійснювати взаємоконтроль у спільній діяльності, визначати свій внесок у спільну справу.

У процесі колективної музичної діяльності школярі отримують можливість відкритого спілкування, дізнаються багато нового, навчаються ділити успіх і з іншими, працювати у співдружності, таким чином, одночасно здійснюються два важливих процеси – розвиток сукупності якостей особистості школяра та згуртування колективу. Беручи активну участь в організації та плануванні процесу колективної музично-творчої діяльності, учні набувають організаторського досвіду, засвоюють нові способи дій, отримують можливість для різнобічної самореалізації у творчій справі. Зазначені позиції забезпечують виконання вимог, які пред'являються школі сучасним соціумом, здатні розвинути творчу індивідуальність кожної дитини, націлюють освітні установи на формування й розвиток різнобічної, творчої особистості, орієнтованої на соціальну адаптацію у суспільстві, на самовдосконалення, самореалізацію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, найбільш широкі можливості для розвитку soft skills учня надає галузь мистецтва, представлена взаємодією різних видів мистецтва (інтеграцією) та різних видів художньої діяльності в освітньому процесі школи, акцентує увагу педагогів на образній природі музичного мистецтва і визначає значимість творчого ставлення до будь-якої діяльності. Реалізація зазначених положень сприятиме не лише засвоєнню базових знань у галузі музичного мистецтва через вибудовування конструктів соціальної взаємодії, а й набуття дитиною ключових соціальних компетентностей, що сприятимуть розкриттю сутнісних характеристик учнів.

Список використаних джерел

1. Белінська Т., Василевська-Скупа Л., Костюк Л. Використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 51, 2022
2. Бондаренко О. Музика як фактор соціалізації. *Науковий вісник НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 13. Психологія*. 2020. № 2 (1). С. 11–19.
3. Дудник Є. Вплив музичного мистецтва на емоційний світ людини та суспільство. *Молодь і ринок*. № 11/219 (2023) С. 110-114.
4. Петелько В. Вплив музичного мистецтва на розвиток soft skills учнів початкової школи. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VIII школа методичного досвіду) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 24-25 листопада 2020 року*. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ФОРМ Корзун Д. Ю., 2020. С. 171-175.
5. Філінюк В., Білозор Н. Soft skills: готуємо учнів до успішної життєдіяльності. *Учитель початкової школи*. Хмельницький, 2020. № 11-12. С. 9-11.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Тюльпа Тетяна Миколаївна,

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Ключові слова: *майбутні соціальні працівники, soft skills, дисципліни гуманітарного циклу.*

Постановка проблеми. Для сучасного вітчизняного соціуму характерною є наявність вимог, що динамічно змінюються, до організації та змісту професійної підготовки фахівців. У зв'язку з цим перед освітніми організаціями постає завдання з підготовки не тільки компетентних фахівців, а й членів суспільства, для яких характерні такі особливості, як уміння орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі; здатність до саморозвитку та самоосвіти; готовність до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників може бути представлена у єдності двох аспектів. По-перше, це соціальний аспект, що виражається в тому, що освіта виконує низку соціальних функцій, наприклад, готує фахівців для ринку праці. По-друге, культурно-антропологічний аспект, який виявляється у тому, що освіта формує особистість, виходячи з певних культурних цінностей, задовольняє потреби особистості у саморозвитку, самопізнанні, пізнанні навколишнього світу

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На підставі визнання професійної компетентності фахівців соціономічних спеціальностей як «інтегративної професійно-особистісної характеристики на основі поєднання теоретичних знань, практичних умінь, соціального досвіду і значущих індивідуальних якостей, що визначає якість діяльності фахівця і виражається у здатності діяти адекватно, самостійно й відповідально в соціальній і професійній сферах, що постійно оновлюються, а також відображає готовність до самооцінки, саморозвитку й самореалізації» [4, с. 101] питання розвитку надпрофесійних навичок у людей, які займаються соціономічною діяльністю, заслуговують на особливу увагу, оскільки саме вони покликані формувати гнучкі навички у об'єктів професійного впливу.

У зв'язку з цим науковці визнають особливу актуальність під час підготовки майбутніх соціальних працівників вироблення у них так званих «м'яких», або «гнучких навичок» (англ. – soft skills). Soft skills – це набуті компетентності, які можна сформувати через додаткову освіту, особистий досвід, подорожі, участь у міжнародних проектах, соціальних проектах [2, с. 31]. Все це можна і потрібно використовувати для подальшого розвитку своєї професійної діяльності. На відміну від жорстких навичок (hard skills), окреслених у відповідних стандартах, посадових інструкціях та інших нормативних документах, м'які навички подібні до емоцій чи інсайтів, які дозволяють людям «зчитувати» інших, що є визначним показником професійної майстерності фахівців соціономічних спеціальностей, у тому числі соціальних працівників.

Мета публікації: проаналізувати особливості формування soft skills майбутніх соціальних працівників у процесі викладання навчальних дисциплін гуманітарного циклу.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі підготовка ефективних фахівців соціальної сфери, розвиток у них навичок soft skills без залучення широкого спектру гуманітарних дисциплін неможливий. Дисципліни гуманітарного циклу дозволяють формувати такі soft skills фахівця, без яких неможливий подальший інноваційний та стабільний розвиток суспільства: письмова та усна комунікація, здатність до критики та

самокритики, здатність працювати в команді, навички міжособистісних відносин, здатність спілкуватися з фахівцями з інших областей, здатність працювати в міжнародному середовищі, здатність адаптуватися до нових ситуацій, лідерство, розробка та управління проектами, ініціативність та підприємницький дух, турбота про якість, прагнення до успіху тощо. Під час інноваційної діяльності, дотримуватися суто вузької спеціалізації просто не гуманно, оскільки надконцентрація на одному предметі помітно знижує здатність до самореалізації, а також потенціал соціальної та інтелектуальної мобільності. Вміння вільно орієнтуватися в актуальних проблемах сучасності сприяють не тільки самореалізації майбутніх соціальних працівників, а й моральному задоволенню, що відбивається на продуктивності праці, а отже, і на ефективності роботи.

Аналіз особливостей діяльності викладачів і змісту освітньої програми зі спеціальності 231 «Соціальна робота» дозволив визначити освітні компоненти, найбільш бажані в контексті розвитку soft skills майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей: філософія і методологія науки, культура наукової української мови, іноземна мова за професійним спрямуванням, інноваційна педагогіка, педагогічна психологія, основи міжкультурної комунікації, професійна кар'єра тощо. Вибір пояснюється специфікою позначених дисциплін і значним потенціалом щодо розвитку soft skills у процесі їхнього вивчення.

Нами визначено основні шляхи розвитку soft skills у процесі викладання дисциплін гуманітарного циклу, вони подані нижче:

- уміння працювати у команді. Створення навчальної ситуації, що надає студентам можливість зрозуміти переваги командної роботи перед індивідуальною;
- креативне вирішення проблем. Формування комплексу навчальних завдань, успішне вирішення яких передбачає використання творчого підходу;
- доведення проєктів до логічного завершення. Фрагментація завдань, що надає можливість розділити комплекс завдань проєкту на більш дрібні з можливістю їх послідовного вирішення;
- уміння вести діалог. Використання технології продуктивного спілкування, мета якого має бути визначена викладачем відповідно до теми навчального заняття;
- навички ввічливої наполегливості. Під час навчальних занять студент повинен мати можливість виявити позитивну, «не токсичну» самовпевненість;
- навички лідерства. Створення навчальної ситуації, в якій з урахуванням психологічної індивідуальності студентів є можливості для прояву їхніх лідерських якостей.

Слід зауважити, що гуманітарні знання, що складають зміст дисциплін гуманітарного циклу, є передумовою успішної взаємодії особистості з іншою особистістю в системі соціономічних відносин на рівні «людина-людина», і вимагають включення не тільки науково-теоретичного, логічного мислення, а й мислення образного, художнього, наочно-дієвого, адже емоційно насичене гуманітарне знання формує світогляд людини, її переконання, формує навички критичного мислення, аналізу, дослідження та вирішення соціальних проблем. Сформовані на цій основі soft skills спільно відображають цілісність та збірну, інтеграційну сутність як результату освіти, так і результату професійної діяльності фахівців соціономічних спеціальностей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, вивчення гуманітарних дисциплін має забезпечувати як освоєння певної галузі знань, так і формування особистісних та творчих характеристик фахівця, що становлять основу професійної підготовки майбутніх професіоналів відповідної галузі й сприяють актуалізації розвитку у них soft skills. Особливо це важливо сьогодні, коли багато процесів, які відбуваються в суспільстві, характеризуються непередбачуваною динамікою. Наявність у майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей системи soft skills, сформованої у процесі засвоєння дисциплін гуманітарного циклу, є показником наявності

активної творчої позиції стосовно власного життя та сформованої мотивації на вироблення ефективних стратегій поведінки у майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Башкір О., Каданер О. Інтерактивні методи формування soft skills майбутніх фахівців. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка»*. 1(3) 2022.
2. Бондарчук І. Soft skills, або м'які навички для роботи та навчання. Київ : Видавнича група «Шкільний світ», 2020. 120 с.
3. Мандро Л., Михайлишин Г. *Визначення організаційно-педагогічних умов формування soft skills майбутніх соціальних працівників*. V International Scientific and Practical Conference «EDUCATION AND SCIENCE OF TODAY: INTERSECTORAL ISSUES AND DEVELOPMENT OF SCIENCES». August 18, 2023; Cambridge. United Kingdom. С. 199-201.
4. Тюльпа Т. М. Соціальна компетентність майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей: теорія й практика: монографія. Черкаси. Видавець Чабаненко Ю. А. 2020. 455 с.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЯК ДЕТЕРМІНАНТ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

Тюріна Валентина Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціології та психології,
Харківський національний університет внутрішніх справ

Ключові слова: *гнучкі уміння, емоційний інтелект, розвиток, майбутні працівники сектору безпеки й оборони.*

Постановка проблеми. Особливістю професійної діяльності працівників поліції є те, що вона здійснюється, як правило, в агресивному соціальному середовищі за умов розв'язування та вирішення різноманітних соціальних, міжособистісних і професійних конфліктів, коли має місце напруження емоцій всіх учасників конфлікту, і через їхні емоційні сфери відбувається взаємний негативний психологічний вплив, унаслідок якого можуть бути прийняті хибні рішення і поради щодо вирішення конфліктних ситуацій і конфліктів, здійснено невірні дії щодо їх врегулювання, а також може постраждати життя і здоров'я людей і, зокрема, самого поліцейського.

Професійним обов'язком офіцера поліції є недопущення означеного негативного емоційного впливу з боку «агресивного соціального середовища» на власну особистість і власну професійну діяльність. Це є можливим за умов сформованості у офіцера поліції уміння і здатності розуміти власні емоції й емоційні стани і реакції оточуючих людей, уміння управляти своїми емоціями й емоціями інших людей. Тобто, у працівника поліції має бути сформована емоційна компетентність, психологічною основою якої є емоційний інтелект.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гнучкі уміння і навички (soft skills) завжди пов'язані з емоційним інтелектом, який досліджується ще з часів Платона й Аристотеля. Одним з перших вітчизняних дослідників емоційного інтелекту був Д. Люсін, який розробив двокомпонентну теорію зазначеного феномену. У подальшому емоційний інтелект досліджували Л. С. Виготський, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Е. Торндайк, Д. Векслер, Г. Гарднер, Д. Гоулман, Дж. Стейн, Стивен, Р. Бар-Он (некогнітивна теорія емоційного інтелекту), З. Фрейд (теорія емоційної компетентності), Д. Карузо, Дж. Майер, П. Селовей (теорія емоційно-інтелектуальних здібностей), Х. Вайсбах і У. Дакс (емоційний інтелект як уміння «інтелектуально» керувати своїм емоційним життям) та інші. У роботах цих авторів розглядалися різні аспекти проблеми емоційного інтелекту.

Однак проблема формування емоційного інтелекту й емоційної компетентності працівників поліції на сьогодні залишається недостатньо розглянутою і потребує подальших досліджень.

Мета публікації. Розглянути гнучкі вміння як фактор розвитку емоційного інтелекту майбутніх офіцерів поліції.

Виклад основного матеріалу. Емоційний інтелект (EQ) – це група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих [1]. На думку Стівена Дж. Стейна та Говарда І. Бука, на відміну від звичного для всіх поняття інтелекту, емоційний інтелект (EQ) є здатністю людини правильно розуміти та тлумачити обстановку і здійснювати на неї вплив, інтуїтивно вловлювати і відчувати, чого хочуть і чого потребують інші люди, розуміти їх сильні і слабкі сторони, не піддаватися стресу і паніці та бути привабливим у спілкуванні [2].

Означені уміння і навички управляти своїми емоціями і стресовими станами відносять до так званих гнучких умінь і навичок (soft skills) [3].

Емоційний інтелект (EQ) характеризує ступінь емоційного розвитку людини. У цілому, емоційний інтелект означає спроможність особистості управляти своїми емоційними станами і розуміти емоційні стани інших людей. У структурі емоційного інтелекту виділяють, зокрема, такі компоненти: впевненість у собі, розуміння власних почуттів, самоконтроль, терпимість, мотивація досягнення, відповідальність, гнучкість, оптимізм, самооцінка [1].

Сформованість означених якостей особистості значною мірою впливає на успішність професійної діяльності працівників поліції, ефективність виконання ними службових функцій і обов'язків. Так, під час роботи з населенням у складних стресових ситуаціях (надання допомоги, здійснення рятувальних дій, вирішення соціальних конфліктів) емоційний інтелект проявляється через спілкування, витримку, стресостійкість, передбачає емпатію і забезпечується самоконтролем, який полягає в умінні «дозувати» емоції [4].

Велике значення для формування та розвитку емоційного інтелекту має участь курсантів у тренінгу емоційного інтелекту, метою якого є формування саме гнучких знань, умінь і навичок (soft skills) розуміння й управління власними емоціями й емоціями інших людей, а також застосування набутих знань й умінь на практиці, зокрема, під час професійного спілкування з іншими людьми: потерпілими, правопорушниками, свідками, а також – з колегами, підлеглими, начальниками [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз одержаних результатів [4] свідчить про доцільність проведення з курсантами як майбутніми офіцерами поліції тренінгів емоційного інтелекту з відпрацюванням професійно необхідних гнучких умінь і навичок контролю й управління емоціями.

Список використаних джерел:

1. Березюк Г. Емоційний інтелект як детермінанта внутрішньої свободи особистості. *Психологічні студії Львівського університету*. 2003. С. 20-23.
2. Стейн С. Дж., Бук Г.І. Переваги EQ: Емоційний інтелект та ваші успіхи. 2007. 384 с.
3. Дж. Мэйер, П. Сэловей и Д. Карузо. Емоційний Інтелект. (MSCEIT v. 2.0). 2010. 30 с.
4. Тюріна В.О. Емоційний інтелект як детермінант професійної компетентності курсантів як майбутніх офіцерів поліції. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття: збірник наукових праць «ЛОГОС» за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції (07.08.2020 р).* Черкаси (Україна): Європейська наукова платформа. 2020. Т.2. С. 45-46.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ПЛАТФОРМИ FIGJAM В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Федій Юлія Олегівна,
здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти 2 курсу
ПНПУ ім. В.Г. Короленка

Науковий керівник – **Процай Людмила Петрівна,**
доцент кафедри початкової освіти ПНПУ ім. В.Г. Короленка

Ключові слова: *інтерактивна платформа, Fig Jam, навчання англійської мови, початкова освіта, дистанційне навчання.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі широко використовуються інтерактивні технології для покращення якості навчання. Однією з таких технологій є інтерактивна платформа Fig Jam, яка має потенціал покращити процес навчання англійської мови учнів початкових класів. Проте, наразі не вистачає систематичних досліджень та аналізу щодо ефективності використання цієї платформи у контексті вивчення англійської мови в початковій школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження в галузі освіти демонструють ріст зацікавленості до використання інтерактивних технологій у навчальному процесі, зокрема цим питанням займалися як вітчизняні науковці (Сорокіна Г., Краснова Н., Ніколаєва С., Задорожна І., Датстрів О., Галаган В.), так і зарубіжні (Дж. Хармер). Використання Fig Jam зокрема знайшло своє застосування в розвитку мовленнєвих навичок, лексичного запасу та граматики англійської мови у молодших школярів, проте дослідження впливу саме цього інструменту поки що відсутні.

Мета публікації: проаналізувати можливості використання інтерактивної платформи Fig Jam для покращення процесу навчання англійської мови учнів початкових класів та висвітлити перспективи подальших досліджень у цій галузі.

Виклад основного матеріалу. Загальні тенденції у сучасній педагогіці свідчать про активне використання інтерактивних технологій для підвищення ефективності навчання. Однією з таких інноваційних платформ є Fig Jam, яка набула популярності у сфері освіти, зокрема в контексті навчання англійської мови в початкових класах. Fig Jam – це інтерактивна платформа, що дозволяє користувачам спільно створювати та обговорювати ідеї за допомогою різноманітних візуальних елементів. Використання Fig Jam у навчальному процесі може значно покращити якість засвоєння мови учнями, зробити уроки динамічними та цікавими.

Розглядаючи теоретичні аспекти використання інтерактивних технологій у навчанні, слід відзначити, що вони дозволяють активізувати процес навчання через залучення учнів до активних дій та співпраці. Зокрема, застосування візуальних засобів та ігрових елементів стимулює інтерес учнів до навчального матеріалу та сприяє його кращому засвоєнню. У контексті вивчення англійської мови це особливо актуально, оскільки саме візуальні навчальні матеріали допомагають в запам'ятовуванні лексики та граматичних структур.

Щодо практичних аспектів використання Fig Jam, важливо враховувати досвід інших викладачів, які вже успішно впроваджують цю платформу у навчальний процес. Вони зазначають, що Fig Jam дозволяє створювати цікаві та інтерактивні завдання, що сприяють активізації навчання та підвищенню мотивації учнів. Наприклад, використання платформи для створення групових проектів або візуальних мап (Mind Maps) слів допомагає учням краще запам'ятовувати нові слова та граматичні конструкції, повторювати вивчені теми. Основними перевагами даної платформи є такі функції:

- *створення та редагування візуальних матеріалів*: Fig Jam дозволяє користувачам створювати малюнки, діаграми, таблиці та інші візуальні матеріали, що можуть бути використані для навчання та ілюстрації концепцій;

- *спільна робота та комунікація*: Платформа дозволяє користувачам спільно працювати над проектами у реальному часі, обговорювати та коментувати зміни, що сприяє колективному навчанню та співпраці;

- *використання шаблонів*: Fig Jam має набір шаблонів, які можна використовувати для швидкого створення візуальних матеріалів, таких як мозкові карті, графіки тощо;

- *інтерактивні елементи*: Платформа дозволяє додавати інтерактивні елементи, такі як кнопки, чат-бокси, що можуть бути використані для створення інтерактивних навчальних матеріалів;

- *маркування та коментування*: Fig Jam дозволяє користувачам маркувати та коментувати конкретні елементи візуальних матеріалів, що дозволяє зосередитися на конкретних аспектах навчального матеріалу.

Під час роботи з означеною платформою, можна виділити кілька ключових моментів. Перш за все, переваги використання Fig Jam у навчальному процесі включають її інтерактивність, здатність до спільної роботи та стимулювання інтересу учнів до навчання, легкість та зрозумілість у використанні. Проте, варто враховувати й недоліки, зокрема можливі технічні проблеми та обмежені можливості для роботи офлайн. З метою оптимального користування платформи, важливо чітко визначати цілі використання, заздалегідь навчати учнів роботі з функціоналом платформи та забезпечувати їх підтримку під час навчального процесу. Такий підхід дозволить максимально використати потенціал Fig Jam для досягнення успішних результатів учнів у вивченні англійської мови.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У підсумку зазначимо, що впровадження інтерактивної платформи Fig Jam в процес навчання англійської мови учнів початкових класів має значний потенціал для покращення якості освіти. Платформа дозволяє активізувати навчальний процес та залучити учнів до спільної роботи, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підвищує їх мотивацію до навчання. Однак, успішна імплементація вимагає від вчителів чіткого планування, навчання учнів роботі з платформою та постійної підтримки. Ретельне врахування цих аспектів може сприяти максимальному використанню потенціалу Fig Jam у педагогічній практиці та досягненню значних результатів у навчанні англійської мови.

Переконані, що використання інтерактивної платформи Fig Jam в навчанні англійської мови учнів початкових класів може бути дієвим інструментом для покращення навчального процесу. Однак, для більш глибокого розуміння її ефективності та оптимального використання потрібні подальші практичні дослідження та експериментальна робота.

Список використаних джерел

1. Галаган В. Я. Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов. *Матеріали міжвузівського науково-методичного семінару «Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов»*. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С.28-30.

2. Панова Л.С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки. Збірник наукових праць. 2009. № 81. С. 78-88.

3. Сорокіна Г. М., Краснова Н. В. Викладання іноземної мови в умовах дистанційного та онлайн-навчання. Scientific collection «Inter Conf», (51): with the Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (April 18-19, 2021). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 2021. 229-234 p.

4. Harmer J. (2015), [Technology for learning], *The Practice of English Language Teaching*, London: Pearson, pp. 192 –210.

5. Nikolaeva S., Zadorozhna I., Datsriv O. Development of Pre-Service English Teachers' Language Skills and Learner Autonomy via Blended Learning. Revista Românească pentru Educație Multidimensională, 2019. Vol. 11. Issue 2. URL: <http://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/1352>

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Федоренко Андрій Андрійович,
аспірант 1 року навчання
ННІ Педагогіки та психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**
доктор філософії, ст. викладач

Ключові слова: наскрізні уміння, цифровий контент, інноваційні технології, молодші школярі, гуртки, позашкільні навчальні заклади.

Постановка проблеми. У сучасному світі, що швидко змінюється, необхідність володіти наскрізними вміннями є важливою проблемою як для особистого, так і для професійного розвитку. Наскрізні уміння, зокрема комунікація, співпраця, критичне мислення, креативність та розв'язання проблем є ключовими факторами успіху у будь-якій сфері життя.

У молодшому шкільному віці недостатньо уваги приділяється розвитку цих важливих умінь. Традиційні методи навчання не завжди забезпечують формування наскрізних умінь у дітей. Із цієї причини виникає актуальна проблема – як забезпечити ефективний розвиток наскрізних умінь у молодших школярів, і саме цифровий контент є одним із потужних інструментів, який може допомогти вирішити цю проблему.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дослідженнях та публікаціях щодо використання цифрового контенту в позашкільних навчальних закладах для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів наголошується на кількох ключових тенденціях. Учена Г. Майструк досліджувала формування творчої особистості дитини на заняттях гуртка початкового технічного моделювання [3], А. Федірко – створення цифрового контенту online-заняття гуртка закладу позашкільної освіти [4].

Проблеми та напрями створення навчання освітнього закладу активно вивчаються українськими і зарубіжними вченими: В. Биковим, Б. Гершунським, Р. Гуревичем, М. Жалдаком, І. Захаровою, Ю. Яковенком й ін. Отже, останні дослідження та публікації вказують на великий потенціал використання цифрового контенту для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів, водночас вони наголошують на необхідності уважного планування, професійної підготовки вчителів та збалансованого підходу до використання означених технологій у освітньому процесі.

Мета публікації: обґрунтувати використання цифрового контенту в позашкільних навчальних закладах для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У світі, де технології та знання стрімко переплітаються, виховання нового покоління стає складнішим завданням, ніж будь-коли раніше. Сучасна освіта стоїть перед викликом не тільки формувати фахівців із глибокими знаннями, а й готувати особистість до вирішення реальних завдань сьогодення та адаптації до постійних змін.

У цьому контексті наскрізні уміння є ключовим елементом успіху. Вони визначають нашу здатність ефективно спілкуватися, співпрацювати та розв'язувати проблеми. Однак,

як виявляється, завдяки сучасним педагогічним та технологічним інноваціям, наскрізні уміння можна розвивати навіть на ранніх етапах освітнього процесу. Використання цифрового контенту в позашкільних навчальних закладах стає основним компонентом для формування важливих наскрізних умінь у молодших школярів. Використання передових технологій та освітніх стратегій розкриває нові можливості майбутньої освіти [1].

Розвивати наскрізні уміння на ранніх етапах навчання можна за допомогою різноманітних методик та засобів, зокрема використовуючи цифровий контент. Цей підхід не лише зробить навчання більш захоплюючим для дітей, а й створить міцний фундамент для їхнього подальшого успіху в сучасному світі.

Цифровий контент є ефективним інструментом для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів: інтерактивність, доступність та можливість персоналізації забезпечують його перевагу перед традиційними методами навчання. Різновиди цифрового контенту, наприклад, ігри, симуляції та інтерактивні вправи, сприяють розвитку критичного мислення та креативності в учнів. Також стимулюють співпрацю та комунікацію шляхом спільного вирішення завдань, обговорення тем або спільну творчість над проектами.

Цифровий контент можна використовувати як доповнення до традиційних методів навчання, а не як їх заміна. Ефективне поєднання різних типів навчальних методів може забезпечити найкращі результати в розвитку наскрізних умінь у молодших школярів.

Цифровий контент в сучасному світі не просто інструмент, а справжня платформа для трансформації навчання та розвитку умінь. Його використання у позашкільних навчальних закладах стає ключовим елементом створення педагогічного середовища, спрямованого на комплексний розвиток наскрізних умінь у молодших школярів [2].

Використання віртуальних навчальних середовищ відкриває необмежені можливості для розвитку наскрізних умінь. Моделюючи реальні сценарії та завдання, віртуальні платформи надають учням можливість виробити та вдосконалити навички співпраці, критичного мислення та розв'язання проблем. Це особливо важливо, оскільки вони працюють у контексті, де важливо не лише знати інформацію, а й вміти використовувати її в різних ситуаціях.

Ігри для молодшого шкільного віку виявляються важливим елементом розвитку наскрізних умінь, спрямованих на вирішення реальних завдань. Вони не лише стимулюють креативність та аналітичне мислення, а й вчать учнів розв'язувати проблеми в командній роботі, оскільки багато завдань передбачає колективні дії та взаємодію.

Використання адаптивних технологій дозволяє персоналізувати навчання відповідно до індивідуальних потреб учнів, підсилюючи їхні наскрізні уміння. Системи штучного інтелекту можуть аналізувати прогрес кожного учня та надавати індивідуалізовані завдання для максимального розвитку їх потенціалу.

Цифровий контент створює умови для розвитку творчого мислення учнів. Від інтерактивних завдань до мультимедійних проєктів - означений зміст діяльності стимулює уяву та вдосконалює творчий потенціал, роблячи освітній процес захопливим та ефективним. Цифрові технології не тільки сприяють опануванню конкретних знань, а й формують ключові навички, необхідні в сучасному світі.

Із загальним розширенням використання цифрового контенту у навчальному процесі виникають і виклики. Одне із основних питань - це необхідність дотримання безпеки та етичності використання технологій, особливо серед молодших школярів. Навчання відбувається в онлайн-середовищі, і важливо забезпечити надійний захист особистої інформації та контроль за доступом.

Важливо враховувати різнорівневу доступність технологій. Не всі учні мають однаковий рівень доступу до сучасних гаджетів та інтернету. Тому впровадження цифрового контенту повинно бути супроводжуване заходами для зменшення цифрового розриву та забезпечення рівних можливостей для всіх.

Інтенсивне використання цифрового контенту вимагає удосконалення у навичок критичного мислення та медіаграмотності у молодших школярів. Зі зростанням обсягу інформації важливо вчити дітей ефективно фільтрувати, аналізувати та визначати достовірність джерел. Здатність критично ставитися до інформації у віртуальному середовищі стає ключовою для їхнього успіху.

Ефективне впровадження цифрового контенту потребує підготовки і керівників гуртків. Вони повинні володіти не тільки технічними навичками, а й методиками використання цифрових засобів для розвитку наскрізних умінь. Спільна робота педагогів та спеціалістів з інформаційних технологій визначатиме успіх освітнього процесу.

Незважаючи на всі переваги цифрового контенту, важливо дотримуватися збалансованого підходу. Занадто інтенсивне використання технологій може вплинути на розвиток інших важливих аспектів, зокрема фізичне здоров'я та міжособистісні відносини. Задача полягає в тому, щоб знайти оптимальний баланс між традиційними методами навчання та інноваційними підходами. І тому важливо розглядати їх як можливості для удосконалення навчання та формування компетентних та адаптивних особистостей.

Цифровий контент дозволяє створювати гуртківцям унікальні проекти й твори, що сприяє розвитку творчого мислення та самовираження. Засвоєння цифрових технологій на ранніх етапах дозволяє молодшим школярам легше адаптуватися до цифрової епохи. Освоєння навичок роботи з різними платформами та інструментами розширює їхні можливості та створює фундамент для подальшого успіху в інформаційному суспільстві.

Оцінювання ефективності використання цифрового контенту у позашкільному навчанні є складним завданням. Важливо розробляти чіткі критерії, щоб визначити педагогічний вплив на розвиток наскрізних умінь гуртківців. Для досягнення максимальної ефективності використання цифрового контенту важливо розробляти зміст, який відповідає вимогам розвитку наскрізних умінь. Спрямований інформаційний матеріал, який сприяє розвитку критичного мислення, співпраці та творчого мислення, є ключем до успіху. Кожен гуртківець унікальний, і успішна інтеграція цифрового контенту повинна враховувати індивідуальні особливості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, використання цифрового контенту в позашкільних навчальних закладах для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів є важливою частиною успішної освітньої діяльності.

У реаліях сучасного світу, де технології швидко змінюються, інтеграція цифрового контенту в позашкільну освіту для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів стає актуальним і важливим завданням. Дослідження наголошують на позитивному впливі цифрового контенту щодо розвитку критичного мислення, творчості, співпраці. Інтеграція цифрового контенту в позашкільну освіту відкриває перед гуртківцями необмежені можливості для розвитку, самовираження та підготовки до викликів сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Боровська О. В. Позашкільна освіта та дистанційні технології. URL: <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2020/08/22-Боровська.pdf> (дата звернення: 09.02.2024).
2. Запит держави на цифровий освітній контент – передумова якісних змін в освіті та економічного зростання країни. URL: <http://brdo.com.ua/top/zapyt-derzhavy-na-tsyfrovyyi-osvitnij-kontent-peredumova-yakisnyh-zmin-v-osviti-ta-ekonomichnogo-zrostannya-krayiny/> (дата звернення: 09.02.2024).
3. Майструк Г. І. Шляхи формування творчої особистості дитини на заняттях гуртка початкового технічного моделювання: методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Науково-методичний центр ЦДЮТ, 2016. 44 с. URL: <https://www.slideshare.net/NatashaKachkovskaya/ss-55134530> (дата звернення: 09.02.2024).
4. Мальцева О. В., Федірко А. М., Нездоймишапка Ю. В. Створення цифрового контенту online-заняття гуртка закладу позашкільної освіти. Створення цифрового

контенту онлайн-заняття гуртка закладу позашкільної освіти: матеріали обласного методико-педагогічного проєкту / за заг. ред. Л. В. Тихенко. Суми: КЗ СОР – ОЦПО та РТМ, 2021. С. 130-137.

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У США: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Федоренко Світлана Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
лабораторії морального, громадянського та
міжкультурного виховання,
Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України

Бернадін Дмитро Валерійович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти І курсу
Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України

Ключові слова: *студенти, лідерські якості, розвиток лідерських якостей, теорії лідерства, заклад вищої освіти США, освітній процес.*

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, охоплюють усі сторони життя, висуваючи високі вимоги до кожної людини, її знань, особистих якостей і, насамперед, професійної підготовки. Перед студентами, як ніколи раніше, постає актуальне завдання не тільки постійно поповнювати та поглиблювати свої знання, опановувати новітні досягнення науки і техніки, а й готувати себе як конкурентоспроможних фахівців з такими лідерськими якостями, як впевненість у собі, цілеспрямованість, відповідальність тощо. Зазначені виклики підкреслюють нагальну потребу більш поглибленого дослідження проблеми формування лідерських якостей у випускників закладів вищої освіти. Сьогодні є розуміння того, що від якості вищої освіти напряму залежить рівень економічного розвитку суспільства та якість життя людей. Тому в сучасних умовах до якості вищої освіти пред'являються підвищені вимоги. Зокрема, все більше уваги приділяється вихованню студента як само розвивальної конкурентоспроможної особистості, здатної до успіху та лідерства у своїй професійній діяльності. Тобто, сучасний студент повинен мати риси лідера, і формування означених рис має починатися з моменту вступу до закладу вищої освіти. У процесі вирішення цих питань особлива увага приділяється тому, щоб молода людина не тільки навчилася приймати самостійні рішення, а й нести за них відповідальність. У цьому напрямі накопичено досвід вищої освіти США, який становить значний теоретичний і практичний інтерес для української вищої школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує, що різні аспекти досліджуваної проблеми знайшли широке відображення в науково-педагогічній літературі. Зокрема, питання лідерства, його значущості для забезпечення успішності навчання й розвитку особистості розкрито фахівцями з позицій філософії (В. Бінхам, Р. Стогділл, Г. Тард, Е. Фромм), психології (А. Адлер, Т. Адорно, Т. Бендас, П. Горецький, О. Гуменюк), педагогіки (В. Сухомлинський, С. Шацький, Н. Семченко) тощо. Сутність поняття лідерства висвітлено в роботах таких українських і закордонних учених, як-от: М. Головатий, Р. Дафт, П. Друкер, В. Кузьменко, Р. Стогділл, Л. Холлон, М. Хромей, С. Федоренко та ін. Водночас в українській науковій літературі відсутнє цілісне

дослідження, у якому б характеризувалися особливості розвитку лідерських якостей студентів вищої школи США, що й зумовило цей науковий пошук.

Мета публікації полягає у висвітленні науково-педагогічного підґрунтя, що забезпечує ефективну вибудову освітнього процесу у вищій школі США, спрямованого на розвиток лідерських якостей студентів.

Виклад основного матеріалу. Американські психологи та педагоги під лідерством розуміють систему внутрішньо групової взаємодії, спрямованої на вирішення спільних проблем, а також як процес впливу на діяльність групи, орієнтований на визначення та досягнення цілей [2–5]. Найпоширенішими у межах психолого-педагогічних досліджень США з лідерства є такі теорії: теорія характерних рис лідера, теорія характеристик стилю лідера, мотиваційна та особистісно-ситуативна теорії. Слід зазначити, що в зарубіжній педагогічній науці на початку 1990-х рр. домінувала теорія лідерських рис, яка базується на уявленні про те, що лідер – це людина з унікальними якостями. Виявлено, що теорія лідерських рис практично вичерпала себе і в останні роки піддавалася різкій критиці, оскільки дуже часто в різних ситуаціях висувалися лідери, які не володіють усіма якостями, які, на думку прихильників цієї теорії, необхідні лідеру [9].

Сьогодні в науковому психолого-педагогічному дискурсі з'явилися різні теорії лідерства, більшість з яких можна співвіднести з однією із восьми груп узагальнених теорій, залежно від основної концепції, на яку спираються дослідники [2-5; 8–10], а саме:

- 1) теорії «великої людини» (припускають, що здатність до лідерства є вродженою);
- 2) теорії особистісних рис (виявляють поведінкові характеристики, притаманні усім лідерам);
- 3) теорії непередбачених ситуацій (зосереджуються на конкретних змінних, пов'язаних із середовищем, які можуть визначити, який саме стиль лідерства найкраще підходить для тієї чи іншої ситуації);
- 4) ситуаційні теорії (базуються на тому, що лідери обирають найкращий курс дій на основі ситуаційних змінних);
- 5) поведінкові теорії (засновані на переконанні, що великими лідерами стають, а не народжуються);
- 6) теорії партисипативного лідерства (припускають, що ідеальний стиль лідерства – це той, який враховує внесок інших);
- 7) теорії управління (також відомі як транзакційні теорії, зосереджені на ролі контролю, організації та продуктивності діяльності групи);
- 8) теорії взаємовідносин (також відомі як трансформаційні теорії, ґрунтуються на зв'язках, що формуються між лідерами та послідовниками).

Загалом, проведений аналіз теорій лідерства засвідчив, що майже всі вони стверджують більшою чи меншою мірою, що лідер повинен володіти певним набором особистих якостей, які дозволяють йому реалізувати свій лідерський потенціал. Виділено такі якості лідера: впевненість, передбачуваність, проникливість, працелюбність, енергійність, комунікабельність, вміння ризикувати, реалізм, здатність співчувати, рішучість тощо.

Розвитку лідерських якостей студентів у США приділяється значна увага. З цією метою на основі комплексного застосування здобутків вище зазначених теорій в американській вищій школі здійснюється вибір цілей і завдань вищої освіти, а також змісту форм і методів організації освітнього процесу, спрямованого на розвиток лідерських якостей студентів [1]. Процес розвитку лідерських якостей студента в системі вищої освіти США вибудовується на основі ситуацій, спрямованих на розвиток у студентів таких лідерських якостей, як впевненість у собі, здатність до критичного мислення та прогностичності, проникливість, працелюбність, амбітність тощо.

Визначено такі педагогічні напрями розвитку лідерських якостей студентів США: активне залучення студентів до навчальної аудиторної та позааудиторної діяльності для вирішення певних проблем, що вимагають від студентів прояву лідерських якостей;

активне використання таких інтерактивних методів: дискусія, рольова гра та презентації з елементами змагання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, відповідно до основної теорії лідерства, для особистості лідера риси характеру відіграють особливу роль, оскільки завдяки їм послаблюються або навіть повністю нейтралізуються негативні емоційні фактори, згладжуються конфліктні ситуації, що постійно виникають у роботі з людьми. Для розвитку лідерських якостей студентів у США особливо активно використовуються навчальні дискусії, кейс-методи, рольові ігри та презентації, що ставлять завдання, та передбачають наявність у студентів конкурентоспроможності та змагальності.

Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо у вивченні й узагальненні напрямів запозичення позитивних ідей педагогічного досвіду США з розвитку лідерських якостей студентів у практичну діяльність закладів вищої освіти України.

Список використаних джерел

1. Федоренко С. В. Розвиток лідерства в процесі проведення курсів-семінарів для студентів першого року навчання в США. *Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України»: Тематичний випуск «Університет і лідерство»*. 2016. № 4(1), С. 23–25.
2. Amanchukwu R., Stanley G., Ololube N. A Review of leadership theories, principles and styles and their relevance to educational management. *Management*. 2015. Vol. 5, № 1(2162-8416). P. 6–14. DOI:10.5923/j.mm.20150501.02
3. Benmira S., Agboola M. Evolution of leadership theory. *BMJ Leader*. Published online January 8, 2021:leader-2020-000296. DOI:10.1136/leader-2020-000296
4. Cote R. A. Comparison of leadership theories in an organizational environment. *International Journal of Business Administration*. 2017. Vol. 8, № 5. P. 28–35. DOI:10.5430/ijba.v8n5p28
5. Daft R. L. *Leadership: Theory and Practice*. New York, Dryden Press, 1999. 496 p.
6. Groves K. S., LaRocca M. A. An Empirical Study of Leader Ethical Values, Transformational and Transactional Leadership, and Follower Attitudes Toward Corporate Social Responsibility. *J Bus Ethics*. 2011. Vol. 103. P. 511–520. DOI:10.1007/s10551-011-0877-y
7. Hodgson P.V., White R.P., Leadership, Learning, Ambiguity, and Uncertainty and Their Significance to Dynamic Organizations. In: Peterson R, Mannix E, eds. *Leading and Managing People in the Dynamic Organization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 2003. P. 83–89.
8. Malakyan P.G. Followership in leadership studies: A case of leader-follower trade approach. *Journal of Leadership Studies*. 2014. Vol. 7, № 4. P. 6–22. doi:10.1002/jls.21306
9. Mango E. Rethinking leadership theories. *Open Journal of Leadership*. 2018. Vol. 7, № 1. P. 57–88. DOI:10.4236/ojl.2018.71005
10. Khan ZA, Nawaz A, Khan IU. Leadership theories and styles: A literature review. *Journal of Resources Development and Management*. 2016. Vol. 16. P. 1–7.

SOFT SKILLS ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Харковський Євген Миколайович,
викладач кафедри романо-германської філології
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Ключові слова: *майбутні учителі іноземної мови, професійна компетентність, soft skills, освітній процес.*

Постановка проблеми. Сучасний світ постійно змінюється, вимагаючи від професіоналів нових навичок і якостей, які допомагають впоратися зі складними викликами та ефективно працювати в команді. У сфері освіти це особливо важливо, оскільки вчителі є ключовими фігурами у формуванні знань і навичок учнів.

Однак, крім академічних знань, майбутні викладачі іноземної мови повинні мати й інші навички, що виявляються в їхньому вмінні ефективно спілкуватися, працювати в команді, керувати емоціями і сприяти розвитку учнів. Ці навички, відомі як «м'які навички» або «soft skills», стають все більш важливими у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови.

Мета публікації полягає в усвідомленні важливості розвитку м'яких навичок у майбутніх учителів іноземної мови та їх впливу на якість освітнього процесу. Ми розглянемо різні аспекти м'яких навичок, зокрема: комунікативна компетентність, емоційний інтелект, лідерські якості та колаборація, і дослідимо, як ці навички можуть бути розвинуті у студентів, майбутніх учителів іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками тема «soft skills» почала набувати актуальності та ставала предметом наукових досліджень. В. Баранова [1] досліджувала значення м'яких навичок (soft skills) для професійної підготовки вчителів. Дослідницею було виділено такі ключові навички: комунікація, емоційний інтелект, лідерство, критичне мислення та визначено доцільність їх розвитку під час практичної підготовки майбутніх педагогів. В. Василенко [2] вивчала проблеми оцінювання рівня soft skills у майбутніх фахівців у галузі освіти. За результатами роботи було запропоновано модель оцінювання, що передбачає самооцінювання, оцінку одногрупниками та викладачами. У свою чергу, О. Кравченко [3] проаналізувала зміст терміну «soft skills» та його складників для вчителів іноземних мов. До основних компонентів увійшли емоційна стійкість, здатність до командної роботи та багатозадачності.

Розуміння ролі м'яких навичок у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови є важливим кроком у покращенні освітнього процесу та підготовці висококваліфікованих викладачів. Отже, розглянемо, як м'які навички можуть вплинути на ефективність навчання майбутніх учителів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. М'які навички – це особистісні якості, що дозволяють людині ефективно спілкуватися, працювати в команді, вирішувати проблеми, проявляти креативність та адаптуватися до змін. У контексті професії вчителя іноземної мови, м'які навички грають важливу роль у побудові плідної взаємодії з учнями, співробітниками та батьками.

Однією з ключових м'яких навичок, яка має велике значення для майбутніх учителів іноземної мови, є комунікативна компетентність. Успішний учитель повинен володіти чітким та ефективним способом комунікації, який дозволяє йому передавати інформацію здобувачам освіти зрозуміло та залучати їх до процесу навчання [1]. Крім того, учитель повинен бути чутливим слухачем, що дозволяє йому зрозуміти потреби та інтереси своїх учнів.

Іншою важливою м'якою навичкою є емоційний інтелект. Учитель повинен мати вміння розуміти та керувати своїми власними емоціями, а також виявляти співчуття та розуміння до емоцій здобувачів [3]. Це допомагає створити сприятливу атмосферу в класі, підтримує взаємодію та сприяє розвитку позитивних взаємин.

Крім того, м'які навички містять лідерські якості, творчість та інноваційність, критичне мислення та проблемне мислення, адаптивність та гнучкість. Ці навички допомагають учителям іноземної мови підтримувати зацікавленість учнів, застосовувати нові методи навчання та знайти індивідуальний підхід до кожного учня. Вони також дозволяють учителям ефективно впроваджувати нові технології та мультимедійні засоби на своїх уроках, що покращує якість навчання та залучає учнів до активної участі [4].

Для розвитку м'яких навичок у майбутніх учителів іноземної мови можна використовувати різноманітні методи та підходи. Наприклад, рольові ігри та тренінги

можуть допомогти майбутнім учителям розвинути комунікативні навички, сприяти співпраці в групах та вирішенню конфліктів [5]. Також важливо стимулювати студентів до самостійності та критичного мислення, наприклад, шляхом постановки проєктних завдань або проведення дебатів.

Для формування м'яких навичок також можна використовувати мультимедійні засоби. Використання відео, аудіо та інших мультимедійних ресурсів може стимулювати творчий підхід до навчання, розвивати комунікативні навички та сприяти емоційному зв'язку з мовою. Крім того, використання інтерактивних онлайн-платформ та спеціальних навчальних програм може допомогти учителям створювати цікаві та ефективні уроки іноземної мови.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Soft skills є ключовим складником професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, а їхнє формування слід розглядати як пріоритетний напрямок у процесі фахової підготовки.

Список використаних джерел

1. Баранова В. П. Soft skills як складова професійної компетентності майбутніх учителів. *Педагогічні науки: збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди*. 2018. № 76. С. 21–25.
2. Василенко В. Ю. Формування soft skills майбутніх учителів: проблеми та перспективи. *Професійна педагогіка: теорія і практика*. 2016. № 24. С. 45–51.
3. Кравченко О. О. Soft skills як складова професійної компетентності вчителя іноземної мови. *Молодий вчений*. 2015. № 5.1. С. 148–151.
4. Осадча І. В. Сформованість soft skills у педагогічній діяльності майбутніх учителів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 3. С. 122–126.
5. Савченко О. Ю. Формування soft skills майбутніх учителів іноземних мов у процесі навчання. *Молодий вчений*. 2017. №10. С. 1.

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК SOFT SKILLS УЧИТЕЛІВ XXI СТОЛІТТЯ

Хоруженко Тетяна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри технологічної та професійної освіти
Глухівського НПУ м. О. Довженка

Ключові слова: *учителі, креативність, soft skills*

Постановка проблеми. Проблема розвитку креативності молодого покоління стає особливо актуальною, оскільки ключовою умовою для прогресу сучасного суспільства стають фахівці, здатні до нестандартного мислення. Україна особливо відчуває потребу у вчителях, які можуть творчо мислити та приймати оригінальні рішення. Важливість цієї навички полягає не лише у вмінні застосовувати методи навчання в освітньому процесі, але й у здатності використовувати їх новаторсько в змінних умовах, уміло впроваджувати інноваційні педагогічні технології та оригінально розв'язувати різноманітні ситуації в педагогічній практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку креативності особистості стали об'єктом досліджень багатьох вчених. Наприклад, наукові основи креативності вивчалися Д. Богоявленською, Дж. Гілфордом, Д. Кугером, В. Молякою, О. Пономарьовою, В. Роменцем, С. Сисоєвою, Р. Стенбергом, П. Торренсом, Д. Треффінджером та іншими. Багато українських вчених досліджують проблему креативності в контексті творчості, творчого мислення, розвитку творчих здібностей особистості та обдарованості. Наприклад, М. Мусійчук визначила педагогічні умови ефективності розвитку творчих здібностей майбутніх учителів, Н. Кічук провела

методологічний та змістовий аналіз творчої особистості педагога, а Г. Сємьонова дослідила педагогічні умови розвитку творчих здібностей майбутніх учителів на основі особистісно орієнтованого підходу. Крім того, О. Антонова, С. Бурчак, Л. Петриченко, І. Полякова, Г. Пономарьова, А. Харківська досліджували креативність майбутнього вчителя в рамках загальної теорії творчості.

Виклад основного матеріалу. Важливість розвитку креативності у майбутніх фахівців підкреслюється у багатьох освітніх документах нашої країни, таких як Державна Національна Програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна Доктрина Розвитку Освіти, Закон України «Про Вищу Освіту», Доктрина Збалансованого Розвитку «Україна 2030» і багатьох інших. Щодо освітніх документів Європейського Союзу, то важливість формування креативності у випускників закладів освіти акцентується у таких документах: декларація Всесвітньої Конференції з Вищої Освіти ЮНЕСКО «Вища Освіта в XXI столітті: Візія та Дії» (1998 р.), в якій креативність визначається як інноваційний підхід в освіті; Лісабонська Декларація про Європейські Університети (2010 р.), де зазначено, що університети Європи повинні сприяти розвитку творчості, креативного мислення та інновацій; декларація Всесвітнього Економічного Форуму у Давосі (2017 р.), яка визначила креативне мислення однією з п'яти найважливіших компетентностей наступного десятиріччя. Окрім того, дослідники проєкту FINCODA пропонують розглядати креативність як один зі складників інноваційної компетентності фахівця.

Згідно з дослідженням Adobe, проведеним серед 1000 закладів освіти, більшість респондентів (96%) підкреслили, що креативність є важливою навичкою для суспільства, а 78% опитаних ствердили, що вона є ключовою для успішного кар'єрного зростання. Майже 68% респондентів вважають, що креативність – це якість, з якою людина народжується, але водночас можливо навчитися бути креативним. Значна частина (71%) опитаних вважають, що у навчальній програмі закладу освіти має бути предмет, присвячений креативному мисленню, а понад 78% студентів висловлюють бажання стати більш креативними. Отже, одним із викликів для сучасної вищої освіти є перегляд її ролі у формуванні фахівців нового покоління, які мають володіти нестандартним, самостійним мисленням.

За висловленням В. Павленка, сьогодні важливо, щоб вчитель, який сприяє розвитку креативності учнів, сам був творчою особистістю і ставився до навчання без упереджень та стандартних підходів [1]. Отже, основною метою педагогічної освіти наразі є формування компетентних та інноваційних вчителів, які здатні не лише застосовувати знання та вміння на практиці, а й приймати оригінальні рішення у професійній діяльності, зокрема в умовах освітнього середовища Нової української школи.

Варто відзначити, що розвиток креативності особистості становить один із ключових аспектів у педагогічних системах різних країн Європи та США. Перші методи стимулювання креативного мислення були розроблені зарубіжними вченими: Дж. Гілфорд, Е. Торренс, Р. Крачфілд, Е. де Боно. У науковій літературі креативність тривалий час розглядалася як синонім творчості та пов'язувалася з процесом творчого мислення. Термін «креативність» набув остаточного трактування лише у XX столітті завдяки працям Дж. Гілфорда, який використовував це поняття для позначення високого рівня інтелектуальних здібностей людини, яка здатна раціонально та ефективно вирішувати проблеми, часто спираючись на інтуїцію та цінуючи ірраціональність у собі та інших. Основними ознаками креативності, як визначив Дж. Гілфорд, є здатність формулювати проблеми, генерувати велику кількість ідей, реагувати на подразники нестандартним чином, удосконалювати сприйняття об'єкта, додаючи конкретні деталі, вирішувати проблеми за допомогою аналітичних та синтетичних операцій [2].

У словнику іншомовних слів вказано, що термін «креативність» походить від англійського слова «create» (творити) і виражає творчу спрямованість особистості, її готовність формулювати, приймати і створювати зовсім нові ідеї та рішення, які відрізняються від традиційних або загальноприйнятих [3]. Аналіз різних визначень

терміну «креативність» українськими дослідниками показує, що не існує єдиного визначення цього поняття. Однак їх можна розподілити на декілька груп:

- 1) здатність до творчості, відмова від стереотипного мислення, наявність певного рівня творчих здібностей та можливостей особистості;
- 2) здатність осмислювати та розуміти нове, без страху відійти від звичного;
- 3) здатність генерувати ідеї та вміння перетворювати їх на конкретний практичний результат;
- 4) розгляд креативності як найвищого рівня інтелектуальних можливостей особистості;
- 5) розгляд креативності як процесу, що вимагає постійного розвитку, не як вродженої риси, а як цілісного феномену.

Ми погоджуємося з думкою С. Бурчака та розглядаємо креативність вчителя як інтегративну сукупність якостей особистості, які спонукають її до творчої діяльності та виявляються в різних сферах активності. Ці якості є відносно незалежним фактором обдарованості та умовою самореалізації особистості. Креативність – це здатність вчителя генерувати нові, оригінальні ідеї, вона є творчою здібністю та необхідною мотиваційною основою педагогічної творчості [4].

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, у сучасній освітній практиці акцент робиться на розвитку креативності майбутніх учителів, що сприяє їхньому відмінному навчанню, подальшій адаптації до змін у житті, запорукою успішної професійної кар'єри. Наявність креативних навичок надає фахівцю можливість бути гнучким та відмовлятися від усталених шаблонів в методиці викладання предметів, що є необхідною умовою конкурентоспроможності сучасних учителів на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти*: збірник науково-методичних праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. С.145-150.
2. Guilford J.P. New frontiers of testing in the discovery and development of human talent / J. P. Guilford // *Seventh Annual Western Regional Conference on Testing Problems*. Los Angeles, 1958.
3. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=10483&action=show> (дата звернення 30.01.2024).
4. Бурчак С. О. Креативність майбутнього вчителя в загальній теорії творчості: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка* : щомісячний науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. Випуск 18. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 91-95.

МЕДІАОСВІТА В РОДИННОМУ КОЛІ

Цалапова Оксана Миколаївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Ключові слова: *мас-медіа, медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, медіакультура.*

Постановка проблеми. Тектонічні зрушення картини сучасного світу більшість науковців тісно пов'язують із явищами технократизації, глобалізації й інформатизації життєвого простору людини. Тому доволі важливою складовою особистісних компетентностей стає вміння орієнтуватися в безмежних інформаційних потоках,

адекватно сприймати, критично осмислювати й інтерпретувати отримані знання, мати навички фільтрувати непотрібні медіа-впливи.

До того ж, поза увагою доволі тривалий час залишалось нове цивілізаційне явище – поява «цифрового покоління» («І-покоління», «І-генерація», «покоління гаджетів»), яке здатне швидко адаптуватися до технічних новацій, миттєво шукати й отримувати інформацію, сприймати світ не як велику загрозу, але як поле для експерименту, мислити глобально, без кордонів, але нудьгувати в разі, якщо потік інформації уповільнюється. Проте процес поглинання інформаційного потоку не повинен перетворитися у інфантильне споживання, адже у дитини мають бути сформовані навички верифікації медіатекстів, фактчекінгу як протидії механізмів маніпуляції свідомістю. Тому частину процесу формування стратегії медіакультури дитини в інформаційному просторі мають взяти на себе члени родини, демонструючи можливості критичного осмислення або декодування отриманої з мас-медіа інформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток медіаосвіти є предметом наукових пошуків О. Беляк, І. Виселко, О. Волошенюк, О. Кравчишиної, О. Онкович, Л. Петрик та інших учених. Питання медіаосвіти, медіаграмотності й медіавпливів є предметом студіювання у вітчизняних наукових колах (В. Шкляр, В. Здоровага, В. Рябкало, А. Москаленко, І. Михайлин, І.Слісаренко) та зарубіжних наукових дискурсах (Кетлін Крос, Роберта Гакета, Д. Кін, Даніеля Корню, Кристофера Мея, М. Кастельє та ін.).

Питанню сімейної медіаосвіти присвячені роботи І. Беззуб, О. Вознесенської, М. Сидоркіної, М. Приходькіної та ін. У їх дослідження осмислюється вплив родини на формування норм та цінностей, системи соціальних інституцій дитини, комунікативної і рольової культури в соціумі. Зважимо також, що сучасні діти, представники «цифрового покоління», мають особливі здібності до отримання та обробки інформації, оскільки технології супроводжують їх від народження [1], тож для них є абсолютно органічним «жити» у соціальних мережах, де і відбувається процес соціалізації. Сучасне юне покоління має високий рівень діджиталізації: вони здатні створювати цифрові версії реальних об'єктів, підміняючи реальні почуття зовнішніми маркерами. Саме тому допомога батьків і рідних, які мають високий рівень довіри дитини, може стати важливою складовою формування цілісної картини світу дитини, у тому як організувати комунікацію в цифровому просторі.

Отже, **метою цієї розвідки** є пошук ефективних механізмів формування медіакультури й медіаграмотності в родині.

Виклад основного матеріалу. У сучасному освітньому дискурсі поняття медіаосвіти і медіа грамотності розглядають як дві взаємозалежні категорії. Вважається, що медіаосвіта – це навчання теорії та практичним умінням для опанування сучасними мас-медіа, які розглядаються як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці; її слід відрізнити від використання медіа як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань, таких як, наприклад, математика, фізика чи географія [2]. Тоді як медіаграмотність у вітчизняних наукових колах тлумачать як результат медіаосвіти. Тож, в основу медіаграмотності закладена комунікативна модель взаємодії людини з інформаційним полем – уміння оперувати сукупністю знань, навичок та умінь, які дозволяють критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і форм для різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати складні процеси функціонування медіа та їхній вплив [2].

Медіаосвіта покликана уможливити процес ефективної комунікації в соціумі, аналізу й критичного осмислення медіатекстів у контексті їхньої семантичної направленості (політика, економіка, соціум, культура тощо). Оскільки медіа освіта охоплює усі види медіа (друковані, графічні, звукові, візуальні тощо) і всі наявні технології, то така освіта має тривати протягом життя. Л. Мастерман уважав, що медіаосвіта продовжується усе життя людини і має на меті не просто критичне розуміння (critical understanding), а й

критичну автономію (critical autonomy) [2]. Оскільки медіаосвіта – це потреба часу, за твердженням генеральної директорки ЮНЕСКО І. Бокової, тому доволі важливо дотримуватися медіакультури й у родинному колі. Отже, медіа грамотність – це важлива компетентність батьків, бо саме вони повинні надати дітям можливість зрозуміти, як використовуються мас-медіа в сучасному просторі, оволодіти навичками використання медіа в процесі комунікації та забезпечити знаннями про те, як аналізувати, критично осмислювати та створювати медіа тексти, убезпечити дитину від шкідливого контенту.

Сучасний світ – це світ мас-медіа: преса, телебачення, друковані джерела, радіо, кіно, Інтернет – і все це носії меседжів, що впливають на формування культурних цінностей родини й соціуму в цілому. Сьогодні дуже багато часу витрачається на перебування в полі мас-медіа, тому доволі важливо гідно орієнтуватися в ньому, адже, як стверджує медіаексперт Й. Дзялошинський, потік інформації, досяг у 2020 р. своєї крапки сингулярності – коли людство втратило здатність осмислювати інформацію, яку воно відтворює [3]. Тобто здатність обробляти й оцінювати інформаційний потік, при цьому запобігаючи агресивних ідеологічних маніпуляцій свідомістю, це один із формантів громадянської компетентності особистості. А це вже безпосередньо стосується родинного виховання.

Численні наукові дослідження (І. Беззуб, О. Вознесенська, М. Сидоркіна, М. Приходкіна та ін.), аналізуючи медіаграмотність старшого покоління, говорять про його недостатню компетентність щодо орієнтації в медіапросторі.

Саме тому в Україні наразі діють різноманітні проєкти з медіаосвіти, покликані стати базовими студіями для кращого розуміння медійного контенту, пошуку орієнтирів в інформаційному просторі, маркерами щодо розрізнення якісної й достовірної інформації, запобіжниками маніпулятивних спроб впливів на громадську думку.

Медіаграмотність батьків – це запорука відвертості дитини щодо користування Інтернет контентом, відчуття підтримки й співучасті дорослого в усвідомленні дитиною необхідної для особистісного розвитку інформації. Саме тому основна медіакультурна функція дорослих – не система заборон щодо користування інформаційними ресурсами, а взаємодопомога й взаємонавчання.

Саме тому в українському медіа просторі наразі існує чимало проєктів та онлайн курсів, які допоможуть батькам опанувати медіа освітню траєкторію. Зокрема, MediaSapiens (проєкт допомагає зорієнтуватися у медіапросторі, робить процес ефективним і безпечним), портал «Медіаосвіта і медіа грамотність» (інтерактивна платформа для спілкування медіапедагогів задля сприяння відкритості та публічності процесів у медіаосвітньому середовищі), Media IQ (комплексний інформаційно-освітній онлайн-проєкт з розвитку медіаграмотності з цікавим гаслом «Вмикаємо мозок»), Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності, Prometheus (курс, який навчить мислити незалежно та аналітично). Крім цього цікавими додатками щодо формування родинної медіа грамотності стануть онлайн посібники: «МедіаДрайвер», «Довіряй, але перевіряй. Медіаграмотність в українському суспільстві», «Медіаграмотна місія», «Медіазнайко» тощо. Такі медіаресурси допоможуть усвідомити вагомні складники медіаграмотності, що необхідні дитині в «цифровому суспільстві»:

1) медіа формують естетичні й креативні навички: здатність бачити, чути, створювати й інтерпретувати медіа контент, що є вагомими особистісними досягненнями сучасної людини;

2) результатом медіаосвіти є розвинуті інтерактивні навички – здатність спілкуватися за допомогою медіа та приміряти на себе різні медіа ролі; такі уміння дозволяють розвинути комунікативну компетентність дитини в різних мовних режимах (онлайн або офлайн комунікація);

3) також в межах медіаосвіти значно покращуються навички критичного аналізу: вміння інтерпретувати і розуміти значення різних медіаконтентів і медіа жанрів;

4) формуються захисні механізми кібербезпеки, бо це, в першу чергу, вміння знаходити вихід зі скрутних ситуацій і уникати їх. Найважливішими навичками безпечної поведінки у віртуальному просторі є захист особистої інформації і вміння уникати шкідливих контактів і контенту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Медіаосвіта в родині – важливий складовий сімейного затишку і довіри, адже дорослому під силу навчити дитину розуміти природу медійної інформації, попередити загрози кіберсоціалізації дитини й рекомендувати шляхи, форми та методами протидії кібербулінгу. Саме в родинному колі мають розв'язуватися проблеми, які стають викликами для дитини, саме тут повинні бути пояснені переваги й недоліки медіапростору й окреслена освітня траєкторія опанування мас-медіа як інформаційної платформи для розвитку особистісного життєвого успіху.

Список використаних джерел

1. Зеленов Є.А. Цифрове покоління: ризики, переваги, засоби взаємодії. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream.pdf>.
2. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. URL: <https://www.irf.ua/files/ukr/programs/media/aup-media.pdf>.
3. Уварова Т. І., Степанова Г. І. Медіаграмотність як пріоритетна компетенція в сучасній освіті. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v32/65.pdf>.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Цегельська Віра Михайлівна,

вчитель музичного мистецтва

Воронізька загальноосвітня школа

I-III ступенів імені П.О. Куліша

Шосткинської міської ради Сумської області

Ключові слова: *здобувачі початкової освіти, розвиток, креативне мислення, урок музичного мистецтва.*

Постановка проблеми. Творчий потенціал людини – рушійна сила розвитку економіки та джерело соціальних змін. Одним із завдань, що стоять перед сучасним суспільством сьогодні, є формування в особистості активної позитивної життєвої позиції, особистісного сенсу, оптимізму, уміння зберігати свою індивідуальність. Проблема розвитку креативності нині у педагогічній науці одна із пріоритетних, адже у суспільстві від людини потрібно вміння творчо і продуктивно підходити до будь-яких змін дійсності. Сучасна людина має бути готовою адаптуватися до мінливих соціокультурних умов, самореалізовуватися в них, приймати на себе відповідальність за складні рішення у проблемних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науці проблема розвитку креативності дітей знаходить своє відображення у роботах багатьох дослідників та педагогів-практиків (Л. Дмитрієва, Т. Дорошенко, К. Завалко). Аналіз основних підходів, присвячених формуванню креативності учнівської молоді, дає змогу пересвідчитися в існуванні взаємозв'язку особистісних якостей та проявів творчого ставлення до виконуваної діяльності. На розвиток креативності, на переконання дослідників, значний вплив мають особистісні особливості індивіда, його емоційні та мотиваційні фактори. Водночас теорія та практика освіти переконують, що існуючі методи навчання та виховання не забезпечують повною мірою розвиток творчого потенціалу школярів. Найчастіше розумові процеси учнів ґрунтуються на запам'ятовуванні, збереженні та відтворенні інформації.

Мета публікації: проаналізувати шляхи розвитку креативного мислення учнів на уроках музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. У цілому нині креативність у педагогічній науці сприймається як сукупність розумових і особистісних якостей людини, сприяють творчим проявам. Творчі прояви розглядаються як специфічна сфера людської самореалізації, де задіяні численні компоненти, серед яких пам'ять, інтелект, мислення, уява, увага тощо. Крім того, креативність передбачає також прояв таких рис характеру, як незалежність, самостійність, упевненість у собі, ініціативність. Креативністю називають здатність продукувати незвичайні творчі ідеї, відхилитися від стандартних схем мислення та поведінки, швидко та правильно вирішувати проблеми та проблемні ситуації [2]. Означена якість дозволяє людині постійно шукати та знаходити оптимальний вихід із ситуації, долати чи реконструювати її. Саме уроки музичного мистецтва можуть сприяти розвитку креативності у школярів.

Педагогічно значущі орієнтири виховання творчої особистості сконцентровані у таких характеристиках: розвинені здібності, потреби у перетворювальній діяльності, необхідність засвоєння досить великого обсягу знань, умінь, поєднання аналітичного та інтуїтивного мислення, здатність та прагнення до життєтворчості, дослідницького пошуку. Розвиток креативності учнів під час уроків музичного мистецтва у шкільництві відбувається органічно, через занурення у предмет, формування художнього мислення учнів.

Здатність до творчості формується та розвивається на основі освоєння наявних еталонів музики та вимагає прояву творчої активності учнів. Отже, забезпечити досягнення мети музичного виховання, орієнтованої на формування музичної культури учнів можливо через безпосереднє залучення в цей самий творчий процес, тобто у музичну діяльність.

Під музично-творчою діяльністю школяра на уроці розуміється дитяча імпровізаційна творчість, що виникає в індивідуальній чи колективній діяльності, спрямована на розкриття творчих здібностей дитини, розвиток морально-естетичних сторін особистості під впливом її музично-культурного потенціалу, високий рівень знань та оцінних уявлень про музику. Внаслідок цієї діяльності зусиллями дітей створюється творчий продукт у вигляді мелодій, музично-ритмічних рухів чи інструментального супроводу музичних творів. Із цієї позиції творчість – це природна форма самовираження особистості, прояв її індивідуальності.

Процес формування креативності діяльності школярів під час уроків музичного мистецтва неможливий без системи добре продуманих й адаптованих творчих завдань, вправ, тренінгів, розрахованих на самостійне виконання кожним учнем. Зазначені форми роботи дозволяють виявити як рівень становлення досвіду творчої діяльності дитини, так і ступінь включеності у творчу діяльність. Крім того, аналіз виконання цих завдань допомагає виявити найбільш обдарованих дітей, намітити шляхи індивідуальної роботи з ними та одночасно визначити «слабкі» місця в даному напрямку, які потребують пильнішої уваги вчителя. Всі вправи реалізуються у трьох напрямках: вокально-хорова робота, акторська майстерність (пластика, пантоміма), пізнавальна діяльність. Зазвичай, на уроках музичного мистецтва використовують колективні та індивідуальні форми розвитку креативності.

Загальнопедагогічні методи у музичному навчанні мають свою специфіку. Так, наприклад, широко поширений словесний метод у музичному навчанні розуміється не стільки як передача необхідної інформації, як створення образно-психологічного настрою, спрямованого на духовне спілкування дитини з музичним мистецтвом. Тобто, для словесного пояснення музики мова має бути не побутовою, а образною.

До групи методів, що визначаються специфікою музичного мистецтва та використовуються в освітньому процесі, дослідниками віднесено: метод спостереження за музикою (а не навчання їй); метод імпровізації; метод співпереживання; методи

музичного узагальнення, забігання вперед та повернення до пройденого, роздуми про музику, емоційну драматургію; метод інтонаційно-стильового розуміння музики та моделювання художньо-творчого процесу [3, с. 19].

Проектно-дослідницька діяльність є творчою сутнісно, будучи органічно включеною до навчального процесу, може збагатити його, надати додаткові можливості творчому розвитку. В основі методу проектів лежить розвиток творчого та критичного мислення, пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Учні вирішують проблему, застосувавши необхідні знання іноді із різних областей, отримують реальний та відчутний результат [1, с. 36].

Цікавою формою індивідуальної та колективної діяльності учнів на уроках музичного мистецтва є різного роду імпровізації: мовленнєві, вокальні, ритмічні, пластичні, а також художні імпровізації (малюнки на теми улюблених музичних творів) імпровізації дозволяють дітям виявляти вигадку, фантазію на тему музичних творів.

Головною організаційною формою є урок музичного мистецтва, який, незважаючи на загальні дидактичні закономірності та принципи, відрізняється неповторністю, пов'язаною з особливою емоційною атмосферою, естетичною спрямованістю, творчим характером навчальної музичної діяльності учнів та самого викладача. Слід зазначити, що навчально-творча діяльність школяра не може і не повинна бути обмежена рамками уроків. Тому у процесі становлення досвіду творчої діяльності учнів особливе значення має позаурочна робота. Позаурочна музична діяльність – це один із видів діяльності, спрямований на вирішення навчально-творчих завдань, які здійснюються переважно в умовах застосування педагогічних засобів перспективного управління розвитком креативності дитини.

Висновки проведеного дослідження. Розвиток креативності на основі використання досвіду творчої діяльності учнів у процесі музичних занять стає невід'ємною частиною змісту сучасної освіти. Особливо дієвим є формування креативності школярів на уроках музичного мистецтва. Це сприяє розвитку творчого мислення (оригінальність мислення, гнучкість, швидкість); творчої уяви; інтелектуальних здібностей (сприйняття, пам'ять, увага, наочно-подібне мислення); показників особистісного розвитку (допитливість, лідерство, широта інтересів, захопленість, почуття гумору); спеціальних здібностей (емоційна чуйність на музику, музичний слух, ритм, музична пам'ять). Освітній процес в означеному ракурсі потребує оптимізації, підвищення його результативності, слугує збагаченню й розкриттю творчого потенціалу школярів, отже, й розвитку креативного ставлення до навколишнього світу.

Список використаних джерел

1. Методи і прийоми розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів початкових класів: методичний посібник /упорядник М.П. Крилевець. Полтава: ПОППО, 2009. 92 с
2. Муравйова І.О., Целікова А.С. Креативна педагогіка як інноваційна галузь розвитку креативності учня. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 3. С.135-139.
3. Черкасов В. Інтерактивні методи музичного навчання. *Мистецтво та освіта*. Київ, 2016. № 4(82). С. 17-20.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Черкашина Крістіна Анатоліївна,
викладач-стажист кафедри початкової і спеціальної освіти
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: *здобувачі вищої освіти, soft skills, м'які навички, професійні компетентності, емпатія, навички спілкування, вміння домовлятися з людьми, працювати в команді, аргументувати та відстоювати свою позицію.*

Постановка проблеми. Сучасні умови життя вимагають від здобувачів вищої освіти не тільки базових знань, а й умінь, особливо навичок самоорганізації, комунікабельності, мобільності та інших навичок. Soft skills відповідають за успішну участь і високу продуктивність в освітньому процесі. Означені навички можуть включати соціальні переваги, навички спілкування, мовні навички, особисті звички, когнітивну або емоційну емпатію, управління часом, командну роботу та лідерські якості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зміст та сутність, що наповнює поняття «м'які навички», визначено багатьма відомими дослідниками (С. Бойд, Р. Болстад, К. Двек, Г. Клакстон, Б. Лукаш, Г. Пауелл, Р. Хіпкінс, М. Чемберс та ін.), організаціями (ООН, OERS, ЄС) та національними урядами.

Особливий інтерес у педагогічних дослідженнях сьогодні викликає проблема формування професійних компетентностей фахівців різних професій, у тому числі й педагогів. Розвідки вчених Н. Бібік, А. Маркової, К. Коваль, І. Ісаєва, І. Зимньої, Н. Кузьміної, О. Овчарук, О. Пометун, С. Ракової, О. Савченко, В. Сурашоніна, І. Тимофєєвої присвячені різним аспектам, пов'язаним із дослідженнями soft skills. Проте обґрунтовані дослідження проблеми формування й розвитку комплексних компетентностей майбутніх учителів початкової школи на сьогодні відсутні.

Мета публікації: проаналізувати значущість та актуальність в сьогоденні «soft skills» для професійного становлення майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. «М'які навички» або «гнучкі навички» (англ. soft skills) – комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою [1].

Soft skills – це «надпрофесійні» навички, без яких кожній людині, яка хоче досягти успіху вжитті, буде важко. Тому, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність на ринку праці та сприяти успішній професійній діяльності, вони починають навчання у школі та продовжують свій розвиток у закладах вищої освіти [2].

Комплекс професійних компетентностей є важливим для майбутньої професії здобувачів закладів вищої освіти. Викладачі реалізують освітні функції та добре знають специфіку інноваційної галузі, розуміють сучасні тенденції та новітні технології. Проте, аналіз основної частини професійно-освітньої програми вищої освіти показує, що soft skills практично не представлений серед розвинутих компетенцій у майбутніх фахівців, які здобувають освіту. Важливо приділити особливу увагу розвитку цього виду навичок у майбутніх педагогів. Як зазначалося раніше, перелік компонентів м'яких навичок дуже широкий, тому важливо зосередитися на розвитку таких навичок у здобувачів.

1. **Комунікабельність.** Говорячи про комунікативні навички, як одну з м'яких навичок, здобувачам слід налагоджувати стосунки, як всередині навчальної групи в перебігу реалізації проекту, так і з працівниками представника роботодавця. Зважаючи на різноплановість майбутньої діяльності здобувачів, необхідною умовою стає вміння домовлятися з людьми, працювати в команді, аргументувати та відстоювати свою

позицію. При цьому розвинути означене уміння досить складно, оскільки такі навички набуваються в процесі спілкування під час виконання певних завдань.

Володіючи комунікативною компетентністю, учитель може досягти високих результатів у своїй професійній діяльності, налагодити ефективні взаємини з дітьми, встановити партнерські відносини з їхніми батьками. Такий учитель здатний зрозуміти своїх колег, спрямувати процес спілкування на виконання педагогічних завдань [4, с. 53].

2. Самоконтроль та емоційний інтелект. Цю навичку можна визначити як вміння керувати власними емоціями та стресом. Страх запропонувати не ту ідею, організувати відкриту дискусію тощо обмежує творчий підхід до реалізації проєкту. Дефіцит часу також може спричинити стрес. У цьому контексті складники м'яких навичок мають також включати навички управління часом та рефлексії результатів роботи.

Емоційний інтелект (EQ) у загальному розумінні розглядається як здатність працювати з емоціями і проявляти емпатію. Емоційний інтелект містить такт емоційні здібності: опис і вираження емоцій правильно, інтегрування емоцій в когнітивні процеси, розуміння емоцій та їхній вплив на різні ситуації. Емоційний інтелект визначається як «підвимір соціального інтелекту, який має у своєму складі здатність контролювати власні почуття та емоції інших, щоб розрізнити їх і використовувати цю інформацію у своїх думках і діях».

Людина має розпізнавати емоції, визначати негативні й позитивні почуття, відокремлювати особисте сприйняття від наочних фактів, управляти власними і чужими емоціями. Така людська здатність, як вміння точно відчувати ситуацію, розуміти бажання оточуючих, стійкість до стресу і вплив негативних емоцій має бути притаманна кожному фахівцеві у процесі виховання, розвитку дитини [6, с.131].

3. Творча майстерність. Мінливість сучасного світу визначає правила підготовки педагогів. Творчі учасники освітнього процесу можуть знаходити нові способи виконання завдань, покращувати процеси та розвивати нові можливості.

Творчий процес – це створення нових соціально значущих матеріальних і духовних цінностей. Ми розділяємо точку зору В. Шубинського відносно його етапів формування творчості: – зіткнення з новим, творча невизначеність; – пошуки рішення; – критика; – підтвердження і втілення. На кожному з них формуються певні елементи творчих умінь і навичок здобувачів [5, с. 310].

Soft skills – соціальні навички, якими людина користується у вирішенні різних проблем в побуті, на роботі й у міжособистісних відносинах. Незважаючи на різні підходи до класифікації м'яких навичок, в їх основі лежать такі моделі: навички комунікації та міжособистісного спілкування, навички планування та управління часом, лідерство та командна робота, критичне мислення та здатність вирішувати проблеми

Під інноваційними стратегіями розвитку освітнього процесу розуміють програми трансформації та розвитку традиційного змісту, методів, форм, освітніх цінностей та ідеалів, організаційний сценарій освітнього процесу [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Попит на конкурентоспроможних педагогів, які володіють сучасними інноваційними методами, професійною компетентністю та високим рівнем soft skills є однією з основних вимог до національних систем освіти для входження в європейський освітній простір XXI століття. Виходячи з вищевикладеного, останнім часом у науковій сфері значного розвитку набуло питання «м'яких навичок» майбутніх педагогів професіоналів.

Викладання та навчання у закладах вищої освіти має бути зосереджено на формуванні та розвитку перспективних знань і навичок - формування soft skills, які випереджають сучасні вимоги до фахівців різних рівнів і спеціалізацій. Тому визначені здатності є універсальними і з часом вони лише набувають більшого значення та оновлюються. Здатність до постійного вдосконалення та схильність мислити абстрактно є перевагою у все більш індивідуалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Бахмат, Н. (2022). Розвиток soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*, (1), 144–152.
2. Бобро, А. (2021). Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). №1. С. 117-124.*
3. Дзевицька, Л., Цапко, А., Солтис, Н. (2023). Забезпечення розвитку soft skills у студентів вищих навчальних закладів: інноваційні стратегії та ролі освіти. *Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. Випуск №14 (32). С.149-160.
4. Дубяга, С. М. (2017) Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в закладах вищої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету: Збірник наукових праць. Вип. 19 (2). 52-59.*
5. Дубяга, С.М. та Шевченко, Ю.М. та Фефілова, Т.В. (2014). Розвиток творчих здібностей майбутнього вчителя початкової школи у процесі навчання у ВНЗ. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* (1 (35)). 309-317.
6. Шевченко, Ю. & Свириденко, Г. (2022). Розвиток емоційного інтелекту майбутніх фахівців як запорука ефективності процесу розвитку дитини. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*, 1 (28). 130-134.

РОЗВИТОК НАВИЧОК МЕРЕЖЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Шакотько Віктор Васильович,
кандидат педагогічних наук,
ст. викладач кафедри технологічної
та професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *майбутні вчителі інформатики, комунікація, soft skills, цифрова компетентність.*

Постановка проблеми. Розвиток навичок мережевої комунікації в системі цифрових компетентностей майбутніх учителів інформатики є критичним аспектом їх підготовки до професійної діяльності в сучасному світі. Оскільки сучасне суспільство все більше стає цифровим, вміння ефективно спілкуватися та працювати в мережевому середовищі стає необхідним для успішної педагогічної кар'єри та особистого розвитку.

Навички комунікації є основою soft skills або «м'яких навичок». І якщо, як зазначає Брін Донован [5], для більшості професій ці навички є негалузевими, то для педагогічної діяльності навички спілкування з різними категоріями людей (учнями, батьками, колегами по роботі, жителями мікрорайону тощо) є складниками професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Термін soft skills на позначення навичок міжособистісного спілкування був уведений в системі підготовки військових армії США на початку 70-х років ХХ століття. В останні десятиліття наукові дослідження з цього питання активізувалися. Значний вклад у підвищення ефективності досліджень з цього питання в розвинених країнах Європи та США вносять приватні компанії. Наприклад, у дослідженні компанії Google наголошується на тому, що певні soft skills, зокрема навички вирішення проблем, здійснювати наставництво, вміння слухати співбесідника та працювати в команді, емпатія є невід'ємною частиною успішної роботи компанії [5].

Soft skills включені доповідачами Всесвітнього економічного форуму в Давосі (2020 р.) до переліку навичок, що будуть необхідні професіоналу з будь-якої галузі уже в 2025 році [6]. Також ці навички увійшли до переліку загальних компетентностей та мають бути сформовані у вчителів закладів загальної середньої освіти: «ЗК.02 Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня... ЗК.05 Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємлихості...» [1].

Мета дослідження: здійснити аналіз існуючої термінології з теми дослідження, дослідити зв'язки, що пов'язують процеси формування soft skills та цифрових компетентностей в системі професійної підготовки майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Нами проведено аналіз наукової та довідкової літератури з питань тлумачення терміну «soft skills» в англійському та українському середовищах. І хоча на початку вживання терміну «soft skills» в українській педагогічній літературі, в матеріалах підготовки та перепідготовки фахівців промисловості, торгівлі та інших галузей цей термін майже завжди перекладався як «м'які навички», останнім часом можна зустріти інші варіанти перекладу.

Наприклад, Ліззі Кроулі пропонує використовувати терміни «людські навички» або «звичайні чи основні навички» [3]. Марія Альошина, як і багато інших науковців та практиків, схиляється до використання терміну «гнучкі навички» як такого, що краще передає його зміст [1].

Слово soft в англійській мові має багато значень. На сайті Encyclopedia Britannica ми можемо знати більше 15 значень цього слова:

- для позначення дії легко як виконувати (різати, згинати тощо);
- стосовно предмету – м'який (матрац, свинець, шкіра, шовк тощо);
- стосовно кольору або музичного твору – має світлий (ніжний) відтінок, ніжний (м'який) голос;
- а також в значеннях: легка робота, недостатньо строгий, фізично слабкий, чуйний та добрий характером, нетривожні новини, неважливі справи, вода з низьким вмістом мінералів тощо.

Як можемо зазначити, термін «soft» у більшості використовується у переносному значенні на пом'якшення чи зменшення значення певної властивості того чи іншого об'єкта.

Також можемо зазначити, що термін «м'які навички» в українській мові важко співвіднести з переліком навичок, які зазвичай включають до складу soft skills: спілкування, лідерство, командна робота, творчість, тайм-менеджмент, адаптивність, проблемність, трудова етика, критичне мислення, управління конфліктами, емоційний інтелект [2]. Інші переклади терміну «soft skills» також мало інформативні та не відображають сучасного змісту цього поняття.

Значна частина з наведеного переліку soft skills передбачає активне використання цифрових технологій. Особливо це стосується комунікаційних навичок, навичок командної роботи, тайм-менеджменту тощо. Особливості організації навчального процесу в умовах спочатку пандемії, а зараз воєнного стану змусила учасників освітнього процесу для забезпечення комунікацій активно використовувати різноманітні цифрові засоби.

Наведемо кілька ключових напрямків формування навичок цифрової комунікації для майбутніх учителів інформатики:

1. *Вивчення основ мережевих технологій.* Майбутні вчителі інформатики повинні розуміти основні принципи роботи мережі Інтернет, а також знати основні протоколи, алгоритми та стандарти, що лежать в основі мережевої комунікації.

2. *Навички використання соціальних мереж.* Важливо навчити майбутніх учителів ефективно використовувати соціальні мережі як інструмент для комунікації з учнями, колегами та батьками.

3. *Безпека в Інтернеті*. Мережеві комунікації пов'язані із питаннями кібербезпеки. Майбутні вчителі повинні розуміти загрози, пов'язані з використанням Інтернету, і мати навички захисту від цих загроз.

4. *Етика в Інтернеті та цифрова грамотність*. Важливо навчити майбутніх учителів розрізняти різні форми онлайн-комунікації та дотримуватися етичних стандартів у віртуальному середовищі.

5. *Колаборативна робота*. Використання мережевої комунікації може сприяти колаборативній роботі, обміну досвідом та ідеями між учителями, що дозволить ефективніше вирішувати проблеми та забезпечувати якісну освіту.

6. *Онлайн-педагогічні практики*. Майбутні вчителі повинні вивчати та практикувати використання онлайн-платформ для навчання та спілкування з учнями та колегами.

7. *Навички медіаосвіти*. Важливо навчити майбутніх учителів критично аналізувати відомості, що надходить через мережу, та розуміти вплив медіа на суспільство.

Навчання цих навичок мережевої комунікації має проводитися як у формальних, так і у неформальних навчальних середовищах, і включати як теоретичне навчання, так і практичні вправи та проекти. Такий підхід дозволить майбутнім вчителям інформатики, інших предметів успішно впроваджувати цифрові технології в освітній процес та ефективно спілкуватися зі своїми учнями в мережевому середовищі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідність формування у майбутніх вчителів навичок комунікації з активним використанням цифрових технологій доведена сучасною педагогічною практикою, науковими дослідженнями та окреслена в глобальних документах розвитку людства таких як звіт ОЕСР «Майбутнє освіти та навичок 2030».

У подальших дослідженнях необхідно на основі імплементації вимог до цифрової компетентності учителів обґрунтувати основні напрями оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів інформатики.

Список використаних джерел

1. Альошина Марія. Що таке Soft Skill? Як прокачати навички софт скілс. Dan-it. 01.02.2023. <https://dan-it.com.ua/uk/blog/chto-takoe-soft-skill-kak-prokachat-navyki-soft-skills>

2. Монік Данао. 11 основних навичок спілкування у 2024 році (з прикладами). Forbes advisor. 20 квітня 2023 р. <https://www.forbes.com/advisor/business/soft-skills-examples/>

3. Кроулі Ліззі. Разом подолання майбутнього дефіциту «людських» навичок. CIPD. 25 жовт. 2019 р. <https://www.cipd.org/uk/views-and-insights/thought-leadership/cipd-voice/tackling-human-skills-deficit/>

4. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Затверджений наказом Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736. 45 с. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

5. Donovan Bryn. Soft skills. *Britannica Money*. Jan. 25, 2024 <https://www.britannica.com/money/soft-skills>

6. The Future of Jobs. Report 2020. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Шейко Галина Дмитрівна,
старший викладач кафедри
педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *діти дошкільного віку, емоційний розвиток, емоційний інтелект.*

Постановка проблеми. Емоційність людини розглядається як потенціал, який формується протягом усього її життя.

Дошкільний вік - це період інтенсивного емоційного розвитку дитини, період формування її вищих емоцій. У цей час відбувається збагачення та насичення різноманітністю емоційного життя, що пов'язано із чуттєвим впливом навколишнього середовища. Це той період, в який діти можуть розвинути свій емоційний інтелект, засвоїти «добрі емоційні звички» - навички, пов'язані з отриманням і проявом емоційних станів, познайомитися зі способами зняття напруги й керуванням емоціями. Накопичені в цей період навички мають вирішальний вплив на подальше життя людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Психологічні закономірності емоційного розвитку дітей дошкільного віку та емоційний інтелект вивчали: М. Андрусенко, Л. Балла, А. Голота, Д. Гоулман, О. Запорожець, О. Кононко, В. Котирло, Г. Кошелева, О. Кульчицька, В. Мухіна, М. Нгуен, Н. Трофаїла, М. Шпак, П. Якобсон та інші.

Мета публікації: схарактеризувати особливості розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У дошкільному віці розширюється та збагачується емоційний досвід дитини, формується емоційне ставлення до себе, інших людей та навколишньої дійсності. Ці зміни спричинені розширенням її спілкування з людьми, опануванням мовними засобами та розвитком елементів самостійності. Дошкільний період характеризується соціалізацією емоційної сфер, яка виявляється в особливостях емоційної поведінки дитини у процесі соціальної взаємодії та спілкування з дорослими та іншими дітьми.

Узагальнюючи погляди науковців (В. Лазаренко, Н. Мельник, М. Нгуен та ін.) пропонуємо визначити поняття «емоційний інтелект дошкільника» як здатність дитини до розпізнавання, аналізу й розуміння власних емоцій та емоцій інших, уміння регулювати свій емоційний стан у процесі діяльності та спілкування, будувати адекватну модель поведінки з оточуючими з урахуванням власних емоцій та емоційних реакцій оточуючих [1; 4].

Емоційний інтелект у дітей сприяє розвитку емпатії, логічного мислення, соціальній адаптації, допомагає ефективно комунікувати з оточенням і розв'язувати конфлікт. Діти з розвиненим емоційним інтелектом краще навчаються в школі, більше читають, частіше займаються спортом та мистецтвом, мають менше шансів на розвиток психічних та емоційних проблем у майбутньому.

Учений М.Нгуен, який досліджував емоційний інтелект старших дошкільників, стверджує що готовність дитини орієнтуватися на іншу людину і враховувати її емоційний стан у своїй діяльності та спілкуванні є найважливішим емоційним новоутворенням, яке відображає рівень розвитку і формування емоційного інтелекту у цьому віці. Науковець визначає такі *складові емоційного інтелекту дошкільників*: 1) спрямованість уваги дитини на світ людей і світ емоцій; 2) емоційна орієнтація на іншого; 3) готовність дитини враховувати емоційний стан іншого у своїй діяльності [1].

Провідні особливості розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку тісно пов'язані з особливостями бурхливого становлення емоційної сфери загалом (О. Кононко, Г. Костюк, С. Максименко), зокрема:

- відбувається розширення емоційного досвіду дитини через збільшення соціальних контактів, проте емоції ще мають ситуативний характер;

- розширюється спектр емоцій, що є зрозумілими для підростаючої особистості (радість, задоволення, сум, гнів, роздратування, занепокоєння тощо) та дитина вже може «зчитувати» їх з інших. Наприклад, шестирічна дитина може «зчитати» такі емоційні прояви як радість, здивування, сум, гнів, злість, роздратованість, страх, втому тощо. Старші дошкільники здатні до аналітико-синтетичного типу сприйняття емоцій інших відповідно до експресивних проявів, що виявляється у вмінні виокремлювати, аналізувати та інтерпретувати окремі реакції людини та, на цій основі, робити висновки про емоційний стан іншого;

- дитина опановує «мову» емоцій і почуттів; вчиться за допомогою міміки, жестів, рухів, інтонацій голосу виражати свої переживання;

- більшість власних емоцій старший дошкільник уміє вербалізувати (наприклад, «Я ображений на тебе», «Мені боляче!», «Мені нудно, пограй зі мною», «Я дуже радий», «Я злякався!»). Сильні емоції дитина передає за допомогою сміху, крику або плачу, проте характеристика власного емоційного стану є досить лаконічною. Здатність до вербального вираження й оцінки власних емоцій й переживань свідчить про високий рівень розвитку як емоційного, так і когнітивного інтелекту;

- поступово формується здатність до емоційної децентралізації. Емоційна децентрація виявляється у здатності відволікатися від власних емоцій та зосередитися на емоційному стані іншого (дорослого чи однолітка). Однак такі прояви ще не є досконалыми та у більшості випадків вони ситуативні, фрагментарні, старший дошкільник поводить переважно егоїстично (орієнтується на власні бажання та потреби). Поступове формування емоційної децентрації старшого дошкільника сприяє формуванню рефлексії та рефлексивних умінь у майбутньому;

- яскрава емоційна забарвленість пізнавальних процесів (відчуття, сприймання, мислення, уяви);

- емоційна насиченість різних видів діяльності, особливо ігрової діяльності та процесу спілкування з дорослими і ровесниками. У дітей виникають особливі форми співпереживання, співчуття до інших людей;

- спостерігається безпосередність емоційної поведінки та неприховування емоційних переживань, хоча дитина поступово оволодіває умінням стримувати бурхливі, різкі прояви своїх почуттів;

- розвиваються соціальні емоції, формуються вищі почуття, а саме: моральні (хороший-поганий, добрий-злий), естетичні (гарний-негарний, приємний-неприємний) та інтелектуальні (здивування, допитливість);

- особливо яскраво проявляється почуття допитливості, яке стимулює пізнавальну активність дитини, бажання отримати відповіді на численні запитання, що стосуються навколишньої дійсності.

- формуються первинні рефлексивні уміння, зокрема здатність старшого дошкільника аналізувати свої емоції, почуття, переживання, вербалізувати їх, порівнювати з емоційним станом іншого, діяти відповідно зумовлює формування емоційне-ціннісного ставлення до себе, а, отже, адекватної самооцінки.

У дитини старшого дошкільного віку відбувається формування емоційного передбачення, що виявляється у здатності передбачити емоційні реакції оточуючих на власні дії та вчинки [3]. Важливим є визнання результатів діяльності дитини дорослим, їх позитивна оцінка, що викликає почуття радості, задоволення, довіри до світу.

Слід зауважити, що на етапі старшого дошкільного віку дитина активно вчиться вольовій регуляції власних емоційно-поведінкових реакцій, це також є особливістю розвитку емоційного інтелекту.

У дошкільному віці розвивається здатність до емпатії, хоча вона ще не є досить стійкою, однак дитина вже здатна проявляти співпереживання, співчуття, що забезпечує розвиток у неї міжособистісного емоційного інтелекту. Все це є важливою передумовою розвитку емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці та сприяє підвищенню здатності дітей розуміти емоції, як власні, так й інших людей, й управляти ними.

Висновки та перспективи дослідження. Дошкільний вік - період активного становлення особистості, що є сензитивним для розвитку як інтелектуальної, так і емоційної сфер.

До провідних особливостей розвитку емоційного інтелекту дитини старшого дошкільного віку відносяться: активний розвиток емоційної сфери дитини; розширення її соціальних контактів, що впливає на інтенсивність та якість емоційних проявів; розширення спектру розпізнаваних емоцій, їх вербалізація; формування здатності до вольової регуляції власних емоційних проявів на фоні їх ситуативності; становлення емоційної децентрації та формування здатності до емоційного передбачення.

Однак дорослим важливо систематично і цілеспрямовано слід проводити роботу з розвитку емоційного інтелекту, адже дитині самостійно ще важко розпізнавати причини власних емоційних станів, ефективно регулювати емоції та вибудовувати адекватну модель поведінки з оточуючими на основі тих емоцій, що демонструють оточуючі.

До перспектив дослідження відносимо розроблення програми розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Андрусенко М.П. Розвиток емоційного інтелекту як фактор духовного виховання дошкільників. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Вип. 4. 2016. С. 6-11.
2. Голота А. С. Розвиток емоційного інтелекту дошкільників: практичні рекомендації. *Психолог дошкілля*. К., 2019. С. 18–23.
3. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). К. : Освіта, 1998.
4. Мельник Н.В. Емоційний розвиток особистості як основа формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. №4. С.69-74.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS
У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ О.Я. САВЧЕНКО**

Шепітко Олена Володимирівна,
здобувач третього (доктор філософії)
рівня вищої освіти 1 курсу
Освітні, педагогічні науки
Миколаївського Національного університету
ім. В.О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Якименко Світлана Іванівна,**
д-р пед наук, проф. Миколаївського НУ
ім. В.О. Сухомлинського

Ключові слова: *здобувачі початкової освіти, soft skills, наскрізні уміння, навички, формування та розвиток.*

Постановка проблеми. Освіта є однією з найважливіших складових сучасного суспільства в контексті євроінтеграції. Освіті доводиться постійно реагувати на виклики сьогодення, адаптуватися та модифікуватися так, щоб відповідати вимогам, цілям та потребам. За останній час в Україні відбулася низка реформ у галузі освіти, це торкнулося й початкової освіти зокрема. Педагоги, вчені, психологи звернули свою увагу на формування та розвиток soft skills (м'яких навичок) здобувачів початкової освіти. Вони зацікавлені у прогресивному та продуктивному зростанні дітей молодшого шкільного віку під час адаптації до соціального життя у суспільстві. Стрімкий розвиток науки й освіти потребує й стрімкого розвитку важливих базових навичок дітей, і не тільки hard skills (твердих навичок), яких дитина набуває під час навчання, які можна перевірити за допомогою анкетування, проведення діагностичних робіт, опитування тощо, а й наскрізних умінь – soft skills. Здобувачі початкової освіти повинні навчитися творчо підходити до розв'язання поставленої задачі; бути вмотивованими та цілеспрямованими у навчанні та власних діях; вміти працювати індивідуально й в команді наполегливо та відповідально; брати на себе відповідальність за свої дії та вчинки; крокувати вперед, долаючи перешкоди на своєму освітньому шляху, досягаючи певних результатів.

Сьогодні сформованість soft skills дітей молодшого шкільного віку вважається основою успішної адаптації та утвердження особистостей. М'які навички починають формуватися в дитини ще в дошкільному віці, а в закладах початкової освіти продовжують розвиватися. Сучасним педагогам важливо приділяти особливу увагу розвитку таких здібностей, моніторити і, відповідно до рівня розвитку й сформованості цих задатків, упроваджувати, пропонувати, надавати учням і ученицям певні завдання чи задачі. Кожен вчитель зацікавлений в тому, щоб дитина розвивалася, розкривала свій потенціал й досягала поставлених цілей, адаптуючись та утверджуючись у соціумі сьогодні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням та проблемою формування soft skills здобувачів початкової освіти зацікавлене широке коло науковців, дидактів, педагогів та психологів, які продовжують дослідження як в зарубіжній, так і українській педагогіці. Великий внесок у дослідження навичок та вмінь здобувачів освіти зробили педагоги, а саме О. Савченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Русова, А. Богущ, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, І. Печенко та інші.

Питання розвитку soft skills активно висвітлювалося у працях О. Демченко (soft skills як крок до розвитку обдарованості дитини); Є. Зеер, Л. Степанової (вплив м'яких навичок на становлення особистості), О. Жовнич, Н. Казьмірчук, І. Стахової (організація театру природи як засіб розвитку гнучких навичок молодших школярів), К. Коваль (розвинені

soft skills як ознака успішності сучасного громадянина), Т. Кожушкіної (формування м'яких навичок через особистісну взаємодію), С. Наход (порівняльний аналіз soft skills та hard skills), П. Мосс, С. Тіллі (розвиток soft skills через врахування всіх індивідуальних ознак самої особистості) [1, с. 77].

Серед вітчизняних педагогів та науковців, які займалися проблемою й питанням розвитку та сформованості навичок та здібностей здобувачів початкової ланки освіти, чільне місце посідає визнаний дидакт, розробник Державного стандарту початкової освіти, Концепції Нової української школи, автор типової освітньої програми для ЗЗСО, очільник Всеукраїнської Асоціації В. О. Сухомлинського Олександра Яківна Савченко.

Мета публікації: визначити теоретико-методичні основи формування м'яких навичок у здобувачів початкової освіти у педагогічній спадщині О.Я. Савченко.

Виклад основного матеріалу. Одним з ключових завдань сучасної школи є проблема й питання розвитку м'яких навичок дітей молодшого шкільного віку.

У Концепції «Нова українська школа» [5] та типових освітніх програмах soft skills представлені як наскрізні вміння. Вони є спільними для всіх 10 компетентностей: читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно й письмово; критичне та системне мислення; здатність логічно обґрунтовувати позицію; творчість; ініціативність; уміння конструктивно керувати емоціями; вміння оцінювати ризики та приймати рішення; вміння розв'язувати проблеми; здатність співпрацювати з іншими людьми [2].

У своїх дослідженнях О. Савченко виокремлює м'які навички здобувачів початкової ланки освіти, стверджуючи, що процес навчальної діяльності охоплює формування таких навичок, як навчально-організаційні (підготовка до сприймання матеріалу, робота в потрібному темпі, організація робочого місця, планування послідовності виконання завдання тощо); загальнопізнавальні (чітке висловлювання своєї думки, спілкування під час виконання групових і колективних навчальних завдань, уміння спостерігати, вилучання зайвого тощо); загальнонавчальні комунікативні (уміння зосереджено слухати навчальну інформацію, повно або вибірково відтворювати навчальний матеріал з елементами логічної обробки тощо) навчально-інформаційні (уміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати його, виділяти головне, встановлювати взаємозв'язки, робити висновок із пояснення вчителя, вміння працювати з підручником); контрольно-оцінювальні (здатність здійснювати взаємоперевірку, визначати, які судження правильні, які неправильні; висловлювати оцінні судження тощо), рефлексивно-корекційні (самоаналіз й самопізнання себе як суб'єкта учіння, уміння оцінювати свої досягнення, прагнення усвідомити свої можливості тощо) та творчі (уміння знаходити варіанти розв'язку задач, проблем, моделювати, комбінувати, доповнювати та перетворювати, вміння уявляти та прогнозувати тощо) [3, с. 240-241].

Формування кожного навичка та вміння потребує системності, технологічності, міжпредметних зв'язків та спеціального підходу й методики. Метою формування загальнонавчальними навичками та вміннями є опанування школярами раціональними способами організації самостійної навчальної діяльності в умовах класної і домашньої роботи. Організованість у навчальній роботі передбачає сформованість у молодших школярів сукупності взаємопов'язаних умінь і навичок, які забезпечують швидке, усвідомлене включення в навчальну діяльність, їхню готовність діяти цілеспрямовано, тримати в порядку робоче місце, користуватися навчальним приладдям, орієнтуватися у часі, берегти й правильно його розподіляти; планувати та контролювати свої навчальні дії [4, с. 81].

Реалізація функцій комунікативної діяльності у взаємодії передбачає сформованість у молодших школярів умінь зосереджено слухати навчальну інформацію, повно або вибірково відтворювати навчальний матеріал з елементами логічної обробки: запитувати, відповідати, міркувати. У використанні цих умінь відбувається органічний взаємозв'язок мислення і мовлення дитини [4, с. 94].

З точки зору О.Я. Савченко до складу загальнопізнавальних умінь належать уміння спостерігати, міркувати, запам'ятовувати знання і способи дій, відтворювати і перетворювати навчальний матеріал. Кожне з цих умінь може використовуватись як автономне, а також як засіб виконання інших загальнопізнавальних умінь.

Тому педагогиня зазначає сукупність загальних умов, які позитивно впливають на формувальний процес цих навичок і вмінь. До них віднесено: необхідність сенсорного розвитку учнів; неперервність мотивації навчальної діяльності; забезпечення систематичності, цілісності, технологічності процесу формування; набуття успішного індивідуального досвіду застосування загальнопізнавальних умінь у різних формах навчальної взаємодії [4, с. 117-118].

З-поміж навчально-інформаційних умінь провідним є планування учнями навчальної роботи, яке на уроці може бути як самостійною дією, так і засобом досягнення іншої мети. Планування – це розумова дія, що має на меті усвідомлення змісту й послідовності розумових і практичних дій, необхідних для реалізації певної мети [3, с. 246].

На думку вченої, оволодіння учнями контрольно-оцінювальними уміннями є обов'язковою ознакою сформованості ключової компетентності уміння вчитися. Отже, процес формування в учнів та учениць умінь і навичок самоконтролю і самооцінки стає ефективним, якщо має системний характер і забезпечує взаємозв'язок мотиваційного, процесуального та вольового компонентів уміння вчитися. Це передбачає усвідомлення дітьми мети діяльності, формування потреби якісно виконувати й перевіряти будь-яке навчальне завдання, використовуючи спеціальні прийоми самоконтролю та самооцінки [4, с. 139].

М'які навички здобувачів початкової освіти є інтегрованим результатом їхнього процесу утвердження та адаптування до соціуму, включаючи їхні знання, результати діяльності, цілеспрямованість, наполегливість та відношення до навчальної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У своїх дослідженнях О. Савченко показала, що гнучкі навички стають основою соціалізації будь-якої дитини, починаючи з дошкільного віку, до того ж вони допомагають виявити шляхи й способи вирішення багатьох важливих питань та ситуацій під час навчання. В сучасному світі soft skills допомагають дітям молодшого шкільного віку адаптуватися до навколишнього середовища, а саме суспільства, взаємодіяти з іншими дітьми успішно й ефективно. Без сумнівів, вивчення та визначення теоретико-методичних основ формування soft skills є однією з важливих тем сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Жовнич О.В., Стахова І. А. Діагностика розвитку soft skills дітей молодшого шкільного віку. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. № 51, Т. 1, 2022. Одеса. 220 с. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085>
2. Глосарій. Онлайн-курс для вчителів початкової освіти. URL: https://edera.gitbook.io/glossary/zagalnii-oglyad/naskrizni_vminnia
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. К. : Грамота, 2012. 503 с.
4. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник. Савченко О.Я. К.: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
5. Концепція «Нова українська школа». Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf>

РОЗВИТОК СОФТ-СКІЛІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: СТРАТЕГІЇ, МЕТОДИ ТА ВИКЛИКИ

Шинкевич Денис Костянтинович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти 1 курсу
ПНПУ ім. В.Г. Короленка

Науковий керівник – **Федій Ольга Андріївна,**
д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри початкової освіти
Полтавського НПУ ім. В.Г. Короленка

Ключові слова: *софт-скіли, розвиток, початкова школа, методи навчання, стратегії.*

Постановка проблеми. В сучасному освітньому середовищі розвиток софт-скілів учнів початкової школи стає ключовим завданням. Ці навички є критичними для успішної адаптації до сучасного життя та майбутньої кар'єри. Однак існують виклики, пов'язані з розробленням та впровадженням стратегій розвитку цих навичок у педагогічній практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд наукових досліджень підтверджує значення розвитку софт-скілів у початковій школі. Сучасна інформація підкреслює необхідність активної взаємодії учнів, використання інтерактивних методів навчання та адаптацію програм до сучасних вимог.

Мета публікації: розглянути стратегії та методи розвитку софт-скілів учнів початкової школи, а також визначити виклики, які виникають у педагогічній практиці щодо їх впровадження.

Виклад основного матеріалу. Софт-скіли це набір ключових навичок та особистісних якостей, які не вимірюються конкретними знаннями чи технічними вміннями, але важливі для успішного функціонування в сучасному суспільстві та на ринку праці. Вони включають в себе комунікативні навички, критичне мислення, творчість, лідерство, навички розв'язання проблем, вміння організувати ефективну командну роботу, а також особисті якості, такі як адаптивність, відповідальність, емоційний інтелект тощо.

Розвиток софт-скілів учнів початкової школи вимагає створення сприятливого навчального середовища, що спонукає до активної взаємодії та співпраці. Вчителі повинні створити умови для розвитку комунікативних навичок учнів шляхом організації групових проєктів, дискусій та рольових ігор. Це б допомогло не лише збільшити рівень соціальної взаємодії, а й розвинути учнівську самоорганізацію. Використання різноманітних стратегій та методик у поєднанні з аналізом викликів допоможе досягти успіху у цьому напрямку.

Однією з таких стратегій є інтеграція соціальних навичок у навчальний процес через *взаємодію та співпрацю в групових проєктах*. Працюючи разом над завданнями, учні навчаються слухати один одного, висловлювати свої думки, приймати компроміси та вирішувати конфлікти, що сприяє розвитку комунікативних та навичок розв'язування конфлікту. В цій стратегії також використовується метод використання інтерактивних підходів. Групові справи можуть спонукати учнів до активної участі та сприяти розвитку їх комунікативних, творчих та навичок критичного мислення. Також важливо враховувати індивідуальні особливості учнів та застосовувати диференційований підхід до навчання, щоб кожен учень міг розвивати свої здібності на максимальному рівні.

Ще однією важливою стратегією є *використання ігрових методик навчання*, які спонукають учнів до активної участі та розвитку творчого мислення. Гра як форма навчання дозволяє дітям експериментувати, вирішувати завдання в нестандартний спосіб, розвивати стратегічне мислення та вміння працювати в команді. Наприклад, рольові ігри

можуть допомогти учням відчутися себе частиною соціального середовища та зрозуміти важливість співпраці.

Крім того, можна виділити і *стратегію диференційованого навчання*. Її можна назвати ключовою для ефективного розвитку софт-скілів учнів. Ураховуючи індивідуальні особливості та потреби кожного учня, вчителі можуть надати різноманітні завдання та активно включати кожного учня до навчального процесу. Це дозволить кожному учневі розвиватися в своєму темпі та на своєму рівні.

Використання цих стратегій сприятиме глибокому та комплексному розвитку софт-скілів учнів початкової школи. Такий підхід дозволить створити оптимальні умови для формування в учнів навичок, які будуть важливі для їх подальшого успіху в освіті та житті.

Поряд із вище названими стратегіями стоять і методики викладання, які є не менш важливими в процесі формування софт-скілів. Давайте виділимо основні із них:

- *Проблемне навчання*: підхід передбачає ставлення перед учнями завдань або проблем, що потребують розв'язання. Учні використовують свої знання та навички для пошуку рішень, співпраці та аналізу результатів. Це допомагає розвивати критичне мислення, творчість та комунікативні навички.

- *Метод проєктного навчання*: учні працюють над проєктами або дослідженнями з певної теми, що вимагає вивчення різних аспектів та співпраці в групі. Вони мають можливість розвивати співпрацю, лідерські та організаційні навички, а також використовувати креативність для створення презентацій або продуктів.

- *Метод креативного мислення*: спрямований на стимулювання учнів до генерації нових ідей, розвитку інноваційного мислення та пошуку нестандартних рішень. Учні можуть використовувати техніки, такі як мозковий штурм, міні-драматизації або різноманітні творчі завдання для розвитку своєї творчості та ініціативи.

- *Кооперативне навчання*: підхід передбачає спільну роботу учнів у малих групах для досягнення спільних цілей. Кожен учень відповідає за свою частину роботи, але вони також залежать від успіху групи в цілому. Це сприяє розвитку комунікативних, лідерських та співпраці навичок.

- *Метод критичного мислення*: передбачає використання спеціальних завдань та запитань, які спонукають учнів до аналізу, оцінки та критичного мислення над інформацією. Вони навчаються думати критично, розуміти різні точки зору та приймати обґрунтовані рішення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Незважаючи на потенційні переваги розвитку софт-скілів, виникають певні виклики. Перш за все, це потреба у адаптації навчальних програм та методик до сучасних вимог, зокрема включення елементів медіаосвіти та розвитку цифрової грамотності. Крім того, важливо знайти способи стимулювання мотивації учнів до навчання софт-скілам та розроблення індивідуалізованих підходів, щоб кожен учень міг досягти успіху в цій сфері.

Зазначені аспекти переконують, що розвиток софт-скілів учнів початкової школи є складною, але надзвичайно важливою задачею для сучасної освіти.

Ця публікація надає підґрунтя для подальших наукових досліджень у цьому напрямі та надає практичні рекомендації для педагогів.

Список використаних джерел

1. Бобро А.А. Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин, 2021. № 1. С. 117-124.

2. Горлова А.В. Використання освітнього потенціалу медіа в процесі соціалізації молодших школярів. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції*. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. 393 с.

3. Горлова А., Калашнікова Ю. Шляхи розвитку soft skills як передумова формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 47, том 2, 2022. с.183-189.

4. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>

5. 11 Essential Soft Skills In 2024 (With Examples). URL: <https://www.forbes.com/advisor/in/business/soft-skills-examples/>.

ГОТОВНІСТЬ ДО НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК ГНУЧКА НАВИЧКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Шпак Валентина Павлівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: готовність до навчання впродовж життя, структура готовності, гнучка навичка, майбутні вчителі початкової школи.

Постановка проблеми. На початку нового тисячоліття пріоритетну роль у професійній підготовці й життєвій самореалізації особистості починає відігравати компетентнісний підхід, згідно з яким у динамічній комбінації «знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [4] поступово виокремлюються три категорії – тверді (hard skills), м'які (soft skills) і цифрові (digital skills) навички. Саме з м'якими навичками пов'язують здатність особистості успішно соціалізуватися в мінливому середовищі, адекватно реагувати на виклики часу і поновлювати знання, що мають тенденцію втрачати свою актуальність із плином часу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти формування здатності до навчання впродовж життя розкрито в наукових розвідках сучасних вітчизняних дослідників І. Бондарчук, А. Бугайчук (комплекс неспеціалізованих, важливих для кар'єри надпрофесійних навичок), М. Вовк (м'які навички в контексті тенденцій розвитку педагогічної освіти в Україні), А. Дробітько (навчання впродовж життя як сенс професійного становлення особистості) та інші. Однак залишається недостатньо розкритим питання готовності до навчання впродовж життя майбутніх учителів початкової школи, що і визначило мету нашої публікації.

Мета публікації: схарактеризувати готовність до навчання впродовж життя як гнучку навичку майбутнього вчителя початкової школи, її складники та основні вміння й навички.

Виклад основного матеріалу. У педагогіці готовність до навчання впродовж життя представлена, з однієї сторони, як наявність розвиненої активної потреби у знаннях і неперервному їх поповненні, а з другої – як гнучка навичка самостійного пошуку інформації задля задоволення пізнавального інтересу. Ураховуючи компоненти цієї готовності – мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий і оцінювальний – їх достатній розвиток, ступінь вираження і цілісна єдність виступають показником високого рівня цієї готовності. Тому пропонуємо робити акцент на психологічній, теоретичній і практичній готовності.

Психологічна готовність виявляється в позитивному ставленні до навчання впродовж життя, у розвитку потреб, інтересів, мотиваційної та емоційної сфери особистості, в усвідомленні значущості навчання впродовж життя для особистості загалом і майбутнього вчителя початкової школи, зокрема, у відповідальному виборі професії. Як

показник сумлінного і відповідального ставлення студентів до покращення психолого-педагогічних і фахових знань, можемо зазначити прагнення до неперервного навчання впродовж життя, бажання самостійно здобувати нові знання. Критеріями такого відповідального ставлення до навчання впродовж життя виступають: підвищення якості знань (їх усвідомленість, логічність, системність, практична спрямованість, володіння науковою термінологією); зростання культури розумової праці (ощадливе ставлення до часу, ергономічне використання своїх фізичних і психічних ресурсів, високий рівень самоорганізації роботи з різними інформативними джерелами, вироблення навичок самоконтролю і пошуково-дослідницької діяльності); удосконалення розумової діяльності (уміння виділяти головне, аналізувати, синтезувати, узагальнювати, доводити, спростувати); зміни в розумових силах і здібностях (розвиток пізнавальних психічних процесів, інтересу, інтуїції).

Другим складником готовності до навчання впродовж життя є *теоретичний*, що включає в себе різнопланові знання, необхідні для орієнтації в інформаційному просторі, а саме: знання теорії навчання впродовж життя, знання про методи пізнання, знання про методи і прийоми навчання впродовж життя. Самостійне оволодіння такими знаннями передбачає застосування характерних для навчання впродовж життя методів і окремих прийомів – загальних і специфічних, чуттєвих і раціональних, змістових і формально-логічних. Про кінцевий ефект пізнавального просування в рамках навчання впродовж життя маємо право стверджувати в тому випадку, коли особистість включає отримані знання в систему власних дій, починає оперувати ними, застосовуючи ці знання в нових умовах, виробляючи в себе певні вміння й навички, що характеризують *третій – практичний* – компонент готовності до навчання впродовж життя. На основі опрацьованих джерел нами виокремлено 7 груп умінь і навичок, наявність яких підтверджує практичну готовність майбутніх учителів початкової школи до навчання впродовж життя:

1-а група – уміння й навички самоорганізації: оцінювання трудоємності кожної теми, розділу, навчального предмета; чітке формулювання цілей навчання впродовж життя; визначення шляхів його реалізації; планування процесу навчання впродовж життя; самостійний контроль за навчанням упродовж життя, коригування і регулювання його подальшої реалізації; створення оптимальних умов; вияв зосередження, посидючості, працелюбності, вольових якостей;

2-а група – уміння й навички раціонального планування і використання бюджету часу;

3-я група – уміння й навички отримання знань із різних інформативних джерел:
 а) бібліографічні вміння й навички (використання електронного каталогу, укладання бібліографічних довідок, тематичний добір і класифікація інформативних джерел, самостійне орієнтування в інформативному потоці й пошук необхідних джерел); б) уміння й навички, що сприяють усвідомленому засвоєнню інформації (самостійне виокремлення і систематизація провідних положень, фактів, висновків, що містяться в інформативних джерелах, визначення головної думки, поділ тексту на смислові блоки, відтворення основного змісту прочитаного, підготовка тез, конспектів, резюме, рефератів, положень, фактів, висновків, доповідей, усвідомлення і фіксація фактологічного матеріалу, розроблення структурно-логічних схем, таблиць, рисунків, креслень, робота з понятійним апаратом науково-методичних публікацій); в) уміння й навички критичного аналізу інформативного матеріалу (порівняльний аналіз однорідних інформативних джерел, критичне осмислення провідних положень, фактів, висновків, аналіз і узагальнення наукового матеріалу з досліджуваної проблеми і його оформлення у вигляді доповідей, повідомлень, курсових і кваліфікаційних досліджень, установлення причинно-наслідкових зв'язків, підготовка анотацій, рецензій, відгуків);

4-а група – уміння й навички застосування отриманих знань (внесення нових ідей, пропозицій із метою впливу на перебіг освітньо-виховного процесу, застосування

педагогічних ідей у нових ситуаціях навчання й виховання, організація дослідницько-експериментальної роботи, переосмислення педагогічних явищ на основі здобутків науково-педагогічної теорії, пропаганда педагогічних знань);

5-а група – уміння й навички аналізу і впровадження передового педагогічного досвіду у власній (аналіз власного педагогічного досвіду, вивчення й аналіз передового досвіду роботи вчителів, критичне оцінювання передового педагогічного досвіду, виділення в ньому основних актуальних положень, фактів, явищ, що сприяють піднесенню теоретико-методичного рівня майбутніх учителів початкової школи, запровадження досягнень зарубіжної та вітчизняної педагогічної теорій й практики у власний досвід);

6-а група – логічні вміння й навички (здатність до елементарних дій, логічних операцій, алгоритмів, евристики, визначення понять, формулювання законів і закономірностей, структурування суджень, доведень, згорнутих і розгорнутих висловлювань, інтерпретації фактів, явищ);

7-а група – уміння й навички самоконтролю: а) забезпечення організованого здійснення навчання впродовж життя; б) безпосереднє здійснення самоконтролю в ході навчання впродовж життя, реалізація різних видів освітньої діяльності; в) закріплення і самоперевірка міцності засвоєння набутих знань і практичне застосування відповідних фахових умінь і навичок.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Соціальна необхідність і особистісна потреба в постійному саморозвитку детермінує значущість навчання впродовж життя у професійному вдосконаленні майбутніх учителів початкової школи. Теоретичні засади концепції навчання впродовж життя дозволяють розглядати як рушійну силу творчу діяльність, становлення якої відбувається впродовж життєдіяльності, педагогічної діяльності й освіти.

2. Навчання впродовж життя забезпечує неперервність і систематичність роботи з удосконалення педагогічної майстерності, дозволяє максимально врахувати індивідуальні особливості й потреби, не потребує відриву від повсякденної практики, дозволяє якнайкраще розпорядитися вільним часом. У той самий час, самостійне осмислення інформативних джерел сприяє більш глибокому освоєнню фахових компетентностей.

3. Педагогічна культура майбутніх учителів початкової школи безпосередньо пов'язана з рівнем розвитку в них психологічної, теоретичної та практичної готовності до навчання впродовж життя. Прикметно, що чим вища педагогічна культура майбутнього вчителя початкової школи і чим краще сформована в нього готовність до навчання впродовж життя, тим більше виражена готовність до вдосконалення професійних знань і навичок. Тож навчання впродовж життя стає фактором розвитку особистості в силу того, як вирішуються протиріччя професійного становлення. З іншої сторони, соціально-професійна позиція, що формується у процесі становлення майбутнього вчителя початкової школи, регулює його подальший освітній шлях і визначає його професійну спрямованість і самоідентифікацію.

Оскільки отримані нами висновки та узагальнення не вичерпують усіх аспектів розв'язання окресленої проблеми, перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо в установленні взаємозв'язку навчання впродовж життя майбутніх учителів початкової школи з іншими м'якими навичками (soft skills).

Список використаних джерел

1. Бондарчук І. Soft skills, або «м'які навички» для навчання та роботи. Київ : Шк. світ, 2020. 120 с.

2. Вовк М. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні : виклики та перспективи. *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. праць / голов. ред. Г. І. Сотська ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, ПНПУ імені В. Г. Короленка. Київ ;

Полтава, 2020. Вип. 22. С. 150–165. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/16324> (дата звернення: 07.02.2024 р.)

3. Дробітько А. «М'яка» компетентність особистості як сенс навчання. *Вища школа*. 2020. № 4. С. 104–110.

4. Закон України «Про вищу освіту» (редакція від 27.12.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 07.02.2024 р.)

5. П'ять причин, чому освітянам варто розвивати soft skills. *Директор школи. Шкільний світ* : журн. 2019. № 4. С. 16-17.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS СТУДЕНТІВ

Якименко Поліна В'ячеславівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Міжнародний класичний університет
ім. Пилипа Орлика

Ключові слова: *студенти, м'які навички, формування та розвиток soft skills, інтерактивні методи, особистісні навички, життєві навички.*

Постановка проблеми. У зв'язку з прогресивним розвитком суспільства на сучасному етапі докорінно змінюється погляд на здібності молодого фахівця. Якщо раніше роботодавці звертали увагу лише на технічні навички, то зараз вони орієнтуються і на некогнітивні навички. Проте розвитку цієї групи навичок приділяється недостатня увага.

Викладачі націлені на те, щоб навчання було ефективним, формулюючи мету заняття, виходячи з безпосередньої вимоги до засвоєння навчального матеріалу. Внаслідок цього формування та розвиток soft skills відходить на другий план.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність, зміст поняття, обґрунтування цінності soft skills для професійного розвитку майбутніх фахівців розглядалися як закордонними (Р. Болстад, С. Бойд, Г. Клекстонгайн.), так і вітчизняними (Є. Гайдученко, В. Давидова, Н. Жадько, К. Коваль) науковцями. Належна увага у педагогічній науці приділяється і проблемі впровадження мультимедійних та інтерактивних технологій у навчальний процес.

Науковими дослідженнями щодо використання комп'ютерної техніки та нових інформаційних технологій в освіті займаються науковці: В. Безпалько, В. Биков, Р.Гуревич, М.Жалдак, М. Кадемія, Ю.Машбиць та ін. Використання інформаційних технологій навчання у викладанні іноземних мов розглянуто у працях Л. Морської, Т. Коваль, О. Пометун та ін. Проблеми використання інтерактивних технологій навчання досліджували Г.Коберник, О.Комар, Н.Побірченко, О. Пометун,Т.Торчинська. Однак, незважаючи на численні розвідки, проблема формування у студентів soft skills в закладах вищої освіти засобами інтерактивних та мультимедійних технологій залишається актуальною та потребує додаткового висвітлення та обґрунтування.

Мета публікації: розкрити значення інтерактивних методів для формування soft skills студентів.

Виклад основного матеріалу. Термін «soft skills» є одним з трендів світу, що динамічно змінюється. Soft skills – це «комплекс неспеціалізованих, важливих для кар'єри надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною областю».

«Soft skills»– це соціологічний термін, що відноситься до коефіцієнта емоційного інтелекту людини; набір рис особистості, соціальні навички, комунікативні здібності, особисті звички, дружелюбність та оптимізм. З іншого боку, ряд авторів визначають м'які навички, акцентуючи їхню роль у професійній кар'єрі.

М'які навички – це риси характеру, які поліпшують здатність людини взаємодіяти з іншими, підвищують його працездатність і перспективи кар'єрного зростання. М'які навички – це особисті якості, особливості, таланти або рівень залучення людини, які відрізняють її від інших людей зі схожими вміннями та компетентністю [2].

Список найнеобхідніших навичок був опублікований на Всесвітньому економічному форумі 2016. До цього списку входять такі soft skills: вирішення складних завдань, критичне мислення, креативність, робота в команді, емоційний інтелект тощо.

Незважаючи на різноманіття визначень та видів, автори сходяться на тому, що soft skills — це ключові компетентності.

Інтерактивні методи – методи, які дозволяють навчитися взаємодіяти між педагогом та студентами, між самими студентами; а інтерактивне навчання – навчання, побудоване взаємодії всіх учасників процесу. Згодом змінюється напрямок взаємодії – активність викладача плавно перетворюється на активність самих студентів. Сутність навчання з інтерактивним технологіям полягає у особливій організації занять. І сам педагог, і всі студенти стають залученими до процесу пізнання.

Спільна діяльність колективу у процесі освоєння навчального матеріалу визначається, як головна мета інтерактивного заняття, яка полягає в тому, що кожен учасник цього процесу робить свій особистий та вагомий внесок. На інтерактивному уроці іноземної мови відбувається обмін інформацією, знаннями та ідеями. Обмін відбувається за взаємної підтримки та доброзичливої атмосфери, а це позитивно впливає на засвоєння нових знань, а також переводить пізнавальну діяльність на більш плідні рівні співробітництва. Вторинні, але не менш важливі цілі – застосування інтерактивних прийомів на заняттях є соціалізація у колективі, здатність студента – брати участь іншого, будувати діалог і надалі вибудовувати власні дії.

Рішення навчальних завдань передбачає таку організацію освітнього процесу, коли всі члени групи виявляються взаємозалежними та досить самостійними у оволодінні матеріалом і розв'язанні завдань. У процесі соціальних контактів між студентами створюється спільнота, що володіє певними знаннями, її члени готові отримувати нові знання в процесі спілкування один з одним, готові до спільної пізнавальної діяльності. Навчання у співпраці – це спільне дослідження, студенти працюють разом, колективно конструюючи, продукуючи нові знання, а не споживаючи знання вже готовому вигляді. Самостійна освітня діяльність студентів один із принципів навчання у співробітництві. Змінюється роль викладача, педагог є повноправним учасником навчального процесу...» [5].

Звернемося до роботи С. Б. Суворової, яка класифікує інтерактивні методи комунікативного навчання на три групи:

- 1) дискусійні (діалоги, групова дискусія);
- 2) ігрові (ділові та рольові ігри: приклад - «Учень у ролі вчителя», «Кожен знає кожного», «Інтерв'ю»);
- 3) психологічна група інтерактивних методів (сензитивні та комунікативні тренінги) [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оскільки світ розвивається дуже швидко, система освіти має трансформуватися, щоб бути сучасною, актуальною та ефективною. Потреби сучасних студентів виходять далеко за межі механічного запам'ятовування та стандартизованого тестування. Вони вимагають набору необхідних динамічних «м'яких навичок», глобальної поінформованості, технічної майстерності та здатності адаптуватися до сучасного світу, що постійно змінюється. Впроваджуючи інноваційну педагогіку, інтеграцію технологій, персоналізоване навчання та акцент на цілісному розвитку, освіта зможе озброїти студентів інструментами для подолання труднощів та викликів сучасного світу, сприяючи їхньому особистому зростанню, суспільному прогресу та благополуччю.

Список використаних джерел

1. 10000 videos Soft Skills URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.thv.softskills&hl=uk>.
2. Soft and Hard Skills: Що важливіше? Розповідь одного рекрутера. URL: <https://www.globallogic.com/ua/insights/blogs/soft-hard-skills-what-important>
3. Костікова І. І. Гнучкі непрофесійні навички Soft Skills у студентів. *Аргументи сучасної філології: «нестача» і «бажання» у тексті : матеріали Міжнар. наук. конф.*, Харків, 2–3 квіт. 2021 р. Харків : ХНПУ, 2021. С. 135–140.
4. Пометун О. І., Побірченко Н. С., Коберник Г. І., Комар О. А., Торчинська Т. А. Інтерактивні технології: теорія та методика: посіб. Умань; Київ, 2008. 95 с.
5. Стандарт вищої освіти України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>. (The standard of environ mental protection of Ukraine. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>.)

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Якименко Світлана Іванівна,
доктор пед. наук, професор,
завідувач кафедри
початкової та дошкільної освіти
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *майбутні фахівці, педагогічна освіта; soft skills, професійна майстерність, інновації, компетентності, професійні компетентності; освітній процес.*

Постановка проблеми. На сучасному рівні розвитку компетентнісного підходу в освіті особливої значущості набуває проблема формування універсальних, надпредметних, надпрофесійних компетентностей, що застосовуються у будь-якій професії та повсякденному житті – soft skill.

Сучасна професійна діяльність вимагає оволодіння не лише високопрофесійними знаннями, а й м'якими навичками (soft skills) – якостями, необхідними для певних видів діяльності. Сьогодні на ринку праці м'які навички відіграють ключову роль як у професійній діяльності, так і у побудові стосунків у робочому колективі, оскільки підвищують рівень професійної компетентності фахівця та сприяють успішному кар'єрному росту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню проблеми «hard skills» та «soft skills» присвячені дослідження О. Абашкіної, Є. Гайдученко, В. Давидової, Н. Жадько, Г. Івоніної, С. Наход, Ю. Портланд, О. Сосніцкої, Л. Фамілярської, Л. Коваль та інших.

Мета публікації: розкрити пріоритетність формування soft skills, як необхідних навичок у педагогічній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Навички soft skills сприяють продуктивному виконанню професійної діяльності, реалізації hard skills (твердих навичок), які є технічними навичками й пов'язані з діяльністю у професійній сфері.

Аналітики World Economic Forum, називаючи ключові soft skills компетентностями майбутнього, виокремлюють: уміння вирішувати складні завдання, критичне мислення, креативність, управління людьми, навички координації та взаємодії, емоційний інтелект, судження та прийняття рішень, уміння вести переговори та когнітивна гнучкість [1]. В

Оксфордському словнику soft skills визначаються як особисті якості людини, що дозволяють їй гармонійно та продуктивно взаємодіяти з людьми [2].

Аналіз наукової літератури переконує, що розкриваючи сутність soft skills, учені трактують їх як:

- уніфіковані навички та особисті якості, що підвищують результативність роботи та взаємодії з людьми;
- комунікативні та управлінські таланти;
- соціально-психологічні навички;
- комунікативні та лідерські навички;
- навички та особистий досвід, набуті через додаткову освіту, для розвитку у професійній діяльності;
- соціально-трудова характеристика потенційної якості, що представляє готовність до ефективної праці у заданій ситуації на робочому місці у колективі [1; 2].

Зміст soft skills науковці розкривають через навички прийняття рішень, спілкування, особистий розвиток, тайм-менеджмент, лідерство, командні навички, комунікативні навички, що мають універсальний характер, необхідний особливо в педагогічній професії.

В. Meyer, Р. Salovey, R. Bar-On [2] до структури soft skills включають емоційний інтелект і відповідну йому емоційну компетентність.

Необхідною умовою формування soft skills студентів виступає готовність та здатність педагога демонструвати володіння м'якими життєвими навичками та створювати умову для їх формування у майбутніх фахівців.

Як варіант формування та вдосконалення soft skills, пропонуємо тематичне підвищення кваліфікації. Такий підхід буде актуальним у руслі вимог сучасного суспільства, які пред'являються до конкурентоспроможної особистості щодо необхідності оновлювати свої професійні здатності протягом усього життя. Сьогодні підвищення кваліфікації фахівців розглядається як рівноправна та необхідний складник координованої, але диференційованої системи освіти відповідно до принципів безперервної освіти [1]. При цьому, як тематичне підвищення кваліфікації пропонуємо здійснювати педагогічну підготовку майбутніх фахівців.

Підбиваючи підсумки обговорення проблеми формування soft skills суб'єктів освітнього процесу, слід зазначити, що нагальність питання про вдосконалення професійно-педагогічної підготовки у профільному ЗВО визначається обговоренням контенту освіти у професійному стандарті. У зазначеному документі викладено вимоги до кваліфікації та компетенцій, які розширюють межі академічної свободи, які одночасно підвищують його відповідальність за результати своєї праці, висуваючи вимоги до його кваліфікації, пропонуючи її критерії оцінки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, вивчаючи проблему формування та розвитку м'яких навичок у майбутніх фахівців профільного університету, визначаємо формування означених навичок як умову ефективності реалізації вимог Стандартів вищої освіти в частині набуття універсальних, загальнокультурних компетентностей, удосконалення педагогічної підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Коваль К.О. Розвиток soft skills у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*, 2015. № 2.
2. Наход С.А. Значущість soft skills для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 5 26 Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 63: збірник наукових праць. К.: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 131-136.
3. Фамілярська Л.Л. Особливості розвитку сучасного педагога в системі післядипломної освіти. *Science Rise: Pedagogical Education*, 2014. № 6 (14). С. 43.

4. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: монографія. Київ, Магістр S, 1998.

5. Шандрук С.К. Психологія професійних творчих здібностей: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2015.

ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Яневський Вячеслав Олександрович,

здобувач III рівня вищої освіти (доктор філософії)

Педагогічного факультету

спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

м. Миколаїв

Науковий керівник – **Михальченко Наталія Вячеславівна,**

кандидат психологічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

м. Миколаїв

Ключові слова: *наукове дослідження, об'єкт, культура, естетична культура.*

Постановка проблеми. Головним завданням українського суспільства є формування особистості, здатної активно взаємодіяти зі світом естетичного. Саме сформуванню особистості, здатної взаємодіяти з світом естетики. Важливим завданням є розвиток глибокого розуміння, правильної оцінки та творчого освоєння художньо-естетичних цінностей. Культура – це не тільки засвоєння та використання досягнень митців, художників, дизайнерів та примноження їх протягом життя й культурного розвитку. Зростання спільного інтересу до естетичних аспектів зумовлене об'єктивними та суб'єктивними причинами, що впливають на взаємодію людини зі світом прекрасного в природі, антропогенному середовищі, соціальній сфері, сфері мистецтва та іншого критичного вивчення аспектів, пов'язаних з естетичним вихованням і розвитку молоді та педагогічним супроводом естетичного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Термін «культура» (від лат. cultura – обробка, плекання, виховання, освіта, розвиток, поклоніння) – це особливий спосіб організації та розвитку людської діяльності. Він охоплює результати як духовної, так і матеріальної праці, що включає системи духовних цінностей, соціальних норм та інститутів, а також відношення людей між собою із природою.

В європейській громадській думці термін «культура» вперше з'явився наприкінці XVIII століття.

Культура особистості є необхідною умовою для побудови плідних міжособистісних відносин, розвитку лідерських якостей, ефективної комунікації та співпраці. Вивчення культури сприяє виробленню соціальної відповідальності та толерантності, що є важливими компонентами гармонійного розвитку суспільства.

Особливості культури особистості у контексті філософсько-методологічного підходу розглядали І. Беккер, Р. Бенедикт, Ф. Вольтер, Г. Гегель, І. Кант, Т. Карвер, А. Келлер, Р. Лінтон, У. Саммер, П. Сорокін, Е. Тейлор, І. Томас, К. Янг та ін. Подальшого розвитку вона набула у дослідженнях І. Агієнка, П. Гуревича, Н. Злобіна, Л. Когана, Е. Маркаряна, В. Межуєва, Т.Ойзермана, Л. Сохань, Г. Смирнова, А. Уледова.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо творчість як самостійну діяльність, що охоплює зміну дійсності та самореалізацію людини у процесі створення матеріальних та духовних цінностей, розширення меж людських можливостей. Обов'язковою умовою творчості є перетворення навколишнього світу та формування людини як творчої

особистості. Культура хореографії є явище, спрямоване на перетворення дійсності, створення нових соціально значущих культурних цінностей, розвиток новаторства, наступності, і як особистості і творця всієї культури розвитку суспільства засобами хореографічного мистецтва.

На думку Л. В. Васильченко, культура за всієї цілісності та самостійності є підсистемою онтологічної системи – системи буття, яка поєднує природу, суспільство, людину, культуру [3]. Культуру можна розглядати як творчу діяльність з перетворення природи і суспільства, підсумками якої є постійне поповнення матеріальних і духовних цінностей, удосконалення всіх сутнісних сил людини. Отож, культура – це специфічний спосіб соціального буття та процес творчої самореалізації здібностей індивіда, який значною мірою визначається засобами життєдіяльності людини і є одним і з найважливіших факторів соціального розвитку [1], культуру можна розглядати як творчу діяльність з перетворення природи і суспільства, підсумками якої є постійне поповнення матеріальних і духовних цінностей, удосконалення всіх сутнісних сил людини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, культура – це специфічний спосіб соціального буття та процес творчої самореалізації здібностей індивіда, який значною мірою визначається засобами життєдіяльності людини і є одним із найважливіших факторів соціального розвитку.

Саме взаєморозуміння, ввічливість, повага, толерантність, співпраця, інтелігентність, порядність, тактовність є тими ціннісними домінантами і особистості, і соціуму, що забезпечують прогресивний розвиток будь-якої спільноти. Вони передбачають цивілізовані стосунки між людьми, усвідомлення того, що світ і соціальне середовище багатомірні, а отже і погляди на цей світ різні і вони не повинні зводитися до одноманітності або бути на чийсь користь.

Список використаних джерел

1. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника. Х. : Основа, 2007. 176 с
2. Грищенко Т. М. Толерантність – здатність і прагнення до діалогу. URL: ounb.sumy.ua.

II ЧАСТИНА

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Альбертович Світлана Миколаївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник - **Білявська Тетяна Миколаївна,**
канд. пед. наук, доц. Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *інновації, інноваційні технології, урок, Нова українська школа, проблемне навчання, інтерактивні комп'ютерні технології, критичне мислення, освітній процес.*

Постановка проблеми. Постійна модернізація та вдосконалення системи освіти дають змогу сказати, що освіта завжди була інноваційною галуззю. Поява інформаційних технологій в освіті відкрила цілу низку різноманітних інноваційних напрямів. В умовах реалізації вимог Державного стандарту початкової освіти в освіті найактуальнішими є такі педагогічні інноваційні технології, як: інформаційно-комунікаційна, технологія розвитку критичного мислення, проектна технологія, модульна технологія, технологія майстерень, кейс-технологія та багато інших. Кожен учитель у своїй роботі використовує велику різноманітність інноваційних технологій. Звідси можна зробити висновок, інноваційні технології в освіті є однією зі складових освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У працях видатних українських науковців, таких як І. Бех, І. Зязюн, В. Кременя, Л. Онишук представлено сучасне уявлення про гуманістичне та демократичне навчання, виховання та розвиток особистості на підґрунті впровадження інноваційних підходів. У дослідженнях Н. Бібік та М. Вашуленко висвітлили особливості організації інноваційного освітнього процесу в сучасній українській школі з урахуванням принципів особистісного розвитку. Також, значний внесок у використання інноваційних технологій у початковій школі зробили О. Мариновська, О. Онопрієнко, Т. Пироженко, О. Пометун, Г. Сиротенко. Вивчення та впровадження інноваційних технологій в освітній процес може сприяти підвищенню якості освіти та ефективності навчання, що відповідає вимогам сучасного освітнього середовища

Мета публікації: розкрити особливості використання інноваційних технологій на уроках в умовах Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Основу та зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна технологія, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень до традиційної системи освітньої діяльності, а саме - організації.

До прикладу проілюструємо аналіз поняття «інноваційні технології», визначеного Т. Демиденко з виділенням смислових елементів у структурі предикату: «інноваційні технології – це нововведення у педагогічних системах та процеси, що їх супроводжують, спрямовані на одержання стійких позитивних результатів, які суттєво поліпшують стан як окремих компонентів, так і систем в цілому й визначають прогресивний напрям їхнього розвитку» [1, с. 29].

I. Дичківська розглядає інноваційну технологію «як складний і багатоплановий феномен, що своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на одержання нових знань, технологій, систем» [2, с. 248].

Позитивними моментами використання інноваційних технологій в освітньому процесі є:

- нові способи і методи взаємодії педагогів і учнів, спрямовані на ефективне досягнення результату педагогічної діяльності;
- урізноманітнення дидактики уроку, що дає змогу домагатися уваги всього класу, незалежно від успішності учня;
- створення комфортного психологічного клімату в класі;
- новий контакт, коли учитель розуміє світ дитини та живе з нею в одному просторі;
- пробудження мотивації в дитини до пізнавальної діяльності;
- опанування знань предметних дисциплін через застосування інноваційних технологій в освітньому процесі;
- використання інноваційних технологій в навчальному процесі.

У роботі учителі найчастіше використовуємо елементи технології проблемного навчання, ігрові технології, ІКТ, проекти. На будь-якому сучасному уроці не можна обійтися без технології проблемного навчання або без її елементів.

Актуальність даної технології визначається розвитком високого рівня мотивації до навчальної діяльності, активізації пізнавальних інтересів учнів, що стає можливим у процесі вирішення протиріч, що виникають; створення проблемних ситуацій на уроці. У перебігу подолання посильних труднощів в учнів виникає постійна потреба в оволодінні новими знаннями, новими способами дій, уміннями та навичками.

Вирішення навчальних проблем позитивно впливає на емоційну сферу учнів, створює сприятливі умови для розвитку комунікативних здібностей дітей, розвитку їхньої індивідуальності та творчого мислення. Крім того, вміння бачити проблеми, ставити запитання, висувати гіпотези, давати визначення поняттям, проводити спостереження та експерименти, робити висновки й умовиводи, працювати з текстом, доводити та захищати свої ідеї веде до досягнення таких освітніх результатів, як здатність до самостійної пізнавальної діяльності, вміння бути успішним у світі, що швидко змінюється, тощо. Створення проблемних ситуацій на уроках – це один зі способів розвитку творчого мислення молодших школярів.

Урок із використанням інформаційних технологій стає більш цікавим для учнів, покращується рівень наочності на уроці, а як результат - стає ефективнішим засвоєння знань. Звичайно, досягти цього можна й іншими методами (плакати, карти, таблиці, записи на дошці), але комп'ютерні технології, безперечно, створюють набагато вищий рівень наочності, а також заощаджують час на уроці, даючи змогу здійснити часту зміну видів діяльності.

Для отримання нової інформації та розширення кругозору учнів на уроках використовують презентації, створені відповідно до теми уроку. Використання презентацій дає змогу урізноманітнити види словникової роботи, наочно продемонструвати поділ на групи слів за різними ознаками.

У зміст уроків літературного читання включають аудіозасоби, пропонуючи записи зразкового читання невеликих за обсягом літературних творів. Це навчає виразного читання, вміння відчувати настрій, визначити характер героїв. Для розвитку інтересу до уроків учням пропонують творчі завдання, що можуть виражатися: у розгадуванні кросворду, ребуса за темою, але спочатку перед дітьми створюється проблемна ситуація.

Таким чином, складається ціла система наукового пошуку, передача досвіду вчителів і навіть цілих педагогічних колективів, це сприяє тому, що інноваційна

діяльність в освіті розширюється. Нові освітні стандарти запроваджують новий напрям оцінювальної діяльності – оцінювання особистих досягнень. Це пов'язано з реалізацією гуманістичної парадигми освіти та особистісно-орієнтованого підходу до навчання. Для суспільства стає важливим об'єктивувати особисті досягнення кожного суб'єкта освітнього процесу: учня, викладача. Запровадження оцінювання особистих досягнень забезпечує розвиток таких компонентів особистості: мотивації саморозвитку, формування позитивних орієнтирів у структурі Я-концепції, розвиток самооцінки, вольової регуляції, відповідальності. За умов грамотного застосування сучасних освітніх технологій підвищується ефективність навчання, культура уроку, формуються інтерес до предмета, а отже, освіта молодших школярів стає якісною, такою, що відповідає вимогам нових освітніх стандартів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Широке впровадження інноваційних технологій створює умови для підвищення якості навчання, пізнавальної активності та навчальної мотивації школярів. Таким чином, означені технології, дають можливість учителю спланувати свою роботу, яка спрямована на досягнення мети сучасної початкової освіти – розвиток особистості дитини, виявлення її творчих можливостей, збереження фізичного і психічного здоров'я та домогтися результатів, що сприяють розвитку пізнавальних інтересів, активності та творчих здібностей учнів.

Список використаних джерел

1. Демиденко Т. М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2004. 21 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УЧНІВ 11 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ

Андрейко Світлана Станіславівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ педагогіки та психології
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник – **Починкова Марія Миколаївна,**
д-р пед. наук, проф. ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Ключові слова: *soft skills, hard skills, комунікативні навички, критичне мислення, уроки української мови та літератури.*

Постановка проблеми. Динамічні процеси, що відбуваються в суспільстві, свідчать, що ґрунтовних знань для успішної життєреалізації недостатньо, особистість має на повну розкрити свій внутрішній потенціал, творчо підходити до розв'язання будь-яких завдань; завзято та наполегливо працювати з іншими для досягнення поставленої цілі; сміливо крокувати вперед, беручи на себе відповідальність за все, що відбувається навколо; впевнено долати труднощі, досягаючи максимальних результатів своєї діяльності [1, с. 76].

Основою для усвідомленого формування та успішного утвердження особистості є сформованість у неї *soft skills* (м'яких або гнучких навичок).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню феноменів «*hard skills*» та «*soft skills*» у професійній діяльності присвячено наукові праці Н. Длугунович,

Л. Загородньої, К. Коваль, О. Козачінер, Д. Равена, О. Семенов; Alison Doyle, Marcel M. Robles, V. Schulz та інших [2, с. 33].

Новітні теорії емоційного інтелекту та інтелектуального капіталу, розроблені П. Друкером, Д. Карузо, Дж. Майером, іншими психологами та теоретиками менеджменту наголошують на наявності у людей певних навичок та вмінь, що роблять їх успішними у житті. У 1972 р. американський професор Paul G. Whitmore у статті «What Are «Soft Skills» ввів поняття «гнучких навичок». Англomовний термін «soft skills» увійшов у науковий світовий дискурс, зокрема й в Україні, як компетентності, здобуті власним життєвим досвідом, компетентності особистості та фахівця, не пов'язані з професією.

Протилежним поняттям «soft skills» виступає «hard skills» – вузькоспеціалізовані навички для певних професій та сфер діяльності. Тому soft skills – це вміння виявляти та вирішувати проблеми загалом, це постановка цілей і вибір задач, управління часом, саморозвиток, подолання конфліктів тощо.

Soft skills складніше відстежити, продемонструвати, оцінити. Сюди відносять навички ефективно соціальної комунікації і поведінки, ініціативність і підприємливість, навички тайм-менеджменту і самоорганізації, критичне мислення і здатність до аналізу й оцінки інформації, адаптивність і гнучкість, креативність, емоційний інтелект, навички самоосвіти тощо. Зміст м'яких навичок сьогодні досить широкий і розмитий [2, с. 34].

Цінностями XXI століття є розвинений людський інтелект та креативність, винахідливість, емпатія, ентузіазм, так само, як свобода, творчість, чесність, добробут та гуманність. Тому тренування у дітей м'яких або гнучких навичок стає обов'язковою частиною освіти всіх її рівнів.

Мета публікації – проаналізувати особливості формування soft skills на уроках української мови та літератури в 11 класі.

Виклад основного матеріалу. Сучасним школярам та випускникам шкіл для досягнення успіху в житті потрібні комунікабельність, уміння працювати в команді, креативність. Можна розділити їхні soft skills на дві групи: комунікативні навички та критичне мислення. Перший набір навичок охоплює: розвинене усне і письмове мовлення, уміння слухати, здатність домовлятися тощо. Також до комунікативних компетенцій належать спроможність переконувати людей, вести перемовини, сприймати невербальні сигнали від співрозмовників. Окрему групу комунікативних навичок формують ораторське мистецтво та красномовність під час публічних виступів.

Критичне мислення дозволяє людям вирішувати певні завдання, виявляючи логічність, рефлексію. Воно базується на аналізі, розгляді причинно-наслідкових зв'язків. Це мислення тісно пов'язане з умінням комунікувати, оскільки часто передбачає колегіальність та роботу в групі для прийняття рішень.

Розуміння soft skills у педагогіці та менеджменті передбачає формування в особистості лідерських навичок, самоорганізації та емоційного інтелекту. завдання вчителя показати дітям, як вирішувати розбіжності без конфліктів та виходити з них, як делегувати повноваження. Одночасно розвивається самодисципліна, закладаються засади самоконтролю, даються знання з тайм-менеджменту, формується навичка навчання протягом усього життя.

У Новій українській школі використовується поняття наскрізних навичок, що є дотичним до soft skills. До їх переліку входять критичне і творче мислення, розвиток дитячого емоційного інтелекту, організованість, рефлексія, вдумливе читання, уміння співпрацювати. Тобто діти вивчають не лише матеріали певних дисциплін, як мова чи література, а також навчаються використовувати свої знання для вирішення проблем в життєвих ситуаціях. У старшій школі, зокрема в 11 класі, це стає особливо значущим, бо діти мають незабаром обирати професію та заклад вищої освіти, вступати до дорослого життя.

На уроках української мови в учнів 11-х класів не лише формується вільне володіння державною мовою, а й інформаційно-комунікаційна, культурна та громадська, соціальна

компетентності. Всі вони тісно пов'язані з soft skills учнів та вимагають відповідних педагогічних методів та прийомів.

Практичний розвиток soft skills в учнів 11 класу на уроці української мови можна розглянути на прикладі декількох тем. У розділі «Лексична норма» вивчаються лексичні помилки. Можна дати завдання учням дослідити в Інтернеті статті з науково-популярних сайтів («Локальна історія», «Довколаботаніка») та скласти словники запозичень з інших мов. Окремо учнів мають відмітити стилістичні помилки на сайтах новин. Це допоможе їм розвивати свої інформаційні здатності, отримувати знання з природних, точних наук (наскрізне навчання), критично осмислювати прочитане.

Також для розвитку soft skills старшокласникам можна запропонувати написання твору на тему «Важливість правильного слововживання». Публічне читання творів, загальна дискусія та пошук, виправлення помилок допоможуть виробити повагу до чужих думок (ціннісний компонент), керувати почуттями відповідно до обставин (емоційна складова), створювати мотивацію, заохочувати ініціативність, активність а комунікабельність (вплив на поведінку).

У перебігу формування soft skills на уроках літератури, так само як і мови, важливо давати здобувачам освіти можливість промовляти свої думки без критики з боку вчителя. Особливо в галузі художньої творчості та мистецтва, де немає чітких правил, і не може бути неправильної думки. Оцінюванню підлягають не ідеї підлітків, а швидше їх старанність. Акцент робиться на особистих навичках молодого людини, як вміння досліджувати, ставити цілі, творити та робити висновки.

Під час ознайомлення з літературними течіями, зокрема авангард чи футуризм, навчаємо порівнювати з тими ж напрямками в живописі, архітектурі тощо. У старшокласників формується загальна картина еволюції культури, її поступального розвитку та значення творчого самовираження людини. У процесі вивчення творчості Павла Тичини, Ліни Костенко пропонуємо школярам гру в «Літературне кафе»: вони мають уявити себе поетом та презентувати власне бачення поезії серед інших колег. Їм доведеться розкривати поняття ліричного «Я», символізму, імпресіонізму. Завдання ускладнюється тим, що вони, як уявні поети, повинні рекламувати себе перед видавцями та створювати стратегію розвитку власного бренду. Для цього вони можуть скласти стратегії просування власної творчості чи створити live-stream.

Під час вивчення великих за обсягом творів («Тигролови» Івана Багряного, «Зачарована Десна» Олександра Довженка) можна запропонувати учням створити кіносценарії до певних фрагментів книги та розробку образів головних героїв, як певних типажів для підбору акторів. На основі цього персонажі розподіляються на головних та другорядних героїв, антагоністів, драматичні та ліричні фігури. Відбувається вивчення психологічних та моральних аспектів людської особистості.

Розгляд творчості Остапа Вишні дозволяє використати постановку деяких вистав за його оповіданнями чи виконати творче завдання написати власні смішні історії. Така робота спрямована на розвиток soft skills у вигляді почуття гумору, що важливе для стресостійкості та адаптації людини до важких умов життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, схарактеризовані нами методи і прийоми навчання на уроках української мови та літератури можна розглядати як ефективний інструментарій для формування soft skills в учнів 11 класу. Планове та послідовне використання цих методів і прийомів в освітньому процесі сприяє розвитку в учнів критичного мислення, креативності, здатності до комунікації та кооперації, закладає фундамент усвідомленого формування та успішного утвердження особистості майбутнього суспільства.

Список використаних джерел

1. Жовнич О., Стахова І. Діагностика розвитку soft skills дітей молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Т. 1, № 51. С. 76–77.

2. Рекун О., Пискун О., Носовець Н. Теоретичне дослідження поняття «soft skills» учителя. *Педагогічні науки*. 2021. ВІСН. № 14-15 (170-171). С. 33–34.

ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ МЕТОДІВ У ФОРМУВАННІ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

Антощенко Яна Віталіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
спеціальності 013 Початкова освіта
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Шапочка Катерина Анатоліївна,**
канд. пед. наук, доц. МНУ імені В.О. Сухомлинського

Ключові слова: *гуманізація освіти, гуманістичні методи, компетентність, життєва компетентність, учні молодшого шкільного віку.*

Постановка проблеми. Гуманізація освіти, як і раніше, є кардинальним завданням, від вирішення якого значною мірою залежить майбутнє України. Гуманістична свідомість людей як засіб соціальної орієнтації – це те, до чого ми прагнемо. Перед учителем постає важливе завдання, що полягає у вихованні освічених особистостей, здатних визначати й аналізувати освітні проблеми, які виникають, знаходити оптимальні способи їх розв'язання.

Використання гуманістичних методів в процесі формування життєвих компетентностей стає головним пріоритетом для учнів початкових класів, для них важливим є не лише оволодіння академічними знаннями, уміннями та навичками, а й розвиток життєвого досвіду, можливості стати активнішими, самостійнішими, пристосованішими до реального повсякденного життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Увага науковців спрямована на дослідження сутності та змісту компетентнісного підходу, а також розроблення методів та інструментів для формування та розвитку життєвої компетентності учнів. Серед дослідників, що присвятили свої дослідження цій темі, відзначаємо В. Адольфа, Ю. Варданяна, Б.Гершунського, С. Гончаренка, Ю. Кулюткіна, А. Маркову, Л. Мітіну, Н. Лобанову, Н.Остапчук, О. Пометун, О. Савченко, Г. Сухобську та інших. Також, вивчення життєвої компетентності проводили такі вчені, як І. Єрмаков, Л. Мітіна, Д. Пузікова та інші.

Мета публікації: розкрити проблему формування основ життєвої компетентності молодших школярів у процесі використання гуманістичних методів.

Виклад основного матеріалу. Гуманізація сучасної освіти націлена на: посилення тих положень вітчизняної та зарубіжної педагогіки, які орієнтують педагогів на формування в дитини самостійності та критичного мислення; установлення таких стосунків між учнем та учителем.

Сучасний етап розвитку освіти можна справедливо охарактеризувати як перехідний. Радикальні трансформації в психології, розширення й поглиблення особистісно-орієнтованих і розвивальних парадигм психології, безперечно, впливають на розвиток педагогічних теорій і створюють підґрунтя для цілком нової педагогічної практики, що виростає на іншій культурі освіти, що базується на внутрішній свободі, творчості та гуманізмові взаємовідносин учителя і учня.

Компетентнісний підхід безпосередньо пов'язаний з ідеєю всебічної підготовки та виховання дитини, особистості та члена колективу і соціуму, тобто він є гуманітарним у своїй основі. У гуманістичній спрямованості світогляду в компетентнісному підході

узагальнена система поглядів, переконань, ідеалів будується навколо одного центру – людини.

Неодмінна умова гуманістичного підходу в освіті, що своєю чергою є головним і для компетентнісного підходу, повага до особистості учня, його гідності, прийняття його особистісних цілей, запитів, інтересів, створення умов для його самовизначення, самореалізації, саморуку та розвитку.

Гуманістичні методи, зокрема індивідуалізоване навчання, групова дискусія та партнерська взаємодія, сприяють розвитку учнівської автономності та відповідальності. Школярі отримують можливість самостійно обирати методи та шляхи навчання, що сприяє їхньому особистісному зростанню та формуванню навичок самокерованого навчання.

М. Савченко стверджує, що індивідуальний підхід до життєвої компетентності особистості не обмежується простою адаптацією до соціального середовища [2]. Відповідно, життєва компетентність особистості є складним явищем, що включає соціальні норми та вимоги, механізми психофізіологічної саморегуляції, а також можливості освоєння та активного використання життєвого досвіду. Саме тому одним із завдань суспільства, зокрема закладу загальної середньої освіти, є забезпечення процесу формування життєвої компетентності учнів та їх підготовка до активної та творчої життєдіяльності.

Гуманістичні методи навчання сприяють розвитку емоційного інтелекту учнів та формуванню їхніх соціальних навичок. Робота в групах, взаємодія з вчителями на основі поваги та відкритості, сприяє виробленню емпатії, толерантності та співпраці.

Використання гуманістичних методів, зокрема проектна діяльність, рольові ігри та дебати, сприяє стимулюванню творчого та критичного мислення учнів. Вони навчаються генерувати ідеї, аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення, що є ключовими навичками у сучасному світі.

Життєва компетентність включає в себе різноманітні аспекти особистості: знання, вміння, навички, методи діяльності, розвинені можливості сприймання, розуміння та творчого використання матеріальних та духовних цінностей суспільства.

Одним із ключових завдань освітньої діяльності, спрямованої на формування основ життєвої компетентності дитини, є навчання вихованців жити у змінному, швидкоплинному світі, адаптуватися до змін та розвивати в собі смак свободи, самоактивності, власної творчості, а також розвивати базис особистісної культури та навчати бути частиною спільноти. Це повинно здійснюватися не лише позаурочно, а й у процесі засвоєння навчального матеріалу під час уроків, за умови, що навчальний процес ґрунтується на постійній, активній взаємодії учнів та умовах спільного та взаємного навчання. Шляхом моделювання життєвих ситуацій, включаючи учнів у рольові ігри, спільне розв'язання проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, створюється сприятливе середовище для формування навичок та вмінь співробітництва, взаємодії, а також розвитку цінностей. У процесі взаємодії учнів формуються такі складники соціальної компетентності: комунікативний, морально-ціннісний, емоційний та соціально-когнітивний.

Важливим аспектом нашого дослідження є визначення структурних компонентів життєвої компетентності. Наприклад, Л. Сохань визначає таку структуру життєвої компетентності:

1. Знання.

2. Уміння та навички. Тут теоретичні знання охоплюють наукову базу, включаючи знання про світ, закони життя, а також самопізнання. Разом з цим, життєва мудрість, яка об'єднується з нормами поведінки, включає практичні навички та вміння.

3. Життєтворчі здібності, які включають аналітичні, поведінкові та прогностичні аспекти.

4. Життєвий досвід, що складається з усвідомленого та неусвідомленого індивідуального досвіду, а також здатності до творчого використання та наслідування досвіду інших осіб.

5. Життєві досягнення, що охоплюють особисте щастя, соціальний статус та самореалізацію [1].

Фізичний, когнітивний, мовленнєвий, психологічний, соціальний, сенсорний та інтелектуальний розвиток спрямовані на формування основних аспектів життєвої компетентності учнів початкової школи, зокрема досвід, знання, уміння, навички, почуття та творчість. Кожен з різновидів розвитку взаємопов'язаний з іншим і має вплив на формування кожного аспекту окремо. Успіхи чи невдачі в одному з компонентів розвитку неодмінно впливають на зміст та характер реалізації інших. Таким чином, життєва компетентність є цілісним утворенням, яке є системною властивістю особистості, і відображає її здатність зберігати, оптимально розвивати себе та діяти успішно в різних сферах життя, вирішуючи складні завдання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Гуманістичний підхід у навчанні ставить людину в центр освітнього процесу, акцентуючи увагу на її особистісному розвитку та самореалізації. Використання гуманістичних методів у навчанні є ефективним інструментом для формування життєвих компетентностей учнів. Ці методи сприяють не лише засвоєнню навчального матеріалу, а й розвитку особистості, соціальних навичок та критичного мислення, що важливо для їхньої успішної адаптації в сучасному суспільстві. Використання гуманістичних методів в шкільній практиці сприяє не лише набуттю знань, а й формуванню життєвих компетентностей учнів.

Список використаних джерел

1. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / за ред. Л.В. Сохань. Київ: Богдана, 2003. 520 с
2. Савченко М. В. До проблеми формування основ життєвої компетентності у дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / гол. ред. Мартинюк М. Т. Умань, 2007. Частина 2. С. 185–191.

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Антюшко Поліна Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 3 курсу ННІ Педагогіки і
психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *гнучкі уміння, формування, розвиток, творчі здібності, здобувачі вищої освіти.*

Постановка проблеми. Для сучасного ринку праці, де робочі місця змінюються, а посади скорочуються, стало очевидним, що лише професійних навичок недостатньо для того, щоб людину утрималася на робочому місці.

Щоб отримати перевагу над конкурентами, претендентам не залишається іншого вибору, окрім як додати до своїх *hard skills*, щоб розширити свій потенціал, так звані м'які навички *soft skills*. У сучасному світі, де знання та технології стрімко розвиваються, гнучкі уміння стають ключовим фактором успіху для здобувачів вищої освіти. Проте важливо

з'ясувати, які конкретні умови сприяють формуванню та розвитку цих умінь серед студентів [1, с. 49].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування у здобувачів освіти гнучких умінь є доволі новою для вітчизняної науки, чим і пояснюється невелика кількість праць, спеціально присвячених цій тематиці. Так, К. Коваль розглядає розвиток *soft skills* у студентів як один із важливих чинників працевлаштування; С. Наход актуалізує значущість *soft skills* для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій; І. Гарбузюк визначає концептуальні засади освітніх практик, що базуються на життєвих компетентностях. Науковці вважають за потрібне розвивати ці навички безпосередньо у процесі вивчення дисциплін за рахунок командних та проектних форм роботи, а також розвитку емоційного інтелекту та навичок критичного мислення [2, с. 139].

Дослідження, проведене Гарвардським університетом, зазначає, що 80% досягнень у кар'єрі залежить від м'яких навичок і лише 20% - від твердих. Із зазначеного можна зробити висновок, що процес підготовки фахівця має бути орієнтований на реалізацію таких можливостей, які дадуть змогу відповідати сучасним вимогам ринку праці, національним і міжнародним стандартам. І ключова роль у цьому процесі має бути відведена системі освіти на різних її рівнях.

Мета публікації: проаналізувати умови формування та розвитку м'яких навичок у системі вищої освіти. Розкрити важливість гнучких умінь у житті здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. У дослівному перекладі з англійської мови поняття «м'які навички» означає навички, володіння якими не належить до професійної групи. Згідно з Оксфордським словником «м'які навички» – це особистісні якості, які дозволяють людині ефективно та гармонійно співпрацювати з іншими людьми.

М'які навички надають твердим навичкам необхідну гнучкість, щоб розвиватися та залишатися сучасними в умовах мінливого робочого середовища. *Soft skills* тісно пов'язані з пластичними, чуттєвими, здібностями, що формуються в префронтальному шарі мозку, розвиненими людиною за останні 50 000 років. Якщо тверді навички дозволяють людині бути тим, ким вона є: інженером, фізиком, філософом, то м'які навички діють у напрямку, який є досить відокремлений від ролі людини і виходять за рамки суворих вимог професії.

Формування гнучких умінь у здобувачів вищої освіти потребує комплексного підходу. Перш за все, активне використання інтерактивних методів навчання, зокрема групову роботу, кейс-стаді, дебати, дозволяє студентам розвивати спроможності до критичного мислення та проблемного підходу до навчання. Також важливо стимулювати творчість та ініціативність студентів, надаючи їм можливість працювати над нестандартними завданнями та проектами, що сприяє розвитку їхньої творчої кмітливості.

Умови формування та розвитку гнучких умінь у здобувачів вищої освіти є ключовим аспектом сучасної освітньої парадигми. Гнучкість умінь включає здатність адаптуватися до змінного середовища, швидко набувати нові знання та навички, креативно мислити та ефективно працювати у різноманітних сферах. Розглянемо деякі умови, що сприяють формуванню та розвитку гнучких умінь у студентів закладів вищої освіти:

– *інтеграція новітніх технологій у навчальний процес.* Застосування сучасних технологій, зокрема віртуальна реальність, інтерактивні вправи та онлайн-курси, допомагає студентам розвивати гнучкі уміння шляхом активної участі в навчальному процесі;

– *проблемно-орієнтоване навчання.* Використання методів навчання, спрямованих на розв'язання реальних проблем, дозволяє студентам набувати такі гнучкі навички: критичне мислення, співпраця та комунікація.

– *мультидисциплінарний підхід.* Включення елементів з різних галузей знань у навчальні програми сприяє розвитку гнучкості мислення та збагаченню когнітивного арсеналу студентів.

– *стимулювання самостійного навчання*. Створення умов для самостійної роботи, дослідження та самовдосконалення допомагає студентам розвивати гнучкі навички - саморегуляцію, вміння приймати рішення та організація часу.

– *практичний досвід та стажування*. Залучення студентів до практичних проєктів, стажування та співпраця з підприємствами дозволяє їм отримати практичний досвід та розвивати гнучкі уміння, зокрема проблемне мислення, комунікація та співпраця у реальних умовах.

– *формування гнучкої культури*. Створення сприятливого навчального середовища, де цінується інноваційність, толерантність до ризику, відкритість до нових ідей та готовність до змін, сприяє формуванню гнучкої культури серед студентів.

Використання зазначених умов комплексно сприяє формуванню та розвитку гнучких умінь у здобувачів вищої освіти, що робить їх більш конкурентоспроможними та готовими до викликів сучасного світу.

Крім того, практичне застосування отриманих знань у реальних ситуаціях, через практику, стажування та участь у проєктах, допомагає студентам закріплювати вивчений матеріал та розвивати навички роботи в реальних умовах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Завдяки розглянутим аспектам, слід визнати, що формування гнучких навичок загалом і навичок міжособистісного спілкування зокрема має велике соціальне значення, адже враховує сучасні вимоги до професіоналів, які висуває до них мінливий світ, де професійні компетентності вже не є гарантією успіху, якщо вони не супроводжуються особистими навичками.

Отже, у відповідь на соціальні вимоги сьогодення і завтрашнього дня навчальні заклади не можуть розглядатися як місце, куди студенти та викладачі приходять для «чистого» теоретизування про знання тих чи інших дисциплін. Радше університети мають прагнути перетворити себе на освітній простір, у якому можна вчитися жити.

Розвиток гнучких навичок у здобувачів вищої освіти забезпечує позитивну професійну підготовку самим студентам, які навчаються (унаслідок підвищення професійної адаптивності, соціального й особистісного благополуччя), розвиток конкурентоспроможностей вищих навчальних закладів (унаслідок реалізації конкурентоспроможних освітніх програм) та суспільству в цілому (у якому живуть добре підготовлені до праці й життя громадяни і працюють професіонали у сфері освіти).

Вважаємо, що сформованість soft skills у майбутніх здобувачів освіти - це безпрограшна інвестиція в майбутнє, яка принесе відчутні результати і від якої не буде втрат. Ось чому важливо зробити акцент на модернізації вищої освіти, зацікавленої у всебічному розвитку у студентів гнучких і міжособистісних навичок.

Список використаних джерел

1. Гарага А. В. Формування soft skills студентів університету – перспективний напрямок підвищення якості вищої освіти. *Економічний вісник університету. Збірник наукових праць учених та аспірантів*. 2020. Випуск 47. С. 46–52.

2. Гарбузюк І. В. Conceptual and categorical analysis of adolescent education based on the development of life skills. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна. 2019. С. 49–54.

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Апостолова Ірина Григорівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
спеціальності 013 Початкова освіта
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Шапочка Катерина Анатоліївна,**
канд. пед. наук, доц. МНУ імені В.О. Сухомлинського

Ключові слова: *молодші школярі, навчання, особистісно-орієнтований підхід.*

Постановка проблеми. У системі особистісно-орієнтованої освіти підростаючого покоління важлива роль відводиться педагогу, «якому необхідно відійти від освітньо-дисциплінарної моделі і переорієнтувати педагогічний процес на головне – особистість» (О.Я.Савченко). Орієнтація на особистість вимагає досконалого знання вчителем особистості кожного учня, однак, умови війни, дистанційного навчання дітей ускладнюють цей процес.

Для реалізації особистісно-орієнтованого виховання необхідно організувати освітньо-виховний процес таким чином, щоб центром виховання стала б особистість дитини, її самобутність і самоцінність. На переконання І. Якиманської, саме визнання учня головною дієвою фігурою всього освітнього процесу і є особистісно-орієнтованим навчанням і вихованням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концептуальні основи особистісно-орієнтованого підходу в галузі освіти розглядалися в роботах таких науковців: К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, І. Бех, В. Біруля, М. Боришевський, А. Ковальова, В. Крижанівська, О. Леонтьєв, М. Опольська, О. Пархоменко, С. Рубінштейн, О. Савченко, А. Хоменко, І. Якиманська.

Особистісно-орієнтований підхід у вихованні передбачає ставлення вихователя до вихованця як до особистості, допомогу вихованцеві у самоусвідомленні себе особистістю, у виявленні, розкритті його можливостей, становленні самосвідомості, самореалізації і самоствердженні. Саме цей підхід висуває у центр виховної системи особистість, зосереджуючи увагу на необхідності створення комфортних, безконфліктних і безпечних умов для її розвитку, реалізації природних потенціалів. «Особистісно-орієнтоване виховання – це утвердження людини як найвищої цінності, навколо якої ґрунтуються всі інші суспільні пріоритети», – вважає І. Бех.

Вивчаючи науковий доробок вітчизняних вчених (І. Бех, І. Якиманська, Н. Кічук) ми переконуємося, що особистісний підхід потребує від вихователя: постійного вивчення та знання індивідуальних особливостей особистості, зокрема, темпераменту, рис характеру, поглядів, звичок своїх вихованців; діагностики та коректування рівня сформованості особистісних якостей таких, як світогляд, мотивація, інтереси, спрямованість особистості, життєві плани; заохочення кожного вихованця до посильної діяльності з постійно зростаючими вимогами до нього, що надасть особистості йти вперед випереджувальними темпами; виявлення та подолання причин, що не дають можливості вихованцю досягти мети особистісного розвитку; оперативну зміну обраної особистісної технології на іншу тактику виховання, якщо вона не дає бажаних результатів; максимально спиратись на власну активність особистості; самоменеджменту, при чому в разі необхідності допомогти зорієнтуватися вихованцю у меті, методах, формах та напрямках самовиховання та самовдосконалення.

Мета публікації – дослідити особливості підготовки дітей до навчання в системі особистісно-орієнтованого підходу.

Виклад основного матеріалу. Особистісно-орієнтований підхід – це підхід до навчання та виховання, що акцентує увагу на індивідуальних потребах, інтересах, талантах та можливостях кожної дитини. Основна ідея полягає в тому, щоб адаптувати процес навчання до унікальних характеристик кожного учня, забезпечити йому оптимальні умови для розвитку та самореалізації.

Основні принципи особистісно-орієнтованого підходу включають:

Індивідуалізація. Спрямованість на індивідуальні потреби, здібності та інтереси кожної дитини.

Активна участь учня. Залучення кожного учня до освітнього процесу, сприяння його саморозвитку та самовизначенню.

Формування позитивного ставлення до навчання. Створення таких умов, щоб дитина відчувала задоволення від процесу навчання та бажання досягати успіху.

Розвиток критичного мислення та творчих здібностей. Сприяння розвитку аналітичних, креативних та проблемних навичок.

Співпраця з батьками та оточенням. Взаємодія з батьками, вчителями та іншими особами, які беруть участь у вихованні та навчанні дитини з метою забезпечення сприятливого середовища для розвитку.

Оцінка здібностей та прогресу. Використання різноманітних методів оцінювання, які враховують індивідуальність кожного учня та його прогрес.

В цілому, особистісно-орієнтований підхід спрямований на створення умов для глибокого та комплексного розвитку кожної дитини, враховуючи її унікальність та потенціал.

Підготовка дітей до навчання в системі особистісно-орієнтованого підходу є важливою складовою їхнього розвитку. Особистісно-орієнтований підхід зосереджений на індивідуальних потребах та інтересах кожної дитини, сприяє їхньому самовизначенню, розвитку критичного мислення та самореалізації. Схарактеризуємо деякі ідеї щодо підготовки дітей до навчання в системі особистісно-орієнтованого навчання:

Розвиток самосвідомості учнів. Допоможіть дитині розуміти свої інтереси, сильні сторони, потреби та цілі. Спонукайте їх роздумувати про те, хто вони є і ким хочуть стати.

Сприяння самостійності учнів. Вчіть дітей вирішувати проблеми самостійно, розвивати самоконтроль і відповідальність за свої дії.

Стимулювання індивідуального розвитку. Надайте можливості для вивчення різноманітних предметів та діяльностей, дозволяючи дітям обирати те, що їх цікавить.

Підтримка розвитку критичного мислення. Вчіть дітей аналізувати інформацію, висувати гіпотези та робити висновки на основі власного досвіду.

Створення сприятливого середовища. Створюйте клімат відкритості та поваги, де діти відчують себе комфортно для вираження своїх думок і ідей.

Співпраця і комунікація. Розвивайте навички співпраці та спілкування, стимулюючи дітей до обміну ідеями та думками з однолітками.

Підтримання розвитку творчості. Надайте можливості для самовираження через мистецтво, музику, літературу та інші творчі види діяльності. Розвивайте навички співробітництва, допомагайте дітям розуміти важливість таці зв'язків з іншими.

Підтримка розвитку самооцінки. Важливо, щоб діти розуміли свої сильні та слабкі сторони і були готові приймати виклики для розвитку.

Партнерство. Залученість батьків в освітній процес важливе для успіху дитини, тому необхідно створити механізми співпраці з батьками.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зазначені нами принципи та ідеї щодо підготовки дітей до навчання в системі особистісно-орієнтованого навчання допоможуть створити ефективну підготовку дітей до навчання в системі особистісно-орієнтованого підходу, дозволяючи їм розкрити свій потенціал та досягти успіху.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. К., 1998.

2. Бех І.Д. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. *Виховання особистості*: навчально-методичний посібник: У 2 кн. Кн. 2. К.: Либідь, 2003. 344с

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ STEM НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Бабак Катерина Григорівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Ігнатенко Олександр Володимирович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, елементи STEM, уроки інформатики, початкова школа.*

У сучасному світі виникає актуальна проблематика впровадження та ефективного застосування STEM (наука, техніка, інженерія, математика) технологій в освітньому процесі. Однією з ключових цілей дослідження є детальний аналіз можливостей та вивчення результативності інтеграції STEM-аспектів на уроках інформатики в початкових класах. Ця проблема стає об'єктом наукового дослідження з метою визначення ефективних стратегій і підходів до впровадження в освіту для молодших школярів.

STEM-освіта – це програма навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування та вимагає розуміння наукових понять, формування технічно складних навичок із застосуванням знань у галузі інженерії, технології та математики. [1].

Проблема наукового дослідження полягає в необхідності ефективної реалізації педагогічних стратегій для формування соціокультурних та міжособистісних компетентностей, визначених як "soft skills," серед учнів початкової школи у рамках впровадження ключових елементів STEM на уроках інформатики. Перехід до STEM-освіти на відомостях інформатики передбачає не тільки накопичення технічних знань, але й систематичний розвиток психосоціальних навичок, які вважаються суттєвими для успішної соціальної та професійної адаптації у сучасному суспільстві [3].

Soft skills і hard skills є обов'язковими для розвитку в учнів під час впровадження елементів STEM на уроках інформатики в початковій школі. Серед soft skills важливі елементи взаємодії, комунікації та співпраці, які допомагають учням ефективно працювати в групах під час вирішення завдань STEM. Hard skills, такі як програмування та робототехніка, розвивають критичне мислення та аналітичні навички, що сприяють формуванню основ STEM-освіти. Крім того, робота з технологіями вимагає від учнів навичок розв'язання проблем, креативності та адаптивності, що також є важливими складовими soft skills.

Поточні питання, що стосуються розвитку STEM-освіти та методичних аспектів її впровадження, аналізують науково-педагогічні дослідники, такі як Барна О., Бирка М., Василяшко І., Воронкін О., Глоба Л., Гончарова Н., Горбенко С., Іванов С., Каменєва І., Кузьменко О., Лозова О., Патрикєєва О., Поліхун Н., Сліпучіна І., Стрижак О., Чернецький І., Черноморець В. та інші.

Теоретичний аналіз літературних джерел свідчить, що в Україні наразі розпочато численні ініціативи, спрямовані на поширення STEM-освіти. Однак практичні аспекти впровадження та розвитку STEM-освіти у шкільних та позашкільних навчальних закладах вимагають подальших досліджень та наукових розробок.

Метою публікацій є надання пропозицій формування Soft Skills серед учнів початкової школи у контексті впровадження елементів STEM на уроках інформатики.

Ми прагнемо розглянути попередні дослідження та публікації, спрямовані на вивчення взаємодії між STEM-освітою та розвитком соціальних та міжособистісних компетентностей учнів початкових класів.

Наша робота спрямована на розкриття теоретичного каркасу, який дозволить з'ясувати ключові аспекти формування Soft Skills у процесі вивчення інформатики в початковій школі з використанням STEM-підходів. Ми плануємо визначити ефективні стратегії та методи, які дозволять не лише накопичувати технічні знання, але й систематично розвивати психосоціальні навички, важливі для успішної соціальної та професійної адаптації учнів у сучасному суспільстві.

Важливою складовою підготовки до впровадження STEM-технологій є підготовка вчителя початкової школи до такої діяльності. Зокрема дослідники відзначають необхідність володіння поняттям інформаційної системи, її різновидів та складових [4].

Впровадження елементів STEM-технологій на уроках інформатики у початковій школі має великий потенціал для зміцнення навчального процесу та розвитку учнівських компетенцій. Передусім, це передбачає інтеграцію STEM в програму інформатики. Це означає не просто внесення окремих елементів, але адаптацію курсу, щоб включити завдання та проекти, спрямовані на розвиток навичок науки, техніки, інженерії та математики учнів.

Основна мета цього підходу - розвивати технічні навички та критичне мислення учнів. Це досягається через проведення практичних лабораторних робіт та творчих проектів, де учні можуть застосовувати свої знання на практиці, вирішуючи реальні завдання. Такий підхід допомагає перейти від теоретичного навчання до практичного застосування знань, що важливо для повного розуміння предмету.

Суттєвим аспектом є створення учбових ситуацій, що стимулюють інтерес до науки та техніки. Використання цікавих STEM-завдань дозволяє не лише залучити увагу учнів, але і сприяє активному вивченню предмету. Такий підхід підсилює мотивацію учнів і створює стимул для вивчення.

Крім того, важливим є залучення позашкільних ресурсів та партнерів. Співпраця з науковими центрами, компаніями та експертами у галузі STEM дозволяє розширити можливості освіти. Учні можуть брати участь у заходах, відвідувати лекції, інтерактивні заходи та отримувати практичний досвід від професіоналів.

Загалом, впровадження STEM-технологій на уроках інформатики в початковій школі не лише збагачує навчальний досвід учнів, але і активно сприяє їхньому глибшому розумінню інформатики, розвитку технічних вмінь та готовності до викликів інформаційного суспільства.

Формула нової української школи включає дев'ять ключових складових, які також впроваджені у цільові орієнтири STEM-підходу в освіті. Важливо відзначити, що в основі STEM-навчання лежить розв'язання учнями складних питань чи реальних проблем, які можна розглядати лише в контексті кількох предметів. Це вимагає покращення якості та ефективності навчання природничо-наукових предметів (формальна освіта). З іншого боку, STEM-освіта виходить за межі навчального закладу, оскільки включає у себе встановлення та розвиток партнерських зв'язків між учнями, вчителями, дослідниками, новаторами, фахівцями з виробництва та іншими зацікавленими сторонами (неформальна освіта).

Під час виконання проектної STEM-діяльності учні розвивають ряд важливих умінь:

- Визначення актуальних проблем сучасності та їх аналіз.
- Виокремлення та формулювання актуальних проблем.
- Висування гіпотез щодо розв'язання обраної проблеми.
- Визначення мети та завдань дослідження.
- Формулювання задач для розв'язання обраної проблеми.
- Планування діяльності та визначення пріоритетів цілей.

- Проведення інформаційного пошуку, відбір та аналіз даних в рамках обраної проблематики.
- Використання ефективних методів дослідження та новітніх технологій фіксації та обробки даних (цифрових).
- Планування та здійснення теоретичного й експериментального дослідження.
- Моделювання та прогнозування рішень.
- Знаходження нових конструктивних рішень та винахідницьких ідей.
- Представлення результатів дослідження у будь-якій формі.

Самоаналіз та рефлексія, що включає аналіз успішності та результативності розв'язання проблеми в межах STEM-проєкту та особистої діяльності. [3. С. 61].

Мережа STEM-центрів/лабораторій є важливою складовою організаційно-методичної роботи, спрямованої на розвиток напрямів STEM в освіті в Україні.

STEM-центр представляє собою проєктну лабораторію, де студенти та учні можуть проводити дослідження з використанням сучасного обладнання, включаючи цифрове.

STEM-лабораторії є спеціалізованими лабораторіями, які роблять сучасне обладнання та інноваційні програми більш доступними для дітей, які зацікавлені в науково-дослідницькій діяльності [2].

У висновках дослідження можна виділити кілька важливих аспектів. По-перше, інтеграція елементів STEM у навчальний процес показала свою успішність у формуванні м'яких навичок серед учнів початкової школи. Використання STEM сприяє одночасному розвитку технічних вмінь та соціальних навичок.

Другий ключовий висновок стосується ролі вчителя. Дослідження виявило, що успіх цього підходу значно залежить від підготовки та активності педагогічного персоналу. Вчителі не лише передають знання, але й виступають фасилітаторами у розвитку м'яких навичок учнів.

Третій аспект стосується необхідності постійного вдосконалення. Рекомендації включають в себе постійний аналіз результатів та адаптацію методів викладання відповідно до змін у сучасному освітньому середовищі.

Висновки підкреслюють важливість подальших досліджень у цій області. Додаткові наукові вивчення можуть сприяти розвитку оптимальних стратегій та методів впровадження STEM та формування Soft Skills на уроках інформатики. Загалом, висновки дослідження надають практичний огляд ефективних шляхів покращення STEM-освіти та формування Soft Skills в початковій школі, а також вказують на необхідність постійного вдосконалення та проведення подальших наукових досліджень у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Балик Н.Р., Шмигер Г.П. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2017. – Випуск 2(12). – С. 26-30.
2. Гнезділова, В. І. (2021). Інноваційні технології у STEM-освіті: навчальний посібник для студентів спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями); спеціалізації «014.05 Середня освіта (біологія та здоров'я людини)», ступінь вищої освіти: другий (магістерський). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.
3. Поліхун, Н. І., Постова, К. Г., Сліпухіна, І. А., Онопченко, Г. В., & Онопченко, О. В. (2019). STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України.
4. Ігнатенко О. В. Будова та основні складові інформаційних систем.: навчально-методичний посібник. Суми, видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2022. – 100 с. ISBN 978-966-473-311-0

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК СУЧАСНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бадуненко Валентина Сергіївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 2 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**
д-р філософії, ст. викл. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, освітній процес, віртуальні екскурсії, віртуальний тур, 3D-подорожі.*

Постановка проблеми. Віртуальна екскурсія як форма освітньої діяльності є однією з ефективних форм використання інноваційних технологій у навчанні, що розвиває. Вона дає можливість відвідувати найвідоміші музеї України та світу як на уроках, так і в позаурочний час. Віртуальні екскурсії справляють на учнів сильне емоційне враження, що позитивно позначається на підвищенні мотивації до вивчення шкільного предмету. Саме віртуальні екскурсії дають можливість полісенсорного сприйняття навколишнього світу, завдяки цьому учні початкової школи пізнають об'єкти та явища комплексно і всебічно, якщо немає можливості здійснити реальну подорож. Віртуальні екскурсії роблять освітній процес динамічним, цікавим та насиченим, стимулює в молодших школярів ініціативність, цікавість та самостійність, адже початкова школа – це осередок формування дитячої особистості.

Віртуальні екскурсії роблять освітній процес цікавішим та якісно ефективнішим. Навчання є основним видом діяльності, особливо в молодших класах, але діти цієї вікової групи все ще потребують «чудес» і «казок». І перегляд фото- та відеоматеріалів пам'яток та експонатів, за умови грамотної організації та презентації вчителем, є ефективним способом навчання та розвитку учнів початкових класів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Віртуальну екскурсію як один із сучасних методів навчання охарактеризовано у працях Є. Александрової, Н. Білоусової, Є. Голанта, В. Голубкова, Т. Гордієнко, Ю. Кулінки, П. Підкасистого, І. Підласого, Л. Середи та інших.

Особливості створення та проведення віртуальних екскурсій за допомогою використання сервісів Google досліджувала у своїх працях О. Подліняєва. На думку вченої, потреба у використанні дистанційної системи навчання, а відповідно і віртуальних методів навчання, зумовлена насамперед процесами глобалізації та інформатизації сучасного суспільства. Саме тому віртуальні методи навчання, зокрема віртуальні екскурсії, є надзвичайно актуальними на всіх етапах освітнього процесу [3].

Мета публікації: обґрунтувати використання віртуальних екскурсій як сучасної форми організації освітнього процесу молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Віртуальні екскурсії – досить нова інноваційна форма у методичному плані навчання молодших школярів. Екскурсія у педагогічній літературі розглядається як специфічне освітнє заняття, перенесене відповідно до мети уроку у музей, на виставку тощо. На підставі зазначеного трактування віртуальну екскурсію можна визначити як організаційну форму навчання, метою якої є віртуальне відображення того, що існує в реальності, створює умови для самостійного спостереження, отримання нових знань тощо [2].

Віртуальна екскурсія – одна із найефективніших форм представлення інформації, вона забезпечує є відчуття присутності. Зазначена форма є мультимедійною панорамою, куди можна помістити відео, текст, графіку, посилання, їй властива інтерактивність. Під

час демонстрування можна певний об'єкт приблизити або віддалити, розглянути його з різних ракурсів, побачити окремі деталі, озирнутися на всі боки, можна наблизитися до певної точки або піти від неї. За допомогою активних зон, можна переміститися від однієї панорами до іншої, наприклад, прогулятися певними вулицями чи приміщеннями. Усе це можна зробити зручному темпі та в порядку, потрібному для конкретного глядача. До прикладу, можна обійти та оглянути музей ззовні, або весь музей зсередини, або відправитися подорожувати на екзотичний острів, не покидаючи навчального приміщення чи власного дому.

Із освітніми цілями можна використовувати віртуальні подорожі в інші країни та міста, що вивчаються на уроках, можна відвідати експозиції навчального та наукового змісту, музеї вчених, винаходів, ботанічні сади, парки, підприємства, де можна ілюструвати теоретичні знання. Згідно зазначеного контексту віртуальна екскурсія буде суттєво різнитися від звичайної тим, що буде організована та проведена в умовах освітнього закладу. Нині є дуже багато готових екскурсій і турів у Інтернеті, їх кількість постійно зростає. Також учитель може самостійно створити віртуально екскурсію за допомогою спеціального програмного забезпечення.

Віртуальні екскурсії можуть застосовуватися фрагментарно на уроках, а можна зробити серію уроків, об'єднаних певною тематикою. До прикладу, молодшим школярам буде цікавіше відвідати музей Тараса Шевченка, що супроводжується цікавою розповіддю вчителя чи ведучого, ніж прочитати у підручнику про життя та творчість письменника. Саме віртуальна екскурсія дає можливість зануритися у вивчення нової теми, але багато аспектів залежить від умінь вчителя використовувати зазначену форму роботи на уроках.

Загалом, створення віртуальних екскурсій – трудомісткий процес, але в Інтернеті є безліч пізнавальних для учителів початкових класів ресурсів, якими можна користуватися для підготовки та проведення віртуальних екскурсій. Широкого поширення набуває проєкт «Google Arts&Culture», цей ресурс представляє матеріали за такими напрямками: дива світу, історія та мистецтво [1].

Ще одним корисним сайтом для вчителів початкових класів є «Каталог музеїв», де представлено широкий перелік музеїв з усього світу, а також містить коротку інформацію про кожен із них.

Найбільші світові музеї (Лувр, Ермітаж) здавна проводять віртуальні екскурсії. Більшість міст пропонують відвідувачам Інтернету віртуально прогулятися площами та вулицями. Таку можливість використовують також і великі підприємства, щоб продемонструвати свою діяльність.

Віртуальні екскурсії як форма організації освітнього процесу цікаві та ефективні у початкових класах, але їх можна використовувати за наявності комп'ютера та Інтернету. На допомогу вчителю за відсутності підключення до Інтернету, можна застосовувати мультимедійні та інтерактивні екскурсії розроблені безпосередньо вчителем або учнями під його керівництвом. Зазначені екскурсії також можна віднести до віртуальних, але для їх проведення не потрібен Інтернет, достатньо лише мультимедійного проєктора та комп'ютера в кабінеті вчителя [3].

Дуже ефективними для освітніх цілей під час навчання молодших школярів є віртуальний тур. Віртуальні тури – це захопливі 3D-подорожі, які дають спостерігачеві повне відчуття присутності. Це тип віртуальної екскурсії, який може забезпечити глядачеві повне відчуття присутності. На відміну від серії фотографічних презентацій, віртуальний тур дозволяє глядачеві вибирати напрям та ракурс огляду об'єкта, збільшувати або зменшувати масштаб, переміщати його вгору або вниз, наблизитися до обраної точки, а також переходити від однієї панорами до іншої через активні зони в індивідуальному темпі і в порядку, зручному для конкретного глядача. Є можливість переходити від однієї панорами до іншої. Наприклад, можна обійти свій будинок і подивитися на нього ззовні, або віртуально перенестися на екзотичний острів, не виходячи

із власної кімнати. Ніколи не можна досягти такого ефекту за допомогою звичайних фотографій [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, віртуальні екскурсії пробуджують у молодших школярів інтерес, сприяють розвитку естетичних почуттів і виховують бережливе ставлення до природи та наслідків людської праці.

Варто відзначити, що створення віртуальної екскурсії – складний процес, що потребує затрат великих творчих зусиль. Адже зазначені екскурсії є інноваційною формою організації освітньої діяльності учнів початкових класів. Вони спрямовані не тільки на здобуття певних предметних знань, а також і на формування комунікативних, пізнавальних навчальних дій, сприяють підвищенню цікавості не лише до предмета, що вивчається, а також і до культурної спадщини загалом.

Список використаних джерел:

1. Google Arts and Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/?hl=uk> (дата звернення: 07.02.2024).
2. Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 178 с.
3. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 9. Т 1. С. 94–97.
4. Подліняєва О. О. Віртуальна екскурсія у роботі вчителя. Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Вінниця, 9–10 листопада 2016. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 402–415.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГОТОВНОСТІ ДО ТОЛЕРАНТНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бенько Юлія Євгенівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Філімонова Тетяна Володимирівна,**
канд. пед. наук, ст. викл. Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *толерантне виховання, педагогічні умови, молодші школярі.*

Постановка проблеми. Толерантне виховання є різновидом гуманістичного виховання та частиною морального виховання, що ґрунтується на принципах гуманізму, альтруїзму, індивідуалізму та толерантності. Толерантність є принципом (комплексом принципів виховання) та якістю (набором якостей), сформованих внаслідок впровадження цього принципу. Набуття цих якостей проходить через рівні терпимості, поваги та розуміння.

Толерантне виховання здійснюється в реальних умовах, що забезпечують атмосферу ненасильства, безпечності, суб'єкт-суб'єктних взаємин, демократичного стилю педагогічного управління, психолого-педагогічної підтримки на основі довіри, поваги та толерантного ставлення (толерантне середовище), у процесі усвідомлення педагогом соціальної, професійної та індивідуальної цінності толерантності (толерантність педагога) [3].

Для обґрунтування педагогічних умов, котрі будуть сприяти процесу формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів, ми повинні уточнити, як ми їх розуміємо. Педагогічні умови – це структурна оболонка педагогічних моделей і технологій, завдяки яким реалізуються компоненти технології. Педагогічні умови віддзеркалюють структуру підготовки майбутніх учителів початкової освіти до толерантного виховання молодших школярів в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти і вміщують передбачені методикою підготовки компоненти методики або технології [1].

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що дослідники термін «педагогічна умова» розуміють, як деяку обставину, що сприяє формуванню та розвитку педагогічних систем, явищ, процесів, якостей особистості.

Бирко Н.М. під педагогічними умовами розуміє чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяє їх на:

а) зовнішні: позитивні відносини викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо;

б) внутрішні (індивідуальні): індивідуальні властивості студентів (стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо) [2].

О. Бражнич педагогічні умови визначає як сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети.

Отже, дослідники визначають педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань або як функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах [2; 3].

Загальною рисою всіх означень цього поняття є направленість умов на вдосконалення взаємодії учасників педагогічного процесу під час вирішенні конкретних дидактичних завдань. Таким чином, ми педагогічні умови визначаємо як сукупність факторів, які забезпечують організацію, регулювання, взаємодію об'єктів і явищ педагогічного процесу для досягнення поставленої мети.

У нашому дослідженні під педагогічними умовами формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів, ми будемо розуміти таку сукупність факторів, які будуть ефективно впливати на формування та розвиток усіх компонентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий інтерес для проведеного дослідження становлять праці В. Андрущенко, М. Андреев, В. Безкоровайна, О. Грива, Кремень, В. Лутай, В. Огнев'юк, Г. Коберник, Л. Москальова О. Савченко та ін.

Мета публікації: розкрити педагогічні умови формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Таким чином, аналіз наукових розвідок умов формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів та окремих його аспектів свідчить про те, що дослідники пов'язують їх з трьома групами чинників: *освітньо-виховне середовище, в якому здійснюється процес підготовки фахівця; наявні якості учасників процесу; зміст процесу підготовки та його організації.*

До першої групи умов ми відносимо ті, що стосуються освітньо-виховного середовища. Однією з головних умов формування толерантності у майбутніх учителів науковців вважають наявність толерантного освітнього середовища (простору), виходячи з логіки, що толерантна людина може формуватися, насамперед, у толерантному середовищі.

Завдяки наявності чіткої концепції Нової української школи, відбиттям її положень у Державному стандарті та навчальних програмах, усі ієрархічні рівні освітнього середовища просякнуті наскрізними ідеями особистісно орієнтованої, компетентної освіти. Це дає можливість виробити певні правила організації освітнього середовища на

рівні класу або школи. Причому, чим більше оточення учнів охоплене єдиними нормами, тим краще ними усвідомлюється необхідність їх дотримання. Це породжує необхідність розробки вчителем разом з учнями правил, дотримання яких створить комфортні та безпечні умови для формування учня як особистості. У межах навчальних закладів стає популярним прийняття кодексу безпечного освітнього середовища, під яким розуміють «документ закладу освіти, який повинен регулювати всі напрями діяльності закладу, пов'язані з порушенням прав дитини на безпеку, а також питання підтримки дітей і втручання в ситуації, коли може виникати загроза їхнього життя, здоров'ю або благополуччю [4, с. 54].

До другої групи умов формування готовності майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів дослідники відносять наявність певних якостей суб'єктів освітньої діяльності. Насамперед, такими якостями студентів є: мотивація діяльності студентів до оволодіння різноманітними способами «бути толерантним педагогом»; посилення уваги до мотиваційного компоненту готовності.

Наступна група умов висувається науковцями до змістової складової підготовки і використання педагогічних ресурсів навчальних дисциплін, інтеграції значущої інформації, розробка комплексної програми, толерантно-зорієнтований зміст, наповнення змісту матеріалами з розвитку толерантності та її складових, інтеграція знань, збагачення інформації відповідним змістом, оновлення навчальної інформації теорією педагогічної та психологічної толерантності. Ми поділяємо погляди дослідників щодо залежності процесу підготовки майбутніх учителів до толерантного виховання від наявності у змісті матеріалу з толерантного виховання, а також методів і прийомів його реалізації.

Ще одна група умов стосується організації освітнього процесу: використання інтерактивних технологій, діалогічних методів, поєднання теоретичних і практичних етапів навчання, оволодіння практичними і культуротворчими способами діяльності, насичення навчально-виховного процесу активними методами, спрямованими на формування уміння запобігання і розв'язання конфліктів, особистісно-орієнтований підхід, залучення потенціалу педагогічної практики і самостійної роботи, упровадження ідей педагогічної толерантності, особистісно орієнтовані технології, активні методи і прийоми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, обґрунтовані вище педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів розуміються нами як сукупність сприятливих факторів, що забезпечують ефективну реалізацію моделі формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Андрієвська В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності: дис. докт. пед. наук: 015 (Професійна освіта). Харків, 2019. 585 с.
2. Бирко Н. М. Підготовка майбутніх учителів до формування толерантності учнів початкової школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2014. 20 с.
3. Савченко О. Я. Толерантність як цінність шкільної освіти: методичний аспект. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. : Педагогічні науки.* 2014. Вип. 1. 46. С. 124–129.
4. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища / під заг. ред. Цюман Т. П. Київ, 2018. 56 с.

ГНУЧКІ НАВИЧКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Бершадська Катерина Юріївна,

студентка 11-ПО групи

Навчально-наукового інституту педагогіки і психології
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник - Пінчук Ірина Олександрівна,

д-р пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, гнучкі навички, професійна компетентність.

Постановка проблеми. Сучасні здобувачі вищої освіти стикаються з вимогами до своєї майбутньої професії, що, здебільшого стосуються фахових компетентностей.

Як показує сучасний досвід, наявності вищої освіти недостатньо для того, щоб стати затребуваним професіоналом. Незалежно від спеціальності майбутнього фахівця, важливу роль у його діяльності відіграють не лише професійні особистісні навички. Тому, в сучасному висококонкурентному середовищі зусилля, спрямовані на розвиток і вдосконалення професійних компетентностей є особливо важливими [2, с.18-19]. У цьому процесі важливу роль відіграють так звані «м'які навички» або «soft skills». Термін «м'які навички» використовується для позначення всіх компетентностей, не пов'язаних безпосередньо з конкретними завданнями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Дж. Хекман довів, що існує причинно-наслідковий зв'язок між м'якими навичками та особистим професійним успіхом у житті [3].

М'які навички – це неспеціалізовані, не пов'язані з професійною діяльністю навички, що дозволяють фахівцям успішно брати участь у робочих процесах і досягати високої продуктивності, а також є наскрізними, тобто не пов'язаними з конкретною сферою. Ці навички дозволяють людям орієнтуватися в навколишньому середовищі, співпрацювати з іншими, керувати діяльністю для досягнення цілей і доповнюють «тверді» навички [1, с.66-72].

Поняття «м'які навички» часто пов'язане зі спорідненими термінами й синонімами, зокрема «життєві навички», «наскрізні навички», «трансверсальні компетентності», «загальні компетентності», «ключові компетентності для успішного життя та функціонального суспільства», «ключові компетентності для навчання впродовж життя» та «навички 21-го століття», «професійні навички майбутнього», «навички для таланту», «навички для соціального просування», «навички для працевлаштування», «базові навички», «основні навички», «необхідні навички». Усі зазначені терміни відображають призначення м'яких навичок у житті людини та підкреслюють їхню важливість у професійному розвитку, але не існує універсального переліку м'яких навичок, який би відповідав вимогам сучасних фахівців.

Мета публікації: розглянути погляди дослідників щодо класифікування гнучких навичок для здобувачів освіти ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Традиційно до гнучких навичок відносять навички роботи з людьми та міжособистісні навички, що показують, як людина ставиться до чогось і взаємодіє з іншими, та є доповненням до hard skills, тобто суто професійних навичок. Оскільки фіксованого переліку чи класифікації гнучких навичок немає, велика кількість як вітчизняних, так і зарубіжних учених в ході аналізу різних джерел виділяють лідерські навички, навички роботи в команді, навички викладання, навички ведення переговорів, навички вирішення конфліктів, навички постановки й досягнення цілей,

управління власним часом і часом підлеглих, цілеспрямованість, презентаційні навички, навички публічних виступів, навички ефективної комунікації, стресостійкість і креативність.

Т. Полонська провела порівняльний аналіз списків гнучких навичок, представлених у Давосі. Перший список був підготовлений у 2020 році, а другий був запланований у 2025 р. Якщо раніше такі навички, як комплексне вирішення проблем, критичне мислення, креативність, управління людьми, взаємодія з іншими, емоційний інтелект, оцінка та прийняття рішень, орієнтація на надання послуг, навички ведення переговорів та когнітивна гнучкість розглядалися як бажані навички для навчання та розвитку навичок, то в Давосі до гнучких навичок віднесли аналітичне мислення та інновації, активне навчання та стратегії навчання, а також комплексне вирішення проблем, критичне мислення та аналіз, креативність, оригінальність та ініціативність. Таким чином, перелік м'яких навичок не є фіксованим ні за змістом, ні за кількістю, а перелік найбільш актуальних якостей і компетентностей, які можуть доповнити професійні вміння фахівців, постійно коригується відповідно до нових викликів сучасності.

Згідно з підходом SOAR у дослідженні А. Кумар, гнучкі навички включають такі компоненти: самосвідомість – визнання характеристик, які визначають ідентичність та ідеальне «Я»; можливості – визнання наявних можливостей, уміщуючи аналіз відповідних вимог і винагород; цілі – здатність робити реалістичний вибір та планувати діяльність на основі відповідної інформації й саморегуляції; результати – здатність переглядати плани й результати, приймати рішення й відстоювати їх, особливо в перехідні періоди [5].

Гнучкі навички характеризуються залежністю від специфіки курсу, прикладним характером і зв'язком із можливістю працевлаштування, потенціалом для набуття протягом життя, акцентом на навчання в процесі діяльності та використанні рефлексії. Гнучкі навички потрібні як у повсякденному житті, так і на робочому місці, сфера застосування їх не обмежується самою лише професійною діяльністю [4]. Комунікативні навички розглядаються як можливість встановлювати й розширювати ділові стосунки.

Міжособистісні навички сприяють ефективнішому працевлаштуванню та особистому добробуту, опануванню професійних ролей, гнучкості й впливу. Важливими серед гнучких навичок є також коучинг, емоційний інтелект, мотивація й, навіть, темперамент, комунікативні, мовні, поведінкові навички, включаючи етикет, самооцінку, повагу до інших культур, ораторські навички, управління часом, медіакомпетентність, лідерські навички, самопрезентація, позитивне ставлення до дійсності, готовність до оволодіння новими навичками, робота в команді й впевненість у собі.

Н. Степанова пропонує 10 ключових навичок, які, на думку експертів Global Education Futures, знадобляться людям у майбутньому: увага та концентрація, творче мислення, логіка, просторове мислення та уява, навички управління знаннями, самоорганізація й тайм-менеджмент, емоційний інтелект, міжкультурний інтелект, міжкультурна комунікація, здатність вчитися, відчуватися та переувчатися, критичне мислення. Загалом, гнучкі навички поділяються на кілька категорій: а) поведінкові навички (знання мови тіла, тобто невербальна компетентність, комунікативні навички, впевненість у собі); б) загальні навички (універсальні для всіх видів професійної діяльності, наприклад, дисциплінованість); в) наскрізні навички (універсальні для всіх професійних ситуацій, наприклад, стресостійкість); г) нетехнічні навички (ті, що не пов'язані з використанням технологій або програмного забезпечення.); та д) невимірювані (ті, що не можуть бути оцінені або виміряні жодним психодіагностичним інструментом). Такий поділ «гнучких» навичок на різні категорії не спрощує концептуалізацію «гнучких» явищ, а навпаки, ускладнює їх систематизацію.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, компетентнісний підхід та формування гнучких навичок (soft skills) сприяють розумінню результату, який треба отримати у процесі навчання. Гнучкі навички – це багаж, який зробить людину конкурентоспроможною у будь якій сфері.

Список використаних джерел

1. Васантакумарі С. М'які навички та їх застосування на робочому місці. *Всесвітній журнал перспективних досліджень та оглядів*. Вип. 03(02). 2019. URL: <https://doi.org/10.30574/wjarr.2019.3.2.0057>.
2. Довідник ЕСКО Європейські навички, компетенції, кваліфікації та професії.(2019). Європейський Союз. URL: <https://doi.org/10.2767/934956>.
3. Sarchielli, G. Conclusionsspeechat “Soft Skills andtheirroleinemployability – Newperspectivesinteaching, assessmen5 andcertification”, workshopinBertinoro, FC, Italy. November 2014.URL:<https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=1500455>
4. Appleby D.C. Thesoft skills collegestudentsneedtosucceednowandinthefuture. *Transferable skills forsuccessin college and the workplace. American Psychological Association*. 2017. URL: <https://www.apa.org/ed/precollege/psn/2017/09/soft-skills> .
5. Kumar A. Personal, AcademicandCareerDevelopmentinHigherEducation–SOARingtoSuccess. London&NewYork : Routledge, TaylorandFrancis. 2nd Edition. 2022. URL: <https://www.routledge.com/Personal-Social-Academic-and-Career-Development-in-Higher-Education-SOARing/Kumar/p/book/9780367648053>

SOFT SKILLS ЯК ОДИН ІЗ СКЛАДНИКІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Вариця Віра Григорівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *майбутні фахівці початкової школи, професійна підготовка, soft skills, готовність, інклюзивна освіта.*

Постановка проблеми. Повноцінне становлення сучасного суспільства не є можливим без поваги до людської різноманітності, утвердження принципів солідарності та безпеки, забезпечення захисту та повної інтеграції в суспільство всіх груп населення, а особливо людей з обмеженими можливостями. Відповідно, головною метою суспільного розвитку на сучасному етапі є створення «суспільства для всіх».

В основі такої інтеграції полягає концепція цілісного підходу, яка детермінує шлях до реалізації прав і можливостей кожної особистості і, насамперед, сприяє забезпеченню рівного доступу до якісної освіти.

Змінене освітнє середовище актуалізує пошук шляхів вирішення важливого і складного завдання – підготовки майбутніх фахівців до реалізації інклюзивної освіти, а також формування комплексу soft skills майбутніх педагогів, що дозволить їм вирішувати не тільки академічні завдання формування знань, умінь і навичок у всіх учнів, зокрема у дітей з особливими освітніми потребами, але і забезпечувати їх соціальний розвиток, адаптацію та інтеграцію у суспільство.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування soft skills набула належного висвітлення в працях значної кількості зарубіжних та українських дослідників (L. Brewer, Ю. Андреева, В. Астахова, Д. Гергерт, С. Залужна, Л. Коваль, К. Крутій, О. Пашко, О. Підсосонна, Ю. Портланд, І. Ясна та ін.). Окремі аспекти формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів набули висвітлення в працях Ю. Бойчук, С. Наход, С. Максимюк, Н. Мойсеюк, Т. П'ятакової та інших.

Мета публікації: теоретично обґрунтувати проблему формування «soft skills» як одного із компонентів готовності майбутніх фахівців до реалізації інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу. Інклюзія – це середовище, яке дозволяє кожній дитині, незалежно від її особливостей, відчувати себе повноцінним учасником освітнього процесу. Інклюзивна освіта забезпечує всім учням рівні умови навчання, дає їм змогу розвиватися та досягати успіхів у навчанні.

Трактування терміну «інклюзивна освіта» в дослідженнях А. Колупасвої розкривається крізь призму конструктивного використання педагогічних тактик, технологій, методів і способів організації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини, а також її особистісних та мотиваційних потреб [2, с.54].

Сутність такого підходу до створення освітнього середовища полягає в поєднанні двох освітніх систем (загальної та спеціальної), їх зближення, стирання меж між ними, використання ефективних методів кожної та поєднання загальної педагогіки з досягненнями спеціальної.

Перед вищою педагогічною освітою, особливо у сфері підготовки майбутніх фахівців початкової школи, постає проблема пошуку та застосування ефективних методів взаємодії суб'єктів освітнього процесу: вибір продуктивних освітніх технологій, створення парадигмальних підходів до професійної підготовки, управління педагогічним процесом.

Інклюзивна освіта потребує фахівців, здатних не лише швидко опанувати сучасні методи навчання та виховання, а й адаптувати їх до потреб освітнього середовища, створювати та впроваджувати власні розробки та на цій основі організувати освітній процес.

Не можемо не погодитися з думкою відомої шведської дослідниці, педагога Агнети Бладх про те, що вчитель повинен бути готовим «працювати з поколінням, яке ставить нові питання», а також «завойовувати авторитет і створювати нове оточення, нове знання, новий процес навчання» [5].

В умовах активного пошуку інноваційних моделей освіти формується новий образ педагога: новатора, консультанта, тьютора, порадирика, дослідника, модератора, який володіє певним комплексом soft skills, необхідним для реалізації інклюзивної освіти.

Готовність майбутнього фахівця до реалізації інклюзивної освіти визначається не лише наявністю суто професійних компетентностей, необхідних йому для роботи у закладі освіти, а й ступенем володіння soft skills, які визначають індивідуальність фахівця у професійному конкурентному середовищі.

С. Наход поняття «soft skills» потрактує як комплекс не спеціалізованих надпрофесійних гнучких компетентностей, що впливають на успішне виконання професійних обов'язків фахівців будь-якого профілю, зокрема функцій педагогів початкових класів [4, с. 227].

Комплекс soft skills є багатоцільовим та дає можливість майбутньому спеціалісту підвищити ефективність професійної діяльності та зберегти власну професійну затребуваність. У його структурі дослідниця визначає аксіологічний, прогностичний, інноваційний, соціально-комунікативний, акмеологічний компоненти [3].

Як зазначає О. Більшаковська, майбутні фахівці початкової освіти мають бути готовими працювати у нестандартних ситуаціях, здатними передбачати та прогнозувати результати своєї роботи, ефективно взаємодіяти, творчо реагувати, мислити креативно, постійно удосконалюватися та навчатися, бути інноваційно спрямованими. Від особистісного сприймання й усвідомлення майбутнім педагогом значущості soft skills залежатиме його успіх у професійно педагогічній діяльності та затребуваність у професійному конкурентному середовищі [1, с. 183].

З огляду на те, що робота вчителя в інклюзивному класі виходить за межі традиційної діяльності, характерної для педагогів закладів загальної середньої освіти, вона

тісно пов'язана з різними видами психолого-педагогічної діяльності: соціально-педагогічної, реабілітаційної, консультативної, діагностичної, психотерапевтичної, корекційної тощо. Освіта дітей з особливими освітніми потребами потребує з високим рівнем інклюзивної компетентності, якої, на нашу думку, може досягти лише людина з розвиненим комплексом soft skills.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, soft skills майбутніх фахівців початкової освіти є універсальними навичками, які допомагають професійно розвиватися і будувати успішну кар'єру, вони є ключовими для успіху в житті та опанування всіма іншими компетентностями. Сформований належним чином комплекс soft skills у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців відіграє одну з ключових ролей у формуванні готовності до реалізації інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Більшаковська О. Soft skills як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *Rocznik Polsko-Ukraiński*. 2018. С. 175-185. URL:http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/5918/14_Biljakowska_Rocznik_20.pdf (Дата звернення: 03.02.2024).
2. Колупаєва А. А. Від сегрегації до інклюзії. *Дидактичні та соціальнопсихологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*: наук.- метод. зб. Випуск 6. Київ: Науковий світ, 2011. С. 52-56.
3. Наход С.А. Значущість soft skills для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Сер. 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи; вип. 63. 2018. С. 131–136.
4. Наход С. Інклюзивна компетентність у складі soft skills майбутніх педагогів початкових класів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2020. № 1 (19). С. 225-232.
5. Bladh A., Postgraduate studies and research in the field of teacher education in the perspective of education policy. Paper presented at the ENTEP seminar, Sweden, Umea University, 2001, p. 32-36.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ПІДЛІТКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Волошановська Софія Олегівна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 2 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Величко Максим Станіславович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шейко Галина Дмитрівна**,
асистент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: психічні стани, підліток, воєнний період, стрес, депресія, тривожність, психологічна допомога.

Постановка проблеми. В останні роки у психологічній науці посилюється інтерес до проблеми психічних станів. Це пов'язано: 1) з підвищеною увагою до зміни психічних станів і поведінки людини в екстремальних та надзвичайних ситуаціях (екологічні й техногенні катастрофи, терористичні акти, бойові дії тощо), а також після ліквідації їх наслідків; 2) збільшенням навантаження у різних сферах життєдіяльності сучасних дітей (сімейній, освітній, інформаційній), що призводить до підвищення напруженості їх психічного стану; 3) негативною практикою діяльності деяких нових релігійних та духовно-орієнтованих спільнот, керівники яких почали використовувати езотеричні знання та методи духовної практики для зміни психічних станів і свідомості людей з корисними цілями.

У психічних станах відображується взаємодія суб'єкта з оточуючим середовищем. Вони зазвичай є емоційно насиченими і виникають під впливом життєвих обставин, стану здоров'я та низки інших чинників. Психічні стани виступають у якості однієї з найважливіших умов продуктивної діяльності людини у сфері пізнання, спілкування і праці. Вони впливають на перебіг психічних процесів, а якщо часто повторюються, то набувають стійкості і стають специфічними властивостями у структурі особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У психолого-педагогічній літературі проблемі дослідження окремих аспектів психічних станів присвячені праці таких вітчизняних і закордонних науковців, як К. Бернар, Л. Берковіц, В. Вілюнас, Ф. Гальтон, В. Ганзен, Г.Л.Ф. Гельмгольц, Л. Дика, В. Джеймс, К. Ізард, У. Кеннон, М. Корольчук, Л. Куліков, М. Левітов, В. М'ясищев, Т. Немчін, О. Прохоров, С. Рубінштейн, Г.Сельє, Ю. Сосновікова, Г. Суворов, О. Чебикін, Т. Шінгаров, Ю. Щербатих, В. Юрченко, П. Якобсон та інших дослідників.

Мета публікації: обґрунтувати психолого-педагогічні аспекти психічних станів підлітків від час воєнного періоду.

Виклад основного матеріалу. Наразі в Україні триває повномасштабна російсько-українська війна, яка порушує економічний і соціальний розвиток держави й спричинює негативний вплив на життя та здоров'я громадян. Понад 70% громадян перебувають у стресовому стані. МОЗ України провело масштабне дослідження психологічного стану людей під час війни. Згідно з результатами опитування, 71% респондентів останнім часом відчували стрес або сильну знервованість; 50% відчують тривожність і напруження.

Проблема психологічних наслідків війни вивчалася А. Архангельським, В. Бехтеревим, П. Ганнушкіним, Х. Гаспаряном, В. Гиліровським, Ф. Зарубіним, С. Крайцом, Є. Краснушкіним та іншими дослідниками. Психологічна допомога дітям з метою корекції їхніх емоційних станів розглядається у працях Е. Дирегрова, О. Дона, М. Лапіна, О. Кулик, П. Сміта, У. Юле. Окремі аспекти впливу бойових дій на дитячу психіку в Україні досліджують О. Гелюх, К. Додум, О. Залеська, Т. Кириєнко, І. Рубіс, Н. Урсу та інші дослідники.

У сучасних умовах ведення бойових дій діти та підлітки є найуразливішою групою. Згідно з результатами опитування батьків методом заповнення анкети у мобільному застосунку, від 25 до 30 відсотків дітей, що мешкають поруч з війною, мають психологічні проблеми, а у 75 % - травмована психіка. Оскільки дитячий організм продовжує розвиватися, воєнний період становить суттєву загрозу як для фізичного, так і для психічного здоров'я дітей та підлітків, а також підвищує ризик розвитку соціальної дезадаптації.

Найважливішими детермінантами, що визначають ступінь впливу воєнного стану на психічне здоров'я дітей і підлітків є наступні: відсутність базових ресурсів (притулок, їжа, вода, освіта тощо), переміщення, обмеження у піклуванні, співчутті та увазі дорослих, емоційна недоступність пригнічених чи то розсіяних батьків, надмірна увага батьків до захисту та пошуку засобів існування сім'ї, розставання з батьками та рідними, втрата дому, смерть членів родини, песимістичний погляд на життя (постійне відчуття горя,

неможливість уявити майбутнє), нормалізація насильства, стигматизація та дискримінація тощо.

Під час війни підлітки зустрічаються з двома категоріями травматичних випадків: раптові травматичні ситуації та тривалі несприятливі події, які спричиняють появу непродуктивних шляхів подолання перешкод. У наслідок вони страждають від таких проблем як депресія, страх смерті, тривожність, сум і незнання, як себе поводити, поведінкові розлади, переживання за своїх близьких, посттравматичний стресовий розлад, панічні атаки, дисоціативні розлади (добровільна соціальна ізоляція, деперсоналізація, дереалізація, небажання розмовляти тощо), психосоматичні розлади (безсоння, болі у животі та спині тощо). Вони майже весь час перебувають у напрузі через нерозуміння, чого чекати.

Емоційне напруження, що спричиняється емоційно екстремальними умовами, набуває статусу психічного стану та зумовлює психоемоційний стрес, фрустрацію, агресію, афект тощо. Синтез тривоги та чітко вираженого нервово-психічного напруження викликає появу страху, який негативно впливає насамперед на мислення (примножується кількість безладних думок або загальмується мислення). Багато тінейджерів переживають страх смерті. Вони починають розуміти, що смерть не абстрактне явище, яке трапиться через багато років, а вона може прийти у будь-якому віці і дуже швидко.

70 % тінейджерів під час збройних конфліктів переживають тривогу, а 1 із 10 мають тривожний розлад – гіпертрофовану занепокоєність щодо загроз, які можуть трапитись. Ознаками тривожного розладу є: надмірна тривога й ускладнений контроль переживань; втомлюваність; погіршення концентрації уваги, дратівливість, тілесне напруження, труднощі з заспокоєнням, розлади сну.

Одним із найпоширеніших станів під час війни у підлітків є депресія. Вони уникають спілкування, усамітнюються, заглиблюються у свої переживання, замикаються у собі, відчувають безнадію чи то песимізм, роздратованість, проявляють агресивність. У підлітків спостерігається почуття безпідставної провини, відчуття нікчемності чи безпорадності, занепад сил та почуття втоми, збудження чи загальмованість мови та реакцій, труднощі з прийняттям рішень, думки про смерть або самогубство.

Типовим під час збройних конфліктів для дітей та підлітків також є стан стресу (від помірного і тимчасового до важкого і тривалого). Він виявляється на чотирьох рівнях: 1) думки (часто думають про травматичну подію, обговорюють її чи то намагаються витіснити її зі своїх спогадів); 2) емоції (роздратування, неспокій, нетерплячість, пригнічення, сум); 3) поведінка (агресія/аутоагресія); 4) тіло (заціпеніння, прискорений серцевий ритм, нерівномірне дихання, болі у животі та спині тощо). Також для підлітків характерними є прояви гніву, болю, огиди, розпачу, розгубленості, безсилля, сорому, апатії, смутку, паніки. Тінейджери втрачають інтерес до того, що їх раніше цікавило, відсторонюються від однолітків і дорослих. У них погіршується пам'ять, концентрація уваги, з'являються нічні кошмари, роздратування, гнів, розпач, пригнічення, загальний неспокій, сум, заціпеніння. Також можуть проявлятися істерики, зриви, неслухняність, агресії або аутоагресії, суїцидальні думки та наміри, дискомфорт у тілі (прискорене серцебиття, нерівномірне дихання).

Ці симптоми притаманні майже всім дітям і підліткам, але у когось вони проявляються у більшому ступені, а у когось у меншому. Причинами цього є генетичні особливості, мікроклімат оточення (здоровий чи не здоровий), стосунки з батьками, освіченість, досвід пережитого стресу, кількість травматичних ситуацій тощо.

Висновки. Фахівці які досліджують психічне здоров'я, зазначають доцільність цілеспрямованого, ефективного втручання психолога або психотерапевта для зменшення гострих негативних емоційних станів, стресових реакцій. Варто навчити тінейджерів розуміти та приймати свої стани та емоції. Це зменшить ризик виникнення

посттравматичного стресового розладу, дозволить піклуватися про себе та близьких і збереже психіку та життя.

Психологічні дослідження останнього часу доводять, що не дивлячись на війну, діти й підлітки мають колосальний потенціал життєстійкості. Саме це і дозволяє їм стати повноцінними дорослими членами суспільства незважаючи на отримані психологічні травми.

Список використаних джерел

1. Будницька О.А. Індивідуально-особистісні детермінанти емоційних переживань у психотравмуючій ситуації : автореф. дис... канд. психол. наук. К., 2001. 17 с.
2. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 340 с.
3. Сміт П. Діти та війна: навчання технік зцілення. Інститут психічного здоров'я УКУ, 2014. 84 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ворона Віталіна Валеріївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**
д-р філософії, ст. викл. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *учні початкових класів, медіакомпетентність, медіа, медіатексти, психологічні аспекти, вікові особливості.*

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві виховання компетентної та освіченої особистості, здатної адаптуватися до динамічно мінливого світу, має стати одним із головних завдань основних соціальних інститутів – сім'ї та школи. Сьогодні функцію виховання і навчання підростаючого покоління виконують медіазасоби. Вони відіграють важливу роль у житті здобувачів освіти, особливо в молодшому шкільному віці, справляючи на них як позитивний, так і негативний вплив.

Саме тому молодші школярі мають володіти достатнім рівнем медіакомпетентності, щоб уміти вибірково та критично ставитися до медіа та інших джерел інформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми медіаосвіти початкової ланки представлено у працях В. Маламед, О. Волошенюк, С. Пензай; питання формування медіакомпетентності молодших школярів висвітлено у роботах В. Вайдінгера, Р. Голоба, Е. Лі, Г. Дегтярьової, В. Іванова, В. Літостанського та ін.

Мета публікації: обґрунтувати психологічні аспекти формування медіакомпетентності учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Формування медіа компетентності – це складний процес, який має свої особливості й залежить від багатьох факторів і умов та базується на трьох компонентах:

– практичне використання наявних знань та умінь щодо роботи з медіаінформацією;

– досвід взаємодії з медіапростором;

– прагнення до самоосвіти.

Для ефективного формування медіакомпетентності ми визначили такі аспекти:

– відповідність віковим та індивідуальним особливостям;

- поетапна робота над формуванням медіакомпетентності;
- упровадження спеціальних вправ та завдань щодо формування медіакомпетентності на уроках літературного читання.

Варто зупинитися детальніше на кожному із означених аспектів. Відповідність віковим та індивідуальним особливостям визначається психологічними характеристиками молодшого шкільного віку. Молодший шкільний вік – це діти 6(7)–10(11) років. У цей період виникають важливі новоутворення і перебудовується весь індивідуальний розвиток особистості молодшого школяра.

Молодший шкільний вік характеризується змінами в психіці дитини, що визначають різноманітні психологічні особливості молодших школярів. На цьому етапі відбувається зміна соціальної ситуації розвитку, учні приходять до школи, де на них чекають нові життєві умови та вимоги. Відповідно провідною діяльністю стає навчальна, але в молодшому шкільному віці ігрова діяльність все ж залишається і суттєво впливає на життєдіяльність учня.

Учні в повсякденному житті сприймають безліч медіатекстів, що впливають на їх свідомість. Дуже часто певна інформація може носити маніпулятивний характер, тому одним із основних завдань формування медіакомпетентності є навчити дітей критично мислити, аналізувати, інтерпретувати інформацію з медіа.

Основними дитячими медіатекстами, що впливають на свідомість учнів початкових класів є: мультфільми, комікси, комп'ютерні ігри, пісні, світлини, малюнки тощо.

Перший медіатексти, з яким знайомиться учень задовго до школи, – це малюнок. Дитина ще не вміє читати, але розглядає малюнки. Одним з новоутворень молодшого школяра, на думку О. Скрипченко, є розвиток аналізу, порівняння, синтезу, узагальнення тощо [1]. Ці операції стають основою для формування медіакомпетентності, оскільки саме від них залежать процеси роботи над медіаінформацією.

На нашу думку, варто адаптувати напрями аналізу медіаінформації до вікових особливостей молодших школярів. Як зазначає психолог О. Сергеєнкова, у цьому віці відбувається усвідомлення своїх емоцій та почуттів, молодші школярі вчаться розрізняти та контролювати їх [2]. Тому уможлиблюється один із складників медіакомпетентності – формування емоційно-ціннісних ставлень до медіа, які є основою для критичного ставлення до медіатекстів та медіаінформації. Важливо, щоб учні могли визначати власні вподобання в світі медіа, розуміли, яка медіаінформація викликає відповідні емоції: сумнів, радість, сум, здивування, відразу тощо. Відтак, учень початкової школи може формувати своє особисте ставлення до того чи іншого медіатексту, що впливає не лише на ефективність діяльності у світі медіа, а й на загальний розвиток дитини, її особистісне становлення, формування індивідуальних рис, ставлень, уподобань.

На думку психолога І. Бега, ще однією характеристикою молодшого шкільного віку є перехід до довільної поведінки [3]. Ця психологічна особливість дає змогу ретельніше працювати над теоретичними основами медіа, тобто ознайомлення з основними поняттями цієї галузі, а також вивчення особливостей жанрової різноманітності медіатекстів, що передбачає інформаційно-пізнавальний компонент медіакомпетентності. Довільність поведінки допоможе й у формуванні навичок створення власних медіа текстів спочатку із допомогою вчителя, а потім самостійно.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування медіакомпетентності учнів початкових класів включає в себе не лише технічні аспекти застосування медіа, але і психологічні аспекти, які допомагають молодшим школярам розуміти, критично оцінювати та взаємодіяти з інформацією.

Урахування психологічних аспектів допомагає створити комплексну програму формування медіакомпетентності, яка враховує психологічні особливості молодших школярів та сприяє їхньому гармонійному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов,

О.В. Волощенко / за наук. ред. В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.

2. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєкова О.В. Вікова психологія : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

3. Бєх І.Д. Виховання особистості. К.: Либідь, 2008. 838 с.

СВІТОГЛЯДНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Гайдар Ганна Вікторівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Тимченко Алла Анатоліївна,**
канд. пед. наук, доц. Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *світоглядна культура, світоглядна свідомість, мислення молодших школярів, розвиток особистості.*

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство потребує покоління з оновленими поглядами на світ та місце людини у світі, спрямованої на відродження національної культури на якісно новому духовному рівні. Виховання молоді як інтелектуального майбутнього української нації потребує врахування культурологічних підходів, які можуть забезпечити формування національної духовності, зорієнтованої на збереження і примноження культурної спадщини українського народу.

Важливого значення набуває формування світоглядної культури молодого покоління українців, яка обумовлюватиме їхні вчинки, дії та міркування щодо суспільства та його майбутнього. Вона визначатиме той «якісний рівень діяльності», на якому здійснюватиметься вдосконалення людьми самих себе та свого оточення. Через засвоєння соціального досвіду, окремих зразків міркувань та поведінки, освоєння способів діяльності особистість долучається до культури суспільства, перетворюючи її на власні переконання, внутрішні якості, які зреалізуються у подальшому в її діяльності. Культура визначає організацію побуту людини, її повсякденну поведінку, стає нормою життєдіяльності, що обумовлює дії та вчинки людини, її внутрішній світ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз літератури засвідчує, що інтерес до проблеми світоглядної культури особистості виник ще на початку 80-х років ХХ століття, коли стали з'являтися окремі праці, що ставили питання про необхідність дослідження сутності та формування цієї складової культури особистості. У цих працях зустрічаємо спроби визначення світоглядної культури, з'ясування її структури.

Особливий внесок у розвиток проблеми світоглядного становлення особистості належить вітчизняним дослідникам: І. Бєху, Г. Васяновичу, С. Гончаренку, Є. Зеленову, І. Зязюну, В. Ільченко, Н. Миропольській, Н. Ничкало та ін. Науковці досліджують світоглядну культуру особистості як окремий вид світогляду людини (А. Азархін, В. Гребенькова, Н. Соболева та ін.), як властивість внутрішнього світу особистості (В. Андрущенко, А. Бальсіс, В. Безрукова, Т. Горохівська, Н. Крамська, В. Смікал, В. Табачковський, О. Шаповал та ін.)

Мета публікації: проаналізувати психолого-педагогічну та філософську літературу з проблеми формування світоглядної культури особистості.

Виклад основного матеріалу. На початку XXI століття дослідники доходять думки, що світоглядна культура є найвищим здобутком особистості, її духовно-практичною основою, інтегральною, фундаментальною, цілісною, універсальною якістю особистості. Наразі актуальним стає проблема формування світоглядної культури особистості від молодшого шкільного до студентського віку. Здійснені дослідження уточнюють дефініцію світоглядної культури, виявляють умови її формування в особистості.

Важливим для нашого пошуку є дослідження О. Шаповал «Формування світоглядної культури старшокласників у процесі засвоєння знань про людину і суспільство» [5], яка тлумачить «світоглядну культуру як особливим чином впорядковану організацію внутрішнього світу особистості, яка обумовлює способи її орієнтації у природному та соціальному оточенні, тобто як спосіб внутрішнього упорядкування взаємозв'язків індивідуума та соціуму.

На думку академіка АПН України В. Андрущенко, світоглядна культура це: «духовно-практична основа особистості, її внутрішній стрижень, джерело розуму, почуттів та волі, тобто мислення, переживання та діяльності як активного ставлення людини до дійсності. Як зазначає дослідник у своїй праці «Світоглядна культура сучасного учителя: проблеми формування», формування світоглядної культури особистості відбувається через вплив різних факторів. Головними серед них виступають: соціально-політичні та економічні умови життєвого простору особистості; основний вид її діяльності; загальнокультурний контекст середовища, побуту, найближчого оточення індивіда [1].

Важливим джерелом для нашого пошуку є монографія Хайрулліної Ю.О. «Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз» [4], яка зазначає, що «світоглядна культура характеризує специфічну властивість людини сприймати та перетворювати природну соціальну дійсність у необхідній для себе формі, адекватній соціальному характеру суспільної діяльності. Світоглядна культура, на думку науковців, це – специфічний спосіб духовно-практичного самовизначення суспільної форми життєдіяльності, який відображає безпосередню єдність людини та суспільної форми практики. При цьому ступінь адекватності індивідуальної життєдіяльності її суспільному характеру виступає практичним показником міри свободи людини у сфері суспільного виробництва, утвердженням її здібностей до творчості за законами природи та мірками суспільної культури. Висловлюючи свої погляди про специфіку світоглядної культури, дослідники підкреслюють практичну роль особистості-творця.

Важливою складовою джерельної основи дослідження є праця Ольхової Н. В. «Аналіз моделі формування світоглядної культури студентів університету» де авторка здійснила спробу виокремити складові компоненти світоглядної культури. На її думку, структура цього поняття включає комплекс знань про природу, суспільство і людину, метод мислення, який поєднуючись із знаннями, формує принципи взаємодії людини зі світом та її пізнанням, світоглядні цінності, світоглядну активність особистості. Ці елементи формуються нерівномірно, у різні періоди життя, і на різних етапах розвитку особистості їх співвідношення змінюються. Світоглядна зрілість досягається поступово через постановку і розв'язання окремих проміжних завдань, фіксується у проміжних результатах, що характеризують рівень розвитку окремих елементів світоглядної культури. Кінцевим і цілісним результатом розвитку світогляду вважається сформованість високої світоглядної культури [3].

Дослідженням встановлено, що світоглядна культура формується внаслідок розвитку світоглядної свідомості суб'єкта, що забезпечує здатність особистості приймати самостійні рішення і відповідати за них, здатність до теоретичного мислення, оволодіння науковими принципами, способами логічного аналізу інформації, здатність та прагнення особистості до самостійних пошуків істини, появу навичок розв'язання суперечностей у своєму внутрішньому світі, світоглядний вибір і діяльність щодо втілення світоглядних ідей і принципів у практику життя.

На переконання Т.М. Горохівського, який розглядав взаємозв'язок світоглядної та методологічної культури у духовному світі особистості офіцера, світоглядна культура особистості це – частина загальної культури особистості, особлива якість світогляду, з допомогою якої виражаються основні ціннісні орієнтації особистості, життєві позиції та ставлення. Нарівні із світоглядною культурою у структурі загальної культури особистості дослідник виокремлює методологічну, політичну, правову, моральну, естетичну, філософську, релігійну культури, які активно взаємодіють між собою, за рахунок чого відбувається взаємозбагачення певними якостями. Дослідник представляє структуру світоглядної культури як складне духовно-практичне утворення духовних (світоглядних) та діяльнісних компонентів, та включає в себе: світоглядні знання, стиль мислення, світоглядні цінності та світоглядну діяльність [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз зазначених точок зору дозволив нам зробити узагальнення, що світоглядна культура особистості насамперед є складовою загальної культури людини, що наближає нашу точку зору до позиції Л. Абросімової, Є. Бистрицького та інших дослідників, які вбачають у ній особливий вияв духовності особистості.

Отже, світоглядну культуру особистості визначаємо як елемент духовності (загальної культури) особистості, який забезпечує: аналіз вхідних (зовнішніх) установок, норм, цінностей крізь призму світогляду особистості; синтез на їх основі власних культурних поглядів, переконань та норм поведінки; організацію згідно них способів взаємодії суб'єкта з іншими людьми, діяльності у світі, творчої активності та самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1 (10). С. 58–69.
2. Горохівська Т. М. Формування світоглядної культури майбутніх вчителів історії у процесі фахової підготовки : *автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти*. Вінниця. 2009. 20 с.
3. Ольхова Н. В. Аналіз моделі формування світоглядної культури студентів університету. *Молодь і ринок №7 (90)*, 2012. С. 138-141.
4. Хайрулліна Ю. О. Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз : монографія. Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 235 с.
5. Шаповал О. А. Формування світоглядної культури старшокласників у процесі засвоєння знань про людину і суспільство : *автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання»* / Оксана Анастасіївна Шаповал ; Ін-т педагогіки АПН України. Київ. 2000. 19 с.

ТВОРЧІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гарета Олег Романович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, лідерство, творчі ігри.*

Постановка проблеми. У наш час передову роль у виховному процесі молоді посідає акцент на їх соціальному прогресі та оволодінні такими навичками, зокрема й soft skills. Основними цілями освітньої системи України стають підвищення автономності учнів, їх здібностей до самоврядування, ініціативності; розвиток їх комунікативних вмінь та відкритості до діалогу. Таким чином, освітяни стикаються із завданням формування психологічно оптимального і стимулювального середовища, де молодь має можливість розкрити свій лідерський і комунікаційний потенціал, виробити навички лідерства та соціальної взаємодії.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Аспекти теорії лідерства знайшли своє висвітлення у наукових працях таких вітчизняних дослідників: В. Бажанюк, О. Демченко, В. Камишин, Я. Коломінський, А. Мітлош, В. Моляко та ін., де лідерські якості вивчаються в контексті обдарованості (лідерської, комунікативної, соціальної).

За О. Демченко, соціальна обдарованість включає в себе комплексну структуру психологічних аспектів та наукових категорій, де лідерські якості відіграють важливу роль поряд з іншими елементами, такими як соціальна мотивація, емоційний інтелект, організаційні навички [1]. На думку дослідників, формування лідера як соціально активної індивідуальності має розпочинатися з ранніх років у освітніх установах, де відбувається формування майбутньої особистості та її відносин з оточуючим світом. Не менш важливим є аналіз способів і методів розвитку лідерських якостей у дітей різного віку, починаючи з ранніх шкільних років, на основі діагностики. Ігрові діяльності, зокрема, творчі ігри, відіграють важливу роль у стимуляції соціальної активності дітей, дозволяючи їм відтворювати різноманітні події та факти, які впливають на їхнє сприйняття світу.

Мета публікації: обґрунтування важливості творчих ігор як ефективного засобу в розвитку лідерських якостей серед початківців, зосередження уваги на потенціалі творчих ігор у формуванні та посиленні ключових навичок лідерства, таких як креативність, співпраця, впевненість у собі та здатність приймати рішення в умовах невизначеності.

Виклад основного матеріалу. Сюжетно-рольові ігри в старшому шкільному віці спрямовані на розвиток соціально значущих якостей, готуючи дітей до засвоєння нових соціальних ролей [1]. Роль педагога в таких іграх зводиться до мінімуму, зосереджуючись на наданні ідей та сюжетних ліній, що робить ці ігри важливим діагностичним засобом і методом корекції взаємин між дітьми.

Створення виховних ігрових ситуацій, які виявляють соціальний статус дитини в колективі, є одним з методів розвитку лідерських схильностей [3]. Сюжетні заняття, що включають розвиток всіх компонентів соціального інтелекту через спільну діяльність дітей і дорослих, мають великий розвивальний потенціал і сприяють задоволенню від спілкування та смислової взаємодії.

Заняття з сюжетною лінією володіє потужним потенціалом для розвитку молодших школярів, одночасно сприяючи глибокому переживанню задоволення від взаємодії та

створенні сенсу. Воно відіграє ключову роль у формуванні всіх елементів соціального інтелекту завдяки колаборації між дітьми та дорослими та взаємодії дітей один з одним.

Основні характеристики такого заняття подані нижче:

- перш за все, процес розв'язання навчальних та розвивальних завдань відбувається в межах розгортання сюжету під час ігрової активності;
 - другим важливим аспектом є наявність чіткої логічної структури, що розпочинається з вступної частини, яка вводить у сюжет та встановлює загальну мету, продовжується основною частиною з розгортанням сюжетної лінії та завершується фінальною частиною з аналізом результатів;
 - третім елементом є сюжет, що передбачає використання різноманітних типів завдань;
 - четверта відмінна риса полягає в тому, що крім сюжету, заняття має всі ознаки ігрового процесу, включаючи ігрові ролі, правила, дії та аналіз результатів гри;
 - п'ятим аспектом є необхідність адаптації простору згідно з концепцією заняття [2].
- Таке заняття вимагає творчого підходу до організації середовища, забезпечення різноманітності завдань і включення елементів гри для глибшого залучення учасників і сприяння їх комплексному розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вище зазначене наголосимо: творчі ігри стимулюють розвиток креативності та інноваційного мислення. Вони навчають людей думати за межами звичайних шаблонів і шукати нові, нестандартні рішення для вирішення завдань. Крім того, граючи в команді, учасники навчаються співпраці, спілкуванню та лідерським навичкам, що є важливими аспектами розвитку ефективного лідерства. Також важливо зазначити, що творчі ігри сприяють розвитку впевненості в собі та вмінню приймати рішення в умовах невизначеності. В учасників формується вміння швидко адаптуватися до нових ситуацій, що є важливими якостями успішного лідерства.

Потужна комбінація креативності, співпраці та розвитку впевненості допомагає формувати майбутніх лідерів, здатних ефективно керувати та впливати на оточуючих. Отже, лідерські якості базуються на різноманітних особистісних характеристиках, включаючи ініціативність, розумовий розвиток, організаторську активність та здатність задовольняти комунікативну потребу однолітків.

Перспективами подальшого дослідження означеної проблематики вбачаємо виявленні ефективних шляхів та методів розвитку цих якостей серед дітей молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Демченко О. П. Експлікація феномену соціальної обдарованості в контексті психолого-педагогічних досліджень. *Людинознавчі студії : збірник наукових праць ДДПУ : Серія «Педагогіка»*. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2015. С.134–145.
2. Любчак Л. В. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
3. Демченко О. П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини. *Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : навчально-методичний посібник / за ред. Г. С. Тарасенко*. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. С. 111–124.

SOFT SKILLS У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Гладун Віка Олександрівна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

1 курсу Навчально-наукового інституту

педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Вишник Ольга Олександрівна,**

канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *м'які навички, громадянська свідомість, емоційний інтелект, комунікація, критичне мислення.*

Постановка проблеми. У сучасному світі важливим аспектом формування повноцінної громадянської свідомості є розвиток так званих «soft skills» серед учнів початкової освіти. Суспільство потребує громадян, які не лише володіють знаннями, а й володіють навичками спілкування, сприйняття інших точок зору, критичного мислення та співпраці. Ці навички визначають готовність молодого покоління до активної участі у громадському житті, збереження національних цінностей та сприяють формуванню стійкої громадянської позиції. У контексті сучасної освітньої парадигми, надання пріоритету розвитку «soft skills» серед учнів початкової освіти є невід'ємною складовою підготовки молодих громадян до життя у сучасному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою формування громадянської свідомості займалися такі вчені: М. Боришевський, О. Вишневський, Т. Дем'янюк, П. Ігнатенко, Н. Косарева, Н. Крицька, Ю. Руденко, К. Чорна; психологопедагогічні основи громадянського виховання молоді вивчали І. Бех, М. Боришевський, О. Киричук; питання громадянської освіти досліджено в роботах Р. Арцишевського, Т. Грабовської, І. Жадана, І. Тараненка та ін. [1].

Метою публікації є підвищення усвідомлення важливості формування м'яких навичок у здобувачів початкової освіти. «Soft skills» або м'які навички, включають у себе широкий спектр особистісних якостей, які дозволяють людині успішно взаємодіяти з іншими та ефективно вирішувати різноманітні завдання. До них відносяться комунікабельність, лідерство, толерантність, вміння працювати в команді, творчість, креативність, аналітичність та багато інших. М'які навички не тільки допомагають дитині в житті, але й є ключовими у сфері навчання та соціальної адаптації.

Формування громадянської свідомості учнів початкової освіти вимагає не лише передачі знань з історії, правознавства чи етики, але й розвитку їхніх м'яких навичок. Наприклад, розвиток комунікабельності допомагає учням висловлювати свої думки та вислуховувати думки інших, розвиваючи тим самим розуміння та повагу до точок зору інших людей. Лідерські якості дозволяють учням брати на себе відповідальність за власні дії та допомагати оточуючим.

Для успішного формування м'яких навичок здобувачів початкової освіти важливо створювати сприятливе, комфортне освітнє середовище. Різноманітні методи викладання, такі як проектна діяльність, рольові ігри, дискусії, спільна творча робота, сприяють розвитку комунікативних, колективних та креативних навичок. Залучення учнів до вирішення реальних проблем власного оточення, організація виховних заходів та волонтерської діяльності також сприяють розвитку в них відповідальності, емпатії та громадянської активності.

У світлі сучасних викликів і загроз, таких як воєнні конфлікти, глобальні проблеми зміни клімату, соціальна нерівність та політичні конфлікти, важливою стає задача формування громадянської свідомості у молодого покоління. М'які навички виявляються

ключовим інструментом у досягненні цієї мети, оскільки вони допомагають учням стати активними громадянами, здатними адаптуватися до змін у суспільстві та сприяти його подальшому розвитку.

Один із найважливіших «soft skills» у формуванні громадянської свідомості – це емоційний інтелект. Уміння розуміти свої власні почуття та емоції, а також уміння спілкуватися з іншими людьми, вирішувати конфлікти без насильства та розуміти потреби інших – основа гармонійних взаємин у суспільстві. Вчити дітей цим навичкам з самого початку дозволяє їм стати в майбутньому активними членами громади, здатними сприймати та розуміти потреби інших, брати участь у громадському житті.

Навички ефективної комунікації – ще один ключовий аспект у формуванні громадянської свідомості. Учні повинні навчитися висловлювати свої думки та ідеї з повагою до інших, вміти слухати та розуміти погляди інших людей. Розвивати комунікативні здібності у дітей з раннього віку – це забезпечення їхньої здатності активно спілкуватися та взаємодіяти з іншими учасниками суспільства у майбутньому.

Формування громадянської свідомості також пов'язане з розвитком критичного мислення та етичних принципів. Учні повинні вміти аналізувати інформацію, робити власні висновки, розрізняти правдиву інформацію від маніпуляцій та брехні. Крім того, важливо виховувати в них етичні норми поведінки, зокрема, повагу до прав людини, толерантність, відповідальність перед суспільством.

Не менш важливим є патріотичне виховання молоді. Виховні заходи мають бути направлені на формування соціально-активного, морально-культурного, економічно незалежного підростаючого покоління. Розуміння національної ідентичності зараз необхідне для швидкого завершення війни в Україні та державотворчих процесів, пов'язаних із майбутньою євроінтеграцією. Здобувачам освіти різних вікових категорій доцільно пояснювати не тільки історію, традиції та звичаї нашої держави, а й виховувати толерантність, емпатію до інших народів і національних меншин [2].

Висновки. Отже «soft skills» відіграють важливу роль у формуванні громадянської свідомості здобувачів початкової освіти. Розвиток емоційного інтелекту, комунікаційних навичок, критичного мислення та етичності допомагає дітям стати свідомими громадянами, здатними активно співпрацювати у суспільстві, розуміти його потреби та приймати участь у його формуванні. Тому важливо, щоб освітні програми для молодших школярів включали розвиток «soft skills» нарівні з предметними знаннями.

М'які навички допоможуть учням стати активними та ефективними членами суспільства, які здатні працювати у команді, співпрацювати з іншими та розв'язувати проблеми. Вони також допоможуть учням розвивати самодисципліну, впевненість у собі та особисту ефективність.

Список використаних джерел

1. Зарванська Лілія. Процес формування громадянської свідомості та громадянської позиції молоді. Матеріали Першої науково-практичної конференції. С. 183. URL: <https://core.ac.uk/download/17035409.pdf>
2. Горбачевська Вікторія, Вишник Ольга. Формування навичок соціальної комунікації у дітей шкільного віку. *Електронний журнал «Вісник науки та освіти»*, №12 (18). 2023. С. 340-353. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/8370/8415>

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Глумова Анна Валеріївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, формування, soft skills, інноваційні технології.*

Постановка проблеми. Сучасний етап суспільного розвитку характеризується динамічними інноваційними процесами, змінюється погляд на формування сукупності здібностей та навичок фахівця XXI століття. Серед ключових навичок роботодавцями та майбутніми фахівцями розглядаються не когнітивні, а м'які навички, які не зможуть замінити, за умов глобальної інформаційної цифровізації, ніякі розумні роботи і тому їх затребуваність гостро актуалізується. Так, у 2016 році на Всесвітньому Економічному Форумі в Давосі в звіті «*The Future of Jobs*» був названий перелік універсальних умінь («soft skills»), що будуть найбільш затребувані на ринку праці в найближчі 20-30 років і стануть основою для формування професіонала третього покоління. Останні дослідження ринку праці показують, що інтерес роботодавців до soft skills посилюється, 93% підприємців з 16 європейських країн вважають їх однаково важливими, так само як і професійні знання та вміння. Саме тому виникає необхідність починати їх формувати під час шкільного навчання, а саме з початкових класів Нової української школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дав змогу переконатися, що теоретичні основи сутності поняття «soft skills» розглядали науковці О.Барінова, О. Абашкіна, Є.Гайдученко, О. Марушев, В. Давидова, О. Сосницька та ін.; методи організації формування та розвитку означених навичок досліджували Б. Всесвятський, І. Плотников, А. Склеряно, В.Шипілов та ін.; технології розвитку soft skills у позанавчальній діяльності розвивали дослідники С. Бацунов, А. Далібожко, М. Мазниченко, Г. Папазян та ін. Отже, можемо стверджувати, що теорія та методологія розвитку soft skills є одним з актуальних напрямів наукових пошуків педагогів сучасності. Проте технології розвитку означених навичок у процесі навчання учнів початкових класів в сучасній педагогіці, на наше переконання, досліджено недостатньо.

Мета публікації: теоретично у обґрунтуванні ефективності розвитку soft skills у молодших школярів засобами інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до фокусу цього дослідження розглянемо основні дефініції таких понять: «технологія», «педагогічна технологія», «інноваційна технологія», «soft skills», «soft skills» у молодших школярів»

Поняття «технології» нерозривно пов'язано з тим, що у XX столітті людство вступило у технологічний етап свого розвитку. Людина – дослідник, систематизатор і творець нового, навчився впливати на природні процеси. Використовуючи різні технологічні засоби, людина почала активно створювати штучний світ, своє предметне буття. З цього почався розвиток технологічної культури.

Доречно навести думку науковців О. Співаковського, М. Львова, які визначають технологічну культуру як свого роду ставлення до навколишнього світу, засноване на перетворенні та поліпшенні, а також вдосконаленні навколишнього середовища. Відповідно для сучасної технологічної культури базовим поняттям є «технологія». Саме слово «технологія» походить від давньогрецького *techne* – що перекладається як мистецтво, майстерність, вміння, а також *logos* – учення, наука. Отже, технологію, з

одного боку, можна розглядати як науку, з другого боку – як практичну діяльність певної особистості.

М. Ігнатенко поняття «технологія» визначає як сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу чи напівфабрикату, здійснюваних у процесі виробництва.

У розмовній мові термін технологія часто замінюють англomовним поєднанням слів Know How (ноу-хау), що перекладається – знати, як (робити). Отже, спираючись на наведені визначення, можна дійти висновку, що під технологією визначається сукупність методів, процесів і матеріалів, способи взаємодії людини, знарядь та предметів праці.

Спираючись на дефініції поняття «технологія» та наукові доробки Г. Кoberник , визначимо поняття «педагогічна технологія» як заздалегідь спроектований освітній процес, що гарантує досягнення чітко поставленої мети.

У публікаціях І. Дичківської [2] поняття педагогічної технології представлено у трьох сферах:

- 1) науковій – розглядається як галузь або частина педагогічної науки, що вивчає та розробляє цілі, зміст та методи навчання та проектує педагогічні процеси;
- 2) процесуально-описовій як опис (алгоритм) процесу, завдання сукупності цілей, змісту, методів та засобів для досягнення запланованих результатів навчання;
- 3) процесуально-дієвій як здійснення технологічного (педагогічного), функціонування всіх особистісних, інструментальних та методологічних педагогічних засобів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, можемо дійти висновку, що розвиток soft skills учнів початкових класів є ефективним за умов впровадження розробленої нами моделі розвитку soft skills у молодших школярів засобами інноваційних технологій.

Проведене дослідження не претендує на повне і всебічне розкриття всіх аспектів проблематики дослідження. Перспективний напрямом для майбутніх наукових розвідок вбачаємо у розробці інтегрованих уроків із залученням моделі розвитку soft skills у молодших школярів з особливими освітніми потребами засобами інноваційних технологій.

Список використаних джерел

1. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. *Початкова школа*. 2007. №7.434с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 2-ге вид. Київ: Академвидав, 2012.352с.
3. Длугунович Н.А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6(219).С.239–242.
4. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливіших чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*.2015.№ 2. С.162–167
5. Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів. Київ.2009.С.19.

ТЕОРІЇ ФОРМУВАННЯ ЕМЕРДЖЕНТНОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Годорожа Аліна Андріївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Маріупольського державного університету

Канченко Карина Володимирівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Маріупольського державного університету

Науковий керівник – **Присяжнюк Лариса Андріївна,**
канд. пед. наук, доц. Маріупольського державного університету

Ключові слова: *емерджентна грамотність, теорії формування емерджентної грамотності, дошкільний вік, молодший шкільний вік.*

Постановка проблеми. Згідно з Державним стандартом початкової освіти грамотність визначена однією з базових навичок, яка дозволяє дитині комунікувати усно, письмово чи символічно (за допомогою знаків). Набуття дитиною грамотності розпочинається з народження і триває упродовж дошкільного та молодшого шкільного віку. Діти навчаються слухати, розуміти та відтворювати звуки мови під час спілкування з дорослими та однолітками. Результати наукових досліджень переконують у тому, що дошкільний вік вирізняється значним потенціалом для раннього набуття дітьми грамотності. Отже, вміння читати й писати є фундаментальною умовою успішності дитини в школі та її оптимальної життєвої траєкторії незалежно від походження, соціально-економічного статусу чи родинних умов.

Читання є надзвичайно важливим умінням, яким дитина опановує упродовж свого розвитку. Утім, на превеликий жаль, багато нинішніх освітніх ініціатив зосереджені виключно на опануванні дітьми читацькими вміннями в початкових класах, не визнаючи важливість фундаментальних навичок грамотності, які діти розвивають в дошкільному дитинстві і які задають їм позитивну читацьку траєкторію в школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень з розвитку мовлення в дітей дошкільного віку (Л. Калмикова, К. Крутій, Т. Піроженко, С. Дехан (S. Dehaene), Ю. Госвами (U. Goswami) та ін.) свідчить про те, що основи для навчання читання і письма закладаються задовго до того, як дитина вступає до початкової школи. Важливо підкреслити, що час, коли цей процес починається, має вирішальне значення. Існує низка досліджень, які експериментальним шляхом підтверджують наявність стійкого зв'язку між початковими навичками грамотності та подальшими результатами читання (М. Клей (M. Clay), Ю. Фріт (U. Frith), Т. Хармс (T. Harms), Р. Кліфорд (R. Clifford) та ін.), а також демонструють, що читання і процес набуття грамотності активно інтегруються в досвід дитини, який діти отримують з мовою дорослих під час розглядання текстів, починаючи з народження.

Науковці з різних країн (А. Люк (A. Luke), Ж. Піаже (J. Piaget), А. Садовік (A. Sadownik), Ю. Фріт (U. Frith) та інші) детально досліджують різноманітні способи стимулювання мовленнєвого розвитку дітей. Педагоги-практики намагаються застосовувати різноманітні прийоми, щоб спиратися на попередні знання дітей і вводити нові поняття у навчання грамотності, а саме: підказки у вигляді малюнків, написані слова, пісні та книжки тощо. Означені прийоми роботи ґрунтуються на широкому спектрі теоретичних положень, які пояснюють, чому і як діти опановують грамотністю. Саме теоретичні положення з емерджентної грамотності становлять основу та закладають

логіку для здійснення практичних дій, допомагають педагогам-практикам спрогнозувати розвиток дитини.

Мета публікації: здійснити аналіз теорій формування емерджентної грамотності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку для більш глибокого розуміння цього процесу та можливості проектування дієвих механізмів у роботі вчителя початкової школи в цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. Передусім визначимося з тлумаченням ключової дефініції дослідження – «*емерджентна грамотність*». Зауважимо, що в роботах вітчизняних вчених поняття «емерджентна грамотність» не вживається. Проте вживаними є такі дотичні до емерджентної грамотності терміни як читацька компетентність, грамотне читання, читацька грамотність тощо.

Емерджентна грамотність (в перекл. з англ. – виникнення грамотності) ґрунтується на тому, що діти набувають знань про читання, письмо та мову ще до того, як вони починають навчатись цьому під керівництвом педагогів [2]. На думку Л. Роде (L. Rohde), емерджентна грамотність включає в собі первинні вміння з грамотності, що вбирають в себе знання та здібності, пов'язані з абеткою, фенологічною обізнаністю та розумінням змісту знаків та символів [6]. У роботі Дж. Вайтхурста (G. Whitehurst) та С. Лонігана (C. Lonigan) емерджентна грамотність розглядається як знання, вміння та ставлення дітей, які виступають передумовою в набутті вміння читати та писати [8, с. 863].

Підґрунтям для визначення основних положень емерджентної грамотності широко використовуються теорії розвитку. Всі ключові положення теорій емерджентної грамотності зароджувалися в контексті розвитку дитини та передбачали поступове набуття нею необхідних вмінь. Деякі з цих теорій зосереджуються на навичках, які демонструють діти, коли вони взаємодіють зі світом і проходять стадіями розвитку (конструктивістський підхід). Інші теорії зосереджуються на ширшому контексті розвитку дитини (екологічний підхід), а деякі зосереджуються на конструюванні дитиною знань, а також фокусуються на безпосередньому оточенні (соціокультурний підхід). Обрання та застосування конкретної теорії в практичній роботі з дітьми формує розуміння фахівця щодо того, як діти розвиваються та опановують навичками. Означені теорії розвитку визначають освітній маршрут в практиці емерджентної грамотності (ранньої грамотності).

Яскравим прикладом *конструктивістського підходу* є теорія когнітивного розвитку Ж. Піаже (J. Piaget), яка окреслює індивідуальність дитини та визначає індикатори розвитку в процесі її становлення. Ж. Піаже (J. Piaget) вважав, що діти активно опановують знаннями відповідно до своєї стадії розвитку та вже набутих знань. У міру того, як діти взаємодіють з довкіллям, у них утворюються певні внутрішні психічні структури, які дозволяють осмислити новий досвід [5].

Теорія когнітивного розвитку Жана Піаже (J. Piaget) є різновидом конструктивізму. Згідно з теорією когнітивного розвитку діти конструюють власне навчання через досвід та взаємодію з довкіллям. Ж. Піаже (J. Piaget) стверджував, що діти набувають знань про довкілля шляхом класифікації інформації та визначенням способів застосування цієї інформації [5].

У теорії Ж. Піаже (J. Piaget) виокремлюються декілька ключових понять, які є важливими для розуміння механізму набуття дитиною емерджентної грамотності – це «схема» та «адаптація». Так, одиницею для опанування дитиною новими вміннями є схеми. Схеми включають в себе набір зв'язків та асоціацій (наприклад, «птахи літають»), які використовуються для дітьми для оперування уявленнями і поняттями про довкілля на основі набутого досвіду. На думку Ж. Піаже, формування в дитини нових схем відбувається в процесі, який називається адаптацією. Саме адаптація дозволяє створювати дитині в процесі свого становлення категорії та підкатегорії для нових схем. Механізм асиміляції передбачає, що в дитини виникає можливість зрозуміти щось по-новому або по-іншому. Процес асиміляції відбувається в результаті нерівноваги, яка відображає

перебудову набутого раніше досвіду з урахуванням нових знань та вмінь.

У контексті набуття дитиною емерджентної грамотності, теорія Жана Піаже описує стан, в який потрапляє дитина, коли отримує інформацію, що є новою для неї. На думку Ж. Піаже, дитина відчуває нерівновагу, яка викликає дискомфорт. Вона намагається залишатися в комфортному когнітивному стані (в стані рівноваги), до тих пір, поки не зіткнеться з новою інформацією, яка не вписується в її існуючу схему [5]. Отже, теорія когнітивного розвитку Жана Піаже пояснює, як поведінка та навички дитини відображають рівень розвитку її мислення. Цей підхід є корисним для педагогів, які навчають ранньому читанню, оскільки він сприяє розумінню того, на якому етапі розвитку перебуває дитина та надає змогу визначити подальший освітній маршрут.

Однією з базових теорій емерджентної грамотності є *теорія набуття навичок читання* Юті Фріта (U. Frith). Згідно з цією теорією діти набувають грамотності, проходячи певні етапи розвитку, які пов'язані як з віком, так і з досвідом. Фахівці з навчання емерджентної грамотності спираються на теорію Ю. Фріта для визначення прогресу перебігу набуття означених навичок [3].

У своїй теорії Ю. Фріт виокремлює три етапи опанування читанням. *Перша стадія*, логографічна, характеризується миттєвим розпізнаванням символів, зображень або слів. Діти демонструють зародження логографічного розуміння, коли вони зачитують знайомі логотипи чи вивіски на вітринах крамниць. *На другому етапі* відбувається ознайомлення дітей з абеткою. Діти починають використовувати літерні символи для позначення звуків, які вони чують в окремих словах. Діти на цьому етапі демонструють розуміння взаємозв'язку між звуками і символами. *Третій етап, орфографічний*, включає в себе опанування дітьми орфографічними правилами. На цьому етапі, діти починають розпізнавати та відтворювати слова зі зростаючою шаблонністю застосування, тому дорослим не варто називати вже знайомі дітям слова. Коли діти стикаються з новими словами чи буквосполученнями, паузи та заминки, які виникають у дітей під час опанування вмінням читати, є звичним явищем. На кожному з означених етапів діти опановують читанням більш складних слів, тому педагоги мають коригувати свої підходи, щоб як найефективніше сприяти розвитку в дітей емерджентної грамотності [4].

Екологічний підхід розглядає всі зв'язки, до яких дитина залучена в суспільстві, як складну екологічну систему. *Екологічні теорії розвитку дитини* зосереджуються на взаємозв'язках між екологічними системами, які в сукупності обумовлюють вплив на розвиток дитини. На відміну від теорій конструктивістського підходу, екологічні теорії враховують всі фактори суспільного впливу дитину в контексті її навчання. До екологічного підходу відноситься теорія розвитку людини У. Бронфенбреннера (U. Bronfenbrenner), яка враховує всі соціальні ресурси, відносини та взаємозв'язки між ними, що прямо чи опосередковано здійснюють вплив на розвиток дитини. Екологічна теорія людського розвитку зосереджує увагу на контекстуальних взаємозв'язках, які існують між окремими людьми, сім'ями, довкіллям, громадою та культурними нормами й цінностями в суспільстві [1].

Соціокультурні теорії заповнюють прогалину між конструктивістськими та екологічними підходами шляхом зміщення акценту уваги з розвитку дитини на співпрацю із нею. В межах соціокультурного підходу провідним фактором опанування дітьми навичками читання та письма є довкілля, яке закладає нові інтереси та сприяє соціалізації. В контексті навчання емерджентної грамотності завдання педагогів та родини полягає в залученні та підтримці дитини в опануванні новими вміннями.

Соціокультурна теорія навчання Л. Виготського (L. Vygotsky) підкреслює соціальний аспект конструювання дітьми свого навчання [7]. Л. Виготський уважав, що когнітивний розвиток є результатом опанування дитиною культурних надбань людства – так дитина опановує навчанням. Згідно з цією теорією діти навчаються найбільш ефективно, коли вони вступають у взаємовідносини з кимось, хто є більш досвідченим. Л. Виготський розробив концепцію «зони найближчого розвитку». Він визначає її як

«відстань між актуальним рівнем розвитку, що характеризується самостійним розв'язанням завдань, і рівнем потенційного розвитку, який окреслює перспективу розвитку дитини в майбутньому» [7]. Отже, соціокультурна теорія навчання Л. Виготського вирізняється тим, що спирається на вже набуті знання та вміння, які дитина успішно опанувала, а також припускає, що навчання дитини підтримується, коли надається правильна кількість інструкцій в потрібний час.

Теорія емерджентної грамотності Марі Клей ґрунтується на ролі цілеспрямованої освітньої діяльності, яку організують педагоги для навчання дітей читанню та письму [2]. Спираючись на роботи Л. Виготського, М. Клей стверджує: «Сутність успішного навчання полягає в тому, щоб визначити на якому етапі опанування знаннями та вміннями перебуває кожен учень під час виконання конкретного завдання» [2]. Запропоновані М. Клей методи навчання грамотності підкреслюють взаємодію між педагогами та дітьми і зосереджуються на соціальній підтримці та осередках, які створюються дітьми спільно з педагогом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, представлені теорії хоча і мають певні відмінності й зосереджуються на різних аспектах процесу навчання читанню, утім володіють певними спільними рисами, зауважуючи, що діти переходять від одного етапу до іншого зі зростаючою складністю, і такий перехід включає елементи, які ґрунтуються на попередньому етапі. Описані теорії закладають розуміння, як вибудовувати процес формування в дітей емерджентної грамотності. Подальших досліджень потребує проблема підготовки майбутніх фахівців – вихователів дітей дошкільного віку й учителів початкової школи – до формування емерджентної грамотності дітей.

Список використаних джерел

1. Bronfenbrenner U. Reality and research in the ecology of human development. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 1975. № 119(6). P. 439-469.
2. Clay M. M. *Becoming literate: The construction of inner control*. Auckland (Nueva Zelanda): 2000. <https://redined.educacion.gob.es/xmlui/handle/11162/62763>
3. Frith U. A developmental framework for developmental dyslexia. *Annals of Dyslexia*, 1986. № 36, P. 69-81.
4. Frith U. Beneath the surface of developmental dyslexia. In K. E. Patterson, J. C. Marshall, M. Coltheart (Eds.), London: Lawrence Erlbaum. 1985. 330 p.
5. Piaget J. *Play, dreams, and imitation in childhood*. Norton. Psychology Press. 1999. 296 p.
6. Rohde L. The Comprehensive Emergent Literacy Model: Early Literacy in Context. *SAGE Open*. 2015. № 5. 10.1177/2158244015577664.
7. Vygotsky L. S. *The collected works* (Vol. 5, R. W. Rieber Ed.). New York: Plenum. 1998. 467 p.
8. Whitehurst G. J., Lonigan C. J. Child development and emergent literacy. *Child Dev.* 2008. № 69(3). P. 848-872. DOI: 10.1111/j.1365- 2788.2011.01415.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Горбач Ауріка Андріївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Бершадська Катерина Юріївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, формування, емоційний інтелект, освітній процес.*

Постановка проблеми дослідження. Минуле століття характеризується глобалізацією розумового складника інтелекту для економічної та політичної сфер життя. У ХХІ сторіччі означений процес охопив усі сфери життя людини, а нагальною проблемою стало формування емоційного складника інтелекту людини. Розвинений емоційний інтелект є вагомим компонентом у досягненні успіху, а його формування в учнів початкових класів є важливою проблемою для вітчизняної системи освіти.

Забезпечити ефективність освітнього процесу у початковій ланці освіти неможливо без створення відповідного емоційного середовища. Психологічне благополуччя, контроль емоційного стану та настрою суб'єктів освітнього процесу є вкрай актуальним. Уміння аналізувати емоції та керувати ними, знаходити позитивні варіанти розв'язання конфліктів, уміти створювати і розуміти емоційний фон. Відтак, сучасні здобувачі освіти мають не просто засвоювати запас накопичених знань, а й оволодівати під час освітньої діяльності критичним мисленням та емоційним інтелектом.

Виходячи з вище викладеного, сучасні освітні заклади потребують реформування освітнього процесу та його базових положень, що включають професійне розроблення та реалізацію освітніх предметів, спрямованих на всебічний розвиток компетентностей як ключових, так і соціальних, наскрізних, що в майбутньому сформує здобувачів освіти як ефективних членів суспільства та майбутніх висококваліфікованих фахівців.

Минуле століття характеризується глобалізацією розумового складника інтелекту для економічної та політичної сфер життя. У ХХІ сторіччі означений процес охопив усі сфери життя людини, а нагальною проблемою стало формування емоційного складника інтелекту людини. Розвинений емоційний інтелект є вагомим компонентом у досягненні успіху, а його формування в учнів початкових класів є важливою проблемою для вітчизняної системи освіти. Забезпечити ефективність освітнього процесу у початковій ланці освіти неможливо без створення відповідного емоційного середовища. Психологічне благополуччя, контроль емоційного стану та настрою суб'єктів освітнього процесу є вкрай актуальним. Уміння аналізувати емоції та керувати ними, знаходити позитивні варіанти розв'язання конфліктів, уміти створювати і розуміти емоційний фон. Відтак, сучасні здобувачі освіти мають не просто засвоювати запас накопичених знань, а й оволодівати під час освітньої діяльності критичним мисленням та емоційним інтелектом.

Виходячи з вище викладеного, сучасні освітні заклади потребують реформування освітнього процесу та його базових положень, що включають професійне розроблення та реалізацію навчальних курсів, спрямованих на всебічний розвиток компетентностей як ключових, предметних, так і соціальних, наскрізних, що в майбутньому сформує

здобувачів освіти як ефективних членів суспільства та майбутніх висококваліфікованих фахівців.

Аналіз робіт з проблеми дослідження. Питання розвитку освіти, постійного та послідовного підвищення її якості знаходить своє відображення у законодавчо-нормативній базі, зокрема, в таких документах: Наказ МОН України від 16.07.2018 № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти», Концепція «Нова Українська школа» (2016), закон України «Про освіту» (2017).

Пошук кращих моделей освіти для XXI ст. розпочався ще у другій половині минулого століття. Ряд зарубіжних дослідників вивчають стан та шляхи реформування освіти, зокрема дослідження Дж. Гілі, Дж. Нейсбіта, Й. Масуду, Е. Тофлера, Е. Гіденс, А. Гартвел, М. Кастелз, З. Бауман, Ф. Фукуяма, Я. Пелікан.

Емоційний інтелект в освітньому процесі розглядають також і вітчизняні дослідники (Є. Носенко, Н. Коврига, С. Деревянко, Л. Колісник, О. Саннікова та ін.) та закордонні (Р. Бар-Он, Дж. Мейер, Д. Гоулман, Г. Гарднер, П. Селовей та ін.) з огляду на сприйняття та усвідомлення емоцій, керування ними, формування й їх розвитку, самоконтролю, здатності протистояти тиску оточуючих тощо [6].

Варто зазначити, що, незважаючи на значні надбання вітчизняної та світової педагогічної науки, проблема залишається недостатньо вивченою, що ускладнює процес формування означеної якості в учнів початкової школи.

Мета публікації: розглянути структуру емоційного інтелекту.

Сформованість емоційного інтелекту розглядалася вченими як вагома потреба для повноцінного життя в сучасному суспільстві, оскільки дана якість сприяє правильному вирішенню низки практичних проблем в будь-якій діяльності, взаєминах між людьми, навчанні, повсякденному житті тощо.

Психологам Дж. Мейеру і П. Селовей як фундаторам даної психолого-педагогічної новачки належить первинний розгляд емоційного інтелекту у їх першій дослідній роботі, де й запропоновано методика дослідження означеної якості [5, с. 433].

Назріла нагальна проблема розробити та обґрунтувати методичні основи розвитку критичного мислення у здобувачів освіти, які б довели, що освітній процес з використанням технології розвитку критичного мислення майбутніх вчителів початкових класів має бути наскрізною педагогічною реалією, творчою педагогічною діяльністю під час якої відбуваються формування різнопланових складників зазначеної якості. З цією метою розглянемо основні підходи до визначення складників емоційного інтелекту.

У науці дуже довго існувало дві думки стосовно інтелекту. Згідно з першою, інтелект – риса суто спадкова: або людина народжується розумною, або ні. Відповідно до другої точки зору, інтелект пов'язаний зі швидкістю сприйняття або реагування на зовнішні стимули.

Інтелект – це функціонування процесів, які забезпечують здатність до пізнання та ефективного вирішення проблем, подолання життєвих завдань, особливо нових. Для характеристики інтелекту використовують особливий показник – коефіцієнт інтелекту (IQ), який дає загальну оцінку інтелектуальних здібностей людини. Наразі існують різні моделі структури інтелекту (Спірмен, Векслер, Керол, Гілфорд, Айзенк, Стернберг, Кетел, Келлі тощо).

Сучасні дослідження показують, що великий обсяг знань і високий розвиток інтелекту ще не забезпечують успішну взаємодію людини із зовнішнім середовищем. Особливо важливу роль для взаємодії між людьми відіграють їхні особистісні властивості – соціальний та емоційний інтелект.

Означені вище якості та їхній розвиток – порівняно новий, але дуже популярний напрям сучасної науки. Певною мірою емоційний і соціальний інтелекти людини (які разом складають так званий соціально-емоційний інтелект, або змішану форму) протиставляють найвідомішому коефіцієнту інтелекту – IQ. Вітчизняні психологи Н. Батурін та Л. Матвеева вважають, що SI та EI – ці терміни позначають різновиди

загального інтелекту (IQ). Американський психолог Р. Давідсон вважає, що «всі емоції соціальні», а Д. Гоулман – що «наші соціальні взаємодії є рушіями наших емоцій». Тому розділення емоційної і соціальної сфер на певному етапі наукового пошуку є умовним.

Підвищений інтерес власне до емоційного інтелекту виник на початку ХХ століття, коли в дослідженнях емоційної сфери виділено новий аспект – відмінності в керуванні емоційними явищами та в їхньому використанні через нездатність класичних IQ-тестів (тестів на коефіцієнт інтелекту) пояснити особливості мотивації й поведінки людей. Високий коефіцієнт інтелекту показує лише здатність працювати з логікою, а не з емоціями.

І саме двом американським психологам Дж. Мейер і П. Селовей як фундаторам даної психолого-педагогічної новації належить первинний розгляд емоційного інтелекту у їх першій дослідній роботі, де й запропоновано методику дослідження означеної якості [1; 3].

Ученими було запропоновано трактування емоційного інтелекту як підструктуру соціального інтелекту, що включає «здатність відстежувати власні та чужі почуття й емоції, глибоко проникати, відчувати та виражати емоції, пов'язувати їх із думками, розуміти причину емоцій, розрізняти й регулювати їх, що сприяє емоційному та інтелектуальному зростанню особистості, і використовувати цю інформацію для направлення мислення і дії» [5, с. 433].

Американськими дослідниками було виокремлено такі складники емоційного інтелекту: *перцепція і вираження емоцій* (ідентифікація і вираження емоцій визначаються фізичним станом, почуттями і думками; емоції спрямовують мислення на продуктивні способи реагування, емоції допомагають осмисленню й запам'ятовуванню); *розуміння й аналіз емоцій* (здатність розділяти емоції, включаючи складні емоції і почуття; здатність розуміти відносини, пов'язані зі змінами емоцій); *рефлексивне регулювання емоцій*: здатність залишатися відкритим до почуттів, рефлексивно контролювати й регулювати емоції, щоб розвиватися емоційно.

Ізраїльський психолог Рувен Бар-Он, провідний новатор, теоретик і дослідник концепції емоційного інтелекту, один із перших розробив концепцію «EQ» («емоційний коефіцієнт») для вимірювання «емоційної і соціальної компетентності» в 1985 році.

За теорією дослідника, емоційний інтелект визначається як сукупність найрізноманітніших здібностей, що забезпечують можливість успішно діяти в будь-яких ситуаціях.

Учений виділив 5 субкомпонентів, що характеризують структуру емоційного інтелекту:

- саморозуміння (усвідомлення власних емоцій, впевненість у собі, самоповага, самоактуалізація);
- комунікативний потенціал (емпатія, соціальна відповідальність);
- власне адаптаційні здібності (уміння вирішувати проблеми, долати труднощі, емоційна лабільність);
- антистресовий потенціал (стійкість до стресу);
- загальний настрій (оптимістичність) [2; 4].

Американський психолог Даніель Гоулман запропонував структуру досліджуваної якості з п'яти елементів, поданих нижче:

- *самосвідомість* (розуміння власних емоцій, точна самооцінка, упевненість у собі);
- *самоконтроль* (контроль емоцій ініціативність, емоційні спонукання до дії);
- *соціальна чуйність* (співпереживання, емпатія, передбачуваність, ділова обізнаність);
- *керування взаєминами* (спонукання й надихання інших на справу, надання допомоги в самовдосконаленні, сприяння змінам, медіаторство конфліктів.);
- рефлексія;

Для дослідження визначено такі складники концептуальної моделі ЕІ (за Р. Бар-Оном):

- 1) здатність усвідомлювати емоції, а також розуміти й виражати почуття;
- 2) здатність розуміти, як відчують і взаємодіють люди між собою;
- 3) здатність керувати емоціями й контролювати їх;
- 4) здатність керувати змінами, адаптувати і вирішувати проблеми особистого характеру;
- 5) здатність генерувати позитивний афект для підвищення самомотивації й сприяння емоційній і соціально-інтелектуальній поведінці.

Висновки і перспективи дослідження. Таким чином, в розрізі нашого дослідження, вслід за Дж.Мейер і П.Селовеї, під емоційним інтелектом ми розуміємо здатність відстежувати власні та чужі почуття й емоції, глибоко проникати, відчувати та виражати емоції, пов'язувати їх із думками, розуміти причину емоцій, розрізняти й регулювати їх, що сприяє емоційному та інтелектуальному зростанню особистості, і використовувати цю інформацію для направлення мислення і дії.

Складниками досліджуваної якості нами визначено самосвідомість, самоконтроль, соціальна чуйність, керування взаєминами, рефлексія.

До перспектив дослідження віднесено визначення типології вправ, що сприяють формуванню і розвитку досліджуваної якості у здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Голман Даніель. Емоційний інтелект. Чому він може значно більше, ніж IQ? 2013. 186 с.
2. Емоційний інтелект / упор. А. Козлова. Київ: «Вид. група «Шкільний світ»», 2018. 128 с.
3. Луців С. Формування емоційного інтелекту на уроках української мови в початковій школі. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2022. №3. С. 284-291.
4. Люсін Д.В. Нова методика для вимірювання емоційного інтелекту: опитувальник ЕмІн. *Психологічна діагностика*, 2006. №4. С. 3 -32.
5. Emotional Intelligence. Developing Strong “People Skills”. URL: https://www.mindtools.com/pages/article/newCDV_59.htm (дата звернення 21.01.2024).
6. Mayer J., Salovey P. The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*. 1993. P 433-442.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Грищенко Анна Олексіївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
1 курсу ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**
д-р філософії, ст. викл. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *здобувачі початкової освіти розвиток, критичне мислення, гнучкі вміння, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Метою Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року є забезпечення здійснення системного реформування загальної середньої освіти за такими провідними напрямками як ухвалення державних стандартів, що враховують компетентності, необхідні для успішної самореалізації особистості; запровадження нового

принципів педагогіки партнерства та дитиноцентризму; а випускник Нової української школи – це всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя [3].

Наскрізними вміннями, що мають бути сформовані у НУШ в учнів початкових класів є читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми, а також критичне та системне мислення.

Зазначимо, що об'єктивна необхідність подолання суперечності між низьким рівнем критичного мислення випускників початкових класів ЗЗСО та соціальним замовленням суспільства на творчу, критично мислячу особистість, яка спроможна гнучко адаптуватися у швидко змінюваному потоці інформації, актуалізує проблематику дослідження питань застосування технології критичного мислення у освітній процес початкової ланки освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом проблемі розвитку критичного мислення присвячено велику кількість досліджень у вітчизняній (А. Авершин, Н. Березанська, Л. Варзацька, Д. Вількеєв, Т. Воропай, С. Гончаренко, Н. Дайрі, Б. Зейгарник, І. Кожуховська, Т. Кудрявцев, А. Ліпкін, О. Савченко, Б. Теплов, С. Терно, О. Тягло, А. Федоров, Т. Яковенко, Л. Ямщикова) та зарубіжній (Д. Брунер, Дж. Гілфорд, С. Заір-Бек, М. Ліпман, К. Мередит, Р. Пауль, Д. Рассел, К. Таврис, Ч. Темпл, К. Уейд, Д. Халперн, Дж. Чаффа) педагогіці та психології.

Серед напрямів дослідження проблеми розвитку критичного мислення на сучасному етапі варто відзначити такі: роль критичності в самостійній творчій діяльності розкривають В. Біблер, Л. Григорович, П. Кравчук, В. Разумовський, Л. Ростовецька, В. Шубинський ін.; вибір підходів до розв'язання проблеми – А. Байрамов, Д. Джумалієва, Б. Зейгарник, С. Король, Г. Липкіна, Є. Полат, Л. Рибак, С. Рубінштейн, Ю. Самарін, М. Чошановй ін.

Мета публікації: обґрунтувати використання технології критичного мислення для розвитку гнучких умінь у здобувачів початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу сучасних психолого-педагогічних досліджень визначаємо, що дефініція «критичне мислення» не має єдиної наукової характеристики, оскільки може визначатися як розумова діяльність, протиставлення іншим розумовим операціям, здатність визначити проблему та розв'язати її, здатність до оцінювання явищ дійсності, здатність до використання різних прийомів інформації; класифікується за визначальною ознакою критичності, за напрямками і парадигмами. Учена М. Починкова відзначає, що науковці відповідно до напрямку власного дослідження обирають ключові властивості поняття «критичне мислення», які, на їхню думку, найбільш точно відображають предмет дослідження [4, с. 41-42].

Науковці О. Белкіна-Ковальчук та О. Пометун критичне мислення розглядають як окремий тип мислення, що характеризується активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та рефлексивністю, передбачає розвиток у процесі навчання здатності людини визначати проблеми, аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, висувати альтернативи й оцінювати їх, обирати спосіб розв'язання проблеми чи власну позицію щодо неї й обґрунтовувати свої погляди, робити свідомий вибір і діяти [1; 5].

Згідно з дослідницею О. Пометун розвиток критичного мислення дає змогу вибудувати поетапність освітнього процесу із одночасним формуванням кожного з названих мисленневих умінь та розвитком характеристик самого процесу мислення школяра. Вона переконує, що розроблення сучасної педагогічної моделі розвитку критичного мислення, зокрема і учнів початкової школи, необхідно концептуально

розділити та відокремити «критичне» мислення від «креативне» мислення та «логічне» мислення [2; 5, с. 94].

Саєнко Ю. зазначає, що технологія розвитку критичного мислення є системою методичних прийомів, призначених для використання їх в різних освітніх галузях, видах і формах навчання. Означена технологія дозволяє сформувати вміння працювати з інформаційним потоком, який постійно оновлюється, уміння ясно та чітко висловлювати свої думки (усно чи письмово), упевнено та коректно відносно оточуючих; уміння обґрунтовувати власну думку на основі осмислення різного досвіду, ідей та уявлень; уміння вирішувати проблеми; здатність самонавчання (академічна мобільність); уміння співпрацювати та працювати в групі; здатність вибудовувати конструктивні взаємини з іншими людьми.

Сучасне суспільство вимагає від людей гнучкості у мисленні та поведінці. Гнучкі уміння, зокрема критичне мислення, проблемне мислення, творчість та комунікативні навички, стають усе більш важливими для успіху в різних сферах життя. Особливо важливо розвивати ці уміння у молодших школярів, адже саме на початковому етапі освіти формуються основи мислення та навички, які вони будуть використовувати протягом життя.

Гнучкі уміння включають здатність адаптуватися до нових ситуацій, швидко реагувати на зміни, мислити критично та творчо, працювати в команді і ефективно спілкуватися. Ці уміння допомагають людині бути готовою до змін, швидко розв'язувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення. У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, гнучкі уміння стають особливо важливими для успіху в різних професіях та сферах діяльності.

Критичне мислення є одним з ключових аспектів гнучких умінь. Воно допомагає людині аналізувати інформацію, розуміти різні точки зору, оцінювати докази та приймати обґрунтовані рішення. Критичне мислення сприяє розвитку творчих та аналітичних навичок, а також здатності до самоконтролю та рефлексії. Використання технології розвитку критичного мислення в освітньому процесі допомагає здобувачам початкової освіти розвивати ці уміння та готуватися до викликів сучасного світу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведений аналіз наукових праць дав можливість дійти висновку, що використання технології розвитку критичного мислення у навчанні молодших школярів є дуже важливим аспектом розвитку гнучких навичок. Розвиток гнучких умінь у здобувачів початкової ланки є важливим завданням сучасної педагогіки. Використання технології розвитку критичного мислення в освітньому процесі допомагає розвивати гнучкі уміння учнів, що є ключовими для успіху в сучасному світі.

Критичне мислення дозволяє учням осмислювати й аналізувати інформацію, розвивати самостійність у вирішенні проблем та приймати обґрунтовані рішення.

Варто відзначити, що технології мають бути інструментом для розвитку критичного мислення, а не просто заміною традиційних методів. Потрібно комбінувати технології із завданнями, які стимулюють аналітичне мислення, що сприяє глибокому розвитку гнучких умінь учнів.

Наукові розвідки у вирішенні проблеми розвитку критичного мислення в учнів початкових класів можуть бути продовжені у напрямі визначення оптимальних методів і прийомів розвитку критичного мислення в молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.09. Волинський держ. ун-т ім. Л. Українки. Луцьк, 2006. 21 с.

2. Гусева В. О. Шляхи практичного розвитку критичного мислення учнів початкових класів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. № 30. С. 114–120.

3. Концепція Нової української школи. URL: <https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view>(дата звернення: 06.02.2024).

4. Починкова М. М. Дефініція «Критичне мислення» у науковому педагогічному дискурсі. *Освіта та педагогічна наука*. 2019. № 1 (170). С. 37-48. URL: <http://eps.luguniv.edu.ua/index.php/eps/article/view/4>(дата звернення: 06.02.2024).

5. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Київ, 2017. 96 с.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дарменко Маргарита Сергіївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна**,
д-р філософії, ст. викл. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, формування, медіаграмотність, дистанційне навчання, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. В умовах стрімкого поширення дистанційного навчання одним із пріоритетних напрямів розвитку початкової освіти в Україні є комплексне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, ефективне використання виховного, соціалізаційного, культурного та іншого потенціалу сучасних медіаресурсів і забезпечення необхідних умов для створення ефективного освітнього середовища. Із переходом на дистанційне навчання в початковій школі актуалізувалося питання про здоров'язберезувальну функцію освітнього онлайн-середовища, в якому освітній процес переноситься в ізольовані умови. Нажаль, сучасні медіа реалії не усувають загрози негативного фізичного, морального та психологічного впливу, зокрема на несформовану особистість молодшого школяра. У зв'язку з цим постає низка питань, пов'язаних з оптимізацією впливу освітнього онлайн-середовища на молодших школярів з урахуванням їхніх фізіологічних і психологічних вікових особливостей [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання освітнього середовища стали предметом ряду наукових розробок, серед яких дослідження Б. Боденка, Є. Бондаренко, А. Куракіна, Ю. Мануйлова, Л. Новікової, І. Подольської, С. Сисоєвої, А. Хуторського, зокрема питання функціонування освітнього середовища початкової школи активно вивчалися О. Боровець, Н. Гонтаровською, К. Приходченко, С. Роціною, В. Рубцовим, Т. Цюман, В. Ясвіним. Різні аспекти інформаційних впливів медіа у контексті початкової шкільної освіти, зокрема питання медіа грамотності молодших школярів, розробляли О. Волошенюк, О. Ганик, В. Голошапова, Г. Дегтярєва, І. Іванова, С. Крамаровська, А. Кожанова, Г. Пиза, О. Шкребець, О. Янкович.

Мета публікації: обґрунтувати теоретико-методичні засади формування медіаграмотності у молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Концепцією «Нова українська школа» та новим Стандартом початкової освіти, освітній процес у початковій школі має бути спрямований на розвиток ключових компетентностей, зокрема інформаційної та цифрової. Це означає не лише впевнене, а й критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій, інформаційну грамотність та медіаграмотність.

Відтак, сьогодні питання використання медіаресурсів та інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі перебуває під пильною увагою реформаторів, практиків і науковців української системи освіти. Використання комп'ютерів дітьми молодшого шкільного віку пов'язане з підвищеними розумовими навантаженнями, гіподинамією, нервово-емоційним і зоровим напруженням. Численні психолого-педагогічні дослідження переконують, що молодші школярі дуже сприйнятливі до емоційних впливів, а звичка «жити в комп'ютерному світі» негативно впливає на процеси їхньої адаптації та соціалізації в реальному світі. Нині існує безліч програм онлайн-навчання для дітей молодшого шкільного віку, не всі з яких відповідають гігієнічним і санітарним нормам, ураховують фізіологічні та психологічні особливості молодших школярів [3; 4].

Визнаючи провідну роль електронних медіаресурсів в освітньому процесі в початковій школі, особливо в умовах дистанційної освіти, стає очевидною важливість набуття молодшими школярами спеціальних знань і навичок у царині медіатехнологій, правильного розпізнавання, аналізу, оригінального розуміння та інтерпретації медіакультури, іншими словами, навичок медіаграмотності.

Сучасна позиція провідних українських медіапедагогів (О. Федорова, Г. Онкович, О. Пометун) полягає в тому, що медіаграмотність трактується як розуміння впливу медіа на особистість і суспільство; вона передбачає наявність сформованої здатності розуміти контекст медіа, аналізувати, обговорювати медіатексти, а також самостійно створювати нові.

М. Меламед підкреслює, що в основі питання про необхідність розвитку медіаграмотності в початкових класах лежать такі чинники:

- початкова ланка – найважливіший період для інтелектуального, фізичного та психоемоційного розвитку дітей;
- сьогодні діти активно «спілкуються» за допомогою телебачення, комп'ютерів, відео- і звукозаписувальних пристроїв і вже до моменту вступу до школи вміють поводитися з мобільними телефонами;
- стикаючись із постійно зростаючими обсягами інформації (навчальної, медійної), діти молодшого шкільного віку зазнають значних труднощів у вияві умінь пошуку, самостійного та критичного оцінювання одержуваної інформації, у вияві не тільки інтелектуально-пізнавальної діяльності, а й особистісно-суб'єктної позиції, творчої індивідуальності [3, с. 245].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, за активного використання дистанційних форм навчання медіаграмотність дітей молодшого шкільного віку варто розглядати як необхідну умову для створення освітнього середовища зі збереження здоров'я в початковій школі. В освітньому процесі широко використовуються такі медіаресурси, як інтерактивні освітні ресурси, бази даних та електронні бібліотеки, блоги та форуми в соціальних мережах, аудіо- та відеоподкасти, чати. Сьогодні медіа розглядаються не лише як засіб оброблення інформації, а й як потужний інструмент впливу на психічний і фізичний стан дітей молодшого шкільного віку. Попри позитивну роль, яку відіграють сучасні інформаційно-комунікаційні засоби, зокрема й ЗМІ, не можна забувати про ризики незахищеного інформаційного простору, в якому може міститися інформація образливого або соціально небезпечного характеру. Саме тому важливо розвивати медіаграмотність у дітей молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

6. Борсук П. В. Інформатизація освіти – головний етап розвитку дистанційної форми навчання. *Новий колегіум*. 2002. №4–5. С.32–35.
7. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
8. Меламед В. А. Упровадження медіаосвіти в освітній процес початкової школи. *Вісник ХДАК*. 2018, Випуск 53, С. 242–249.
9. Романовський О. Г., Квасник О. В. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної освіти навчання в системі вищої освіти України. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2019. №6. 37 с.

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Дивіза Марія Василівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Філімонова Тетяна Володимирівна,**
канд. пед. наук, ст. викладачка
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *гнучкі уміння, професійна підготовка, комунікативні навички, критичне мислення, лідерські якості, емоційний інтелект і позитивне мислення.*

Постановка проблеми. Модернізація початкової школи диктує нові вимоги до покоління конкурентоздатних вчителів з високим рівнем сформованості soft skills. Soft skills (в перекладі з англійської – «гнучкі навички», «м'які навички») – універсальні компетентності, які значно важче виміряти за допомогою кількісних показників. Такі навички можуть називатись також особистими якостями, оскільки вони залежать від особистісних особливостей людини, набуваються з особистим досвідом. Soft skills – надпрофесійні навички, котрі допомагають вирішувати повсякденні життєві завдання, взаємодіяти з іншими. Вони не пов'язані з конкретною професією, але допомагають краще виконувати свою роботу, а також сприяють кар'єрному зростанню. Soft skills потрібні всім, хто хоче розвиватися.

Нова українська школа потребує учителя-майстра, здатного до гнучкої адаптації у змінному професійному середовищі, а швидкі зміни реальності і водночас потреба в розвитку в шкільній молоді наскрізних умінь читати з розумінням, висловлювати власну думку усно і письмово, критично та системно мислити, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність логічно обґрунтувати позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми [1] актуалізують важливість для вчителя, зокрема, таких складників soft skills, як критичне мислення, командна робота та лідерство, самоорганізація і тайм-менеджмент, емоційний інтелект, міжособистісна комунікація та взаємодія, педагогічне партнерство.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останнє десятиліття питання розвитку soft skills майбутніх учителів набуло гострої актуальності та висвітлюється в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка першого

(бакалаврського) ступеня вищої освіти, в Концепції «Нова українська школа», на потребі розвитку soft skills наголошено в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Питання розвитку гнучких навичок активно досліджує Національна Soft Skills Асоціація. Вивченням питань розвитку soft skills займалися провідні вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Демченко (розвиток гнучких навичок як психолого-педагогічна проблема), І. Барановська (театралізована діяльність як засіб розвитку soft skills), Н. Казьмірчук, О. Жовнич, І. Стахова (використання театралізованих ігор та постановок у процесі розвитку soft skills майбутніх учителів), Є. Зеєр та Л. Степанова (soft skills як комплекс неспеціалізованих навичок), А. Тютюнник (розвиток гнучких навичок засобами хмарних технологій).

Мета публікації: дослідити розвиток гнучких умінь у майбутніх учителів початкової школи як засіб їх професійного зростання.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить аналіз літературних джерел, існує багато варіантів списків, так звані soft skills. Дане поняття досить умовне, тому що в різних професіях можна виділити трохи різні, більш і менш важливі навички. У педагогічній конституції Європи зазначено, що вчителям необхідно бути досвідченим у своїй професійній галузі, займатися саморозвитком, активно презентувати свої педагогічні надбання, творчо впроваджувати інновації. Зважаючи на розмаїття наукових досліджень, маємо на меті окреслити розвиток гнучких умінь майбутніх учителів початкової школи, значення їх для професійного зростання.

У дослідженнях К. Коваль «Розвиток soft skills у студентів – один з важливих чинників працевлаштування» [3] запропонована наступна класифікація soft skills: *особистісні якості* (здатність до самопрезентації, самоуправління та самоосвіти; здатність до творчого та критичного мислення, вміння бачити позитивну перспективу, вміння чітко ставити мету, визначати ефективні шляхи її досягнення); *комунікативні якості* (здатність логічно, чітко висловлювати свою точку зору, бути послідовним у розповіді, дотримуватися культурного етикету, вислуховувати співрозмовника, не перебивати, підтримувати розмову, спілкуючись з людьми різних вікових та соціальних груп); *управлінські якості* (здатність до спільної діяльності, здатність очолити команду та налагодити її ефективну роботу, здатність відповідати за процес роботи та якість отриманого продукту, створювати творчу сприятливу атмосферу для роботи всієї команди, розвивати лідерські якості, чітко регламентувати час, займатися time-менеджментом тощо).

Для майбутнього вчителя початкової школи важливим є комплекс soft skills:

1. *Комунікативні навички:* допоможуть організувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, тобто налагодити зв'язок з колегами, з учнями та їх батьками. Так само як вміння коректно спілкуватися, висловлювати думку, презентувати себе і свою роботу. Серед комунікативних навичок найчастіше виділяють: вміння слухати співрозмовника, вміння вести переговори, домовлятися, переконувати, розуміння невербальних сигналів і комунікації, самопрезентація, вміння говорити на публіку, публічні виступи, навички листування, письмове спілкування.

2. *Критичне мислення:* вміння критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі. У більш загальному сенсі, в цю категорію додають такі навички: логічне мислення, вміння спостерігати і виявляти сутність, навички нестандартного мислення, спритність, винахідливість, і навіть креативність, адаптивність, здатність позитивно сприймати зміни, вміння комплексно підходити до вирішення проблем [2].

3. *Лідерські якості:* зазначимо, не всі професії і посади вимагають наявності лідерських навичок, більшість стейкхолдерів цінують в кожному вчителі здібності планувати та організувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й

позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи. Сюди зазвичай відносять: вміння уникати або вирішувати конфлікти, вміння створювати домовленості, навички ефективного делегування, навички фасилітації (ефективна модерація обговорень або пошуку рішення проблем), навички менеджменту (управління зустрічами, співбесідами або переговорами), менторство і здатність навчати.

4. *Емоційний інтелект і позитивне мислення*: нікому не подобаються похмурі або песимістичні вчителі, і це логічно. У всіх бувають складні дні або непрості ситуації, але ті, хто вміє перебудуватися на хороший лад, взяти себе в руки і підбадьорити учнів і колег, як правило тільки виграють від цього. І це не обов'язково визначається характером. Такі навички можна і необхідно практикувати: емоційний інтелект, позитивне мислення, чемність і ввічливість, вміння виявляти дружелюбність, стресостійкість і здатність приймати рішення в нестандартних умовах, здатність до емпатії.

5. *Уміння працювати в команді*: роботу в команді зазвичай виділяють в окрему категорію. Але насправді, це той же комплекс з комунікативних навичок, лідерських якостей і емоційного інтелекту, який дозволяє педагогу успішно виконувати свою частину роботи в команді, взаємодіяти і спілкуватися з колегами на належному рівні, і прагнути до єдиного результату[4].

6. *Самоорганізація*: це такі навички, які дозволяють ефективно вибудовувати власну роботу, все (ну майже все) пам'ятати і встигати: тайм-менеджмент або управління часом, самодисципліна, самоконтроль (і взагалі майже все з приставкою само-, вміння концентруватися, вміння знаходити і працювати з інформацією, а ще бажання вчитися і постійно розвиватися).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Одним із першочергових завдань сучасної системи вищої освіти є розвиток гнучких навичок майбутніх учителів початкової школи. Soft skills (гнучкі навички) – неспеціалізовані навички, до яких належать креативність, комунікація, відповідальність за свої рішення та рішення колективу, ініціативність, уміння продуктивно розпоряджатися своїм часом, самопрезентувати себе та свою педагогічну діяльність, мати добре розвинене педагогічне мислення тощо. Розвинені гнучкі навички сприятимуть майбутній педагогічній самореалізації учителів, їхньому професійному зростанню.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Грона Н., Семенов О. Розвиток soft skills майбутніх учителів в умовах закладів фахової передвищої та вищої освіти: міжрегіональний проект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 7 (111).
3. Коваль, К.О. Розвиток soft skills у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162-167.
4. Кожушкіна Т.Л. Міжособистісна взаємодія як складова частина soft skills студентів педагогічного коледжу. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2028. С. 63; 80.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Забара Анна Миколаївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курс
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Ігнатенко Олександр Володимирович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *цифрові технології, поняття технології, поняття навчального процесу, поняття soft skills.*

В сучасному інформаційному суспільстві, де цифрові технології відіграють ключову роль у різних аспектах життя, питання ефективного використання цих технологій в навчальному процесі для розвитку м'яких навичок молодших школярів є актуальним і важливим. Незважаючи на потенційні переваги, існують певні проблеми та виклики, які ставлять під сумнів ефективність цього підходу[1; 4]:

Неоднорідність доступу до технологій: Існують значні відмінності в рівні доступу до цифрових технологій серед учнів. Деякі діти можуть мати обмежений доступ до комп'ютерів та Інтернету вдома, що створює різницю в можливостях для розвитку soft skills.

Відсутність кваліфікованих педагогів: Не всі вчителі мають достатні навички та знання для ефективного впровадження цифрових технологій у навчальний процес. Це може обмежити можливості навчання м'яким навичкам через цифрові платформи.

Безпека та етика в Інтернеті: Використання цифрових технологій пов'язане з питаннями безпеки та етики в Інтернеті. Діти повинні бути належно підготовлені до використання онлайн-ресурсів, інакше можуть виникнути проблеми з їх безпекою та поведінкою в Інтернеті.

Ризик віддаленості та втрати соціальної взаємодії: Занадто інтенсивне використання цифрових технологій може призвести до віддаленості від реальної соціальної взаємодії, яка є важливою для розвитку соціальних навичок.

Потреба в ефективних методиках оцінювання: Відсутність стандартних методик оцінювання розвитку soft skills через цифрові технології може ускладнити визначення прогресу та результативності цього підходу.

Розв'язання цих проблем може включати в себе вдосконалення доступу до технологій, підготовку педагогічних кадрів, впровадження ефективних стратегій безпеки та етики в Інтернеті, а також розробку адаптованих методик оцінювання. Інтеграція цифрових технологій для розвитку soft skills повинна бути ретельно планованою та спрямованою на створення повноцінного та безпечного навчального середовища для молодших школярів. [1]

Науковці та педагоги активно досліджують можливості використання цифрових технологій для розвитку soft skills у молодших школярів. Основні напрямки дослідження[4, с. 5-13]:

Ігрові технології: Вивчення впливу ігрових платформ та симуляцій на розвиток співпраці, комунікації, та інших м'яких навичок. Деякі дослідження вказують на те, що використання ігор може стимулювати креативність, розвивати тимчасові навички та сприяти соціальній взаємодії.

Віртуальна реальність: Вивчення використання віртуальної реальності для створення ситуацій, що допомагають учням розвивати соціальні навички, такі як емпатія та

співпереживання. Також досліджується вплив віртуальної реальності на збільшення реалістичності сценаріїв для навчання soft skills.

Електронні платформи для навчання: Аналіз різноманітних електронних платформ та інтерактивних ресурсів, спрямованих на розвиток комунікаційних навичок, критичного мислення та творчості серед молодших школярів.

Оцінка та вимірювання soft skills: Розробка методик та інструментів для ефективної оцінки розвитку м'яких навичок під час використання цифрових технологій в навчанні.

Ефективність використання онлайн-ресурсів: Аналіз того, які конкретні онлайн-ресурси та платформи сприяють успішному розвитку soft skills у молодших школярів.

Загальна тенденція полягає в тому, що дослідники шукають оптимальні та практичні способи інтеграції цифрових технологій у навчальний процес для розвитку м'яких навичок учнів. Важливо враховувати індивідуальні різниці, етичні аспекти та забезпечити баланс між традиційними та цифровими методиками виховання.[4, с. 13-19]

Мета публікацій, присвячених використанню цифрових технологій для розвитку soft skills молодших школярів, може бути різноманітною та визначатися конкретними цілями та завданнями дослідження. Основна мета таких публікацій включає визначення ефективних методів та стратегій для використання цифрових технологій у розвитку різних м'яких навичок у молодших школярів. Це може включати аналіз педагогічних підходів, програм та інноваційних технологій.

Дослідження впливу цифрових технологій є ще однією метою багатьох публікацій, спрямованих на наукове дослідження впливу використання цифрових технологій на розвиток конкретних soft skills, таких як комунікація, співпраця, творчість, критичне мислення тощо.

Деякі публікації містять педагогічні рекомендації для вчителів та педагогічних працівників щодо ефективного впровадження цифрових технологій у навчальний процес для розвитку м'яких навичок.

Інші публікації ставлять за мету аналіз викликів та перешкод у впровадженні цифрових технологій для розвитку soft skills у молодших школярів та пропонують шляхи їх подолання.

Також важливою метою є розвиток новаторських підходів, висвітлення технологічних рішень, що сприяють розвитку soft skills та вдосконаленню навчального процесу в цілому.

Публікації також можуть ставити за мету поширення передового досвіду та успішних практик в галузі використання цифрових технологій для розвитку м'яких навичок, з метою надання можливості іншим педагогам та фахівцям використовувати цей досвід у своїх практиках.

Загальна мета полягає в тому, щоб вивчити, як цифрові технології можуть ефективно сприяти розвитку soft skills у молодших школярів та впливати на їхні навчальні досягнення та загальний розвиток. [4, с. 5-13]

Останні реформи в освітній системі України та впровадження концепції Нової української школи породжують нові виклики для педагогів та учнів, визначаючи перед ними нові завдання. Ці завдання висувають вимогу до вчителів приймати креативний підхід до проведення уроків, і цифрові технології можуть виявитися потужним інструментом для ефективного їх вирішення. [3]

Технологія - комплекс наукових та інженерних знань, втілених в способах і засобах праці, наборах матеріально-речових факторів виробництва, видах їх поєднання для створення певного продукту або послуги [3].

Застосування цифрових технологій для підтримки навчального процесу вже не лише є модною тенденцією, але й стало необхідністю. Це особливо актуально в контексті Нової української школи (НУШ), де висувається вимога до більшої індивідуалізації та залучення учнів до активного навчального процесу.

Цифрові технології дозволяють робити навчання цікавим та практичним. Навчальний процес – це система організації навчально-виховної діяльності, в основі якої – органічна єдність і взаємозв'язок викладання й учіння; спрямована на досягнення цілей навчання й виховання [5].

Використання цифрових технологій для розвитку soft skills молодших школярів" означає використання сучасних технологій в освітньому процесі з метою формування та розвитку різноманітних м'яких навичок у дітей молодшого шкільного віку. Soft skills або м'які навички включають в себе соціальні, комунікативні, креативні та інші навички, які допомагають людям ефективно взаємодіяти з іншими та вирішувати різні завдання у різних ситуаціях. Використання цифрових технологій може включати в себе використання комп'ютерів, планшетів, програмного забезпечення та інших електронних ресурсів:

- Ігрові технології: Використання ігрових платформ для створення ігор, які сприяють розвитку співпраці, комунікації та рішення конфліктів.

- Електронні платформи для навчання: Використання онлайн-ресурсів та електронних платформ для навчання, де діти можуть спілкуватися, обмінюватися ідеями та спільно вирішувати завдання.

- Віртуальна реальність: Використання віртуальної реальності для створення симуляцій, які допомагають розвивати комунікативні рішення.

- Електронні портфоліо: Використання цифрових інструментів для створення електронних портфоліо, що дозволяє дітям відстежувати свій розвиток у різних сферах м'яких навичок.

- Онлайн-співпраця: Використання інтернет-ресурсів для спільної роботи, обговорення та обміну ідеями з однолітками та вчителями.

- Електронні інструменти для творчості: Використання графічних редакторів, відеомонтажу та інших інструментів для розвитку творчих та інноваційних навичок.

Забезпечення збалансованого підходу до використання цифрових технологій в навчанні допомагає не лише підвищити якість освіти, а й підготувати молодше покоління до вимог сучасного суспільства, розвиваючи при цьому їхні soft skills.

Список використаних джерел

1. Інформаційно-цифрові технології у науково-педагогічних дослідженнях: Реферативний огляд / за ред. С. М. Іванової; упоряд. : А. В Кільченко, Ю. А Лабжинський, Т. Л Новицька, С. В Новицький, В. А. Ткаченко, М. А. Шиненко. К: ІТЗН НАПН України, 2021. – 81 с.

2. Ігнатенко О. В. Методика підготовки майбутнього вчителя початкових класів з інформатики. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук. Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка — 2015.

3. Навчальні матеріали онлайн, Технологія: поняття, основні властивості та процеси. Інформація, дані, знання як об'єкти технології. URL: https://pidru4niki.com/19530403/informatika/tehnologiya_ponyattya_osnovni_vlastivosti_protse_si_informatsiya_dani_znannya_obyekti (дата звернення 08.02.2024).

4. Нова українська школа: Порадник для вчителя / ред. Бібік Н. М. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017 р. 206 с

5. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 61. 140 с.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СКЛАДНИК SOFT SKILLS

Запорожець Марина Миколаївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
Педагогічного факультету
УДУ імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник – **Коваль Тетяна Василівна,**
канд. пед. наук, доц. УДУ імені Михайла Драгоманова

Ключові слова: *емоції, емпатія, емоційний інтелект, здобувачі початкової освіти, Нова українська школа, м'які навички.*

Постановка проблеми. За дослідженням Forbes [2], емоційний інтелект – одна із десяти найбільш затребуваних навичок на наступні 10 років. Зміни, що відбуваються в Україні та у всьому світі, пов'язані із переходом від індустріального суспільства до інформаційного. Прогнозується, що до 2030 року зникне 57 традиційних професій, і на їхнє місце з'явиться 186 нових [3]. Зміст традиційних професій, що залишилися, істотно трансформується під впливом нових технологій. Деякі посади, зокрема аналітики, бухгалтери, юристи, трейдери, рекрутери та адміністративний персонал, вже зараз стикаються із скороченням через цифровізацію процесів. Запрогнозовано, що з розвитком технологій ринок праці буде все більше цінувати «людське в людині», творчий потенціал та культурні та ціннісні аспекти взаємодії, які машини не можуть реалізувати. Саме тому сучасні обговорення все частіше зосереджуються на так званих м'яких навичках (soft skills).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження емоційного інтелекту та його розвитку у дітей молодшого шкільного віку здебільшого представлені зарубіжними дослідниками: Дж. Майер, П. Саловей, Д. Карузо, та Д. Гоулмен, які розглядали проблему емоційного інтелекту у контексті емоційних здібностей. В Україні, науковці І. Аршава, О. Власова, С. Дерев'янка, Н. Коврига, Е. Носенко досліджували функції емоційного інтелекту: стресозахисну, адаптивну, рефлексивну та регулятивну.

Недостатньо проведених досліджень з розроблення методології розвитку емоційного інтелекту та його інтеграції в освітні процеси підкреслює важливість поточного дослідження як наукового та практичного внеску в дану область.

Мета публікації: обґрунтувати значення розвитку емоційного інтелекту для учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Проблема емоційного інтелекту визнана однією із пріоритетних у сучасній психології та педагогіці. Це пов'язано із багатьма факторами, насамперед із багатозначністю розуміння термінів «емоційний інтелект» та soft skills.

Загалом, термін «емоційний інтелект» не є новим. Вивчення емоційного інтелекту набуло популярності у 1980-х роках і отримало визнання в бізнес-середовищі завдяки Деніелу Гоулману і його бестселеру «Емоційний інтелект - чому він може мати більше значення, ніж IQ» [1]. Гоулман визначив концепцію EQ так:

Емоційний інтелект (EQ) - це розуміння того, які емоції відчуває людина і здатність ефективно взаємодіяти з цими почуттями, не допускаючи їм повністю заповнити себе.

Інтегруючи висновки з досліджень емоційної сфери дитини, ми розглядаємо емоційний розвиток як складний та системний процес, що призводить до розширення та збагачення емоційної сфери в контексті загальної соціалізації дитини. На етапі шкільного віку організація життя дитини відбувається з метою запобігти виникненню байдужості, емоційної глухоти та інертності, а замість цього стимулювати активність дитини через розвиток її емоційного життя.

Розвиток гнучких навичок, аналогічно до емоційного інтелекту, варто розпочинати ще з раннього дитинства. Зазначимо, що батьки та вчителі повинні відзначити: в сучасних умовах емоційний аспект має таку ж саме вагомість, як і інтелектуальний. Можливо, він навіть має більше значення, оскільки навички м'яких навичок - це не просто навички, що застосовуються в конкретній області, а вони охоплюють різні аспекти нашого життя [5].

У молодшому шкільному віці емоційна сфера розвивається швидше, ніж інтелектуальна, тому виховання набуває ключового значення для особистісного зростання та формування гуманістичних цінностей. Недостатній розвиток емоційного інтелекту може призвести до міжособистісних та особистісних труднощів і конфліктів, таких як непрозорість власних бажань, обмеженість у самовизначенні, непорозуміння в процесі спілкування та відсутність контролю над власними емоційними реакціями.

У молодших школярів часто спостерігаються значні труднощі у розпізнаванні та ідентифікації окремих емоцій. Вони краще розуміють та відтворюють емоції, якщо мають можливість багатократного перегляду або прослуховування фрагментів. Ця особливість проявляється в їхній емоційній чутливості до яскравих та великих об'єктів та явищ. Уроки, де використовуються відео, аудіо, проблемні ситуації та нетрадиційні форми, стають більш привабливими для них, тоді як традиційний підхід може викликати втому та негативне емоційне ставлення до навчання[4].

У зазначеному періоді молодший школяр активно розвиває емпатію, що є основою для становлення дружби та відчуття відповідальності перед колективом. Вони вчаться виявляти співчуття до труднощів інших, висловлювати протест у випадках несправедливості та будувати відносини на конкретних ситуаціях. У третьому та четвертому класах початкової школи діти стають частинами класного колективу, де вони обговорюють та узгоджують правила, а також формують традиції. У другому етапі навчання важливо направляти класний колектив на досягнення спільної мети та створення спільних традицій, що сприяють позитивним емоціям та вчинкам. Дружба в класі посилюється, кожен учень стає важливим елементом колективу, а їхні спільні переживання породжують нові типи емоцій.

За нашими дослідженнями можна зробити висновки, що більшість дітей молодшого шкільного віку мають сформований емоційний інтелект на низькому рівні. Це виявляється у слабкорозвиненій здатності розуміти власні та чужі емоції, а також у неефективному управлінні їх виявленям. А це позначається на соціальній взаємодії з оточуючими. У третини дітей емоційний інтелект сформований на середньому рівні. І лише у приблизно 20% дітей емоційний інтелект знаходиться на високому рівні розвитку.

Таким чином, можна зазначити, що основним показником розвитку емоційного інтелекту у молодших школярів є їх здатність розпізнавати власні емоції під час власних дій і враховувати емоції інших осіб у взаємодії з ними. Це є ключовим аспектом їхнього емоційного розвитку, який визначає їхню соціальну взаємодію та саморегуляцію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасних реаліях особливо важливо надавати увагу розвитку емоційного інтелекту учнів, адже військовий стан, велика кількість пропаганди, фейків у мережі та великої кількості нещасних випадків мають неабиякий вплив на формування психіки дитини. І окрім критичного опрацювання інформації, необхідно навчити дітей розпізнавати, розуміти і ефективно керувати емоціями.

Вбачаємо перспективи подальших досліджень у розробці системи завдань для молодших школярів, що сприятимуть розвитку емоційного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Goleman D. Emotional Intelligence—Why it Can Matter More Than IQ, Bloomsbury, 1996.
2. Marr B. The Top 10 Most In-Demand Skills For The Next 10 Years. *Forbes*. URL: <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2022/08/22/the-top-10-most-in-demand-skills-for-the-next-10-years/?sh=7ee561b17be7> (dateofaccess: 01.02.2024).

3. Іванчук М. Г. Основи технології інтегрованого навчання в початковій школі: навч. - метод. посіб. Чернівці: Рута, 2001. 97 с.
4. Соціальні навички та робота в команді у дитини. Книжкове видавництво «Каламар». Книжкове видавництво «Каламар». URL: <https://kalamar.ua/social-skills-and-teamwork-in-a-child/> (дата звернення: 01.02.2024).

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНФОГРАФІКИ

Грудницька Анастасія Олегівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
педагогічного факультету
УДУ імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник – **Чабайовська Марія Іванівна,**
канд. пед. наук, доц. УДУ імені Михайла Драгоманова

Ключові слова: *формування, читацька компетентність, інфографіка, здобувачі початкової освіти, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Двадцять перше століття характеризується початком значних перетворень у початковій освіті, одним із ключових аспектів яких є глибокий розвиток і виховання особистості з акцентом уваги на бажанні та здатності до самостійного навчання. Сучасні здобувачі початкової освіти все частіше втрачають інтерес до читання через велику конкуренцію з боку таких розважальних форматів, як мультфільми, відеоігри та соціальні мережі. Ця проблема стає дуже актуальною в наш час.

Тому в умовах Нової української школи важливо застосовувати ефективні форми, методи та засоби навчання для збереження зацікавленості молодших школярів у читанні та підкреслення його важливості в сучасному світі.

Ефективним засобом вирішення цієї проблеми є застосування практичних завдань із використанням інфографіки на уроках літературного читання. Це сприяє позитивному ставленню їх до читання та дозволяє краще розуміти тексти завдяки візуалізації інформації. Крім того, важливо враховувати індивідуальні інтереси та потреби кожного під час планування занять із літературного читання. Деякі учні можуть бути зацікавлені в певних темах або жанрах літератури, тому варто пропонувати їм вибір інформаційних ресурсів або творів для читання, щоб стимулювати їхню участь та активність. Також важливо підкреслювати практичне застосування читацьких навичок у різних аспектах життя, наприклад, у вирішенні особистих проблем, критичному мисленні. Це сприятиме формуванню учнівської читацької компетентності не лише як навички, а й як невід'ємної складової особистісного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні аспекти формування читацької компетентності, які є важливими для нашого дослідження, висвітлили педагоги К. Ушинський, В. Сухомлинський, О. Савченко; методисти М. Вашуленко, О.Вашуленко, В. Зайцев, В. Едігей, В. Мартиненко, В. Науменко, К. Пономарьова, Н.Скрипченко, а також науковці кафедри української й іноземних мов та методик викладання в початковій і дошкільній освіті педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова А. Каніщенко, М. Чабайовська та інші.

Проблему використання інфографіки в освіті вивчали: О. В. Вовк, В. Г. Логвіненко, Л. Ф. Панченко, М. В. Разорьонова та ін., які відзначають, що вона недостатньо досліджена.

Ця публікація має **на меті** теоретично обґрунтувати важливість інфографіки як засобу творення практико-орієнтованих завдань у процесі формування читацької компетентності молодших школярів на уроках літературного читання.

Виклад основного матеріалу. Мовно-літературна освітня галузь ставить перед собою завдання формувати навички ефективного спілкування, здатності до читання та інші важливі компетентності.

Великий внесок у розвиток методики читання зробив видатний педагог К. Д. Ушинський. Він створив читанки «Рідне слово» і «Дитячий світ», де визначив вимоги до вибору та розташування текстів для читання. У своїх працях видатний педагог підкреслював, що цей матеріал повинен бути цікавим, доступним і має сприяти розвитку молодших школярів.

На значенні читання наголошував також Василь Олександрович Сухомлинський. Він вважав, що «читання як джерело духовного збагачення не зводиться лише до вміння читати, з цього вміння воно тільки починається» [2].

Згідно з державними документами Нової української школи, читацька компетентність означає здатність особи розуміти текст як частину повсякденного життя й навчальної діяльності, осмислювати й оцінювати його зміст і форму, знаходити нову інформацію, аналізувати, відтворювати та використовувати її, робити висновки тощо.

За визначенням О. Я. Савченко, «читацька компетентність – це особистісно-діяльнісний інтегрований результат взаємодії знань, умінь, навичок, індивідуального досвіду та ціннісних ставлень учнів, набутих у процесі реалізації всіх змістових ліній навчальної дисципліни «Літературне читання»» [3, с. 4].

Отже, зміни в технічному світі, адаптація методик навчання до індивідуальних можливостей кожного учня створюють нові виклики до системи освіти. Одним із засобів вирішення цієї проблеми є застосування інфографіки на уроках літературного читання. Інфографіка зараз активно використовується для розробки практичних завдань, які сприяють глибокому осмисленню прочитаного.

«Інфографіка – це потужний інструмент, який перетворює складні дані та інформацію в доступні, зрозумілі візуальні зображення. Вона стала невід’ємною частиною сучасного світу. Іншими словами, інфографіка – це візуалізація складної інформації» [1].

На думку М. І. Чабайовської, інфографіка – це набір зображень та діаграм, який супроводжується невеликою кількістю тексту [5, с. 32]. Інфографіка включає такі різноманітні форми візуалізації, як графіки, діаграми, картограми, таблиці, інфографічні картини, структурні схеми тощо. Це дозволяє передавати складну інформацію за допомогою зображень та тексту.

Приклад інфографіки наведено в підручнику для 3 класу з української мови та читання М. І. Чабайовської, Н. М. Омельченко, В. В. Синільник [4, форзац] (див. Рис. 1).

Рис. 1. Зразок інфографіки на тему: «Калина як національний символ України» (3 клас).

Протягом останнього десятиліття інфографіка стала невід'ємною складовою як у цифровому, так і в паперовому середовищі. Учителі 1-4 класів активно впроваджують її в освітній процес. Вона спрощує розуміння складних концепцій, роблячи матеріал більш доступним, сприяє розвитку навичок аналізу та критичного мислення молодших школярів.

Інфографіка може бути корисним інструментом для організації та систематизації інформації з тем літературного читання. Це може стимулювати інтерес до вивчення творів, а також полегшити запам'ятовування ключових понять. Такий підхід також сприяє розвитку візуального мислення учнів і допомагає їм краще розуміти та аналізувати літературні тексти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Рівень сформованості читацької компетентності молодших школярів підвищиться за умови цілеспрямованого застосування практичних завдань із використанням інфографіки на уроках літературного читання. Подальшу роботу необхідно спрямувати на пошук нових підходів у використанні інфографіки на уроках мовно-літературної галузі початкової ланки освіти.

Список використаних джерел

1. Інфографіка. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інфографіка>
2. Василь Сухомлинський про читання. URL: https://kzdcrb2014.blogspot.com/2020/04/blog-post_27.html
3. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8-9. С. 4-8.
4. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 2). Тернопіль : Астон, 2020. 160 с. : іл. : рекомендовано МОН України (наказ МОН України від 21.02.2020 № 271).
5. Чабайовська М. І., Шароварко С. М. Українська мова та читання. Зошит з розвитку мовлення для 3 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2020. 64 с. : іл. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (лист ІМЗО від 18. 06. 2020 № 22.1/12-Г-369).

СТРЕС-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩЕ ГНУЧКЕ УМІННЯ (SOFT SKILLS) МАЙБУТНЬОГО ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Іванов Сергій Олександрович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти II курсу
факультету №6 Харківського національного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Тюріна Валентина Олександрівна**,
док. пед. наук, проф. Харківського національного
університету внутрішніх справ

Ключові слова: *практичний психолог, гнучкі уміння, стрес-менеджмент, професійна діяльність.*

Постановка проблеми. Професійна діяльність практичного психолога відноситься до категорії професій «людина – людина». Її специфіка полягає в тому, що вона зазвичай відбувається за умов розв'язування якоїсь конфліктної ситуації. Саме контакти в агресивному комунікативному середовищі складають основу виникнення стресів у практичних психологів, особливо у тих, хто працює в поліції. Тому доцільним і необхідним є формування у майбутніх практичних психологів умінь управляти своїми емоціями і стресовими станами, тобто у практичних психологів мають бути сформовані стресостійкість і стрес-менеджмент [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ряд науковців основою стресостійкості вважають саморегуляцію людини (Л. Дика, О. Конопкін, В. Моросанова, Р. Сігаєв). До стресостійкості відносять різноманітні копінг-механізми і механізми психологічного захисту (Н. Хаан), на які впливає локус контролю (Д. Роттер), тип вищої нервової діяльності (Л. Собчик), етнічний фактор (Л. Таукенова), психічні та соматичні захворювання (Н. Сирота, Е. Чехлатий, В. Ялтонський). Вплив екстремальних умов праці на особистість та якість роботи працівника поліції вивчали Т.Л. Білоус, В.О. Тюріна. Зв'язок стрес-менеджменту з конфліктологічною компетентністю майбутніх психологів розглядали Л.О. Солохіна, В.О. Тюріна та інші.

Не зважаючи на ґрунтовність наукових робіт та досліджень в галузі стресу, все ж проблема особливостей стрес-менеджменту, зокрема, стрес-менеджменту майбутніх психологів, залишається недостатньо дослідженою, а, отже, і потребує подальшого детального розгляду і додаткових досліджень.

Метою даної роботи є вивчення стрес-менеджменту як професійно значущого уміння майбутнього практичного психолога.

Виклад основного матеріалу. *Стрес-менеджмент* – це грамотне управління своїм станом і поведінкою під час сильного фізичного або психологічного напруження. Така напруга часто значно знижує ефективність роботи працівника, впливаючи на його емоційний, фізичний та інтелектуальний стан.

Уміння і навички управляти своїми емоціями і стресовими станами відносять до так званих гнучких умінь і навичок (soft skills) [2].

Гнучкі навички, на відміну від професійних навичок у традиційному розумінні, не залежать від специфіки конкретної роботи, тісно пов'язані з особистісними якостями і установками, а також з соціальними навичками і менеджерськими здібностями. Більшість дослідників вважають, що вони є пріоритетними. Тому їх треба спеціально формувати, зокрема й стрес-менеджмент як професійно важливе гнучке уміння (soft skills) для практичного психолога.

Існує декілька основних стратегій *стрес-менеджменту*:

1. Відхід від стресових факторів.
2. Зміна стресових факторів.
3. Зміна ставлення до стресових факторів.

Стрес-менеджмент містить в собі два основних напрямки:

1. Короткостроковий стрес-менеджмент.
2. Довгостроковий (стратегічний) стрес-менеджмент [3].

Основа стрес-менеджменту – це досить серйозна внутрішня робота, яка пов'язана з усвідомленням життєвих цілей, цінностей, установок і поведінкових стереотипів. Стрес-менеджмент також тісно пов'язаний з процесами визначення мети й управління часом.

З метою формування і розвитку стрес-менеджменту використовують такі методи і прийоми: самонавчання, пошук зворотного зв'язку, навчання на досвіді інших і ментворкінг, фонові тренінги, розвиток в процесі роботи, дотримання балансу, а саме: треба формувати професійні знання, уміння і навички, але не забувати, що велика частина успіху детермінується особистісними якостями людини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Однією з важливих професійних якостей особистості практичного психолога є стресостійкість, а професійно важливим умінням раціонально управляти своїм станом і поведінкою під час сильного емоційного, психологічного або фізичного напруження є стрес-менеджмент. Ефективним методом формування стрес-менеджменту як гнучкого уміння (soft skills) є проведення зі студентами як майбутніми практичними психологами антистресових тренінгів, практичних занять з елементами тренінгу та реалізація методу «організаційної поведінки».

Список використаних джерел

1. Тюріна В.О. Стрес-менеджмент як професійно значуще уміння (soft skills) майбутнього офіцера поліції. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень*: Матеріали II Міжнародної наукової конференції, м. Київ, (27 серпня, 2021 р.) Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С.213-216.
2. https://ru.wikipedia.org/wiki/Гнучкі_навичкі
3. https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/soft-skills.shtml

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Іслангірієва Анастасія Аптіївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Філімонова Тетяна Володимирівна,**
канд. пед. наук Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *імідж, особистісно-професійний імідж, вчитель початкових класів, професійна компетентність, розвиток, уміння, навички.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти одним із найбільш важливих завдань у модернізації системи освіти в Україні є її інтеграція в європейський освітній простір. Успішна реалізація цієї мети визначатиме кінцевий результат у втіленні розпочатих інноваційних змін у сфері професійної підготовки освітян нашої країни. Це призводить до зростання вимог до особистості педагога та його особистісно-професійного іміджу. Для досягнення цієї мети необхідний постійний розвиток професійного іміджу сучасного педагога, який повинен відбуватися протягом всього його життя. Тому

формування особистісно-професійного іміджу вчителя початкових класів має велике значення як для самого педагога, так і для шкільного середовища в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему розвитку іміджу особистості в своїх дослідженнях розглядали як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. У вітчизняних наукових працях (К. Атаманська, Т. Вахрушева, Н. Гузій, Л. Кайдалова, А. Ковальчук, А. Коханенко, В. Маценко, Н. Олійник, О. Писарчук, О. Плахотнік, Н. Щокіна) і зарубіжних (П. Берд, К. Боулдінг, Н. Вебстер, А. Дрейер, Л. Робертс) дослідники розглядали цю проблему з різних поглядів.

Сутність професійного іміджу педагога була проаналізована в наукових працях авторів О. Ковальова, А. Кононенко, А. Коркішка, С. Маскалянов, І. Ніколаеску, І. Розмолдчикова та інших.

Мета публікації: розкрити особливості формування особистісно-професійного іміджу сучасного вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. В сучасному освітньому середовищі роль учителя початкових класів стає все більш складною та відповідальною. Учителі цього рівня не лише мають передавати знання, а й формувати особистість молодшого школяра, впливаючи на його розвиток та майбутнє. Формування особистісно-професійного іміджу стає важливим аспектом для успішної кар'єри вчителя та позитивного впливу на освітній процес та стосунки з учнями, колегами та батьками.

І. Розмолдчикова дійшла висновку, що «професійний імідж учителя початкової школи – це складна системна проблема цілісного розвитку особистості майбутнього фахівця, яка може бути вирішена шляхом створення спеціальних умов (виокремлення психологічно доцільного та педагогічно виправданого компонентів навчального заняття) в процесі вивчення фахових дисциплін» [2, с. 13].

Дослідниця С. Павлова дійшла висновку щодо трактування поняття «професійний педагогічний імідж учителя» і розглядає його як «форму самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості вчителя як реалізатора потреб мікро- і макросоціуму в освітніх послугах, за якої виявляються найбільш виразні ділові та особистісні якості відповідно до статусу педагога та його соціальної ролі в освітньому середовищі» [1, с. 35].

Особистісно-професійний імідж вчителя початкових класів складається з кількох ключових елементів. По-перше, це академічні здібності та знання, які вчителі набувають у процесі своєї освіти та професійного розвитку. Крім того, важливими елементами є комунікативні навички, емоційний інтелект, уміння працювати в колективі та культура взаємодії з батьками учнів.

Особистісно-професійний імідж вчителя може суттєво впливати на освітній процес. Позитивний імідж сприяє підвищенню авторитету вчителя серед учнів, стимулює їх до активної навчальної діяльності та формуванню позитивного ставлення до навчання. Крім того, він також сприяє покращенню співпраці між вчителем, учнями та їх батьками, що в свою чергу сприяє підвищенню якості освіти та створенню сприятливого навчального середовища.

Для успішного формування особистісно-професійного іміджу вчителя початкових класів важливо використовувати стратегії, спрямовані на підвищення власної професійної компетентності та підтримку позитивних стосунків з оточуючими. Це може включати участь у професійних тренінгах та семінарах, активну комунікацію з колегами та батьками, а також використання сучасних педагогічних практик та методик навчання.

Формування професійного іміджу вчителя початкових класів також включає розвиток його професійних компетентностей та навичок. Учитель повинен постійно підвищувати свій професійний рівень, брати участь у тренінгах, семінарах, впроваджувати інноваційні методики навчання та вдосконалювати власну роботу.

Важливою складовою формування професійного іміджу вчителя є сприйняття його учнями, батьками та колегами як авторитетного та позитивного прикладу. Вчитель повинен володіти не лише глибокими знаннями свого предмету, а й мати відкрите,

доброзичливе ставлення до дітей, вміння встановлювати позитивні та довірчі відносини з учнями та їхніми батьками.

Співпраця та колегіальність також відіграють важливу роль у формуванні професійного іміджу вчителя. Вчитель повинен бути відкритим до спілкування з колегами, готовим до обміну досвідом та взаємної підтримки. Це сприяє створенню позитивного робочого середовища та підвищує професійний рівень всієї шкільної команди.

Сучасний вчитель початкових класів має важливу роль у формуванні особистісного та академічного розвитку своїх учнів. Його особистісно-професійний імідж включає кілька ключових аспектів:

1. *Емоційна доступність* – вчитель повинен мати здатність спілкуватися з дітьми на їхньому рівні, проявляти турботу та розуміння. Він повинен бути доброзичливим, терплячим та вміння створювати сприятливу атмосферу в класі.

2. *Професійна компетентність* – вчитель повинен мати глибокі знання з різних предметних областей, а також розуміння особливостей розвитку дітей у початковому віці. Він повинен бути орієнтованим на результати та вміння застосовувати сучасні методи навчання.

3. *Інноваційність* – сучасний вчитель початкових класів повинен бути відкритим до використання новітніх технологій та інноваційних підходів у навчанні. Він повинен бути готовим до постійного самовдосконалення та вдосконалення своїх професійних навичок.

4. *Комунікативність* – вчитель повинен мати вміння ефективно спілкуватися з батьками учнів, колегами. Він повинен бути відкритим до співпраці та готовим до конструктивного обговорення питань, пов'язаних з навчанням та вихованням дітей.

5. *Індивідуалізація* – вчитель повинен враховувати індивідуальні потреби та особливості кожного учня. Він повинен створювати різноманітні уроки та завдання, щоб кожен учень міг розвиватися на своєму рівні.

Зазначені аспекти допомагають сучасному вчителю початкових класів створити позитивний імідж, який сприяє успішному навчанню та розвитку дітей. Отже, формування особистісно-професійного іміджу сучасного вчителя початкових класів вимагає комплексного підходу та уваги до різних аспектів його діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування особистісно-професійного іміджу вчителя початкових класів – це складний і багатогранний процес, який вимагає постійної саморефлексії, розвитку професійних компетентностей та позитивного ставлення до власної роботи та взаємодії з оточуючими. Ефективний вчитель початкових класів – це не лише фахівець зі знанням, а й позитивний лідер, який впливає на майбутнє своїх учнів та формує освітнє середовище, сприятливе для розвитку кожної дитини. Саме тому особистісно-професійний імідж вчителя початкових класів відіграє ключову роль у сучасній освіті. Він є результатом поєднання професійних навичок, особистісних якостей та комунікативної ефективності. Формування позитивного іміджу сприяє підвищенню авторитету вчителя, покращенню якості навчання та створенню сприятливого освітнього середовища для учнів.

Список використаних джерел

1. Павлова С. П. Імідж учителя як компонент культури педагогічної діяльності. *Класному керівнику*. 2010. № 9 (21), вересень. С. 35.
2. Размолодчикова І. В. Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2011. 20 с.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ - УЧАСНИКІВ БУЛІНГУ

Клепець Олександра Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
1 курсу ННІ педагогіки та психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник: **Тюльпа Тетяна Миколаївна,**
док. пед. наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *булінг, гендерні особливості, підлітки, освітнє середовище.*

Постановка проблеми. Розвиток та формування особистості починається з процесом соціалізації і продовжується протягом усього життя індивіда. Традиційно до соціальних інститутів, що допомагають формуванню особистості, відносять культурні традиції, нормативне регулювання відносин, сімейне оточення. На окрему увагу заслуговує середовище освітніх установ: внутрішнє середовище закладу, педагогічний та учнівський склад, стратегії його розвитку тощо. Під освітнім середовищем прийнято розуміти сукупність соціальних, педагогічних та організаційних умов, яке забезпечує необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків [2, с. 11]. У межах середовища освітніх установ також діють механізми стереотипізації відбивають у собі як особливості окремо взятої особистості, а й характеристики представників певної статі, які визначаються як прийнятні чи неприйнятні. Крім того, у соціальних інститутах слід розрізняти гендерні особливості, які є соціальною характеристикою особистості.

Одним із порушень або дизфункцій в освітньому середовищі, можна виділити феномен булінгу. У цій роботі під булінгом ми використовуємо визначення, подане законодавством України як цькування, тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перші визначення явища цькування з'являються на початку минулого століття серед скандинавських вчених (Д. Олвеус, П. Хайнеманн), А. Пікас, Е. Роланд), які визначили актуальність проблеми, виділили структуру явища, причини та його наслідки. Норвежець Д. Олвеус вивчає прояви дитячої агресивності. У дослідженнях він приділяє увагу вивченню особистісних особливостей учасників феномена, займається вивченням профілактики булінгу в освітньому середовищі, розробляє програму «Olweus programme» [6].

Серед вітчизняних дослідників, які займаються вивченням проблеми булінгу, можна виділити наукові праці М. Бородаєвої, Л. Лушпая, Т. Салати, Ю. Савельєва, В. Тюріної та ін.

Мета статті: полягає в аналізі та обґрунтуванні гендерних особливостей поведінки підлітків-учасників булінгу.

Аналіз робіт зарубіжних та вітчизняних вчених дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі досліджень проблеми булінгу досить докладно вивчено ступінь поширеності даного явища, виявлено форми прояву булінгу. Набагато менше досліджень, які розглядають індивідуальні характеристики та статевовікові особливості учасників шкільного цькування, тоді як саме вони насамперед цікаві для соціального педагога та психолога, тому що ті чи інші зовнішні ознаки, особливості поведінки, соціальний статус та ін. можуть бути не тільки характерною рисою, а й причиною прийняття учнями тих чи інших ролей у ситуації булінгу.

У дослідженнях Д. Олвеуса проблема булінгу вивчалася на контингенті хлопчиків («хлопчики для биття і хулігани»), оскільки стійкими настановами того часу було твердження, що чоловічі взаємини мають більш агресивний характер [6]. Зараз доведено, що прояви булінгу зустрічаються і серед дівчаток, і серед хлопчиків. Дослідник П. Хайнеманн зазначає, що сучасні дівчата не відстають від юнаків у проявах булінгу [5]. Вчений підкреслює, що в жіночому булінгу переважає підлість та підступність (непряма та вербальна агресія), у свою чергу у чоловічому – фізична агресія.

Досвід деяких досліджень (Griezel L., 2012) показує, що і хлопчики, і дівчатка однаково є учасниками булінгу, але відрізняється сам стиль ведення цькування, та методи, які для цього використовуються [4]. Хлопчики схильні демонструвати більш відкрити, пряму агресію, а дівчатка – непряму та вербальну агресію. У дівчат також над усіма видами цькування переважає моральне, вербальне приниження, те, що призводить до відчуження та ізоляції жертви. Тут уже сильний вплив відіграє стать і гендер.

Застосування прямої фізичної агресії суперечить стереотипному жіночому образу та патернах поведінки. В основному, булінг у дівчаток виявляється у плітках, інтригах, непрямій агресії, вербальних образах, підбурюванні, маніпуляції. Це типові форми булінгу. І ця поведінка безумовно зумовлена гендерною ідентичністю, соціокультурним контекстом, стереотипами виховання. Хлопчики ж, знову ж таки залежно від культури виховання - зазвичай прихильники культу сили, якщо говорити про наш соціокультурний контекст.

Організатори проєкту «Human Rights Clinic» Ю. Арсієнко та В. Матвеев зазначають, що булінгова поведінка властива дівчатам, що пов'язано з процесом формування гендерної ідентичності (самокритичність). Щодо особистісних особливостей хлопчиків-буллі, думка дослідників розходяться. О. Ожійова зазначає, що юнакам притаманна наявність страхів, тривог, конформність, замкнутість і закритість, невдоволення собою та ін. Інші дослідники характеризують хлопчиків-буллі як імпульсивних, байдужих до інших, з вираженими садистськими нахилами та потребою домінувати. Думки дослідників розходяться щодо юнаків, але можна однозначно виділити причини булінгу серед дівчаток-підлітків: гормональний збій, авторитарний батько, «бунт» проти гендерної ролі, бажання домінувати, заняття чоловічими видами спорту та ін. Варто мати на увазі той факт, що дівчатка більшою мірою схильні до непрямого булінгу, або порушення відносин прихильності, а це ускладнює їхню ідентифікацію як булерів.

установлено також, що хлопчики більше дівчаток схиляються брати участь у цькуванні в різних ролях (жертва, переслідувач, свідок), і в той же час хлопчики самі частіше стають жертвами фізичного цькування – у них відбирають гроші та псують речі, їм загрожують та змушують їх щось робити. Дівчатка найчастіше стають жертвами пліток, непристойних висловлювань і жестів з боку булерів.

Окремою категорією дослідники виділяють – захисників жертви. Такі підлітки відрізняються високим соціометричним статусом, високою самооцінкою, почуттям справедливості, добротою, високими моральними підвалинами. Захисники не бояться булерів, вони обстоюють свою думку. Юнаки-захисники часто відрізняються фізичною силою, витривалістю, привабливістю, впевненістю у собі та своїх силах. Дівчата-захисники зазвичай відзначаються красою, популярністю серед однолітків. Захисники зазвичай є формальними лідерами класу, мають високий авторитет серед однолітків, вони найменш схильні до агресивної поведінки та майже ніколи не стають жертвами булінгу [1, с. 186].

Наступною, важливою категорією булінгової структури є спостерігачі. Ці підлітки мають високий соціометричний статус, вирізняються терпимістю. Важливою є ця категорія учасників у зв'язку з тим, що булерам необхідні свідки їхньої переваги. Такі спостерігачі можуть провокувати булінгові прояви. Юнаки, що частіше виступають пасивними спостерігачами, байдужі до долі жертви. Дівчата-спостерігачі можуть бути маніпуляторами ситуації. Такі спостерігачі відрізняються неадекватно високою

самооцінкою, великими амбіціями та високим рівнем внутрішньої агресивності. Таким чином, бажаючи уникнути покарання, але не відмовляючись від задоволення побачених страждань, дівчата провокують юнаків здійснювати булінгові дії [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє нам стверджувати, причина проявів булінгу комплексна, а отже профілактика та вирішення цієї проблеми мають бути спрямовані на всіх учасників освітнього процесу та враховувати гендерну специфіку. Проведене нами дослідження дозволяє стверджувати, що рівні емпатії у дівчат та юнаків мають не значні відмінності, але рівні толерантності суттєво відрізняються, рівень фізичної агресії у юнаків набагато вищий, у дівчат високий рівень вербальної та непрямой агресії. Таким чином і дівчата, і юнаки схильні до проявів булінгу, відрізняються соціально-культурними та психолого-педагогічними особливостями.

Аналіз результатів проведеного дослідження дозволяє говорити про доцільність вивчення статево-вікових особливостей школярів, що дозволяють спрогнозувати ризик булінгу в освітньому середовищі та визначити на їх основі вектори для роботи соціального педагога з його профілактики

Список використаних джерел

1. Літвінова О. Дослідження психологічних чинників підліткового булінгу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. 4. С. 183-189.
2. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 12.02.2024).
4. Griezel L. et al. Uncovering the structure of and gender and development mental difference in cyber bullying. *The Journal of Educational Research*. 2012. Т. 105.(6). С. 442-455.
5. Heinemann P.P. Mobbing, Oslo: Gyldendal. Herbert, G. (1988) A whole curriculum approach to bullying, in D.P. Tattum and D.A. Lane (eds) *Bullying in Schools*, Stoke-on-Trent: Trentham Books. 1973.
6. Olweus D. *Bullying at school: what we know, what we can do*. Malden: Blackwell Publishing, 1993. 140 p. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/pits.10114/abstract> (дата звернення: 12.02.2024).

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЯК НАПРЯМ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Козуненко Дарія Ігорівна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

2 курсу ННІ педагогіки та психології

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник: **Тюльпа Тетяна Миколаївна,**

д-р пед. наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *соціальна реабілітація, інтеграція, соціальна робота.*

Постановка проблеми. Сучасне розуміння реабілітації тісно пов'язане із соціальним контекстом. У даний час під реабілітацією мають на увазі як відновлення психофізичного здоров'я людини, так і інтегрування його в сучасне суспільство, сприяння набуття статусу рівноправного члена суспільства. Проблематика соціальної реабілітації полягає в труднощах інтеграції осіб з обмеженими можливостями, безхатченків, ексув'язнених та

інших уразливих груп у суспільство через недостатність ресурсів, бюрократичні перешкоди та соціокультурні стереотипи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки соціальна реабілітація виявляється як важливий напрямок у сфері соціальної роботи. Вітчизняні вчені В. Єпіфанов, Т. Мосійчук, А. Ревть, О. Чуйко досліджують цей феномен у широкому тлумаченні – як створення умов у суспільстві для відновлення та розвитку здібностей та навичок індивідів щодо самостійного соціального функціонування [2, с. 225]. Також науковці Н. Гусак, А. Попович, Т. Семигіна, С. Трухан розглядають соціальну реабілітацію у вузькому тлумаченні – як систему форм, методів та засобів відновлення індивідом втрачених чи не набутих у ході соціалізації функцій, відносин та ролей соціального функціонування. Загальна позиція дослідників полягає у тому, що соціальна реабілітація – це також процес цілеспрямованої діяльності з індивідом з відновлення втрачених або не здобутих у ході соціалізації навичок та умінь виконання соціальних функцій, відносин та ролей [3]. Дослідження зосереджуються на розумінні ефективних методів та програм соціальної реабілітації для різних груп населення, включаючи людей з інвалідністю, залежність від наркотиків, колишніх засуджених тощо. Темі досліджень можуть включати ефективність реабілітаційних програм, взаємодію з різними системами підтримки та аналіз соціально-економічних аспектів соціальної реабілітації.

Мета статті: Мета статті полягає в аналізі та обґрунтуванні ролі соціальної реабілітації як ключового напряму соціальної роботи у відновленні та інтеграції людей з різними соціальними викликами та обмеженнями у суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з того, що зараз актуалізуються проблеми вдосконалення різноманітних механізмів соціальної реабілітації, заснованих на комбінованому та координованому застосуванні методів у соціальних, медичних, педагогічних та професійних заходах з метою підготовки та перепідготовки індивіда для досягнення його оптимальної життєздатності, визначимо провідні її аспекти.

Соціальна реабілітація є важливим напрямом соціальної роботи, спрямованим на підтримку та відновлення функціонування людей, які пережили соціальні та психологічні травми, передбачає розвиток соціальних навичок та вмінь, необхідних для успішної інтеграції у суспільство. Основними завданнями соціальної реабілітації є відновлення самостійності, соціальної адаптації та самовизначення людини.

Соціальна реабілітація передбачає комплексний підхід до проблеми, що включає медичну, психологічну, соціальну та професійну підтримку, має враховувати індивідуальні потреби та можливості кожної людини, передбачає співпрацю з різними професіоналами, такими як лікарі, психологи, соціальні працівники та інші.

Соціальна реабілітація має бути доступною для всіх категорій людей з обмеженими можливостями, незалежно від їхнього віку, статі та походження. Соціальна реабілітація сприяє інтеграції людей з обмеженими можливостями у суспільство та покращенню їх якості життя, сприяє зниженню соціальної відмінності та стигматизації людей з обмеженими можливостями. Соціальна реабілітація передбачає розвиток самооцінки та самоповаги, сприяє розвитку самостійності та самодостатності, розвитку навичок самообслуговування, комунікації та працездатності, сприяє покращенню якості життя людей з обмеженими можливостями та їх родин, передбачає розвиток професійних навичок та здібностей у людей з обмеженими можливостями [1].

Соціальна реабілітація має враховувати культурні та соціальні особливості кожної людини, передбачає розвиток навичок саморегуляції та стресоустійчивості, сприяє покращенню емоційного стану та самопочуття, розвитку соціальної взаємодії та відновленню соціальних зв'язків, має бути індивідуальною та гнучкою, з урахуванням потреб та можливостей кожної людини, сприяє розвитку творчих здібностей та самовираження, передбачає розвиток навичок самоорганізації та планування, має бути орієнтована на досягнення конкретних цілей та результатів.

Соціальна реабілітація має бути доступною у всіх регіонах країни та для всіх категорій населення, має бути інтегрованою у систему соціальної підтримки та медичної допомоги. Соціальна реабілітація сприяє розвитку соціальної свідомості та активної громадянської позиції.

Висновки та перспективи подальших досліджень: З наявних досліджень можна зробити висновок, що соціальна реабілітація виявляється ефективним і важливим напрямком у сфері соціальної роботи.

Перспективи подальших досліджень можуть включати: поглиблене вивчення індивідуальних потреб різних груп населення і розроблення персоналізованих підходів до соціальної реабілітації; дослідження ефективності різних методів та інтервенцій у соціальній реабілітації з урахуванням контексту культури, соціальних умов та економічного середовища; вивчення впливу технологій на розвиток та здійснення соціальної реабілітації, зокрема використання онлайн-ресурсів та телемедицини; аналіз ефективності співпраці між різними секторами (громадським, приватним, державним) у впровадженні програм соціальної реабілітації; вивчення ролі родини, спільноти та різних професійних груп у процесі соціальної реабілітації та розроблення моделей співпраці між ними.

Список використаних джерел

1. Голова Н. І. Шляхи та засоби соціальної реабілітації дітей та молоді з обмеженими можливостями: від ізоляції до інтеграції. URL: http://irbis-pbuv.gov.ua/.cgiirbis_64.exe?. (дата звернення: 10.02.2024).
2. Попович А. М. Соціальні бар'єри та соціальні реабілітації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* : серія: Педагогіка. Соціальна робота Ужгород : Говерла, 2017. 1 (40). С. 227–229.
3. Щерба, Н. С. (2019) Соціальна реабілітація: сучасні умови та перспективи розвитку. *Інклюзія в умовах професійної (професійно-технічної) освіти*: зб. наук. праць / за ред. І. Д. Сахневич.

ІГРОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Корінна Анжела Юрїївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Тимченко Алла Анатоліївна,**
канд. пед. наук, доцент
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *ігрова педагогічна технологія, навчальна мотивація, молодші школярі, дидактична гра.*

Постановка проблеми. Модернізація сучасної початкової освіти сьогодні, в першу чергу, пов'язана з упровадженням в освітній процес технологій, які розкривають особистісний потенціал молодших школярів, створюють умови активного включення учнів у самостійну пізнавальну діяльність, організовують дослідницький простір учнів молодшого шкільного віку, сприяють формуванню у них навчальної мотивації. Значну роль серед таких технологій грають ігрові педагогічні технології.

Частіше за все педагогічна технологія розуміється як спеціальний набір форм, методів, способів, прийомів навчання та виховних засобів, системно використовуваних в освітньому процесі на основі декларованих психолого-педагогічних установок, що приводить завжди до досягнення прогнозованого освітнього результату з допустимою нормою відхилення. Як дидактична категорія, гра виступає дидактичним методом, що забезпечує оптимальне досягнення очікуваних результатів у формуванні ключових компетентностей та навчальної мотивації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема використання інноваційних, у тому числі й ігрових, технологій навчання знайшла відображення у наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Так, відомі педагоги-дослідники А. Алексюк, В. Беспалько, А. Вербицький, І. Дичківська, О. Дубасенюк, Л. Карташова, М. Кларін, В. Ковальчук, А. Кузьмінський, М. Левіна, Н. Наволокова, А. Нісімчук, В. Пітюков, О. Полат, О. Пометун, Н. Попович, І. Прокопенко, С. Сисоєва, Н. Теличко, Г. Товканець, О. Фізеші, М. Чепіль та інші ґрунтовно розглядали питання розроблення, вдосконалення й упровадження нових педагогічних технологій у освітній процес загальноосвітньої школи.

Мета публікації: розкрити значення ігрових педагогічних технологій як засобу формування навчальної мотивації в учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Ігрова технологія дає змогу в процесі ігрової взаємодії організувати поетапне формування навчальної мотивації в учнів початкової школи. І саме завдяки цій можливості учні – безпосередні учасники гри – опосередковано включаються в соціальну практику, аналізують різноманітну, часто суперечливу інформацію, шукають найоптимальніший шлях розв'язання поставленої проблеми.

Нам цікава думка Щербань П. М., який ігрову педагогічну технологію розглядає як складну специфічну педагогічну технологію управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів [3, с. 103].

Упровадження ігрових технологій в освітній процес стимулює формування реальних партнерських і дружніх відносин між учнями, забезпечує розкриття особистісного потенціалу молодшого школяра, активує відчуття внутрішньої свободи та підтримки, можливість прийти, в разі необхідності, на допомогу, сприяє дружньому зближенню учасників гри, поглиблює взаєморозуміння та взаємопідтримку. У такому разі учні не тільки створюють ігрову ситуацію, а й творять власну компетентну особистість.

Крім цього, в ігровій ситуації знижується авторитарна позиція вчителя, зрівнюючи в правах усіх учасників ігрової взаємодії. Це принципово важливо для отримання різноманітного соціального досвіду, в тому числі у взаєминах дітей з дорослими. Наявність певних ігрових обмежень розвиває здатність молодших школярів до довільної регуляції діяльності на основі підпорядкування поведінки системі правил, що регламентують виконання ролей.

Отже, ігрові педагогічні технології орієнтують освітню практику на безпосереднє, а не формалізоване, спілкування учнів з вчителем та між собою.

О. Ковшар наголошує, що ігрові педагогічні технології передбачають створення ігрової атмосфери з певними, конкретними завданнями; визначення цілей і мотивації для учнів; опис технології гри; хід гри; оцінку діяльності та аналіз знань, умінь, можливостей і дій учасників гри [2, с. 263].

Застосування ігрових педагогічних технологій як засобу формування навчальної мотивації в учнів початкової школи: з'ясування і усвідомлення його цілей, тобто бажаного результату - без цього діяльність суб'єктів освітнього процесу не може бути цілеспрямованою; вибору способу діяльності для досягнення мети; необхідних засобів інтелектуального, практичного або предметного характеру, оскільки діяльність завжди пов'язана з ними; наявності певних знань про об'єкт діяльності.

Ігрові педагогічні технології є ефективними і характеризуються наявністю ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності; активізацією мислення й поведінки студента; високим ступенем задіяності в освітньому процесі; обов'язковістю взаємодії учнів з

вчителем; емоційністю і творчим характером заняття; самостійністю школярів у прийнятті рішення; їх бажанням набути умінь і навичок за відносно короткий термін.

У грі школярі підпорядковуються цілому комплексу різних норм і правил, які їм необхідно зрозуміти, усвідомити, прийняти, а в подальшому, незважаючи на різні труднощі, що моделюються під час гри, неухильно виконувати. В іншому випадку, тобто за умови невиконання встановлених правил, гра втрачає свій сенс, привабливість, а учасники, що порушують наперед визначений алгоритм, піддаються осуду з боку інших гравців. Отримуваний в ігровій взаємодії досвід свідомого підпорядкування правилам і нормативам закріплюється багаторазовим повторенням, формуючи у молодших школярів такі позитивні якості особистості, як ретельність.

Можливості ігрової технології у формуванні ключових компетентностей обмежені лише змістом навчальної програми та віком молодших школярів, адже за допомогою дидактичної гри можуть відтворюватися найрізноманітніші за складністю об'єкти і процеси в будь-яких галузях знань – рідній мові, математиці, інформатиці, природознавстві тощо. Розвивальний потенціал гри закладений у самій її природі. У грі одночасно уживаються добровільність і обов'язковість, розвага і напруга, містика і реальність, відокремленість від буденного і постійний зв'язок з ним, емоційність і раціональність, особиста зацікавленість і колективна відповідальність [1].

Отже, використання ігрових педагогічних технологій як засобу формування навчальної мотивації в учнів початкової школи потребує спеціальних знань з боку педагога щодо специфіки ігрової діяльності та умов її ефективного використання. Вклавши зміст освіти в ігрову оболонку, ми зможемо спрямувати освітній процес на формування особистості дитини, її соціалізацію, розвиток пізнавальних інтересів, закріплення й удосконалення набутих знань, умінь і навичок природнім для дітей шляхом. Особливості використання ігрових педагогічних технологій в початковій школі передбачають їх вибір з урахуванням вікових характеристик учнів, забезпечення позитивної мотивації, організацію ігрової діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз літературних джерел показав, що під ігровими педагогічними технологіями, з одного боку, розуміється сукупність методів, прийомів і засобів організації освітнього процесу у формі різних дидактичних ігор з чітко поставленою метою й відповідними завданнями, що характеризуються активною навчально-пізнавальною та виховною спрямованістю, а з іншого – ці технології використовуються як специфічний навчально-методичний інструментарій. Крім цього, ігрові педагогічні технології спрямовані на те, щоб навчити учнів глибоко усвідомлювати мотиви свого учіння, необхідність поглибленої компетентнісної освіти, правил і норм поведінки в грі, житті та в соціальному середовищі.

Стосовно формування навчальної мотивації в учнів початкової школи, то ігрові педагогічні технології представляють певну послідовність дій та операцій вчителя, який виконує відбір інформаційного, навчально-пізнавального матеріалу, здійснює проектування, організацію та підготовку дидактичної гри, забезпечує включення усіх учнів в колективну навчально-ігрову діяльність, безпосередньо проводить гру, контролює перебіг, аналізує кінцеві результати та підбиває підсумки її проведення.

З'ясовано, що ігрова педагогічна технологія сприяє активізації та підвищенню ефективності навчання шкільних предметів у початкових класах. Педагогічні можливості ігрових педагогічних технологій (підтримання інтересу до навчального предмету, створення у класі сприятливої емоційної атмосфери підвищеної захопленості, зростання пізнавальної активності учнів, підвищення самооцінки, прояв творчих здібностей і вольових зусиль, формування навичок самостійної роботи, створення творчої атмосфери за колективного пошуку та прийняття рішень, покращення взаємовідносин в учнівському колективі на засадах колективізму тощо) підвищують ефективність освітнього процесу незалежно від змісту й особливостей навчання шкільних предметів. Для молодшого

шкільного віку ігрові педагогічні технології стають своєрідною сензитивною формою освоєння навколишньої дійсності.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав. 2004. 352 с.
2. Ковшар О.В. Упровадження ігрових технологій у практику сучасної школи як засобу підвищення пізнавальної активності учнів. *Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць* / гол. Ред. В.К. Буряк. Кривий Ріг: КДПУ. 2006. Вип. 15. С. 258-264.
3. Щербань П. М. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 60. С. 10.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВАННЯ ГУМАННОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кормиженко Анастасія Павлівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня спеціальності
013 Початкова освіта Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Дячук Валентина Іванівна,**
канд. пед. наук Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *виховання, цінності, гуманістичні цінності.*

Постановка проблеми. Екологія, екологічна ситуація, екологічна криза... сьогодні ми чуємо все частіше та частіше. За результатами соціологічних досліджень термін «екологія» – один із найпоширеніших і часто вживаних на планеті. І це не випадково. Існуючі в даний час норми взаємодії з природою неминуче ведуть до екологічної катастрофи, до загрози всім формам життя на Землі. Нерозумне, споживацьке ставлення, бездіяльність людей стосовно збереження природи неминуче призводить до загрози винищення багатьох видів рослин та тварин і зрештою самої людини [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Передумови формування гуманного ставлення людини до природи, фундаментом якого вважали їх гармонійне співіснування, досліджували: А. Захлебний, І. Зверев, М. Кисельов, В. Крисаченко. Вивчалися й окремі аспекти та підходи до розв'язання означеної проблеми: П. Бурдейний, М. Дуденко, С. Совгіра досліджували краєзнавчий підхід; І. Павленко, Г. Тарасенко, С. Жупаніна, Л. Печко, О. Прушковська, Н. Горобець – естетичний підхід; О. Колонькова, Г. Марочко, В. Маршицька, З. Плохій, Н. Яришева – емоційно-ціннісний; Т. Байбара, Н. Бібік, О. Біда, К. Гуз, В. Ільченко, А. Степанюк, Л. Шаповал працювали над когнітивними аспектами формування екологічної свідомості; І. Жаркова, Н. Жук, О. Крюкова, Н. Лисенко, Г. Пустовіт, Н. Пустовіт – над практикологічними аспектами гуманного ставлення учнів до довкілля [1; 2; 6].

Мета публікації полягає у визначенні психолого-педагогічних умов підготовки вчителів до виховання гуманного ставлення до природи у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Людина завжди використовувала довкілля в основному як джерело ресурсів. Однак протягом тривалого часу його діяльність ще не мала такого руйнівного характеру. Лише у першій половині ХХ століття зміни навколишнього середовища під впливом людини набули для цивілізації загрозливого характеру. У сучасному світі найбільш гостро постає проблема взаємодії природи та

людини, стан навколишнього середовища викликає тривогу у суспільстві. У зв'язку з цією проблемою найбільш актуальною та необхідною є діяльність освітян початкових класів. Незважаючи на посилення екологічної спрямованості змісту освіти знання, вміння та навички не стають особистісно значущими. Причиною цього є недостатня увага до цілеспрямованого формування ціннісного ставлення до природи у початкових класах.

Перед учителями початкової школи стоять найважливіші завдання: сформулювати ціннісного ставлення до природи, екологічна свідомість особистості, орієнтованої на відсутність протиставлення людини та природи, головним же завданням є виховання особистісного ставлення до природи, як життєво важливої цінності, усвідомлення дитиною свого місця в природі та своєї ролі в її збереженні. Екологічні знання складають наукову основу охорони та перетворення природи. Навчання на уроці має бути спрямоване не на заучування знань про явища та предмети природи, а на осмислення дітьми того, як протікає життя. Найбільш ефективним засобом, що забезпечує творчий рівень застосування екологічних знань, є екологічні завдання. Їх можна використовувати, працюючи за всіма існуючими програмами. Все довкола підпорядковується певним законам природи. І просте «життєве» питання вже можна вважати екологічним завданням. Наприклад, діти часто спостерігають після дощу масовий вихід дощових хробаків на земній поверхні. Яка причина цього явища? Все в природі має свої причини та наслідки. Одне питання, що діти спостерігають, а от у причинах їм слід розібратися [2].

Екологічні завдання не лише стимулюють дитячу допитливість, але й сприяють виявленню турботи та занепокоєння про стан природи, дають дітям основи знань та навичок, що дозволяють зрозуміти складність розвитку навколишнього світу. При вивченні природних спільнот у темі «Рослини та тварини» можна запропонувати дітям таку ситуацію: «Що буде з природною спільнотою, якщо розорити на луках гнізда джмелів?» Під час вирішення завдання діти знайомляться з одним із основних «законів» екології - «Все пов'язано з усім», що розкриває зв'язок процесів та явищ у природі. Якщо порушити одну з ланок складного екологічного ланцюга, то це призведе до загибелі всіх живих компонентів екосистеми. У кращому випадку відбудеться зміна спільноти, бо при зникненні джмелів зникнуть запилювані ними рослини, зменшиться кількість трав, комах та птахів, інших тварин. Замість них з'являться інші [3].

Запорукою успішного екологічного виховання молодших школярів стає створення на уроці атмосфери, що сприяє розвитку емоційної сприйнятливості та чуйності у дітей. Позитивні емоції – могутній стимул людської діяльності. У молодшому шкільному віці такою діяльністю, безумовно, є гра. Але які б форми та методи навчання не використовував учитель у своїй роботі, йому важливо зрозуміти, що екологія сьогодні не повинна розглядатися як суто біологічна наука. Міждисциплінарність складу знань передбачає включення екологічного змісту до цілісного педагогічного процесу встановлення зв'язків між різними знаннями програм та різними видами діяльності [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність системи екологічного виховання залежатиме від відповідності її специфіці вікового етапу у розвитку особистості, соціально-психологічному портрету сучасного молодшого школяра та виявлення факторів, як сприятливих, так і перешкоджаючих гармонізації його взаємин із оточуючим. Сьогодні інтенсивно формується якісно новий вигляд дитини молодшого шкільного віку, обумовлений критичним станом сучасної цивілізації, динамікою змін у Природі та Суспільстві. Особистість сучасного молодшого школяра розвивається у ситуації соціально-економічних та політичних потрясінь; загострення глобальних екологічних проблем, що мають цілком конкретне вираження у несприятливій екологічній ситуації у багатьох регіонах України; надзвичайно зростаючому обсязі інформаційного поля, впровадженні у повсякденне життя досягнень науково-технічного прогресу і т.д. Все це пред'являє підвищені вимоги до природи дитини, її психіки, інтелектуальним та фізичним можливостям, духовній сфері, вносить характерні риси часу у соціально-психологічний портрет дитини молодшої шкільної віку. Дитина молодшого шкільного

віку має освоювати навколишній світ лише на предметно-діяльній основі. У зв'язку з цим особливу значимість має безпосередній контакт дитини із представниками тваринного та рослинного світу, досвід спілкування з природою, якісна сторона взаємодії з навколишнім світом [5].

Список використаних джерел

1. Формування культури екологічної поведінки учнів основної школи: метод. посіб. / Пустовіт Н. А. та ін. Кіровоград, 2014. 156 с.
2. Хижняк І. А. Ключові результати професійної підготовки сучасного вчителя початкової школи у ЗВО. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2018. Вип.8. С.5-15.
3. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ: Магістр –S, 1998. 200 с. 80.
4. Хроленко М. В. Формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкових класів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 234 с
5. Шишкіна Ю. О. Готовність майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. №4. С. 392-400.

ГНУЧКІ УМІННЯ (SOFT SKILLS) ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩІ УМІННЯ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Короткевич Роман Олександрович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти II курсу
факультету №6 Харківського національного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Тюріна Валентина Олександрівна**,
д-р. пед. наук, проф. Харківського національного
університету внутрішніх справ

Ключові слова: *гнучкі уміння, працівники поліції, професійна діяльність, професійно значущі уміння.*

Постановка проблеми. Діяльність працівників Національної поліції України здійснюється у дуже складних умовах, а саме: нестабільна політико-економічна ситуація в державі, агресивне середовище спілкування, екстремальність і ризиконебезпечність, постійний дефіцит часу, високий рівень особистої відповідальності за результати діяльності, воєнний стан. Працівникам поліції при виконанні професійних обов'язків вкрай необхідно мати такі якості як швидка орієнтація у вирішенні розумових завдань, необхідна оперативність у реалізації намічених планів, здатність переборювати можливу професійну деформацію тощо. Результативне виконання працівниками поліції службових обов'язків у складних умовах є можливим, якщо у офіцерів поліції сформовані професійно значущі уміння і навички, які відносяться до так званих *soft skills* (гнучкі, м'які уміння).

Аналіз актуальних досліджень. Результати аналізу психолого-педагогічної літератури свідчать про велику кількість наукових робіт, присвячених проблемі формування у фахівців гнучких умінь і навичок (*soft skills*). Дослідження різних видів гнучких умінь і навичок висвітлюються у працях багатьох педагогів і психологів (Д. Карузо, Д. Макклелланд, Дж. Мэйер, П. Сэловей та інші). Проблемі формування гнучких умінь і навичок у курсантів і студентів присвятили роботи І. Данченко, О. Марченко, І. Полубоярина, В. Тюріна та інші.

Але, не зважаючи на фундаментальність означених вище праць, багато питань, що стосуються умов і особливостей формування гнучких умінь і навичок (soft skills) у майбутніх працівників поліції, залишилося недостатньо розглянутими і потребують низки додаткових досліджень.

Мета нашої роботи полягає в тому, щоб розглянути необхідність формування у курсантів закладів вищої освіти МВС України гнучких умінь і навичок.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка професійна діяльність пред'являє людині певні вимоги і накладає своєрідний відбиток на її особистість і весь спосіб життя.

Специфіка служби в правоохоронних органах визначається її функціями — забезпеченням безпеки, законності та правопорядку, боротьбою зі злочинністю, захистом прав і свобод людини та громадянина. Професійна діяльність поліцейського входить до системи «людина-людина». Вона передбачає постійну роботу з людьми та наявність у кожного комунікативних здібностей, емоційної стійкості, вміння швидко переключати увагу, емпатії (співпереживання), спостережливості та організаторських можливостей.

Надзвичайна складність професійної діяльності поліції визначає важливу роль такої якості як професійно значуще гнучке уміння (soft skills) працівника поліції. Гнучкі уміння (soft skills) – це універсальні уміння і навички, що закладаються в дитинстві і які можна розвивати все життя. Наприклад, це звичка раціонально спілкуватися, критично мислити, генерувати ідеї. Вони названі гнучкими, тому що корисні у різних професіях і допомагають людині підлаштуватися під ситуацію [1].

Гнучкі уміння і навички (soft skills) – це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які є важливими для кар'єри спеціаліста і детермінують високу ефективність праці, успішне виконання професійних обов'язків, і непов'язані з конкретною предметною галуззю, тобто є наскрізними.

На сьогодні у психолого-педагогічній літературі немає однозначного трактування поняття «гнучкі уміння і навички», але переважна більшість дослідників вважають, що вони є пріоритетними. Тому їх треба спеціально формувати, в тому числі й комунікабельність як професійно значуще для працівника поліції гнучке уміння (soft skills) [2].

Комунікабельність - це здатність особи до спілкування із широким за діапазоном соціальним середовищем.. Комунікабельність - риса, яка необхідна працівникам поліції для організації та виконання своїх професійних обов'язків. Функціями комунікабельності є не тільки спілкування з людьми в процесі діяльності, а й одержання інформації від зацікавлених осіб і організація їхньої діяльності відповідно до цієї інформації.

Висновок. Професійна діяльність поліцейських характеризується високим рівнем небезпеки, ризикованістю, високим рівнем травматизації, стресогенністю, високим рівнем відповідальності, інколи в умовах обмеженого простору і дефіциту часу, в режимі високої невизначеності й швидкої зміни умов завдань (уміння швидко приймати рішення, реагувати на зміну умов роботи, вміння розподіляти ресурси і управляти своїм часом), Тому гнучкі уміння (soft skills) треба спеціально формувати як професійно значущі уміння і навички для працівника поліції.

Список використаних джерел

1. Александров Д.О. Загальна психологічна характеристика професійної діяльності працівника національної поліції. *Юридична психологія*. 2016, Київ. 1 (18). С. 129-130.
2. Тюріна В. О. Формування стрес-менеджменту як визначального професійно значущого гнучкого уміння (SOFT SKILLS) майбутнього працівника сектору безпеки й оборони. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України* : тези доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф., 30 травня 2023 р. Харків : НА НГУ. 2023.С.41-45.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІГРОВИМИ МЕТОДАМИ

Крамаренко Валентина Миколаївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *здобувачі початкової освіти, розвиток, творчі здібності, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Сучасна система освіти ставить за мету не лише набуття учнями теоретичних знань, а й розвиток їхніх комунікативних навичок.

На сьогодні існує багато підходів до викладання іноземних мов у початковій школі. Одним із перспективних є використання ігрових методів, оскільки діти цього віку найкраще засвоюють матеріал у процесі гри [1; 4]. Ігри допомагають створити природне мовне середовище, спонукають до активної участі та спілкування іноземною мовою, розвивають мотивацію до її вивчення [2; 3]. Такий підхід створює важливі передумови для успішного впровадження інноваційних методів, зокрема ігрових, в процесі навчання, щоб зробити вивчення іноземної мови цікавим та ефективним для молодших школярів.

Водночас у вітчизняній методиці наявні певні «білі плями» щодо теоретичного обґрунтування та практичної реалізації ігрових методів у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів. Це й зумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Освітня та педагогічна розробляють програми та методику, спрямовану на забезпечення різностороннього та глибокого розвитку іншомовної комунікативної компетентності учнів. Серед останніх досліджень можна виділити такі:

- Кириченко Л.В. Використання ігрових методів на уроках англійської мови в початковій школі, (2018);

- Гриценко О.В. Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів 5-7 класів засобами рольових ігор, (2019);

- Шевченко О.В. Вплив ігрових методів на розвиток лексичних і граматичних навичок учнів початкової школи, (2020);

- Кузнєцова І.В. Використання казкових ігор для навчання англійської мови молодших школярів, (2021).

- Сидоренко О.С. Ігрові методи навчання іноземної мови в початковій школі, (2022).

У центрі уваги досліджень було вивчення впливу ігрових методів на формування мовних навичок і комунікативної компетентності молодших школярів. Загалом тема залишається актуальною і досліджується в рамках підготовки вчителів початкової школи та розроблення нових підходів до навчання іноземних мов молодших школярів.

Мета публікації. У даній статті розглядається необхідність використання ігрових технологій та науково обґрунтовується їх значення в освітньому процесі початкової школи; Розкриваються особливості застосування ігор як методу навчання іноземних мов учнів початкових класів.

На основі узагальнення наукових досліджень обґрунтовується доцільність використання ігрових технологій у компетентнісно-орієнтованому навчанні іноземних мов з метою формування мовленнєвих, мовних та комунікативних умінь і навичок учнів молодшого шкільного віку. Розкриваються теоретико-методичні засади застосування

різних типів ігор на різних етапах навчального процесу з іноземних мов у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Одним із пріоритетних напрямків роботи НУШ є формування іншомовної комунікативної компетентності. Іншомовна комунікативна компетентність – це сукупність навичок та знань, що дозволяють особі ефективно взаємодіяти з іншими, використовуючи іноземну мову. Цей аспект визначається не лише граматичною та лексичною правильністю мовлення, а й здатністю адаптувати мовні навички до різних ситуацій та спілкуватися відповідно до соціокультурних стандартів. Загальний підхід до формування іншомовної комунікативної компетентності базується на розвитку чотирьох основних мовних видів діяльності: слухання, читання, письма та говоріння.

Саме ігрові методи є ефективними для розвитку дітей та формування іншомовної компетентності, на переконання дослідників [5]. За допомогою різноманітних дидактичних ігор [6] можна ефективно навчати спілкуванню іноземною мовою молодших школярів. Ігри допомагають швидко засвоювати лексику та граматику, оскільки діти асоціюють мовний матеріал з цікавою дією.

Ігрові методи навчання є одним із пріоритетних підходів у Новій українській школі, оскільки сприяють активному залученню дітей і розвитку їхніх творчих здібностей. За допомогою різноманітних ігор можна ефективно формувати в здобувачів початкової освіти вміння спілкуватися іноземною мовою.

Ігри допомагають дітям швидко засвоювати лексику та граматику, оскільки вони асоціюють мовний матеріал з цікавою дією. При цьому розвивається й комунікативний складник – учні навчаються слухати одне одного, ставити запитання, відповідати.

Використання ігрових методів на уроках іноземної мови ефективно сприяє розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти. Ігри активізують дитячу уяву, спонукають до самостійної творчої діяльності, що є важливим у Новій українській школі.

Важливо, щоб ігри використовувалися систематично на уроках іноземної мови в початковій школі. Це допоможе майбутнім поколінням вільно спілкуватися іншою мовою та краще реалізовувати свій життєвий потенціал.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ми можемо зробити висновок, що ігрові методи є не лише цікавою формою навчання, а й важливим інструментом у формуванні іншомовної комунікативної компетентності. Їхня ефективність обумовлена здатністю створювати стимульовальні сценарії для вивчення мови, сприяючи природному процесу мовного розвитку молодших школярів.

Проте потрібні подальші дослідження щодо:

- розроблення типології ігор для різних вікових груп початкової школи;
- вивчення особливостей застосування ігор на різних етапах навчального процесу.

Це дозволить удосконалити використання ігор на уроках іноземної мови та підвищити їх ефективність відповідно до вимог Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Ігрові технології навчання іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2012. №63. С. 42-47.
2. Гальчинська О.В. Ігрові технології як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Випуск 11. С. 143-146.
3. Єрмоленко О.В. Ігрові методи навчання іноземної мови молодших школярів. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 73-76.
4. Єрмоленко О. І. Ігрові технології навчання іноземної мови учнів початкової школи. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 163–166.
5. Карасьова О. Ю. Дидактичні ігри на уроках англійської мови. *Молодий вчений*. 2016. № 8. С. 117–120.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кутьїна Вікторія Сергіївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**
д-р філософії, ст. викл. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, мислення, критичне мислення.*

Постановка проблеми. У сучасній освіті постає проблема розвитку критичного мислення в здобувачів освіти. Сучасний світ, що постійно змінюється, часто вимагає від людини швидких рішень. Доступної інформації стає дедалі більше і не вся вона є достовірною. Іноді судження, без перевірки прийняті за істину, можуть бути абсолютно недостовірними. Відсутність критичного аналізу може негативно вплинути на життя та привести до сумних наслідків, тому критичне мислення є одним із ключових умінь, які необхідно розвивати у здобувачів початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних учених присвячували свої праці вивченню психолого-педагогічних засад формування критичного мислення у молодших школярів. Різноманітні аспекти означеної проблеми відображено в працях: О. Барболіної, Л. Буркової, Л. Варзацької, В. Галушкіної, О. Дубасенюк, О. Пометун та ін.

Мета публікації: обґрунтувати психолого-педагогічні засади формування критичного мислення у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Критичне мислення (англ. critical thinking) – це система суджень, яка використовується для аналізу речей з критичної точки зору та подій з формулюванням обґрунтованих висновків, що дозволяє виносити обґрунтовані оцінки, інтерпретації, а також коректно застосовувати отримані результати до різноманітних ситуацій та проблем [4, с. 89]. У загальному значенні під критичним мисленням мається на увазі мислення вищого рівня.

Набір ключових навичок, необхідних для критичного мислення, включає:

- спостережливість;
- здатність до інтерпретації;
- аналізу;
- виведення висновків;
- здатність давати оцінки тощо [1, с. 190].

Критичне мислення включає логіку, а також спирається на широкі критерії інтелектуальності: ясність, правдоподібність, точність, значущість, глибина, кругозір та справедливість. Творча уява, ціннісні установки та виражена емоційність також є складовими критичного мислення.

Одна із сучасних дослідниць, В. Галушкіна, до основних та найважливіших диспозицій або установок ідеального критичного мислення відносить: ясно виражатися, шукати підстави, намагатися бути добре поінформованим, шукати альтернативи, володіти відкритістю розуму, утриматися від судження за недостатності підстав, бути допитливим, бути готовим визнавати неефективність власних стратегій, аналізувати причини та розробляти нові підходи тощо [2, с. 4].

Молодші школярі, які володіють розвиненим критичним мисленням, здатні аналізувати інформацію з різних джерел, виділяти факти від думок і приймати обґрунтовані рішення. Критичне мислення також допомагає молодшим школярам

розвивати свою впевненість і самостійність. Вони можуть вірити у свої судження і відстоювати свою точку зору, ґрунтуючись на логічних аргументах та доказах.

Важливо, що критичне мислення необхідне не тільки у освітній діяльності, а й у повсякденному житті. Здобувачі початкової освіти, які здатні критично мислити, краще адаптуються до змін мінливого світу і знаходять ефективніші способи вирішення проблем.

Крім того, критичне мислення важливо для формування самостійності та самодисципліни. Школярі, які розвивають цю навичку, швидше навчаються оцінювати та порівнювати різні ідеї та точки зору, приймати обґрунтовані рішення та відстоювати свою позицію.

Весь процес роботи в школі, повинен будуватися навколо формування ключових компетентностей молодших школярів. На кожному етапі використовуються різноманітні інтерактивні методи, що сприяють розвитку основних компонентів критичного мислення: гнучкості, креативності, готовності виправляти помилки, усвідомлення й ін.

На першому етапі, головне завдання вчителя – це створення ілюзії незнання, мотивація до вивчення предмету. Вступні уроки з вивчення дисципліни починаються з проблемних дискусій, на яких здобувачам освіти пропонуються питання та завдання, відповіді та рішення яких, перебувають поза рамками їхнього рівня знань та компетентностей [3, с. 219].

На другому етапі учні освоюють діючий підхід в освітній діяльності з метою усвідомлення основного матеріалу на уроках. Використовуються різні завдання, уроки можуть проходити у вигляді ділових ігор, колоквиумів, дискусій, прес-конференцій тощо. У молодших школярів на цьому етапі формується мотивація до навчання, розвиваються такі компоненти критичного мислення, як усвідомлення та гнучкість.

На третьому етапі створюються психолого-педагогічні умови для розвитку креативності, одного із основних компонентів критичного мислення. Важливо, щоб знання не давалися в готовому вигляді, а в процесі пошуку знань учні виявляли свої творчі здібності, схильності та інтереси [5, с. 12].

Далі йде закріплення та застосування вивченого матеріалу під час виконання завдань. Після вивчення кожної теми учням пропонуються завдання для самостійної роботи [6, с. 203]. З метою підсумкової перевірки формування компетентностей та рівнів розвитку компонентів критичного мислення використовуються різні форми контролю та самоконтролю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, психолого-педагогічні засади формування критичного мислення у молодших школярів на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти пов'язані з тим, що учні найчастіше використовують лише відомі стратегії вирішення завдань, діють імпульсивно та мислять шаблонно. Молодші школярі повинні вміти критично мислити, вміти доводити свою точку зору, ефективно взаємодіяти з інформаційним простором, ефективно використовувати найрізноманітніші ресурси.

У зв'язку з цим вважаємо, що на практиці, для збільшення ймовірності отримання бажаного результату, необхідно використовувати різноманітні завдання, ділові ігри, колоквиуми, дискусії, прес-конференції тощо. Перспективами подальших досліджень, вважаємо дослідження формування критичного мислення в учнів початкової школи засобами інтерактивних технологій.

Список використаних джерел:

1. Барболіна О. С. Розвиток критичного мислення учнів шляхом розв'язання математичних задач. *Таврійський вісник освіти*. 2016. №. 4. С. 190-196.
2. Галушкіна В. О. Розвиток навичок критичного мислення молодших школярів засобами інтерактивних технологій на уроках в початковій школі. *Ліко-школа*. 2020. С. 1-10.

3. Дергач М. А., Ісмоїлова А. М. Критичне мислення та креативність в системі компетентностей сучасного школяра. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти*. 2023. №. 1. С. 218-228.
4. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. №. 2. С. 89-98.
5. Пометун О. І., Сущенко І. Як розвивати критичне мислення учнів. *Заступник директора школи*. 2017. Т. 8. С. 10-19.
6. Чуба О. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема сучасності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. №. 3. С. 202-208.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Лащ Наталія Миколаївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Литвинов Андрій Сергійович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *елементи гейміфікації, цифрова трансформація, інновація, гра.*

Постановка проблеми. Під впливом швидкої зміни інформаційного середовища та зростання потреб сучасного суспільства педагогам доводиться ставити перед собою завдання адаптації та розвитку. Це, в свою чергу, вимагає від них готовності до впровадження новітніх методів навчання. Здатність ефективно застосовувати елементи гейміфікації у навчальному процесі в початковій школі в сучасному освітньому контексті є важливою складовою професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Останнім часом мовні дослідження змістили акцент з індивідуального підходу у вивченні мови на мовленнєву мету спікера. Це нове поле для дослідження знаходить нові шляхи вивчення мови, орієнтовані на певне креативне завдання. Ефективним комунікативним видом діяльності можна вважати гру, яка несе в собі певне завдання і мету, але не фокусується лише на правилах з граматики. Адже треба пам'ятати, що навчання літературного читання та письма це багатофункціональний процес, кінцевим результатом якого є перспектива на майбутнє: спілкування, здобування вищої освіти, знайомство з культурами інших країн, пошук роботи, самооцінка тощо. [1, 429]

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади впровадження методів гейміфікації та їхнє практичне застосування дослідили у своїх працях Ю. Блудова, О. Ільїна, Т. Видахевич, Т. Волох, Н. Головка, О. Захарова, М. Імерідзе, О. Карабін, І. Коваль, Н. Кудикіна Н. Саєнко, Н. Тимошук та інші. Учені зосередили увагу на організації ігрової діяльності серед суб'єктів освіти різних вікових категорій. Найбільше розробок присвячено використанню методів і прийомів гейміфікації у процесі навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Мета публікації: охарактеризувати ефективність використання методів гейміфікації в процесі навчання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Еволюція освіти є необхідним фактором для розвитку суспільства, і цей процес вимагає постійної модернізації та впровадження новаторських підходів. Однією з важливих складових розвитку учнів у початковій школі є підтримка та стимулювання їх творчих здібностей. Значущим елементом цього процесу є використання інноваційних методик, таких як елементи гейміфікації в освітньому процесі. Гейміфікація

включає в себе застосування ігрових елементів у навчанні з метою збільшення інтересу та мотивації учнів.

Упровадження елементів гейміфікації в початкову школу має на меті не лише забезпечити цікавий та захоплюючий процес навчання, а й активізувати розвиток ключових компетентностей учнів. Це включає не лише набуття предметних знань, а й розвиток навичок спілкування, розв'язання проблем, критичного мислення та креативності. Цифрові технології відіграють суттєву роль у впровадженні інновацій в освітній процес. Використання сучасних засобів та платформ сприяє покращенню якості навчання та надає можливість індивідуалізувати підхід до кожного учня. Особистісно орієнтовані, діяльнісні і компетентнісні підходи стають невід'ємною частиною освітнього процесу, сприяючи розвитку всебічно розвинених особистостей. Гейміфікація не лише робить процес навчання захопливим, а й є ефективним інструментом у формуванні особистості учнів та розвитку їхніх ключових компетентностей.

Геймізація освітнього процесу змінила акценти від традиційного навчання з письмовими завданнями на навчання з іграми і стала невід'ємною частиною сучасної освіти. Термін «геймізація» став загальною назвою для використання ігор в освітньому процесі. Геймізація відіграє важливу роль у навчанні, змушуючи учнів співпрацювати, спілкуватися, взаємодіяти та працювати в командах. Ігри покращують роботу мозку, створюють динаміку, яка може надихнути учнів на розвиток навичок і побудову емоційного зв'язку навчання з предметом. Ігри можна налаштувати на індивідуалізацію навчання, яка допомагає учням стати більш упевненими та незалежними мислителями. Одним із ключових аспектів ігрового навчання є те, що кожен учень отримує зворотній зв'язок своєї ефективності з пропозиціями щодо її покращення[2,171].

Цей підхід стимулює активну участь учнів у навчальному процесі, розвиває творчі здібності, сприяє співпраці та вирішенню завдань в команді. У контексті сучасних викликів і можливостей цифрової епохи, усвідомлення важливості інновацій та використання гейміфікації стає ключовим елементом у підготовці нового покоління громадян та лідерів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наукової літератури свідчить про важливість та актуальність впровадження інноваційних підходів у сферу освіти, зокрема в початковій школі. Зосередження на розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти та використання елементів гейміфікації свідчать про важливість створення стимулюючого та цікавого навчального середовища. Це може призвести до покращення якості навчання та активізації розвитку ключових компетентностей учнів, таких як креативність, спілкування та критичне мислення. Використання цифрових технологій, реалізація особистісно орієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів є великим кроком у напрямку сучасного та ефективного навчання. Усвідомлення важливості цих аспектів може сприяти формуванню гнучкого та конкурентоспроможного освітнього середовища.

Інновації у сфері освіти вимагають подальших досліджень та експериментів. Перспективи подальших досліджень можуть включати вивчення ефективності впровадження гейміфікації в інших рівнях освіти, аналіз впливу цифрових технологій на академічний розвиток та розробку нових методик для реалізації особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів.

У цілому, враховуючи динаміку сучасного суспільства та швидкі технологічні зміни, інноваційні підходи в освіті стають важливим інструментом для підготовки кваліфікованої та адаптивної молоді.

Список використаних джерел

1. Abstracts of XXVI International Scientific and Practical Conference «Topic alissues of practice and science». London, Great Britain. May, 2021, P. 429.
2. Блудова Ю., Ільїна О. (2020). Геймізація освітнього процесу в Новій українській школі. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник*

МЕТОДИ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Лащ Поліна Євгенівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Науковий керівник – Литвинов Андрій Сергійович,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *активні методи навчання, інтерактивні методи, традиційні педагогічні методи, гнучкість, саморозвиток, технологія.*

Постановка проблеми. Сьогодні вчитель початкових класів стикається з викликами, пов'язаними з розвитком технологій, змінами в суспільстві та ситуації навколо. Потреби сучасних учнів у даний момент не повністю задовольняються традиційними педагогічними методами, вони недостатньо ефективні у забезпеченні навчання. Зважаючи на це, питання формування гнучких умінь у майбутніх вчителів через використання методів активного навчання стає все більш актуальним і потребує подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження щодо впровадження активних методів навчання у вищу школу розглядають О.І. Башкір, Т.Ю. Вахрушева, І.М. Дичківська, М.М. Дяченко-Богун, І.І. Козинець, М.В. Коченгіна, Р.М. Мойсеєнко та інші.

У роботах О.М. Пехоти, Л.В. Пироженко, О.І. Пометун та інших розглянуто теоретичні та практичні сторони використання інтерактивних методів. Описано науковцями інтерактивне навчання як «спеціальну форму організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [4; 7].

Дослідження використання активних та інтерактивних методів навчання вищої школи, представлені в роботах М.В. Коченгіної, О.І. Башкіра та інших, підтверджують важливість впровадження цих методів для стимулювання самостійності та творчого мислення студентів.

Аналіз наукових розвідок підтверджує позицію вчених, що підготовка здобувачів вищої освіти повинна здійснюватися на основі застосування означених методів навчання, які сприяють активізації самостійності думок студентів, засвоєнню матеріалу на рівні власної пізнавальної активності.

Метою публікації є спроба визначити та охарактеризувати методи активного навчання майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. У контексті сучасних освітніх реалій, що постійно змінюються, важливо забезпечити майбутніх вчителів не лише загальною базою знань, але й розвивати їхні здібності, необхідні для успішної роботи. Формування професійної компетентності в майбутніх учителів початкових класів вимагає нових підходів у процесі викладання фахових дисциплін. Активні методи навчання є одними з найпоширеніших у застосуванні. Особливість їх полягає в тому, що освітній процес здійснюється в постійній активній взаємодії усіх його учасників. *Активне навчання:* включає в себе глибоке розуміння матеріалу через активну участь та обробку інформації; передбачає взаємодію, обговорення та обмін ідеями між учнями; розвиває критичне мислення та вміння

застосовувати отримані знання; сприяє відкритому вивченню, у якому помилки розглядаються як можливість вчитися та вдосконалюватися.

Технологія активного навчання передбачає застосування активних (ефективних) методів, таких як метод моделювання професійних ситуацій, рольові та ділові ігри, а також проведення «круглих столів», навчання за алгоритмом, розв'язування проблемних задач, аналіз різних ситуацій та інші. Ці методи сприяють взаємодії студентів із навчальним матеріалом, забезпечуючи їх активну участь у власному навчанні. Розглянемо окремі методи активного навчання.

Моделювання професійних ситуацій під час навчання створює умови, в яких студент здійснює вибір шляху вирішення проблеми, ґрунтуючись на теоретичних знаннях, отриманих в процесі вивчення теорії педагогіки. Пошук вирішення завдань-ситуацій сприяє розвитку потреби у студентів в користуванні науковим матеріалом для практичних завдань та використанні педагогічної теорії при обранні оптимальних методів і засобів педагогічного впливу.

Метод активного навчання, такий як *ділові та рольові ігри*, полягає в тому, щоб залучити студентів-педагогів у практичні сценарії та ситуації, де вони активно беруть участь у вирішенні завдань та взаємодіють між собою. *Ділові ігри* моделюють реальні ситуації професійного оточення, дозволяючи студентам застосовувати теоретичні знання у практичних умовах. *Рольові ігри* дозволяють майбутньому вчителю уособити різні ролі та пережити сценарії з різних перспектив, щоб розвивати навички спілкування, прийняття рішень та творчого мислення.

Метод «круглого столу» є формою активного навчання, де учасники групи збираються навколо круглого столу для обговорення конкретної теми чи проблеми. Кожен учасник має можливість висловлювати свою точку зору, ділитися ідеями та обмінюватися думками з іншими. Цей метод сприяє активному взаємодії, обміну інформацією та сприяє розвитку критичного мислення учасників.

Застосування активних методів навчання є важливим елементом підготовки майбутніх вчителів. Ці методи сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей та забезпечують практичний досвід у реальних професійних ситуаціях. Вони дозволяють студентам активно взаємодіяти, обмінюватися думками та розвивати навички, необхідні для успішного вчителя. Такий підхід до навчання відкриває можливості для більш ефективного вивчення та підготовки до викликів сучасності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, структура й сутність освітнього процесу закладів вищої освіти мають відповідати характеру і швидкості соціальних змін у суспільстві, високим європейським стандартам підготовки конкурентоспроможних фахівців. Отже, сучасний зміст освіти має орієнтуватися на оптимізацію та адаптацію конкретних методів активного навчання для їх максимально ефективного використання.

Перспективи подальших досліджень можуть включати інтеграцію технологій, розробку нових педагогічних стратегій та дослідження впливу активного навчання на розвиток гнучких умінь майбутніх педагогів у процесі їхньої практичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Башкір О.І *Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі : збірник наукових праць*. Серія «Педагогіка та психологія». Харків, 2018. № 60. С. 33–44.
2. Коченгіна М.В. Використання активних методів навчання в процесі формування готовності вихователів дошкільного навчального закладу до створення безпечного інформаційного середовища для дітей дошкільного віку. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Випуск 39. Харків, 2016. С.112–117.
3. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій : навч. посіб. Хмельницький, 2013. 222 с.
4. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ, 2004. 192 с.

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Левицька Ірина Сергіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
спеціальності 013 Початкова освіта
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Шапочка Катерина Анатоліївна,**
канд. пед. наук, доц. МНУ імені В.О. Сухомлинського

Ключові слова: *молодші школярі, мотивація, мотиви, мотиваційний компонент, навчання, навчальна діяльність, засоби навчання, формування, розвиток, складники.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі однією з найважливіших складових успішної навчальної діяльності є мотивація учнів до навчання. Особливо актуальною є ця проблема у молодших школярів, чия підготовка формує основи для подальшого навчання і розвитку. Це, передусім, зумовлено необхідністю опанування учнями все більшого обсягу інформації. Така ситуація наголошує на важливості пошуку інноваційних підходів та технологій, які сприятимуть глибокому та свідомому засвоєнню знань. У сучасній освітній системі проблема мотивації до навчання займає центральне місце. Позитивна мотивація учнів до навчальної діяльності стає ключовою умовою успішного та ефективного освітнього процесу. Залученість учнів до навчання залежить від багатьох факторів, включаючи цікавість до предметів, прагнення досягати результатів, відчуття власної компетентності та інші. Тому важливо розробляти та впроваджувати методи та підходи, які б стимулювали позитивну мотивацію учнів, сприяли активній участі у навчальному процесі та формуванню позитивного ставлення до навчання.

Загалом, забезпечення ефективності навчання та підвищення якості освіти потребує комплексного підходу, який враховує як оновлення навчальних програм та методик, так і розвиток позитивної мотивації учнів. Це сприятиме успішному досягненню освітніх цілей та розвитку учнів як особистостей. Однак, не завжди вдалося знайти ефективні методи та засоби стимулювання мотивації у цієї категорії учнів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки значна увага була приділена вивченню механізмів формування мотивації у молодших школярів. Українські науковці також активно досліджували проблему мотивації до навчальної діяльності серед учнів початкової школи. У психологічному вимірі дослідження цієї проблеми проводилися Н. Ковальновою, вона присвятила свою наукову діяльність питанням психології навчання, в тому числі мотивації учіння, Л. Шевченко, яка займалася дослідженнями в галузі психології навчання, включаючи мотивацію, В. Васильєвим, який займався питаннями мотивації та її впливу на навчальну діяльність.

Серед українських науковців-педагогів, які займалися дослідженням проблеми мотивації до навчальної діяльності, можна відзначити таких: Н. Васильєва, О. Вороніна, О. Захаров, Т. Коваленко, С. Колісник, В. Лентяй. Так, Л. Гриневич є дослідницею питань психології навчання та мотивації учнів. Науковиця активно займається вивченням методів стимулювання мотивації навчання серед учнів. Дослідження науковців показують, що існує безліч факторів, які впливають на мотивацію навчання в цьому віковому періоді, включаючи ігрову діяльність, соціальну взаємодію, внутрішню мотивацію та багато інших. Тому для ефективного формування мотивації потрібно враховувати різноманітні підходи та методики, які б відповідали конкретним потребам та інтересам кожного учня.

Мета публікації є розгляд основних засобів формування мотивації до навчальної діяльності у молодших школярів на основі сучасних досліджень та практичного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Пізнавальна мотивація до навчання в молодших школярів безпосередньо залежить від організації навчальної роботи безпосередньо залежить від організації навчальної роботи. Завдяки цьому факту, педагог обов'язково повинен не випускати з уваги те, що навчання у школярів іде від простого до складного, а якщо бути точнішим, то від опису до пояснення. Відповідно, найефективнішими методами формування пізнавальної активності є такі методи, за яких учні активізуються, виконують якісь активні дії.

Поняття «мотивація» в психології має кілька визначень. Нам імпонує таке: «Це – наявність певної системи факторів, сукупність причин, які спонукають до активності; це – свідоме використання системи мотивів, які сприяють активізації певних дій; це – процес розгортання певної системи мотиваторів у структурі відповідної діяльності [3, с. 19].

У працях О. Дубрової акцентується увага на ролі мотиваційної сфери у формуванні особистості дитини. З її погляду, психологічна готовність до навчання в школі визначається переважно мотиваційним планом.

Дослідниця виокремлює дві основні групи мотивів навчання:

1. Широкі соціальні мотиви навчання, які пов'язані з потребами дитини у спілкуванні з іншими людьми, їхній оцінці та схваленні, а також з бажаннями дитини зайняти певне положення в системі доступних суспільних відносин.

2. Мотиви, що безпосередньо пов'язані з навчальною діяльністю, такі як пізнавальні інтереси дітей, потреба в інтелектуальній активності та в оволодінні новими вміннями, навичками і знаннями [2].

За словами дослідника Я. Демченка, для успішного формування мотивації необхідно здійснювати спостереження за розвитком пізнавальних мотивів учнів під час уроків, керуючись декількома критеріями: «зосередженість уваги. Захопленість процесом діяльності. Прагнення взяти участь в обговоренні питань за власним бажанням. Бажання роз'яснити незрозуміле. Активність протягом всього уроку. Доповнення та виправлення відповідей товаришів. Постановка питань вчителю та товаришам. Адекватна реакція на успіх та невдачу. Поліпшення успішності у предметі» [1, с. 15].

Аналіз наукових джерел та практичний досвід роботи дозволив визначити основними засобами мотивації до навчальної діяльності такі:

ігрова діяльність – використання ігрових елементів у навчальному процесі дозволяє зробити навчання більш привабливим та цікавим для молодших школярів. Ігрові завдання, конкурси та інтерактивні вправи стимулюють активну участь дітей у навчанні та сприяють формуванню позитивного ставлення до навчальних предметів;

соціальна взаємодія – співпраця та взаємодія з однолітками та вчителем можуть бути потужним засобом мотивації для молодших школярів. Розвиток вміння спілкуватися, співпрацювати та виконувати спільні завдання сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання.

стимулювання внутрішньої мотивації – важливо розвивати в учнів внутрішню мотивацію до навчання, яка базується на самореалізації, задоволенні від досягнень та цікавості до предметів. Пошук індивідуальних інтересів та потреб кожного учня допомагає залучити його до навчальної діяльності.

Для сформування навчальної мотивації важливо, щоб усі учні були включені в активну освітню діяльність, використання групових форм навчання допомагає залучити до роботи навіть тих дітей, які не виявляють інтерес до навчальної діяльності, тобто тих, хто не встигає. За колективного виконання завдань такі учні, як правило, не можуть відмовитися від виконання своєї частини роботи, тому що можуть піддатися негативній реакції своїх товаришів. Крім того, працюючи в групі, кожен учасник намагається показати кращі результати та бути кращим за інших, виникає змагання, що сприяє активізації навчальної роботи та підвищує емоційну привабливість.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мотивація до навчальної діяльності у молодших школярів є складною та багатогранною проблемою, яка потребує

комплексного підходу до її вирішення. Засоби формування мотивації повинні бути спрямовані на стимулювання як зовнішніх, так і внутрішніх мотиваторів, урахувавши індивідуальні особливості кожного учня.

Вивчення теоретичних досліджень дає підставу дійти висновку, що існують різні засоби формування позитивної навчальної мотивації молодших школярів. Для формування мотивації до навчальної діяльності рекомендується використовувати не один засіб, а комбінувати всі засоби в комплексі, тому що жоден із них не може існувати окремо, без інших. Формування навчальної мотивації у школярів має бути в центрі уваги кожного вчителя.

Подальші дослідження у цьому напрямі мають на меті розроблення більш ефективних та індивідуалізованих підходів до формування мотивації, що сприятиме підвищенню якості навчання та розвитку молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Демченко Я. М. Засоби формування мотивації навчання молодших школярів. *Педагогіка та психологія*. 2015. № 47. С. 14-24
2. Дуброва О. А. Навчальна мотивація як специфічний компонент навчальної діяльності. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 14. С. 30-37.
3. Занюк С.С. Психологія мотивації та емоцій. Луцьк: ЛДУ, 1997. 179 с.

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ МОРАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ ПІДЛІТКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ УМІНЬ

Мазур Світлана Олександрівна,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Шевченко Савелій Олександрович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Науковий керівник – **Шевченко Юлія Михайлівна,**
д-р пед. наук, проф. Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: *формування, моральна автономія, підлітки, гнучкі уміння (soft skills).*

Постановка проблеми. У різних дослідженнях ученим вдалося встановити, що ціннісні орієнтації, при тому що вони виражають характер ставлення людини до різних аспектів матеріального та духовного світу, посідають дуже важливе місце у структурі особистості, відображають рівень її розвитку, забезпечують регуляцію діяльності та поведінки [4]. Однак саме цінність моральної автономії визначає справжню індивідуалізацію, глибоке особисте усвідомлення своїх переконань та дій, а зокрема стають передумовою подальшого розвитку гнучких умінь (soft skills).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування soft skills стала предметом багатьох досліджень А. Бобро, А. Горлової, Ю. Калашнікової. Розвиток м'яких навичок учнів закладів загальної середньої освіти був предметом наукових дискусій на V національній (не) конференції для шкільних педагогів EdCamp Ukraine [1].

Мета публікації: виокремити особливості формування цінності моральної автономії підлітків як передумови подальшого розвитку гнучких умінь (soft skills).

Виклад основного матеріалу. З погляду теорії розвитку особистості, взаємодія людини з навколишньою дійсністю здійснюється у двох формах. В одній з них особистість виступає як пасивний об'єкт, в іншій – як активний суб'єкт власного розвитку. З погляду аксіологічного підходу власне розвиток може здійснюватися лише у тому випадку, коли особистість виявляє активність. При цьому характер активності формується самою особистістю вільно і незалежно, та її результатом стають набуті нові якості особистості – насамперед моральна автономія – як передумова подальшого розвитку. У сприятливих ситуаціях приводяться в дію потужні механізми внутрішньої мотивації, задіюються сутнісні сили, що адекватно відбивають можливості особистості, що усвідомлює цінність моральної автономії.

Соціальний успіх особистості, її адаптація залежить від рівня розвитку гнучких навичок, що сприяють активній взаємодії особистості з соціальним середовищем, а останнє, у свою чергу, вимагає їх вирішувати конфлікти та спірні ситуації, що виникають в процесі спілкування [7, с.100].

У повсякденному житті діти та підлітки беруть участь у різноманітних видах практик, як соціальних, екологічних, так і політичних за своєю природою, які дозволяють їм розвинути свою громадянську компетентність. Школи певним чином функціонують як середовище для навчання громадянства, не лише тому, що шкільний час є структурною частиною повсякденного життя молодих людей, а тому що й у школах та навколо них вони також зустрічаються з однолітками та стають частиною соціальних зусиль і викликів, таких як важливість піклування один про одного та труднощі розбудови особистої ідентичності у взаємозалежному середовищі. Крім того, вони стикаються з новими формами та ролями влади, сенсом існування різних інтересів і перспектив, а також способами боротьби з цим (висловитися за себе, голосувати в класі за спільні рішення тощо) [5].

Крім того, освіта – якщо педагогічний простір школи використано належним чином – дає як додаткові знання, так і можливість для рефлексії щодо такої участі в соціальній, природоохоронній та політичній практиці (або її відсутності). Психологи принципово розмежовують колективістичне самовизначення особистості, що свідомо ідентифікується з колективом, приймаючи його норми й цінності в якості своїх власних, і комфортність, тобто схильність індивіда уступати психологічному тиску групи, змінювати свою думку в бік більшості [2, с. 186]. Таким чином, дитинство і особливо підлітковий вік є важливими періодами для набуття, практики, розвитку та розширення соціальних навичок, гнучких умінь (soft skills), ставлень і поведінки, і школа відіграє в цьому роль.

Однак, як показав діагностичний етап нашого дослідження, незважаючи на викладання дисциплін «Громадянська освіта», а також «Біологія та Екологія» у 10-11 класах, цілісного навчання та виховання в рамках ESG не спостерігається.

У програмі курсу «Громадянська освіта» справедливо відзначено, що «у старшому шкільному віці (15–17 років) якісно змінюється структура мотивації особистості – навчальна діяльність стає для неї засобом реалізації життєвих планів. Відтак завдання громадянської освіти для цієї вікової категорії учнівства полягають у створенні умов для соціального і професійного самовизначення, набуття соціального досвіду, що сприяє становленню активної життєвої позиції випускника/випускниці школи». Також стверджується, що «в основу курсу покладено Глобальні цілі ООН». Тим часом немає згадки про те, що всі аспекти сталості, а саме ESG, розглядаються сьогодні як єдине ціле. При цьому у програмі курсу «Біологія та Екологія» про цілі сталого розвитку ООН взагалі не згадується. У світлі цього результати, отримані на діагностичному етапі експерименту, видаються цілком прогнозованими, але в той же час і навіть певною мірою перевищують можливі очікування (це перевищення може бути пов'язане із самоосвітою підлітків, їх спостереженням за медійним дискурсом, а також діяльністю громадських організацій).

Тим часом, амбіції та цілі, пов'язані з ESG-повіддю, продовжують набирати обертів [6]. Цілі сталого розвитку є комплексною програмою дій світової спільноти щодо перетворення світу на користь людей і планети. Вони поєднують 17 цілей, що включають 169 завдань. Як зазначається на офіційному порталі Відділу зі сталого розвитку Департаменту ООН з економічних та соціальних питань, «ці цілі демонструють визнання того, що заходи боротьби з бідністю та іншими викликами мають бути тісно пов'язані зі стратегіями, спрямованими на покращення охорони здоров'я та освіти, скорочення нерівності та стимулювання економічного росту, і все це одночасно з вирішенням проблеми зміни клімату та роботою зі збереження наших океанів та лісів». Виразно виражені системні зв'язки компонентів сталого розвитку, що проявляється у формулюванні цілей саме у взаємозв'язку економічних, соціальних та екологічних аспектів.

Зокрема, в Цілях сталого розвитку забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів та санітарії для всіх позначено як самостійну мету.

Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року безпрецедентний за своїми масштабами та значенням: він прийнятий усіма країнами та може застосовуватися до всіх, приймаючи до уваги різні національні реалії, можливості та рівні розвитку, та за умови дотримання національних стратегій та пріоритетів. Це – універсальні цілі та завдання, які охоплюють увесь світ: як розвинені країни, так і ті, що розвиваються. Вони мають комплексний характер і неподільні, та забезпечують збереження збалансовані усіх трьох елементів сталого розвитку.

Без розуміння підлітками важливості сталого розвитку та системного взаємозв'язку трьох його компонентів (ESG) формування громадянської позиції, що відповідає реаліям 21 століття, неможливо. Відповідно, і цінність моральної автономії без відношення до ESG навряд чи може бути повноцінною та забезпечить підлітка компетентностями та м'якими навичками, гнучкими вміннями (soft skills) достатніми для поточного сторіччя.

ESG-принципи є інструментом залучення приватного сектору та громадянського суспільства до глобального порядку денного сталого розвитку, без них неможливі успішна реалізація ЦСР та досягнення поставлених ООН показників на благо суспільного розвитку у перебігу збереження навколишнього середовища. ESG-принципи ґрунтуються на концепції сталого розвитку та не є правовими. Однак особлива увага з боку зацікавлених приватних осіб і держав дозволяє їм значно впливати на розвиток правових інструментів. Нині у низці юрисдикцій прийнято правові акти з питань дотримання ЄЕС-принципів у тій чи іншій частині. Знання цього також необхідне підлітку для формування та імплементації своєї громадянської позиції, що базується на цінності моральної автономії.

Моральна автономія, навпаки, пов'язана саме зі зв'язком між прагненням однієї людини досягти власних цілей і прагненням інших досягти своїх цілей, і це особливо стосується її кантіанських маніфестацій. Людина є автономною в моральному сенсі, коли вона керується не тільки власним уявленням про щастя, а й універсальною турботою про цілі всіх розумних людей.

Практика громадянської поведінки як система правил пов'язана з нормами, але для активної та живої громадянської практики важливі моральні цінності.

Поняття громадянської практики та громадянської освіти, якщо розглядати їх у глобальній перспективі, мають різноманітні значення [8]. Це частково тому, що вони виражають різні базові моральні цінності, які характеризують різні суспільства. Однак у сучасних плюралістичних суспільствах існує переконання, що ідеологічні інституції втратили значну частину свого впливу, а політику маніфестації громадянства не можна довіряти ринку. Громадянська практика має мати міцну та потужну присутність в освіті. Багато країн переглядають свою політику щодо громадянської освіти та поширюють її на соціальну та культурну сферу [3].

Визначальну роль розвитку та формуванні особистості, у набутті нею гнучких умінь (soft skills), відіграє такий чинник, як виховання, оскільки лише з його допомогою

реалізується соціальна програма розвитку людини і формуються її особисті якості. Однак громадянин - це не лише людина юридично, соціально та політично дієздатна. Це, перш за все, моральна людина, яка має почуття власної гідності та моральну автономію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, успішне формування моральної автономії як передумови подальшого розвитку гнучких умінь (soft skills) у старших підлітків в школі можливе за використання у позакласній виховній роботі цілісної системи, яка передбачає активну діяльність та взаємодію всіх суб'єктів виховання, взаємозв'язок основних компонентів виховного процесу, створення сприятливих передумов та умов для формування особистості.

Список використаних джерел

1. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СЕЕ навчання / за заг. ред. О. Елькіна, О. Масалітіної, Я. Фюрста. Харків: Дім реклами, 2019. Спеціально для П'ятої національної (не)конференції для шкільних педагогів EdCamp Ukraine, 2019. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2_019/07/07/CEE-PRINT.pdf (дата звернення: 26.10.2021).
2. Дубяга С.М., Шевченко Ю.М. Лідерські якості майбутнього вчителя у контексті сучасної освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. Мелітополь. 2010. Вип. 5. С. 181-187.
3. Banks, J. (Ed.). (2017). *Citizenship education and global migration*. Washington, DC: AERA.
4. Fischer, R. (2019). *Personality, value, culture*. Cambridge University Press.
5. Geboers, E., Geijsel, F., Admiraal, W., Jorgensen, T., ten Dam, G. (2015). Citizenship development of adolescents during the lower grades of secondary education. *Journal of Adolescence*, 45, 89-97.
6. PwC (2023). *ESG trends in 2023*. https://www.pwc.com/kz/en/publications/new_publication_assets/esg-trends-in-2023-eng.pdf
7. Shevchenko Yu., Zhuravlova L., Taranenko G., Dubiaha Sv. Students' readiness for the formation of primary schoolchildren's argumentative skill while identifying the real motive of the action. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 10 (1). 2020. p. 100-106.
8. Veugelers, W. (2021). A moral perspective on citizenship education and on IEA's international civic and citizenship education studies. In: B. Malak-Minkiewicz and J. Torney-Purta (eds.), *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies* (pp. 291-301). IEA.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕКСКУРСІЙ

Міняйло Олена Володимирівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
1 курсу 6ОМ-ПО(3)ННІ
Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, формування, монологічне мовлення, компетентнісний підхід, компетентність.*

Постановка проблеми. Функціональне забезпечення літературного мовлення в житті української нації полягає в обслуговуванні всіх сфер діяльності суспільства: саме

українська мова є мовою державного функціонування в Україні, спілкування людей у матеріально-виробничій і культурній сферах, мовою науки і освіти, радіо і телебачення, преси, художньої літератури, засобом вираження національної культури, національної самосвідомості українців. Завдяки державній мові дитина засвоює цей досвід, залучається до культурно-історичних цінностей і надбань своїх пращурів.

Школа повинна не лише забезпечити учнів певним обсягом знань і вмінь, а й сформуванню людини, здатну творчо мислити, приймати рішення, мати свою позицію та вміння відстоювати її, брати на себе відповідальність, адаптуватися до умов життя, здатну до мобільності, швидкої зміни соціальних ролей, тобто бути людиною сучасною і компетентною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з Національною доктриною освіти України у XXI столітті головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості [1]. Вітчизняні та зарубіжні дослідники суголосні в тому, що важливим показником успішного формування такої всебічно розвиненої особистості є рівень володіння нею певними, необхідними їй знаннями, вміннями та навичками [2]. Сучасна педагогічна наука тісно пов'язує останні з фундаментальними поняттями «компетентність» і «компетенція». Усвідомлюючи важливість зазначених понять, з'ясуємо їх сутність.

У вітчизняній педагогічній літературі уживаються і поняття «компетенція» і поняття «компетентність». Наприклад, поруч зустрічаємо вжиті в однаковому значенні терміни «комунікативна, мовленнєва, мовна компетентність», і «формування життєвої й соціальної компетентності» [2; 4].

Мета публікації: розмежувати трактування часто вживаних у наукових джерелах (як синоніми) термінів «компетенція» і «компетентність».

Виклад основного матеріалу. Рефлексія науково-методичних джерел дала змогу з'ясувати, що різні джерела трактують ці поняття неоднаково, деякі вважають, що це схожі поняття, інші, що зовсім різні. Тлумачний словник подає вельми схожі трактування цих загальних понять [2; 4].

Компетенція трактується як: 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особи. Компетентність – властивість від «компетентний». Компетентний: 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований; 2) який має певні повноваження, повноправний, повноважний [2].

У зарубіжних джерелах компетентність часто передають через усталені поняття: «здатність до...», «комплекс умінь», «готовність до...», «знання в дії», «спроможність», «індивідуально-особистісна рефлексивна функція», «рівень засвоєння компетенцій», тобто компетентність – цілісна, тобто ні знання, ні вміння, ні досвід діяльності самі по собі не є компетентністю.

Розгорнене визначення системи понять, що обслуговують проблему компетентнісного підходу, подано в «Енциклопедії освіти».

Компетенція, на відміну від компетентності як особистісного утворення, є відчуженою від суб'єкта, наперед заданою соціальною нормою освітньої підготовки учня, вчителя, іншого спеціаліста, яка необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері. Результатом набуття компетенцій є компетентність, що є особистісною характеристикою здобувача освіти.

Компетенції трактуються як реальні вимоги до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлення до певної галузі, якостей особистості, яка діє в певному соціумі. Вони втілені в Державних стандартах освіти, в програмах, критеріях навчальних досягнень тощо. Ознакою компетенцій є їх специфічний предметний або загальнопредметний характер, що дає змогу визначити пріоритетні сфери формування (освітні галузі, навчальні предмети, змістові лінії).

Компетенції охоплюють не лише когнітивні і операційно-технологічні складові, а й мотиваційні, етичні, поведінкові, що ґрунтуються на ціннісних орієнтаціях. У комплексі компетенцій закладено додаткову можливість подати основні результати системно, що створює передумови для розроблення вимірників навчальних досягнень учнів.

У методиках навчання окремих предметів компетенції використовуються давно: лінгвістичні – в мовах, комунікацій – в інформатиці. В останні роки компетенції вийшли на загальнодидактичний і методологічний рівні. Це пов'язано з їх системно-практичними функціями й інтеграційною роллю в освіті. Компетенції встановлюють набір системних характеристик для проєктування освітніх стандартів, навчальної літератури, вимірників якості освіти, її наближення до замовлення суспільства.

Таким чином, поняття «компетенція» традиційно вживається у значенні «коло повноважень»; дефініція «компетентність» ж пов'язується з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю, це якісна характеристика особистості. Тому доцільно в педагогічному сенсі користуватися саме терміном «компетентність».

Згідно з трактуваннями вітчизняних науковців, компетентність – це підхід до здатностей як інструменту розв'язання життєвих проблем, прийняття рішень у різних сферах життєдіяльності людини, це загальна здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, ставленнях, набутих завдяки навчанню, вихованню, інтеграції у простір соціальних і культурних відношень, міжособистісної інтеграції та спілкування [3]. Отже, акцентується аксіологічний і соціокультурний виміри – здатність до самостійної діяльності відповідно до світогляду установок і ціннісних орієнтацій особистості з одного боку, і соціокультурних координат – з іншого; підкреслюється визначальний показник життєвої компетентності – її інтегративність. До структурної моделі освітнього процесу включаються й такі її компетентності: методологічна, аутопсихологічна, психологічна, соціально-психологічна, громадянська, комунікативна, інформаційна, соціальна, рефлексивна, компетентність спільної творчості, професійна [4].

Дослідники, розділяючи загальне й індивідуальне у змісті компетентнісної освіти, розуміють під компетенцією «сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів та є необхідними для того, щоб якісно і продуктивно діяти»; а компетентність розглядають як «володіння людиною відповідною компетенцією, що включає особистісне ставлення до неї і предмета діяльності» [2, с. 3]. Учені підкреслюють, що компетенція – це задана вимога, норма, а компетентність – набута особистісна якість, що передбачає мінімальний досвід використання компетенції. З-поміж різних ознак акцентуються такі ознаки компетентності: інтегральність, міждисциплінарність, метапредметність цієї дидактичної категорії. Отже, лаконічно можна сказати, що компетенція – це коло повноважень, а компетентність – властивість (обізнаність, кваліфікованість, здатність), яку можна виміряти.

Ученими щодо системи освіти виділено низку функцій компетентності [2, с. 2]. Стосовно особистості учні вони:

- відображають та розвивають особистісні смисли учня в напрямі об'єктів, що вивчаються ними;
- характеризують освітні компонентів, які опановують учні, ступінь їх практичної спрямованості;
- визначають мінімальний досвід предметної діяльності;
- розвивають можливості розв'язати у повсякденному житті реальні проблеми – від побутових до виробничих та соціальних;
- є багатовимірними, тобто охоплюють та розвивають усі основні групи особистісних якостей учнів;
- є інтегрованими характеристиками якості підготовки учнів;
- у сукупності визначають та відображають функціональну грамотність учня.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, ми, вслід за відомими дослідниками, розмежуємо поняття «компетенція» - це сукупність вимог відношенню до певного кола предметів / процесів / якостей, а «компетентність» - це рівень володіння якістю / здатністю.

Список використаних джерел

1. Концепція початкової освіти. *Початкова школа*, 2016. №6. С.1-14.
2. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. №9. 2010. С. 1-5.
3. Борисюк І. В. Роль текстів в розвитку мовлення учнів. *Мовознавство*. 1998. №1. С. 56-59.
4. Вашуленко О. В. Особливості методичного апарату підручників з рідної мови. *Початкова школа*. 2007. №1. С. 55-57.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Наконечна Вікторія Дмитрівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
спеціальності 013 Початкова освіта
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Якименко Світлана Іванівна**,
д-р пед. наук, проф., завідувачка кафедрою початкової
та дошкільної освіти Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *інтерактивні педагогічні технології, інтерактивне навчання, майбутні учителі початкових класів, готовність до педагогічної діяльності.*

Постановка проблеми. Перехід освіти на особистісно орієнтовану парадигму зумовив необхідність зосередити увагу викладачів, учителів та студентів на гуманістичному підході у навчанні, а також на застосуванні методів, які сприяють творчому розвитку особистості, враховують індивідуальні особливості всіх учасників освітнього процесу. Оновлені цілі сучасної освіти зумовлюють актуальність проблеми вдосконалення та розвитку професійних умінь майбутніх учителів початкової школи на основі широкого запровадження нових освітніх технологій.

Стрімкий розвиток навчальних технологій спричинив появу нових освітніх завдань, що потребують перегляду змісту освіти, форм, методів та прийомів навчання. Серед основних інновацій у галузі освіти вирізняються інтерактивні технології навчання. Утім учителі початкових класів знайомі лише з окремими елементами цих технологій навчання. Використання інтерактивних технологій навчання у практиці початкової школи носить фрагментарний, епізодичний характер і більшість педагогів не готові до використання цих технологій у своїй професійній діяльності, тому актуальною залишається проблема предметно-методичної готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних педагогічних технологій навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему готовності учителя до професійної діяльності досліджували А. Алексюк, Н. Кузьміна, В. Луговий, В. Моляко, О. Пехота, Л. Пуховська, М. Савіна та інші. Проблема технологій навчання, їх застосування та ефективність використання у школі та ЗВО порушена у працях

В. Безпалька, В. Євдокимова, М. Кларіна, О. Пехоти, Г. Селевко, В. Серікова, І. Якиманської. Теоретичні та практичні аспекти застосування нових технологій навчання, зокрема, інтерактивних, розкриті у працях В. Безпалька, Л. Буркової, О. Пехоти, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Комар, С. Сисоєвої, О. Шапран, Г. Селевко та багатьох інших вітчизняних та зарубіжних вчених.

У результаті аналізу наукових досліджень учених щодо питань готовності учителів початкової школи до застосування інтерактивних педагогічних технологій навчання з'ясовано, що немає сталого підходу до трактування цього питання. Утім можна виділити такі структурні компоненти готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних педагогічних технологій навчання: ціле-мотиваційний; змістовий; операційний; рефлексивний; інтеграційний. Варто також уточнити сутність поняття «інтерактивне навчання».

Виклад основного матеріалу. Термін «інтерактивний» означає «взаємодіючий». В основі інтерактивного навчання лежить модель «полілог», під час якого здійснюється взаємодія між усіма суб'єктами процесу навчання. Суть інтерактивного навчання полягає в такій його організації, де усі учні беруть у ньому активну участь. На уроках організовується індивідуальна, парна і групова робота, використовуються рольові ігри, інсценізації, подорожі, екскурсії, бесіди, концерти тощо. Такі види діяльності на уроках ведуть до взаєморозуміння, взаємоповаги, учні вчать культурі спілкування. За умови активізації властивої для цього віку ігрової або пізнавальної мотивації, діти досить легко й міцно запам'ятовують навчальний матеріал. Дослідження багатьох вчених довели, що навчання засобами інтерактивних технологій впливає не лише на свідомість учнів, а й на їх почуття, волю, в результаті чого набагато краще і швидше засвоюється навчальний матеріал.

Згідно з дослідженнями сучасних учених з'ясовано, що формування готовності майбутніх учителів до застосування інтерактивних технологій навчання є особистісно-діяльнісним, оскільки: по-перше, студенти повинні мати цілісне уявлення про педагогічну діяльність, адже опанувати дані технології і використовувати їх у своїй професійній діяльності вчителі початкових класів можуть лише засвоївши сутність інтерактивних педагогічних технологій навчання, особливості організації інтерактивних уроків та специфіку побудови стосунків в процесі взаємодії між учасниками освітнього процесу; по-друге, студенти мають прагнути пізнати особистість кожної дитини, забезпечити гармонійний та ефективний розвиток усіх учнів класу в комфортних для них умовах. Готовність до педагогічної діяльності формується у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Процес формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних педагогічних технологій навчання включає в себе роботу із вивчення та засвоєння сутності кожної з інтерактивних педагогічних технологій та їхнє безпосереднє застосування в освітньому процесі початкової школи, а, отже, передбачає те, що студенти мають навчитися обирати необхідну інтерактивну технологію залежно від теми, цілей уроку, прогнозованого результату, рівня підготовленості учнів, особливого стилю роботи вчителя тощо; навчитися орієнтуватися у величезній кількості інтерактивних технологій навчання; навчитися організувати урок із застосуванням інтерактивних технологій; навчитися вміло, грамотно керувати процесом взаємодії в процесі навчання аби кожен з учнів перебував у ситуації успіху.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наукового досвіду з досліджуваної проблеми дозволяє сформулювати методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних педагогічних технологій навчання:

- необхідно змінити мету навчання студентів, переорієнтувати її на розвиток особистості суб'єкта;

- необхідно відійти від предметно-орієнтованої, знаннево-орієнтованої освіти, намагатися забезпечити суб'єкт-суб'єктні стосунки між учасниками освітнього процесу з урахуванням особистого досвіду кожного суб'єкта;
- важливо переорієнтувати освіту: головне не обсяг отриманих знань, а їхня якість та практична значущість;
- збагатити психолого-педагогічні, методичні дисципліни знаннями про інтерактивні технології навчання, їх вплив на психологічний та інтелектуальний розвиток дітей;
- важливо переоцінити значення педагогічної практики, самостійної та навчально-дослідної роботи студентів.
- спрямувати роботу студентських наукових об'єднань на пошук і творче засвоєння інтерактивних методів навчання.

Список використаної літератури

1. Барбіна С. С. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету (Серія: Педагогічні науки)*. Херсон: вид-во ХДПУ, 2006. Вип. 27. С. 96-99.
2. Комар О.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти: монографія. Умань: РВЦ «Софія», 2008. 332 с.
3. Павленко Н. О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій: Дис. канд. наук: 13.00.04, 2008.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: «Видавництво А. С. К.», 2004. 192 С.
5. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання. Умань, 2003. 65 с.

SOFT SKILLS ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Новіков Олександр Олександрович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної та професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Хоруженко Тетяна Анатоліївна**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, цифрова компетентність, профільне навчання.*

Постановка проблеми. Сучасний світ все більше стає цифровим, а інформаційно-комунікаційні технології активно впроваджуються в усі сфери життя людей, забезпечуючи їх успішну роботу та особистий розвиток. Тому з метою ефективної підготовки підростаючого покоління до наступного дорослого життя, профільне навчання в старшій школі повинно передбачати формування цифрової компетентності учнів. Однак при цьому важливо підкреслити, що цифрова компетентність не обмежується лише навичками роботи з комп'ютерними програмами та інструментами. У світі стрімкого технологічного прогресу здобувачі загальної середньої освіти повинні розвивати свої соціальні, комунікативні та креативні навички для того, щоб стати професійно успішними, а розвинутість м'яких навичок або *soft skills*, можуть стати одним із чинників формування цифрової компетентності старшокласників у процесі профільного навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До переліку soft skills належать вміння ефективно здійснювати міжособистісне спілкування, працювати в команді, критично мислити, вести переговори, оцінювати та приймати рішення, розв'язувати складні проблеми [1; 2]. Всі означені навички є основою для розвитку цифрової компетентності здобувачів освіти.

Серед досліджень, присвячених розвитку soft skills, більшість дослідників зосереджують увагу на особистісних характеристиках та соціальних навичках людини, таких як комунікативні здібності, доброзичливість та оптимізм, які поліпшують здатність успішно взаємодіяти з оточенням та працювати ефективно [3]. Варто відзначити підхід І. Мачуліної, яка описує soft skills як особисті якості, особливості, таланти або рівень інтересу до професійної діяльності, які відрізняють певного фахівця від інших з подібними вміннями і компетентністю [4]. Акцент на ролі soft skills у розбудові професійної кар'єри фахівця прослідковуємо й в інших дослідженнях: м'які навички – це риси характеру, що поліпшують здатність людини взаємодіяти з іншими людьми, це працездатність і перспективи кар'єрного росту [5].

Виклад основного матеріалу. Дослідження, проведені у Кембриджському університеті, показали, що учні, які брали участь у проєктах з командною роботою та стикнулися з вирішенням реальних проблем, мають більш розвинені soft skills, порівняно зі своїми однолітками, які вивчали тільки технічні аспекти вибраних предметів. Це підтверджує думку про те, що успішність в цифровій сфері не залежить лише від технічних знань, але й від здатності безпосередньо застосовувати ці знання у практичних ситуаціях. Отже, важливо, щоб здобувачі освіти не лише володіли цифровими навичками, а й розвивали здатність до самоорганізації, спілкування, критичного мислення та вирішення проблем.

Профільне навчання створює унікальні можливості для розвитку soft skills старшокласників. Воно дозволяє учням зосередитися на конкретних сферах діяльності, сприяє розвитку глибоких знань та навичок у вибраних галузях. Заклади освіти можуть включати в програму профільного навчання спеціальні предмети, які сприяють розвитку м'яких навичок, таких як проєктний менеджмент, комунікації, дизайн, включати до змісту освіти практичні завдання, які передбачають колективну роботу та розв'язання реальних проблем. Для успішної реалізації поставлених завдань учні повинні будуть засвоювати не лише технічні знання, а й розвивати у себе здатність до співпраці, комунікації, наполегливості у розв'язанні проблем.

Крім того, профільне навчання створює унікальні перспективи для розвитку soft skills старшокласників у контексті цифрової компетентності. Одним із прикладів такого успішного поєднання є програми розвитку STEM (наука, технологія, інженерія, математика). У таких програмах здобувачі освіти мають всі можливості для розвитку критичного мислення, навичок роботи в командах, вирішування проблем та застосування своїх навичок у реальному житті.

Формування комунікативних навичок в процесі профільного навчання є важливим елементом розвитку цифрової компетентності, адже сучасні технології вимагають від користувачів здатності чітко та ефективно спілкуватися через різноманітні онлайн-платформи та інструменти. Спілкування в цифровому середовищі може включати не лише письмову комунікацію, а й проведення відео-конференцій, обговорення проєктів в онлайн-середовищі, спільне створення вмісту сайтів. Такі види взаємодії вимагають від учасників не лише технічних знань, а й здатності до висловлювання думок, вміння слухати та розуміти співрозмовника. В процесі профільного навчання старшокласники можуть мати можливість практикувати ці навички у реальних ситуаціях, співпрацюючи над проєктами та дослідженнями.

Крім того, в контексті профільного навчання учні можуть розвивати критичне мислення і здатність до роботи з великими обсягами даних – важливими складовими цифрової компетентності. Це може включати аналіз даних, роботу зі спеціалізованим

програмним забезпеченням, а також уміння визначати та розв'язувати складні проблеми. У процесі профільного навчання старшокласники мають можливість опанувати інструменти аналізу даних, роботи з базами даних та візуалізації інформації, які стануть важливими для них у майбутньому.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування soft skills у процесі профільного навчання допомагає старшокласникам стати готовими до викликів цифрової епохи. Співпраця у команді, комунікація в цифровому середовищі, критичне мислення та аналітичні навички стають не менш важливими, ніж технічні знання. Означені soft skills стають основою для розвитку цифрової компетентності майбутніх фахівців у різних галузях, а профільне навчання надає унікальні можливості для старшокласників розвивати ці навички у контексті своїх індивідуальних інтересів та професійних цілей.

Список використаних джерел

1. Ясна І. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills> (дата звернення 31.01.2024).
2. Europe needs better jobs for better-matched skills – Cedefop survey. URL: <https://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/press-and-media/press-releases/europe-needs-better-jobs-better-matched-skills-edefop> (дата звернення 31.01.2024).
3. Коваль К. О. Розвиток soft skills у студентів – один з важливіших чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.
4. Мачуліна І.І., Сорокіна Л.М., Ковальова Д.В. Неформальна педагогіка як ресурс формування «м'яких» навичок у здобувачів ЗВО. *Pedagogy and Psychology in the Modern World: the art of teaching and learning: proceedings International scientific and practical conference* (Wloclawek, Republic of Poland, 2021, February 26-27). Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. P. 64–67.
5. Paajanen G. The EI Measures the Personality Characteristics behind Productive Job Behaviour. *Employment Inventory Reports, Technology Based Solutions. Personnel Decisions, Inc.* New Jersey, 1992. 95 p.

ПОЛІКУЛЬТУРНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Одинець Олена Романівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Петренко Оксана Борисівна,**
д-р пед. наук Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *толерантність, формування толерантності, молодші школярів, полікультурне середовище, полікультурність, освітній простір, умова.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, що постійно змінюється та глобалізується, розуміння та повага до різноманітності культур, етносів та поглядів стає надзвичайно важливими. Поняття полікультурного освітнього простору виходить за межі простого вивчення культурних аспектів та включає в себе активне сприяння розумінню, прийняттю та взаємодії між різними культурами. Це не лише ключовий аспект розвитку освіти, але й невід'ємна складова формування толерантності особистості. Толерантність,

яка полягає у повазі до інших культур, переконань та способів життя, є основою гармонійного співіснування в сучасному світі. Одним із ключових факторів, який може сприяти формуванню такої толерантності, є наявність полікультурного освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження та публікації акцентують увагу на важливості полікультурного освітнього простору у формуванні толерантності. Наприклад, дослідження психологічних аспектів міжкультурного спілкування підтверджують, що експозиція до різноманітності культур впливає на розширення світогляду та підвищення рівня толерантності особистості. Інші дослідження фокусуються на впливі полікультурного навчання у школах на розвиток міжкультурної чутливості та підготовку молодших школярів до життя в глобальному суспільстві. Дослідники, такі як Е. Аджієва, М.Баяновська, Т. Білоус, С. Бондирева, І. Лощенова, Ю. Тодорцева, Г. Шеламова, А. Садохін і багато інших, активно працюють у цьому напрямку. Вони розробляють методики, програми та навчальні матеріали, спрямовані на розвиток толерантності, взаєморозуміння та поваги до культурних різниць.

Мета публікації. Метою публікації є аналіз ролі полікультурного освітнього простору у формуванні толерантної особистості.

Виклад основного матеріалу. Полікультурний освітній простір орієнтується на створення середовища, де кожен індивід має можливість не лише вивчати культурні різноманітності, але й вільно спілкуватися, ділитися своїми думками та досвідом з представниками інших культур. Це допомагає розширити світогляд, розуміння та прийняття інших способів життя та поглядів, що в свою чергу сприяє розвитку толерантності.

Полікультурний освітній простір, відкритий для різних культур та поглядів, створює умови для активного вивчення, розуміння та прийняття різноманітності. В цьому середовищі особистість навчається бути відкритою до нового, розвиває навички спілкування та взаєморозуміння. Створення такого простору в школах відіграє ключову роль у формуванні толерантної особистості. Учасники освітнього процесу отримують знання та досвід, які допомагають їм розуміти й приймати різноманітність культур та переконань. Це сприяє створенню відкритого, гармонійного та толерантного суспільства.

Розглядаючи поняття «толерантність» з позиції етики, толерантність представляє собою важливий аспект цивілізованого співіснування між різними культурами і виявляється у готовності приймати інші точки зору. Вона сприяє збереженню різноманітності і визнає право на існування різних поглядів і життєвих шляхів. У психологічній науці толерантність тлумачиться як здатність до терпимості, стійкості у стресових ситуаціях та відкритості до різниці та невизначеності, а також як бажання розуміти та приймати поведінку інших. Навіть якщо тлумачення цих понять може відрізнятися у різних дослідженнях, вони всі спільно підкреслюють важливість для нормального функціонування та існування людства.

У дослідженнях науковців останніх років «толерантність молодшого школяра» розглядається як «стійка особистісна властивість, що характеризується визнанням права на відмінність і вмінням доброзичливого ставлення до цінностей інших зі збереженням власної гідності; сформованістю вмінь налагоджувати стосунки з іншими людьми шляхом діалогу» [1, с. 274]; як потребу й готовність учня початкових класів до конструктивної взаємодії з однолітками незалежно від національної, соціальної, релігійної приналежності; прийняття, розуміння та інтерес до культури і традицій різних народів [2, с. 7].

Практичні дослідження І. Сухопар дозволяють науковцю стверджувати, що «ефективними в початковій школі виявились такі активні форми роботи, як тренінгові заняття, ранкові зустрічі, ігри та ігрові завдання, читання та обговорення творів художньої дитячої літератури, перегляд і обговорення мультфільмів, фрагментів фільмів для дітей, творчі завдання з малювання, художньої праці» [3, с. 204].

Формування толерантності серед молодших школярів є важливим завданням сучасної освіти, оскільки воно сприяє створенню гармонійного міжкультурного середовища та розвитку позитивних міжособистісних взаємин. На нашу думку, можливо виділити кілька ключових аспектів формування толерантності серед молодших школярів у полікультурному освітньому середовищі:

- важливо вчити дітей сприймати точки зору інших людей, розуміти їх почуття та думки. Це можна робити через ігри, рольові ситуації та обговорення різних життєвих ситуацій;

- діти повинні вивчати різноманітні культури світу, їх традиції, звичаї та мови. Це допоможе їм зрозуміти та поважати різноманітність культур;

- важливо навчати дітей бути терпимими до особливостей кожної людини, незалежно від їх раси, релігії, статі чи фізичних характеристик;

- школа повинна створювати атмосферу взаєморозуміння, де кожен учень відчуває себе прийнятим та поважаним. Важливо реалізувати програми антибулінгу та конфліктології;

- розвиток критичного мислення. Діти повинні навчатися аналізувати інформацію, розуміти перспективу інших людей та відмінності між різними культурами;

- залучення до спільних дій. Колективні заняття, проекти та ініціативи дозволяють дітям спілкуватися та працювати разом, розвиваючи навички співпраці та розуміння.

Відповідна програма навчання, спеціально розроблені методики та постійна підтримка сприяють успішному формуванню толерантної особистості у молодших школярів.

Освіта відіграє ключову роль у формуванні толерантної особистості через створення полікультурного освітнього простору. Вона повинна сприяти вихованню учнів та всіх учасників освітнього процесу у дусі взаємоповаги, толерантності та відкритості до різноманітності.

Полікультурний освітній простір відіграє критичну роль у формуванні толерантності особистості. Створення середовища, де цінуються та відзначаються культурні відмінності, сприяє розвитку розуміння, прийняття та поваги до інших. Освіта має важливе значення в цьому процесі, оскільки вона може створити умови для активної взаємодії та розвитку толерантної громадянської свідомості. Розбудова полікультурного освітнього простору є важливим кроком у становленні гармонійного та різноманітного суспільства

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, полікультурний освітній простір виявляється невід'ємною умовою для формування толерантної особистості. Дослідження та публікації останніх років підтверджують важливість цього підходу та показують його позитивний вплив на розвиток міжкультурної співпраці та взаєморозуміння.

Подальші дослідження в даній галузі можуть спрямовуватися на вивчення ефективних методів інтеграції полікультурного навчання в освітні програми, а також на аналіз його впливу на формування громадянського суспільства та міжнаціонального співжиття.

Список використаних джерел

1. Гурова Т. Ю. Зміст і значення виховання толерантності молодших школярів в умовах полікультурного освітнього простору. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць : Вип. 14 (67). Запоріжжя, 2011. Ч. 2. С. 271-276.
2. Койкова Е. І. Виховання толерантності у молодших школярів на уроках музики в умовах полікультурного простору: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Луганськ, 2008. 20 с.

3. Сухопара І.Г. Змістове і методичне забезпечення процесу формування толерантності у молодших школярів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2016. Випуск 55. С. 200 – 205.

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Пашенко Тетяна Анатоліївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Тимченко Алла Анатоліївна,**
канд. пед. наук, доц. Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *проектна технологія, діяльнісний підхід, Нова українська школа, компетентнісний підхід.*

Постановка проблеми. У Державному стандарті загальної середньої освіти наголошено, що домінуючими підходами у навчанні учнів повинні бути діяльнісний, особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи. У межах нашого дослідження ми розглянемо використання проектних технологій з метою реалізації діяльнісного підходу в Новій українській школі [1]. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що проблема діяльнісного підходу в освіті була актуальною на всіх етапах розвитку педагогічної і психологічної науки. Перші кроки на шляху реалізації цих актуальних завдань робить Нова українська школа, парадигма якої орієнтує на формування особистості нового покоління шляхом навчання через діяльність на інтегрованій основі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему проектного навчання розглядали вчені: І. Банов, В. Брагін, Л. Буева, Л. Виготський, К. Джонсон, Дж. Діксон, С. Єлісеєв, Н. Матяш, Є. Каганов, У. Кілпатрик, О. Пометун, Н. Девідсон, О. Коберник, Т. Комар, П. Лернер, В. Логвін, О. Онопрієнко, О. Савченко, А. Флітнер, П. Фрейре, Дж. Харіс, Г. Хегедс та багато інших. Проблемами навчання через використання проектних технологій займались Г. Ващенко, О. Коберник, К. Мелашенко, О. Онопрієнко, В. Тименко, А. Цимбалару та інші.

Мета публікації: схарактеризувати дидактичні можливості проектних технологій для реалізації діяльнісного підходу в Новій українській школі.

Виклад основного матеріалу. Серед різних способів розвитку компетентностей, що характеризуються практичною спрямованістю, орієнтацією на групову роботу школярів, суб'єктно-суб'єктивним характером взаємодії, з опорою на самостійну діяльність учня, можна виділити метод проектів – як сучасну педагогічну технологію, що найбільш гармонійно поєднує в собі всі переваги вивчених способів і відповідає вимогам сучасної освіти.

Проектна технологія має значну історію. У світовій практиці вона відома ще з 20-х років минулого століття як «метод проектів», який започаткувався в США за ініціативи філософа, психолога, педагога Дж. Дьюї. Даний метод навчання отримав своє поширення у Великій Британії, Німеччині, Фінляндії, Бельгії. В 30-тих роках ХХ століття широко використовувався і в Україні у зв'язку із впровадженням бригадно-лабораторного навчання [2].

На сучасному етапі становлення Нової української школи проектна технологія стала широко впроваджуватися в освітній процес початкової школи, що пов'язано із упровадженням компетентнісного підходу до навчання.

Аналіз психолого-педагогічної дав змогу сформулювати робоче визначення сутності проектних технологій: самостійна пізнавально-дослідницька або пошукова діяльність школярів, яку вони здійснюють упродовж певного часу під контролем учителя, шляхом самостійних, колективних, інтерактивних дій і обов'язкових презентацій результатів роботи.

Отже, проект дає змогу широко охопити всі види діяльності школярів, оскільки акумулює в собі пізнавальну, ігрову та творчу діяльність, охоплює всі аспекти життєдіяльності учнів у школі і вдома. За допомогою проектів педагог може досягти успіху в розв'язанні багатьох проблем реалізації діяльнісного підходу. Проте, слід пам'ятати, що проект тільки тоді буде проектом, якщо молодші школярі усвідомлять сенс власної діяльності, а вчитель зберігатиме позицію консультанта, помічника, а не нав'язуватиме свою думку у вирішенні проблеми.

На думку як американських, так і вітчизняних педагогів метод проектів можна застосовувати навіть у роботі з малими дітьми, адже вони здатні до праці як такої, що може приносити задоволення і результат. Такою працею є гра. У початковій школі (1-2 класи) частіше застосовуються рольові або ігрові проекти, а в 3-4 кл. – ознайомлювально-інформаційні проекти, які спрямовані на збирання інформації про певний об'єкт чи явище. У 3-4 класах мають місце творчі проекти, зокрема, проекти-розповіді як результат дитячої фантазії і творчості (розповідь за сюжетом фільму; патріотичні, історичні розповіді, фантастичні розповіді на обрану тему).

Творчі проекти слід використовувати тоді, коли у молодших школярів є основа попередніх знань, які потрібно узагальнити, розширити. Творчі проекти не мають детально представленої структури. Для них головне – кінцевий результат як продукт творчої діяльності (газета, свято, відеофільм). Творчі проекти допомагають учням зануритися у світ поезії, пізнати красу та особливості казки, усвідомити почуття та переживання героїв.

У діяльності молодших школярів, як стверджує О. Онопрієнко, наявна не лише усвідомлена мета, а й гіпотеза, припущення щодо результату, якого не було раніше. Такі проекти не мають детальної структури спільної діяльності учасників. Вона тільки намічається, а далі розвивається, підкоряючись вимогам кінцевого результату, логіці спільної діяльності та інтересам учасників проекту [3].

У процесі спільної діяльності над проектом в учнів формуються уміння працювати в групі, брати відповідальність за свій вибір, рішення, розділяти відповідальність, аналізувати результати спільної навчальної діяльності. Виділимо позитивні моменти методу проектів для молодших школярів:

1. Метод проектів дає змогу широко охопити всі види діяльності, тому є інтегративною освітньою діяльністю, спрямованою на формування цілісного бачення картини світу. Через застосування різних методик, учень отримує корисну інформацію, з'ясовує нові для себе знання і факти, робить відкриття, які мають особистісне значення. Завдяки реальності результатів проектної діяльності учні мають змогу відчути задоволення від власної роботи.

2. Молодші школярі набувають вміння міркувати: вчать ставити мету, добирати засоби для її досягнення, оцінювати наслідки. У школярів формуються способи розумових дій, як-то: аналіз, синтез, конкретизація, порівняння, систематизація, узагальнення тощо.

3. Молодші школярі набувають комунікативних навичок: уміння домовлятися, приймати чужу точку зору, співпрацювати, радитись, яку позицію обрати, щоб вона принесла результат. Школяр спілкується з членами групи, переймається емоціями та почуттями інших, отримує досвід роботи в групі. Взаємини між учасниками проектної діяльності регулюються саме засобами спілкування, в процесі якого формуються моральні

якості особистості, розвиваються комунікативні вміння. Спілкування спонукає молодших школярів до самопізнання [4].

Таким чином, аналіз застосування проєктних технологій в освітньому процесі початкової школи дає можливість зробити висновок, що такий підхід до організації діяльності молодших школярів сприяє гармонійному розвитку особистості дитини через власний інтерес та співробітництво з вчителем, а також підвищує фахову майстерність самого педагога.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті нашого дослідження встановлено, що перспективним для реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі початкової школи є проєктні технології. Дидактичні можливості методу проєктів, полягають у розвитку пізнавальних умінь і навичок молодших школярів, умінні їх самостійно конструювати свої знання, критично мислити та забезпечує значні можливості практичної взаємодії учнів з навколишнім світом. Доцільність застосування цього методу в освітньому процесі початкової школи зумовлена тим, що діяльність, яку здійснюють школярі, має інтегрований практичний характер і набуває таких ознак: наявність соціально значущого завдання; планування дій щодо розв'язання проблеми; пошук інформації, яку потім буде оброблено й осмислено; створення продукту, що є результатом цієї діяльності, та його презентація.

Реалізація діяльнісного підходу в освітньому процесі початкової школи засобами проєктних технологій забезпечує залучення молодших школярів до самостійного пошуку нових ідей, дозволяє задовольнити їх пізнавальні потреби та інтереси, підвищити пізнавальну активність, позитивну мотивацію, дає змогу інтелектуально-творчо самовиразитися, підвищити якість та ефективність освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Довмантович Н. Г. Проєктна діяльність як засіб формування самоосвітньої компетентності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Вип. 1 (40). С. 92-95.
3. Онопрієнко О. В. Управління проєктною діяльністю молодших школярів. К.: Початкова школа. 2005. С.53-64. 42.
4. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта». 2020. 192 с.

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Петрінко Богдана Миколаївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу педагогічного факультету
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник – **Хом'як Ольга Анатоліївна,**
канд. пед. наук, доцент,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»

Ключові слова: *загальнонавчальні уміння, навчально-організаційні уміння, молодші школярі, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Формування загальнонавчальних умінь і навичок молодших школярів є одним з основних завдань в Новій українській школі, оскільки саме вони є підґрунтям розвитку повноцінного сприйняття дітьми навчального матеріалу, засвоєння ними низки світоглядних, моральних та суспільно-політичних понять, формування особистості учнів молодшого шкільного віку в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз літератури свідчить, що група загально навчальних умінь і навичок була предметом вивчення багатьох педагогів і психологів. Теоретичні основи формування в учнів початкових класів предметних вмінь і навичок розкриті в працях Н. Бібік, М. Вашуленка, Т. Довгої, Я. Кодлюка, О. Онопрієнко, О. Пометун, О. Савченко, Н. Скрипченко та ін.

Мета публікації: полягає в розкритті теоретичного аспекту такої групи загальнонавчальних умінь, як навчально-організаційні.

Виклад основного матеріалу. Сучасні типові освітні програми передбачають формування в молодших школярів системи загально навчальних умінь і навичок, а саме: навчально-організаційних, загальнонавчальних, загально пізнавальних та контрольно-оцінних. Вони складними способами дій, які формуються й активно функціонують у системі більшості навчальних предметів, а також наскрізно. Ці уміння і навички засвоюються учнями у процесі діяльності учіння, виступають і як результати цієї діяльності, і як необхідна передумова подальшої діяльності учіння.

Як зазначає О. Савченко, щоб успішно просуватися всіма етапами навчальної діяльності, молодші школярі у співробітництві з учителем мають оволодіти повним діапазоном загально навчальних умінь і навичок [3].

У чинних навчальних програмах визначено зміст роботи початкової школи з формування загально навчальних умінь і навичок: навчально-організаційних, загально навчальних, загально пізнавальних і контрольно-оцінних [4; 5]. Вони формуються протягом усієї початкової школи, мають міжпредметний характер, а тому час для цієї роботи вчитель знаходить на різних уроках, урахувавши розвивальні можливості тієї чи іншої теми.

Розглянемо детальніше таку групу загально навчальних умінь, як навчально-організаційні. Деякі вчителі обмежують проблему формування організованості учнів тим, що починають урок так званим організаційним моментом – перевіркою готовності класу до роботи, часто вдаються до зауважень щодо порядку на парті. Це – спрощений і неефективний підхід, оскільки організованість у навчанні не можна зводити лише до зовнішніх виявів. Вона передбачає сукупність умінь, взаємодія яких забезпечує швидке включення молодших школярів у навчання, їх здатність діяти ціле спрямовано, орієнтуватися в часі, заздалегідь обдумувати послідовність і способи виконання завдання

тощо, зазначає О. Савченко [3]. Відповідно до цього у молодших учнів слід формувати такі вміння, спрямовані на раціональну організацію навчальної діяльності: уміння самостійно організувати робоче місце; уміння орієнтуватися в часі та раціонально його використовувати; уміння планувати навчальні дії; уміння точно виконувати вказівки учителя; уміння доводити роботу до кінця; уміння працювати з навчальними матеріалами [1; 2; 3].

Методика формування організованості має бути різноманітною. Це, зокрема, роз'яснення, бесіда, переконання, показ, ігрові ситуації, змагання, прийоми стимулювання і вправлення дітей у певних діях.

Успішність учіння молодшого школяра тісно пов'язана з організацією його робочого місця, яка містить у собі забезпечення необхідним навчальним приладдям, дотримання порядку на парті протягом уроку та необхідних санітарно-гігієнічних вимог. Особливо відповідальним у цьому плані, на нашу думку є адаптаційно-ігровий період навчання, головне призначення якого – сформувати у першокласників зовнішню організованість як необхідну передумову внутрішньої організованості, тобто організованості розумових дій.

Правильні дії учнів слід заохочувати, акцентувати увагу на позитивному прикладі, зокрема: «Я помітила, що Софійка сидить правильно», «Це слово, Максиме, тебе вийшло найкраще, ти правильно тримав ручку і зошит лежав із нахилом. Молодець!» тощо.

Організаційні вміння передбачають планування учнями навчальної роботи, яка на уроці може бути самостійною дією і засобом досягнення іншої мети. Планування – це мислитель на дія, що має на меті усвідомлення змісту та послідовності розумових і практичних дій, необхідних для реалізації певної мети. Планування неможливе, якщо учень не розуміє мети діяльності. На зразках власних міркувань педагог навчає дітей спочатку визначати, для чого потрібна робота, яка її мета, а потім свідомо вибирати засоби досягнення, порівнювати, як мета впливає на результат.

Планувальна функція навчального мовлення активно розвивається в процесі коментування учнями власних дій, коли відбувається випереджувальне визначення словом їх послідовності та аналізу виконання.

Як зазначає Я.Кодлюк, із метою формування уміння планувати навчальну діяльність доцільно використовувати такі прийоми:

- Показ зразка дії - «роби, як я» («Як би я виконувала це завдання, – каже вчителька, – я б спочатку...»);
- Промовляння в голос порядку дій (наприклад, два учні, які сидять за однією партою, по черзі розповідають один одному, як вони виконуватимуть завдання);
- перед початком роботи хтось із учнів повторює вголос послідовність дій [1].

Щоб сформувати в учнів узагальнений підхід до планування діяльності, потрібно поступово привчати їх до попереднього обдумування послідовності її виконання: «Міркуй так, – радить вчителька, – з чого почнеш роботу; що зробиш потім; чим завершиш; як перевіриш» [3].

До організаційних умінь належить і уміння орієнтуватися в часі, берегти його. Оволодіння цим умінням – одна з головних ознак культури розумової праці. Молодший школяр поступово привчається без відволікань включатися в роботу, працювати в потрібному темпі. Оцінюючи будь-яке завдання, бажано закладати в свідомість першокласника орієнтир: добре впоратися з роботою означає виконати її правильно й у відведений час.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, щоденно сформовані загальнонавчальні уміння і навички молодших школярів визначають внутрішню позицію учня, складовими елементами якої є позитивне ставлення до школи та навчання, прагнення до оволодіння знаннями, дотримання прийнятих у школі форм поведінки, визнання авторитету вчителя як носія соціального й культурного досвіду.

Список використаних джерел

1. Кодлюк Я. П. Формування уміння вчитися. *Навчання і виховання учнів 1 класу: Методичний посібник для вчителів / Упор. Савченко О. Я.* Київ: Початкова школа, 2002. С. 60-77.
2. Онопрієнко О.В. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : монографія. Київ, 2020.
3. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник. Київ, 2014.
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <http://surl.li/jncit>
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : <http://surl.li/jnciy>.

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Пилипчак Наталя Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Дячук Валентина Іванівна,**
канд. пед. наук, Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *молодші школярі, духовні цінності, духовний світогляд, моральні заповіді, християнські цінності.*

Постановка проблеми. У сучасній науці все частіше порушуються питання духовних цінностей особистості. Їхня актуальність пояснюється станом сучасного суспільства, що характеризується глибокою кризою духовності, яка охопила всі галузі життєдіяльності людини. Духовні цінності мають великий вплив на формування особистості молодого покоління. По-перше, як складова світової культури, знання якої необхідне кожній освіченій людині. По-друге, як загальнолюдська цінність, що здатна робити життя дитини щасливішим, сповненим розуму, порядності, спокою.

Саме тому формування духовних цінностей кожної особистості складає загальну картину духовності суспільства, від якої значною мірою залежить основний вектор його соціокультурного, економічного та політичного розвитку. А тому, щоб глибше зрозуміти духовні цінності молодших школярів, необхідно звернутися до першоджерел їхнього формування та теоретичного трактування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема духовного виховання підростаючого покоління стала центральною в працях відомих вітчизняних педагогів Г. Вашенка, М. Корфа, І. Огієнка, С. Русової, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Основна увага сучасних дослідників зосередилася на вивченні духовних цінностей як мети виховання (А. Богущ, О. Вишневський, Н. Миропольська, О. Сухомлинська), формуванні духовного досвіду особистості у процесі виховання (В. Бриль, К. Чорна).

Мета публікації: проаналізувати стан досліджуваної проблеми формування духовних цінностей молодших школярів у психолого-педагогічній літературі.

Виклад основного матеріалу. Проблема духовності була і є предметом досліджень філософів, культурологів, соціологів та інших учених. Сучасні вчені по-різному

розглядають поняття «духовність», а саме: як фундаменту внутрішнього світу людини, що втілює найкращі взірці людської поведінки, дотримання і утвердження у житті вищих моральних законів. Вивчення проблеми формування духовності людини науковці відносять до складного психологічного процесу, пов'язаного з розвитком і становленням внутрішнього світу особистості.

Геніальний філософ Г. Сковорода писав: «Людина народжується двічі: фізично й духовно. Біля духовної колиски стоять духовні наставники – спочатку родина, а потім вчитель, який стає дитині другим батьком, матір'ю, бо прищеплює її душі високі моральні якості віри, надії, любові, глибокої поваги до рідної землі, свого роду, народу, держави». Духовне народження Г. Сковорода вважав істинним, оскільки «людина осягає божественне в собі, а зародки її духовності є в серці від народження, але вони не одразу усвідомлюються, бо їй протистоять могутні сили темної тілесності» [3, с. 144-154].

Німецький педагог Фрідріх Фребель вважав, що у природі дитини з самого народження закладені чотири інстинкти, або прагнення: інстинкти пізнання, діяльності, художній і релігійний. «Людина з раннього дитинства, хоча і в незрозумілому передчутті, усвідомлює своє походження з Божественного, з Бога, і це передчуття, те, що набагато менше, ніж туманна свідомість, має бути виявлено, посилено, виховане в дитині, а потім вже доведене і прояснене до свідомості» [2, с. 59]

Теоретичний аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з проблем духовності особистості дає підстави для висновку, що формування духовності людини здебільшого розглядається як інтегративна якість особистості, яка проявляється у моральній поведінці, у естетичному ставленні до навколишнього світу, у прагненні до пізнання предметів та явищ дійсності, у потребі самоздійснення.

Під духовністю ми розуміємо звернення людини до вищих цінностей, самовдосконалення, наближення до ідеалу. Характерними рисами духовно-моральної людини є урівноваженість, цілісність, щирість, гармонія з самим собою і світом. Вона здатна визначати життєві пріоритети і цінності, підпорядковуючи їм свої вчинки та поведінку. У людини з'являється бажання любити і віддавати людям добро, знання, творчість. Особистість проявляє себе через творчість не як споживач, а як творець культурних цінностей. Це потребує високої самодисципліни і вимогливості до самого себе.

Враховуючи це, зазначимо, що духовна цінність – це цінність, що має зв'язок із внутрішнім психологічним життям людини, те, що ми високо цінуємо, а саме: повагу до культури, мистецтва; істину; свободу вибору; життя за законами добра. На їх основі мають розвиватися українська педагогіка і мистецтво, філософія і наука. У формуванні духовних цінностей молодого покоління важливу роль відіграє не тільки соціальне, а й родинне середовище.

Новий підхід до духовних цінностей формується у християнській традиції. Доречно підкреслити, що моральними канонами і взірцями християнських цінностей є десять християнських заповідей, які визначаються тим, що вони дані нам Господом як духовні закони, виконання яких дасть спасіння і життя вічне. Однак християнські цінності не обмежуються тільки євангельськими заповідями і моральними правилами. Вони становлять цілу систему, вершиною якої є ідеал добра, що спонукає людину до милосердя, правди, справедливості, визнання людської гідності, облагороджує людські стосунки, удосконалює та гармонізує їх.

Сучасні дослідження проблеми духовних цінностей та їх формування у молодого покоління проводяться в Україні в різних напрямках. Науковий пошук українських педагогів спрямовується і на християнські традиції, і до зв'язків з естетичним вихованням, і до класичної педагогічної спадщини (С. Русова, В. Сухомлинський), і до природи як засобу формування духовних цінностей тощо.

Відомий сучасний український педагог та психолог І. Бех під духовними цінностями особистості розуміє «існування людини за законами Істини, Добра і Краси». Особливого

значення автор надає принципам відбору методів розвитку особистості, коли акцент робиться на взаємній повазі, розумінні, любові і співтворчості вихованця і вихователя; заохочення дітей до відповідей, які хотіли б почути від них; схвалення дитини з боку дорослого, якого вона найбільш любить та поважає; надання дитині свободи вираження думок, почуттів тощо [1, с. 46].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, мета формування духовних цінностей в учнів початкових класів, полягає в тому, щоб діти не тільки будували свою діяльність (вчинки, дії, поведінку) і в сьогоденні, і в майбутньому за законами добра, честі, людяності, а й мали стійкий імунітет до усіх негараздів нашого життя. Необхідно створити відповідні умови для одухотворення інтелектуальних, моральних та естетичних цінностей, для трансформації знань у свідомість і підсвідомість дитини. З позиції нашого дослідження ми розглядаємо молодший шкільний вік як сенситивний період, коли закладаються основи формування духовності, духовних почуттів, духовних цінностей, значення і суть яких розкриваються завдяки виховному впливу на духовний світ дитини через почуттєво-емоційну сферу.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : Сходження до духовності : наук. видання. Київ : Либідь. 2006. 272 с.
2. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Знання. 2018. С. 288 – 397.
3. Сковорода Г. Начальная дверь ко християнському добронравію. Повне зібрання творів : у 2 т. Київ. : Ін-т філософії АН УРСР, 1973. Т.1. С. 144-154.

ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Підан Анастасія Сергіївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Факультету Педагогічного
Миколаївського університету
імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Світлана Іванівна Якименко,**
д-р пед. наук, проф., завідувачка кафедрою початкової
та дошкільної освіти Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *розвиток, творчі здібності, здобувачі початкової освіти, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, важливо, щоб майбутні вчителі початкових класів були гнучкими і володіли необхідними вміннями для викладання технологічної освітньої галузі. Гнучкі вміння дозволяють вчителям адаптуватися до змін, упроваджувати нові ідеї та методи навчання, а також розвивати креативне мислення у своїх учнів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження з формування гнучких умінь у майбутніх вчителів початкових класів у процесі підготовки уроків дизайну і технологій можуть бути проведені різними вченими і дослідниками. Ось кілька прикладів вчених, які можуть мати інтерес до цієї теми:

1. Джон Дьюї (John Dewey) - американський філософ та педагог, який активно досліджував питання процесу навчання і формування навичок у дітей.

2. Жан П'єр Женет (Jean Piaget) - швейцарський психолог, який вивчав розвиток дитини і процес навчання. Він також досліджував, як діти засвоюють нові знання та навички.

3. Лев Виготський (Lev Vygotsky) - радянський психолог, який працював у галузі педагогіки та розвитку дитини. Він вивчав взаємодію між учителем і учнем та роль соціального середовища у навчанні.

4. Девід Колб (David Kolb) - американський психолог, який розробив модель навчання на основі досвіду і взаємодії. Його дослідження можуть бути корисними для розуміння процесу формування навичок учителя.

5. Ховард Гарднер (Howard Gardner) - американський психолог, який розробив теорію множинного інтелекту. Він досліджував різні типи інтелекту та їх вплив на процес навчання.

Це лише кілька прикладів вчених, які дослідження яких може зацікавити в формування гнучких умінь у майбутніх вчителів початкових класів у процесі підготовки уроків дизайну і технологій.

Мета публікації: дослідити процес формування гнучких умінь у майбутніх вчителів початкових класів у процесі підготовки до технологічної освітньої галузі та запропонувати практичні рекомендації для їх ефективного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Технологічна освітня галузь є важливим складником навчального процесу в початкових класах. Вона сприяє розвитку творчих та практичних навичок учнів, а також формує їх здатність до самостійності та критичного мислення. Вчителі початкових класів повинні володіти необхідними уміньми для ефективного викладання цієї галузі.

Гнучкі уміньми вчителів початкових класів включають:

- *здатність до адаптації*: вчителі повинні бути готовими адаптуватися до змін, впроваджувати нові методи навчання та використовувати сучасні технології.

- *креативне мислення*: вчителі повинні стимулювати креативне мислення у своїх учнів, сприяти розвитку їх творчих здібностей.

- *комунікативні навички*: вчителі повинні володіти ефективними комунікативними навичками, щоб встановлювати контакт з учнями, спілкуватися з батьками та колегами.

- *організаційні навички*: вчителі повинні бути організованими та вміти планувати свою роботу, включаючи підготовку уроків дизайну і технологій.

- *уміння працювати в команді*: вчителі повинні вміти співпрацювати з колегами, обмінюватися досвідом та ідеями.

У процесі підготовки уроків дизайну і технологій майбутні вчителі можуть розвивати гнучкі уміньми шляхом таких дій:

1. *Дослідження та оновлення знань*: вчителі повинні бути в курсі останніх тенденцій у галузі дизайну і технологій. Вони можуть вивчати нові методи, матеріали та інструменти, що допомагають покращити якість своїх уроків.

2. *Творчий підхід до навчання*: вчителі можуть сприяти розвитку творчості учнів, стимулюючи їх до самостійного мислення та вирішення проблем. Вони можуть пропонувати завдання, які вимагають творчого підходу, наприклад, проектну роботу або створення власних дизайнерських виробів.

3. *Робота в команді*: вчителі можуть організовувати проекти або завдання, які вимагають співпраці між учнями. Це допоможе розвинути навички комунікації, співпраці та лідерства.

4. *Використання технологій*: вчителі можуть використовувати сучасні технології, такі як комп'ютерні програми, 3D-друкування або робототехніка, для стимулювання інтересу учнів до навчання та розвитку їх технічних навичок.

5. *Оцінювання та зворотний зв'язок*: вчителі можуть використовувати форми оцінювання, які сприяють розвитку гнучких умінь, наприклад, оцінювання за критеріями,

самооцінювання або взаємне оцінювання. Забезпечення зворотного зв'язку допоможе учням побачити свої успіхи та вдосконалити свої навички.

6. *Включення в практичну роботу*: студенти повинні мати можливість виконувати практичні завдання, розробляти уроки дизайн і технології, спілкуватися з учнями та отримувати фідбек від викладачів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування гнучких умінь у майбутніх вчителів початкових класів у процесі підготовки до роботи з технологічною освітньою галуззю є важливим завданням. Гнучкі уміння дозволяють вчителям адаптуватися до змін, впроваджувати нові методи навчання та розвивати креативне мислення у своїх учнів. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити належний рівень професійної підготовки, включити практичну роботу та підтримувати постійне професійне самовдосконалення майбутніх вчителів. Тільки так вони зможуть успішно викладати предмет дизайн і технології та формувати у своїх учнів необхідні навички для сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Баков І. В. Інноваційні підходи щодо підвищення якості вищої освіти. *Економічний вісник Переяслав-Хмельницького ун-ту* : зб. наук. р. уч. та асп. 2008. Вип. 5. С. 25-27.
2. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» : затв. Наказ Мін. соц. політ. України від 10.08.2018 р. No 1143. 46 с. Дата оновлення: 07.06.2020. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180815.pdf> (дата звернення: 20.03.2020)
3. Державний стандарт початкової освіти : затв. пост. Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. No 87. 38 с. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article.pdf> (дата звернення: 20.03.2020).
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelya / під заг. ред. Бібік Н.М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення: 20.03.2020).
5. Тягур В.М. Дизайн як проектна складова підготовки майбутніх вчителів початкових класів з трудового навчання. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2011. № 20. С. 155–157.
6. Жлудько В.М. Формування готовності майбутніх учителів до навчання ігрового дизайну учнів початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; Чернігівський нац. пед. університет ім. Т.Г. Шевченка. Чернігів, 2014. 238 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВЕБ-КВЕСТУ У ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ЯК СУЧАСНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Проненко Юлія Олександрівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**
д-р філософії, ст. викл. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *здобувачі початкової освіти, інноваційні технології, веб-квест, педагогічні технології.*

Постановка проблеми. Перед сучасною психологією та педагогікою стоїть завдання пошуку нових ефективних методів і форм, які сприяють процесу формування інтересу до читання в молоді. Одним із можливих рішень цієї проблеми є використання методу квест у діяльності фахівців освітньої сфери. Веб-квест є однією з найефективніших моделей використання інтернету в освітньому процесі. Учитель перестає бути джерелом знань, а створює необхідні умови для пошуку і оброблення інформації, мотивує процес перетворення учнів на активних суб'єктів навчальної діяльності та набуття знань, а також несе відповідальність за результати засвоєння знань та формування умінь молодших школярів. Веб-квести - сучасна і перспективна інноваційна технологія, має ряд переваг і заслуговує широкого впровадження в освітній процес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему впровадження веб-квестів у освітній процес активно вивчають зарубіжні та вітчизняні науковці: Я. Биховський, Г. Воробйов, О. Гапеева, Д. Грабчак, М. Гриневич, Л. Желізняк, Л. Іванова, Б. Додж, Т. Марч, М. Андреева, О. Багузіна, С. Іць, Н. Кононець, С. Напалков, Г. Шаматонова, О. Шевцовай ін. На думку науковців О. Багузіної, Д. Грабчака, С. Напалкова, М. Зайкіна, С. Лутковської, Т. Путій, Н. Цодіковатої ін., упровадження веб-квестів у освітній процес відповідає концепції нової парадигми організації освітнього середовища.

Мета публікації: обґрунтувати особливості застосування веб-квесту у початковій ланці як сучасної інноваційної педагогічної технології.

Виклад основного матеріалу. Метод квестів став популярним у 90-х роках ХХ століття як спосіб організації дозвілля дітей і молоді. Квест - це інноваційний метод роботи, що вимагає від учасників розв'язання певних завдань для досягнення мети, часто вони пов'язані з пошуком інформації або предметів [1].

Веб-квест - це технологія, розроблена в 1995 році професором Національного університету Каліфорнії Берні Джорджем [2]. Дефініція «квест» у перекладі з англійської мови означає «пошук». Аналіз літературних джерел продемонстрував, що поняття «квест» має багато визначень. Наприклад, за своєю суттю сюжет фольклорних, фантастичних літературних творів - це квест, основою якого є пошук, і головному герою доводиться долати безліч перешкод, поки він не досягне мети. У той же час квести або пригодницькі відеоігри засновані на обмірковуванні, ретельному пошуку підказок, вирішенні завдань на предмет прихованих деталей [5].

Ідея розроблення веб-квестів в якості навчальних завдань належить Берні Доджу і Тому Марчу. Згідно з визначенням Берні Доджа, веб-квест - це ознайомлювальна діяльність, в ході якої майже вся інформація береться із інтернету. Технологія, запропонована Т. Марчем, передбачає, що веб-квести призначені для розвитку здатності учнів та вчителів аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію. Згідно з дослідженнями І. Биховського, освітній веб-квест - це інтернет-сайт, на якому учні працюють, виконуючи певні освітні завдання, інтерпретація квесту ідентифікується та спрощується на сайті. Відтак, сайт є платформою для реалізації завдань веб-квесту.

Сьогодні квест-технологія активно використовується в освітньому процесі. Сутність квесту полягає в тому, що учасники мають розв'язати певну задачу, для якої немає однозначного розв'язання, а джерело добирається таким чином, щоб забезпечити комплексне засвоєння поставленого завдання.

Ми розглядаємо квест як технологію з чітко поставленим дидактичним завданням, ігровою ідеєю, лідером (наставником) і чіткими правилами, що реалізується з метою вдосконалення знань і вмінь учнів [3].

Крім того, узагальнивши різні підходи до класифікації проектів та проаналізувавши наукову та освітню літературу, наводимо узагальнену класифікацію квестів відповідно до різних системних та інструментально важливих ознак [4].

1. *За форматом заходу:* комп'ютерні ігри-квести; веб-квести; QR-квести; медіаквести; комбіновані квести.

2. *За режимом проведення:* у реальному режимі; у віртуальному режимі; у комбінованому режимі.
3. *За терміном реалізації квести:* короткострокові - їх мета поглиблення знання та їх інтеграція, розраховані на одно-три заняття; довгострокові - їх мета поглиблення і перетворення знань, розраховані на тривалий термін (семестр або навчальний рік).
4. *За формою роботи:* групові; індивідуальні.
5. *За предметним змістом:* моноквест; міжпредметний квест.
6. *За структурою сюжетів:* лінійні; нелінійні; кільцеві.
7. *За інформаційним освітнім середовищем:* традиційне освітнє середовище; віртуальне освітнє середовище.
8. *За технічною платформою:* віртуальні щоденники й журнали; сайти; форуми; Google-групи; вікі-сторінки; соціальні мережі.
9. *За діяльністю учнів, що домінує:* дослідницький; інформаційний; творчий; пошуковий; ігровий квест; рольовий.
10. *За характером контактів:* учні одного класу чи школи; учні одного району; учні однієї країни; учні з різних країн
11. *За типом завдань* (класифікація Б. Доджа та Т. Марча): переказ; самопізнання; компіляція; творче завдання; аналітичне завдання; детектив, головоломка, таємнича історія; досягнення консенсусу; оцінювання; журналістське розслідування; наукові дослідження [4].

Варто відзначити, що один і той самий квест може бути класифікований за кількома параметрами одночасно.

Веб-квест для молодших школярів - це форма інтерактивного навчання, яка включає в себе використання веб-ресурсів для розв'язання завдань та отримання нових знань. Застосування веб-квестів у початковій ланці має свої особливості, оскільки учні на цьому етапі розвитку потребують специфічного підходу. Веб-квести для молодших школярів повинні бути дуже простими та ігровими. Графіка, анімації та загальний дизайн мають бути дитячими та привабливими.

Важливо, щоб веб-квести мати легкий та зрозумілий інтерфейс, навігація має бути інтуїтивно зрозумілою, а завдання - нескладними. Учителям варто розробляти механізми для відстеження та оцінювання успішності учнів у веб-квестах, наприклад, система балів, звітів або інші інструменти. Веб-квести стимулюють групову роботу, співпрацю та комунікацію між учнями. Вони можуть вирішувати завдання разом, ділитися відповідями та допомагати один одному. Молодші школярі можуть вивчати новий матеріал, використовуючи різні цифрові ресурси, наприклад аудіо, відео, ілюстрації тощо. Веб-квести можуть включати ці ресурси для покращення засвоєння матеріалу. Важливо забезпечити безпеку учнів під час використання веб-квестів. Учителі повинні бути впевнені в тому, що діти працюють з безпечними та відповідними веб-ресурсами. Веб-квести спрямовані на розвиток творчих здібностей учнів, а завдання на стимулювання уяви та творчого мислення. Система веб-квестів має бути гнучкою, щоб можливо було враховувати індивідуальні потреби та темпи розвитку всіх учнів.

Загальний підхід має сприяти навчанню та розвитку молодших школярів, забезпечуючи їм інтерактивний та пізнавальний досвід.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, «веб-квест – одна із найбільш ефективних моделей використання інтернету в освітньому процесі. Учителю перестало бути джерелом знань, а створює необхідні умови для пошуку й оброблення інформації. Така діяльність перетворює учнів на активних суб'єктів освітньої діяльності, підвищуючи не лише мотивацію до процесу здобуття знань, а й відповідальність за результати цієї діяльності та їх презентацію. Ця методика є сучасною а перспективною, має низку переваг та заслуговує на широке впровадження в освітній процес.

Список використаних джерел

1. Гарбовська Л. Г., Рожок І. Л., Сукач Н. В., Степаницька С. С. Веб-квест на уроках мови та літератури як засіб активації навчальної діяльності учнів. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/45861/ (дата звернення: 04.02.2024).
2. Єрмоленко С.П., Тарасенко Н.В. Квест як інноваційний метод формування здорового способу життя підлітків. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту*. 2016. № 136. С. 76–78.
3. Сокол І.М. Квест: метод чи технологія? *Комп'ютер у школі та сім'ї : науково-методичний журнал*. 2014. № 2 (114). С. 28–32.
4. Сокол І. М. Класифікація квестів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 369-374.
5. Тимченко О. В. Використання технології «веб-квест» для організації самостійної роботи студентів. *Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти»; голов. ред. В. В. Олійник; редкол. О. Л. Ануфрієва. Київ : АТОПОЛ ГРУП, 2017. Вип. 5 (34). С. 117–125.*

МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ

Рагозіна Віта Олександрівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти І курсу
ННІ Педагогіки та психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *учні першого класу, інтелектуальний розвиток, стимулювання, методи навчання математики*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні переосмислюються мета та завдання формування, становлення й розвитку професійних якостей учителя. Серед основних сучасних завдань педагогічної діяльності вчителя у школі є завдання різнобічного розвитку індивідуальності дитини, формування в учнів бажання та вміння вчитися, вироблення умінь практичного і творчого застосування здобутих знань. Саме тому вчитель початкових класів має усвідомлювати і реалізувати значні можливості математики для інтелектуального розвитку учнів, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, обґрунтувати твердження [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Над створенням завдань для стимулювання інтелектуального розвитку учнів перших класів працювали вчителі початкових класів, методисти та науковці, зокрема Н. Бібік, О. Зімба, С. Пометун, О. Комар, С. Скворцова. Їхні спільні зусилля спрямовані на створення навчальних матеріалів та методик, що сприяють розвитку різних аспектів інтелекту у дітей на ранній стадії навчання. Це може включати в себе розвиток логічного мислення, творчих навичок, уміння аналізувати та розв'язувати проблеми, а також розвиток мовлення, математичних здібностей та інших когнітивних функцій. Результатом їхньої роботи є навчальні програми, методичні посібники, ігри та завдання, спрямовані на підвищення інтелектуальних можливостей учнів у перший рік навчання. **Мета публікації:** проаналізувати різноманітні методики викладання математики в перших класах, що сприяють інтелектуальному розвитку дітей. Здійснити опис методів та підходів до навчання математики, які сприяють розвитку аналітичного мислення, творчого мислення, логічного мислення та вирішення проблем.

Виклад основного матеріалу. Навчання математики у першому класі включає в себе використання різних методів, спрямованих на розвиток когнітивних, логічних та математичних навичок у дітей. Ось деякі з найпоширеніших методів:

- використання ігор та гравців може допомогти дітям засвоїти математичні поняття, такі як числа, форми, кольори тощо. Це може включати настільні ігри, ігри з кольоровими блоками, пазли, лото тощо;

- використання картинок, малюнків та ілюстрацій допомагає дітям краще розуміти математичні концепції. Наприклад, використання зображень предметів для вивчення чисел та операцій.

Діти вивчають математику краще, коли вони можуть застосовувати свої знання в практичних ситуаціях. Використання предметів, які можна доторкатися, для додавання, віднімання, порівняння, групування тощо.

Рольові ігри, де діти уявляють себе в ролі продавця, касира, мірника тощо, можуть допомогти їм розвивати навички рахунку та розв'язання простих математичних завдань.

Використання планшетів, комп'ютерних програм або інтерактивних дошок також може бути корисним для навчання математики. Ігрові програми та веб-сайти з математикою можуть бути цікавим та ефективним засобом навчання розв'язання життєвих завдань.

Учні, які вже зараз навчаються в початковій школі, — це діти, які не уявляють свого життя без гаджетів, підключених до мережі Інтернет. Нейрофізіологи встановили, що гаджети дійсно надають швидкий доступ до інформації, що вимагає певного рівня розвитку пізнавальних процесів школярів для її опрацювання. Оскільки діти цифрового покоління виявляють бажання завжди бути переможцями, а власні невправності в них породжують злість, система навчальних завдань уроку математики має забезпечувати учням досягнення успіху. Виховання позитивної мотивації навчання здійснюється шляхом забезпечення досягнення успіху кожним учнем і реалізується за допомогою правильно організації процесу навчання. [2]

Робота у групах допомагає дітям взаємодіяти між собою, обговорювати математичні концепції та вирішувати завдання разом. Це також розвиває навички співпраці та комунікації.

Для стимулювання інтелектуального розвитку учнів у навчанні математики можна використовувати різноманітні методи, спрямовані на розвиток аналітичного мислення, творчого мислення та проблемного вирішення. Нижче запропоновано декілька таких методів:

Проблемне вирішення: задавання учням складних математичних задач або завдань, які вимагають використання креативності та логічного мислення для їх розв'язання. Важливо стимулювати учнів думати самостійно та шукати різні способи вирішення проблем.

Математичні гонки: створення конкурентної атмосфери, де учні змагаються у вирішенні математичних завдань або задач за обмежений час. Це стимулює швидкість та точність мислення.

Розв'язання головоломок: використання математичних головоломок, які вимагають аналізу, логіки та творчого мислення. Головоломки можуть бути різного рівня складності і дозволяють учням розвивати стратегічне мислення та терплячість.

Математичні проєкти: задавання учням завдань, що передбачають роботу над проєктами, дослідженнями або винаходами, які включають математичні концепції. Наприклад, створення геометричних моделей, аналіз статистичних даних або проєктування графіків.

Використання нових технологій: використання комп'ютерних програм, візуалізаційних інструментів та інтерактивних ігор для навчання математики. Такі інструменти можуть сприяти розвитку учнів шляхом залучення їх до вивчення математики у цікавий та захопливий спосіб.

Дослідницька діяльність: стимулювання учнів до самостійного дослідження математичних тем або проблем. Дослідницькі проекти можуть допомогти учням розвивати навички аналізу, узагальнення та висновку.

Розвиток мовлення: активне використання усного та писемного мовлення під час вирішення математичних завдань. Запитання, дискусії та обговорення допомагають учням розвивати математичні здібності та виражати свої думки чітко та лаконічно.

Зазначені методи сприяють активному і творчому засвоєнню математики, стимулюючи інтелектуальний розвиток учнів та підготовку до розв'язання різних життєвих завдань. Важливо пам'ятати, що кожна дитина навчається по-різному. Вчителі повинні враховувати індивідуальні особливості кожного учня і адаптувати методи навчання відповідно до їхніх потреб.

Ці методи можуть використовуватися окремо або в комбінації для досягнення максимального розвитку математичних навичок учнів першого класу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зрозуміло, що підходи до навчання дітей у цифрову епоху повинні відрізнятися від традиційних. Школа не повинна бути лише місцем суворої дисципліни, а й місцем, де діти отримують задоволення від навчання. Успішність цього процесу значною мірою залежить від психологічної та методичної кваліфікації вчителя, а також від його позитивної й ефективної взаємодії з дітьми. Розвиваючи інтелект, емоції та волю дітей, збагачуючи їх досвідом позитивних міжособистісних відносин, вчитель готує їх не лише до навчальної діяльності, а й до радісного та щасливого колективного життя, де присутня праця, творчість і спілкування.

Методи навчання математики для стимулювання інтелектуального розвитку учнів першого класу відіграють ключову роль у формуванні основних математичних навичок, а також розвитку когнітивних здібностей у дітей. Використання інтерактивних методів, гри, конкретних матеріалів та практичних завдань сприяє кращому засвоєнню математичних концепцій та розвитку логічного мислення. Окрім того, важливо стимулювати творчий підхід до вирішення математичних задач, що сприяє розвитку інтелектуальних здібностей учнів та формуванню їхньої математичної компетентності.

Напрямки подальших досліджень можуть включати розроблення та впровадження нових інноваційних методик навчання математики для учнів першого класу, вивчення впливу інформаційних технологій на інтелектуальний розвиток дітей, а також дослідження різних підходів до оцінювання математичних здібностей учнів на початковому етапі навчання. Крім того, важливо вивчати вплив соціокультурного середовища та індивідуальних особливостей учнів для стимулювання їхнього інтелектуального розвитку у процесі навчання математики

Список використаних джерел

1. Практикум з методики навчання освітньої галузі «Математика» у початковій школі для студентів спеціальності 013 Початкова освіта / укладач докт. філософ. у галузі освіти, доцент К. Б. Авраменко. Миколаїв: СПД Румянцева, 2019. 176 с.
2. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.
3. Як зробити навчання математики цікавим і продуктивним
<https://nus.org.ua/view/yak-zrobyty-navchannya-matematyky-tsikavym-i-produktyvnyum/>

ОБДАРОВАНА ДИТИНА: ІЛЮЗІЇ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Реуцька Лаккі Вікторівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти І курсу
ННІ Педагогіки та психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *обдарована дитина, психологічні особливості обдарованих дітей, проблеми обдарованих дітей, навчання, розвиток.*

Постановка проблеми. У наш час дуже цінуються творчі, обдаровані люди. Серед дітей також важливо помітити, виявити та правильно розвивати обдарованість. У чому ж полягає складність? Поширеною є думка, що обдарованість складається лише з переваг, а тому не потребує ніякої додаткової корекційної роботи. Таке твердження є помилковим. Робота вчителя із обдарованими учнями вимагає знань про всі аспекти обдарованості: передумови, особливості, ознаки. Дуже важливим є вивчення проблем обдарованих, адже вони можуть перешкоджати не лише розвитку обдарованості дитини, а й призводити до проблем із навчанням, взаємодією в суспільстві, особистісним розвитком.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Обдарована дитина – це дитина, що виділяється яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями (або має внутрішні передумови для таких досягнень) у тому чи іншому виді діяльності.

Поняття обдарованості дослідники трактують по-різному, але важливо розуміти зміст, передбачений цим терміном.

Обдарованість – це системна якість психіки, що розвивається протягом життя, визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одному чи декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми [1, с. 21].

Від народження людина має лише задатки, з яких під впливом зовнішнього середовища, навчання й виховання розвиваються здібності, які, за умови їх якісного поєднання, в свою чергу перетворюються в обдарованість.

У 20-ті роки обдарованість пов'язували з певною спеціальністю. Вирізняли технічну, комерційну, науково-академічну, художню, соціально-політичну, педагогічну обдарованість [2, с.10].

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі науковці вирізняють загальну і спеціальну обдарованість. Загальна розумова обдарованість виявляється в оволодінні всіма видами діяльності, для успішного здійснення яких необхідні певні розумові якості. Спеціальна обдарованість пов'язана з певними видами діяльності, в яких вона найбільше розвивається. Наприклад: рухова (спортивна), художня, духовна обдарованість.

Важливою характеристикою обдарованості є креативність – здатність до творчості. Згідно із психологічними дослідженнями основою обдарованості є закладений від народження творчий потенціал, який розвивається впродовж усього життя людини. Він не залежить від безпосереднього рівня розумових здібностей, оскільки діти з високим рівнем інтелектуального розвитку іноді володіють незначним творчим потенціалом [4, с.4].

До найбільш помітних психологічних особливостей обдарованих дітей дослідники відносять:

1. *Допитливість.* Перший рівень допитливості – цікавість. Цікавість – жага новизни, інтелектуальної стимуляції, потреба в розумових враженнях. Однак, обдарованим дітям більш властиве прагнення до пізнання, дослідження навколишнього світу, тому у багатьох дітей цікавість не перетворюється повною мірою в допитливість.

2. *Надчуття до проблем.* Пов'язане з характером навчання. Догматичний зміст у поєднанні з домінуванням репродуктивних методів навчання – пригнічують дитячу надчутливість до проблем. І навпаки – проблемне навчання сприяє цій здібності.

3. *Надситуативна активність* – постійне прагнення до занурення в проблему.

4. *Високий рівень розвитку логічного мислення.*

5. *Підвищений інтерес до розв'язання дивергентних задач* – тобто, таких, що вимагають пошуку різних підходів, припускають і частково передбачають їх зіставлення.

6. *Оригінальність мислення* – здатність висувати нові, несподівані ідеї.

7. *Гнучкість мислення* – здатність швидко й легко знаходити нові стратегії розв'язання, установлювати асоціативні зв'язки. Пов'язане з багатством і розмаїтістю попереднього досвіду дитини, однак повністю ним не визначається.

8. *Легкість генерування ідей* (продуктивність мислення).

9. *Легкість асоціювання* – здатність до формування узагальнених стратегій на основі виявлення прихованих від звичайного погляду зв'язків і відносин та подальшої деталізації.

10. *Здатність до прогнозування* – рідкісна якість, що містить в собі уяву, інтуїцію, здатність до аналізу.

11. *Висока концентрація уваги* – виявляється у високому ступені занурення в задачу та можливості успішного концентрування уваги навіть за наявності перешкод для сприйняття інформації, що стосується обраної мети.

12. *Чудова пам'ять.*

13. *Здатність до оцінювання* – забезпечує самодостатність, самоконтроль, упевненість обдарованої, творчої дитини в собі, у своїх здібностях, своїх рішеннях.

14. *Особливості схильностей та інтересів* – в обдарованих дітей вони різноманітні, але стійкі й усвідомлені.

Перелік психологічних особливостей обдарованих дітей вдало доповнюють їх соціальні характеристики, подані нижче:

1. *Прагнення до самоактуалізації* – здатність розкрити свій внутрішній потенціал, що багато дослідників вважають головним спонукальним мотивом творчості людини.

2. *Перфекціонізм* – прагнення робити все щонайкраще, прагнення до досконалості навіть у малозначущих справах.

3. *Самостійність* – передбачає незалежність суджень і дій, здатність самотужки, без сторонньої допомоги реалізовувати важливі рішення; відповідальність за свої вчинки та наслідки; внутрішню переконаність у тому, що таке поведіння можливе і правильне.

Психологи також виявили особливості таких дітей у ставленні до себе та інших людей, в оцінках міжособистісних зв'язків і взаємин: адекватна самооцінка, повага до людей, здатність до співчуття, співпереживання, терпимість до недоліків інших, схильність до самоаналізу, нормальне ставлення до критики, готовність ділитися з іншими своїми речами та ідеями, наполегливість у роботі та навчанні, розвинена потреба в досягненні успіхів, слабо виражена агресивність, незалежність у мисленні й поведінні, відсутність прагнення до обов'язкового отримання заохочень і нагород за свої успіхи, готовність позмагатися з іншими людьми, розвинене почуття гумору, упевненість у своїх силах і здібностях [1, с. 22-23].

Перераховані вище особливості обдарованих дітей окрім того, що забезпечують ефективність їхньої діяльності, ще й можуть стати причиною їх труднощів.

В обдарованих дітей протягом їхнього життя виникає досить багато різноманітних проблем, зокрема:

1. *Ворожість до школи.* Навчальна програма для них нудна й нецікава, тому що не відповідає їхнім здібностям.

2. *Ігрові інтереси.* Обдаровані діти люблять складні ігри, але вони байдужі до простих, котрими захоплюються їхні однолітки.

3. *Конформність*. Виявляється у відкиданні стандартних вимог, особливо якщо вони йдуть урозріз з інтересами обдарованої дитини.

4. *Занурення у філософські проблеми*. Замислюються над питаннями життя і смерті, релігійних вірувань тощо.

5. *Невідповідність між фізичним, інтелектуальним і соціальним розвитком*. Часто обдаровані діти віддають перевагу спілкуванню зі старшими, і їм досить важко стати лідерами в компанії ровесників [4, с. 6].

Зазначені труднощі не повинні стати перешкодою до досягнень учнів чи перешкодити обраній діяльності. Щоб цього не сталося, педагогові необхідно здійснювати серйозну особистісну та професійну підготовку, бути добре обізнаним з цим питанням. Найпершим і найлегшим кроком є передбачення означених проблем, тобто, створення таких умов, які унеможливлять їх виникнення. Однак, різноманітні проблеми обдарованих можуть бути вирішені і на подальших стадіях. Для цього необхідне більш детальне вивчення їх причин та вияв відповідних методів їх вирішення шляхом підбору спеціальних методів роботи, особливого підходу, консультацій інших фахівців.

Висновки та перспективи подальших досліджень Таким чином, важливим є вивчення проблеми обдарованості як в плані розвитку обдарованості дитини, так вирішенні її проблем із навчанням, взаємодією в суспільстві, особистісним становленням. Обдарована дитина – це дитина, що виділяється яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями (або має внутрішні передумови для таких досягнень) у тому чи іншому виді діяльності. Обдарованість – це системна якість психіки, що розвивається протягом життя, визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одному чи декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми.

Робота вчителя із обдарованими учнями вимагає знань про всі аспекти обдарованості: передумови, особливості, ознаки. Вчителі початкових класів мають здійснювати серйозну особистісну та професійну підготовку, бути добре обізнаним з цим питанням, щоб діяти ефективно і методично доцільно.

До перспектив дослідження відносимо розроблення програми розвитку обдарованих в художній діяльності дітей початкової ланки освіти.

Список використаної літератури

1. Туріщева Л.В. Особливості роботи з обдарованими дітьми. *Початкове навчання та виховання*. 2010. № 11. Вкладка. С. 6-10.
2. Липова Л. Концепція обдарованості та її види. *Рідна школа*. 2003. № 4. С. 10-12.
3. Майданенко С. Обдарованість як соціально-педагогічне явище. *Початкова школа*. 2013. № 24. С. 9–13.
4. Миронюк С. Обдарованість як феномен особистості. *Шкільний світ*. 2012. № 6. С. 3-7.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сердюк Валерія Олексіївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *майбутні учителі початкової школи, soft skills, м'які навички, наскрізні уміння.*

Постановка проблеми. Навчання та навчання у вищих навчальних закладах має бути спрямоване на формування та розвиток знань і умінь, які є перспективними та випереджають сучасні вимоги до фахівців усіх рівнів і спеціальностей. Таким чином, існує певний набір знань, умінь і навичок, які є універсальними і значення яких з часом лише зростає та поновлюється. У все більш персоналізованому світі зростаючі здібності та схильність до абстрактного мислення стають перевагами. За останні роки в наукових публікаціях питання м'яких навичок (soft skills) майбутніх фахівців стало неодмінною складовою будь-якого професійного фахівця та активно розробляється.

Сучасні дослідження ринку праці показують, що роботодавці дуже зацікавлені в м'яких навичках претендентів. Більшість роботодавців вважають їх такими ж важливими, як і професійні знання та навички. Професійні навички та компетентності продовжують змінюватися, тоді як soft skills завжди актуальні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Природу та зміст поняття «soft skills» вивчали та визначали багато дослідників (Р. Болстад, С. Бойд, К. Двек, Г. Клакстон, Б. Лукаш, Г. Пауелл, Р. Хіпкінс), організації (ООН, OERS, EC) та національні уряди.

Сьогодні особливий інтерес у педагогічних дослідженнях зосереджується на формуванні професійних компетентностей і soft skills фахівців різних професій, у тому числі вчителів. Цю проблему досліджували В. Адольф, Н. Бібік, Н. Кузьміна, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, І. Тимофєєва та ін.

Мета публікації: проаналізувати процес формування soft skills майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. В Україні поняття «soft skills» є відносно новим і малодослідженим. Тим не менше, у відповідь на вимоги ринку праці різні установи пропонують програми, спрямовані на розвиток soft skills [1].

М'які навички також часто називають універсальними або функціональними компетентностями, володіння якими позначають функціональною грамотністю.

З появою нової української школи змінилися вимоги до особистісних якостей, якими мають володіти майбутні вчителі початкової школи.

Підготовка soft skills майбутніх учителів початкової школи є одним із найактуальніших завдань нашого суспільства, а Україна перебуває на етапі масштабних реформ освітньої системи та інтеграції у світовий освітній простір. Давно усталене в освіті поняття «ЗУН» (знання, вміння, навички) включає визначення рівнів знань, умінь і навичок, способів оволодіння ними, оцінку й контроль їх засвоєння. Ця концепція все ще визнається більшістю людей у сфері освіти.

У новій освітній філософії переважно домінують такі поняття, як особистісна цінність, розвиток особистості, визнання унікальності кожної людини та загальнолюдських цінностей. Вітчизняна освіта має бути інтегрованою у світовий освітній простір, дбати не лише про забезпечення належного рівня життя та покращення

матеріальних умов, а й про духовний розвиток людини та формування світу цінностей, який є синтезом почуття та мислення кожного [2].

В європейських країнах формується концепція *soft skills*. Вони заперечують проти жорсткої спеціальної експертизи (*hard skills*), тому що вони не прив'язані строго і чітко до будь-якої конкретної діяльності [4].

Інноваційний освітній процес включає кваліфікації, компетенції та навички професійної діяльності. Іншими словами, нагальною потребою в освіті сьогодні є не передача готових знань, а інтеграція здобувачів вищої освіти в основні компоненти освітнього середовища – уточнення наявних знань і генерування нових. Поняття «діяльність» у різних інтерпретаціях (філософія, педагогіка, політика) припускає, що незважаючи на процес діяльності (виробництво інформації) змінюється не тільки навколишній світ, а й самі люди, які в ньому беруть участь (навчаються), і людина стає іншою (у позитивному сенсі – більш організованою та готовою до нової діяльності) [2].

Платформа онлайн-навчання *Skills You Need* (Велика Британія) виокремлює різнопланові особисті навички (менеджмент часу, саморозвиток, управління емоціями та навіть організаційне харчування, догляд за тілом, спортивні тренування, ефективний сон); міжособистісне спілкування (спілкування, робота в команді, переговори, управління конфліктами); навички лідерства, навички мовлення, а також письма та базові математичні знання [4].

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі однією з ключових тем став перелік додаткових навичок, що знадобляться експертам у різних галузях у 2020 році. До цього списку включено таке:

1. *Комплексне розв'язування задач*. Це означає, що людина повинна вміти бачити суть проблеми і боротися з її причинами, а не з наслідками. Експерти, які мають цілісний, системний підхід до будь-якої проблеми та знають, на що слід звернути увагу, крім очевидного, будуть дуже раді.

2. *Критичне мислення*. Це спосіб мислення, який ставить під сумнів інформацію, що надходить, і навіть власні переконання.

3. *Творчість у широкому розумінні*. Творчість починається з уміння побачити те, чого ще немає.

4. *Управління людьми*, мистецтво ефективного керівництва та прийняття обґрунтованих рішень щодо людей, є багатогранною дисципліною. Це включає в себе здатність розпізнавати потрібного кандидата на посаду, а також визнавати та винагороджувати гідних людей за просування по службі.

5. *Поняття емоційного інтелекту* охоплює здатність визначати та розуміти емоції, мотивацію та наміри як себе, так і інших. Це також передбачає навички ефективного регулювання власних емоцій та емоцій інших.

6. *Здатність формувати особисту думку* та приймати рішення (судження та прийняття рішень) має вирішальне значення для наступного покоління спеціалістів. Для них важливо розвивати навички самостійного формулювання власних думок і прийняття правильних рішень. Незалежність має бути керівним принципом у всіх аспектах їхньої роботи.

7. *Попит на відмінне обслуговування* є постійною необхідністю, особливо враховуючи прогнозоване зростання індустрії послуг у глобальному масштабі.

8. *Володіння мистецтвом переговорів* є затребуваним навиком, який передбачає чітке висловлювання та вміння переконувати. Хороша новина полягає в тому, що з практикою кожен може стати фахівцем у цій галузі.

9. *Когнітивна гнучкість*, як визначено охоплює здатність швидко переходити між думками та одночасно розглядати кілька концепцій [3].

Нами пропонується класифікація м'яких умінь майбутніх учителів початкової школи:

1. *Освітні послуги та їх орієнтація на споживача* характеризуються такими характеристиками здобувачів освіти, як здатність до прийняття рішень, вирішення проблем, визначення завдань, постановка цілей, позитивне мислення, оптимізм та особистісні якості.

2. *Комунікативні здібності* майбутнього вчителя початкових класів (дружній). Комунікація з учнями, батьками та адміністрацією проста; потрібно виробляти думки та позиції, організувати зустрічі та модерувати взаємодію з різними людьми, відповідати раціонально, своєчасно, з повагою, розглядати всі точки зору, створювати високоякісні презентації, доповіді, виступи тощо, враховуючи також міжкультурні та міжнародні аспекти студентів/колег та батьків.

3. *Навички управління* включають спільну роботу, мотивацію інших, ефективне управління часом, визначення потенційних ризиків та уникнення потенційних конфліктів [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження підтверджує важливість soft skills для майбутніх учителів початкової школи. Ці навички включають емпатію, комунікаційні вміння, толерантність, креативність, керування часом, лідерство та уміння співпрацювати, що є не менш важливими, ніж технічні навички. Формування soft skills сприяє не лише професійному, а й особистісному розвитку майбутніх учителів. Це допомагає їм стати більш впевненими, адаптивними та ефективними в різних ситуаціях. Формування soft skills – це процес, що вимагає постійної саморефлексії та навчання. Отже майбутнім учителям варто прагнути до постійного розвитку цих навичок протягом всієї своєї кар'єри. Тому, що формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи є критично важливим аспектом їхньої підготовки, який має значний вплив на якість освіти та взаємодію з учнями та співробітниками.

Список використаних джерел

1. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6 (219). С. 239–242.

2. Голинський Ю. О. Проблеми та перспективи запровадження інноваційного освітнього середовища. Оновлення системи і змісту університетської освіти: нові підходи, нова якість: матеріали круглого столу за участю радників академічних груп та викладачів факультету управління фінансами та бізнесу. 24 квітня 2019 р. Львів: ФУФБ, 2019. С. 35-38.

3. 10 професійних навичок, якими має оволодіти людина до 2020 року. URL: http://tvoemisto.tv/news/10_profesiynyh_navychok_yakym_maie_ovolodity_lyudyna_do_2020_roku_76398.html (дата звернення: 06.02.2024).

4. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills> (дата звернення: 05.02.2024).

5. Тимофєєва І. Розвиток наскрізних умінь у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв імені Валентини Волошиної / за ред. О. А. Голюк. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 2020. Вип. 9. С. 49–53.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА БАТЬКІВ У РАКУРСІ ЗБАГАЧЕННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ ВЗАЄМОДІЇ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Стахі Анжела Іванівна,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти 1 курсу кафедри дошкільної
та початкової освіти Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Науковий керівник – **Біла Олена Олександрівна,**
д-р пед. наук, проф. Ізмаїльського
державного гуманітарного університету

Ключові слова: *модель неформальна освіта батьків, молодший школяр з особливими потребами, інклюзивна освіта.*

Постановка проблеми. Загально визнано, що батьки виступають у якості постійних рівноправних учасників міждисциплінарної команди психолого-педагогічного супроводу молодшого школяра із особливими освітніми потребами. Така команда формується в умовах закладу початкової освіти згідно висновків експертів щодо нозології особистості. Зростаюча увага науковців і вчителів щодо вдосконалення механізмів інклюзивної освіти учнів, осмислення їхніх унікальних потреб у подальшому перспективному розвитку, сприяє зосередженню дослідницького акценту на ролі батьків у процесі комплексного навчання та виховання особистості. У зазначеному сенсі феномен «батьківської педагогічної культури» постає ключовим чинником щодо успішної адаптації дитини з особливостями та її розвитку в шкільному довіллі. Налагодження гармонійної комунікації у підсистемі «Батьки – Педагоги» є однією з провідних умов зі створення потужного дидактичного ресурсу для сімей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні учені Т. Кравченко, Т. Цуркан зосередили увагу на структурі феномена «педагогічної культури батьків». Т. Алексеєнко розглядає системоутворювальні складники педагогічної культури молодих батьків. Г. Беленька, О. Яременко вивчали модель сім'ї з молодшими школярами у контексті її здорового способу життя. Еталонна модельне формальної освіти батьків, на переконання О. Білої, Н. Кічук, інтегрує психосоціальний компонент (педагогічно виважене розуміння особливостей розвитку дитини; складників готовності до співпраці з іншими спеціалістами у сфері освіти та медицини; індивідуальних потреб кожної дитини та інструментів адаптованих стратегій щодо взаємодії з нею).

Мета публікації: презентувати модель підвищення педагогічної культури батьків молодших школярів із особливостями.

Виклад основного матеріалу. У ракурсі нашого наукового пошуку слід звернути увагу на висновки С. Воронової. Учена наголосила, що «педагогічна культура батьків – це комплекс педагогічних знань і вмінь, їхня психологічна компетентність, що є базовими для ефективного вирішення завдань виховання та розвитку дитини. Ідеться про розуміння вікових особливостей розвитку дитини, напрями її виховання. Такі знання виявляються у їхньому ставленні до дитини, оцінці її поведінки, конкретних діяч та комунікації з нею» [1, с. 17].

Педагогічна та психологічна компетентність визначаються через здатність батьків розуміти потреби дитини та раціонально спрямувати власні зусилля та ресурси на збагачення її навичок та талантів. При цьому важливо володіти інструментами педагогічної рефлексії (аналізувати свої дії та стани, критично оцінювати ефективність уже використаних методів виховання та визначати причини можливих помилок). До

інших ключових аспектів слід додати «педагогічну емпатію, як адекватну реакцію на вчинки та почуття дитини, співпереживання їй» [3, с. 280].

Т. Цуркан визначає педагогічну культуру батьків як «інтегральну характеристику особистості, що формується через поєднання психологічних і педагогічних знань, інтелектуальної та емоційної компетентності, особистісних і соціальних цінностей» [4, с. 8]. Означені аспекти є базовими у сфері відповідального батьківства, свідомого позитивного впливу на дитину.

Акцент учених на інтегральності педагогічної культури батьків сьогодні сприймається як єдина її системна характеристика з урахуванням інтелектуального, емоційного та раціонального компонентів. У склад ключових складників «педагогічної культури батьків» логічно ввести такі: *неформальна педагогічна освіта батьків* (рівень такої освіти може впливати на низку підходів до навчання дітей, їхню готовність до взаємодії з фахівцями у галузі освіти); *ціннісні сімейні орієнтації* (впливають на те, як саме батьки ставляться до навчання своєї дитини, їхні очікування та підтримка у навчальному процесі); *емоційна сфера дитячо-батьківських взаємин* (як батьки взаємодіють з дітьми на емоційному рівні, як висловлюють підтримку та розуміння, що суттєво впливає на мотивацію та емоційний стан дитини щодо навчання); *стилі сімейного виховання* (є визначальними у виборі способів ставлення дорослих до виховання та навчання дітей); *батьківська поведінка та відповідальність* (рівень участі батьків у навчальному процесі, їхня активність щодо моніторингу навчання, відповідальність за підготовку дитини до школи).

Структура педагогічної культури батьків учнів із особливими потребами, на переконання Т. Цуркан, включає: *ціннісний компонент* (педагогічні, особистісні і соціальні цінності, виховні орієнтири, усвідомлення взаємозалежних батьківсько-дитячих взаємин та прийняття неповторності й самоцінності дитини; вираховування ступенів узгодженості системи подружніх цінностей); *емоційний компонент* (розвиток емоційного інтелекту; здатність розуміти власні емоції та емоції інших людей; емоційне сприйняття та прийняття дитини; створення психологічного благополуччя та розвиток емоційної стійкості); *когнітивний компонент* (знання про індивідуальні та вікові особливості розвитку дитини; психолого-педагогічна компетентність, включаючи вміння здійснювати виховний вплив на дитину та свідоме володіння різноманітністю методів, організаційних форм і засобів виховної взаємодії; комплексна діагностика здібностей та інтересів дитини); *поведінковий компонент* (стилі виховання; чіткість батьківської позиції; батьківська відповідальність і тип дитячо-батьківської взаємодії) [4, с. 9].

Найбільш актуальною на сьогодні виступає проблема становлення педагогічної культури батьків у період шкільної адаптації дітей із особливими потребами. Успішність цього процесу визначається через врівноваження аспекту взаємодії сім'ї та школи, як ключових інститутів соціалізації. Для батьків, цінність яких полягає у досягненні оптимального рівня розвитку (вихованості) дітей, кардинально важливим є сімейно-шкільне виховання через взаємодоповнення та збагачення одне одного. Ключовим аспектом взаємодії сім'ї та школи виступає створення формату соціального партнерства між вчителями та батьками. Неформальна педагогічна просвіта є напрямом позашкільної роботи з формування педагогічної культури батьків, спільної діяльності сім'ї та школи, що ґрунтується, на життєвому та професійному досвіді батьків, на активізації внутрішніх ресурсів та отриманні знань [2, с. 62].

Вступ у початкову школу учня з особливими потребами вносить зміни у загальну динаміку класу і, зокрема, в роботу вчителя. Ключовим аспектом у такій взаємодії з батьками цих учнів виступає зосередження на неформальній педагогічній просвіті. Набуті батьками психолого-педагогічні знання мають бути тісно пов'язані з розвитком їхнього педагогічного мислення, практичних умінь і навичок у сфері соціального виховання. Важливо, щоб надана інформація мала превентивний характер, базувалася на практичній

доцільності, ілюструвалася через конкретний досвід та факти. Це, у свою чергу, передбачається через вибір змісту та форм організації педагогічної просвіти.

Досвід сімейного виховання вказує на те, що більшість батьків виявляють педагогічну і психологічну невпевненість як у плані налагодження сімейних відносин, так і в особистому та виховному житті родини. Ідеться про зміцнення у батьків упевненості у власних силах і можливостях як вихователів; нормалізацію особистого життя; поліпшення процесу виховання дітей із особливими освітніми потребами шляхом зменшення на них негативних агресивних виявів; зменшення та передбачення низки негативних явищ у сім'ї.

Модель неформальної освіти батьків молодших школярів із особливостями, доцільно подати через специфіку потреб цільової аудиторії. Ідеться про модифікацію наступних модулів: *підвищення педагогічної просвіти батьків* (організація тематичних семінарів, лекцій, тренінгів, спрямованих на розуміння особливостей розвитку дитини; методів, форм і засобів педагогічної взаємодії); *розвиток емпатії та сприяння позитивному ставленню* (створення платформ для обміну досвідом та взаємопідтримки між батьками; організація груп самопомогі для спілкування та обговорення питань освіти дітей з особливостями розвитку); *програмування потужних інформаційно-комунікативних ресурсів* з покращення розуміння батьками особливостей розвитку дитини (надання інформації та консультацій щодо конкретних вікових особливостей і потреб дітей з особливостями розвитку); *підтримка психологічного благополуччя сім'ї* (організація групових консультацій з психологами для батьків і сприяння зміцненню позитивного психологічного клімату у сімейному оточенні); *соціально-педагогічна адаптація сімейного довкілля* (забезпечення можливостей для обміну інформацією та досвідом між сім'ями на різних платформах); *удосконалення навичок з ефективною комунікації* (тренінги з розвитку навичок спілкування та взаємодії з дитиною); *підтримка батьківської відповідальності* (залучення до спільного планування та визначення індивідуальної траєкторії розвитку кожної дитини).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, педагогічна культура батьків молодших школярів із особливостями в розвитку базується на якісній неформальній освіті дорослих, їхній готовності адаптувати низку психолого-педагогічних підходів до індивідуальних особливостей дитини та активно співпрацювати з педагогічним колективом, створювати сприятливу емпатійну атмосферу для підтримки дитини з особливостями у школі.

Список використаних джерел

1. Воронова С.В. Педагогічна культура батьків: виклики та шляхи формування. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. 2020. Вип. 3 (132). С. 17-23.
2. Гаяш О.В. Співпраця закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами як умова реалізації ідей інклюзії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2019. Вип. 38. С. 60-66.
3. Стаднік Н.В. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «педагогічна культура батьків». *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2014. Вип. 18(2). С. 280-289.
4. Цуркан Т.Г. Формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Умань, 2018. С. 23.

ДЕОНТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Суховій Валерій Валерійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
1 курсу ННІ педагогіки та психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Луценко Григорій Васильович,**
д-р пед. наук, професор Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *деонтологія, система охорони здоров'я, управління*

Постановка проблеми. Найважливішою умовою процвітання та благополуччя будь-якої нації є стан здоров'я населення. Інвестиції в людський капітал, крім свого впливу на економічний розвиток країни, мають високу прибутковість та об'єктивну необхідність.

Існуючі об'єктивні соціально-економічні, політичні та соціально-культурні причини поки що не дозволили створити систему управління, яка б забезпечувала стабільний та повноцінний розвиток охорони здоров'я в Україні. У цих умовах великого значення набуває вдосконалення державного управління та регулювання організації та діяльності всієї системи охорони здоров'я, оскільки існуючий механізм, організаційні структури, форми управління та чинне законодавство значною мірою застаріли та не відповідають новим суспільно-політичним та соціальним реаліям.

Аналіз останніх досліджень та публікацій науковців (В. Грабовський, П. Клименко, Н. Курдибанська, О. Мартинюк, Л. Мельник) доводить, що державна політика в галузі охорони здоров'я орієнтована на забезпечення необхідних критеріїв для системи заощадження здоров'я громадян, які допоможуть проводити санітарне навчання персоналу, профілактику хвороб, гарантувати надання медичної підтримки населенню, вести наукові вивчення в галузі охорони здоров'я та підготовку медичних та фармацевтичних співробітників, удосконалювати матеріально системи охорони здоров'я. Л. Мельник наголошує, що ефективність системи охорони здоров'я громадян значною мірою визначається станом кадрового потенціалу галузі.

Мета публікації: аналіз деонтологічних аспектів управління закладами охорони здоров'я як підґрунтя його ефективності.

Виклад основного матеріалу. Багатовікова історія медицини переконує в тому, що лікар не може надати повноцінну допомогу пацієнту, якщо не має відповідних етичних якостей. Етика – одна з найдавніших теоретичних дисциплін, об'єктом вивчення якої є мораль, моральність. Відомо, що крім загальних моральних норм, що регулюють життя суспільства, існують норми класичної медичної етики, що мають свою специфіку, пов'язану з природою самої професії, з основами управління діяльністю фахівців.

Управління – це складна, різноманітна, інтелектуальна та практична діяльність, що включає інформаційно-аналітичну, організаційну роботу, а найголовніше – роботу з людьми у процесі постановки та реалізації цілей. Особливого значення вона набуває у процесі управління закладами охорони здоров'я, адже взаємини медичного працівника та хворого – поняття складне. Воно охоплює цілий комплекс морально-етичних, психологічних та моральних проблем, з якими медичному працівникові доводиться постійно стикатися та знаходити єдину правильну відповідь. Тому людина, яка вирішила присвятити себе медицині, повинна не тільки освоїти цю професію, але й мати особливе вміння спілкуватися з людьми, реагувати на чужий біль, бути готовою все життя невтомно боротися за здоров'я людини, тим більше особа, яка є керівником закладу охорони здоров'я, який уособлює й поєднує якості фахового лікаря й майстерність управлінця [3, с. 77]. Зазначені проблеми досліджує напрямок менеджменту, що називається управлінською деонтологією. Термін «деонтологія» походить від грецьких слів *deon*

(deontos) – належне, необхідне та logos – наука, вчення, знання. Деонтологія – це система загальних знань про вимоги до професійних та особистих якостей спеціаліста, до системи формування таких якостей. У широкому тлумаченні деонтологія – розділ етичної теорії, у якому вивчаються проблеми обов'язку, відповідальності, моральних вимог та нормативів.

Управлінська деонтологія – це наука про належне здійснення управлінської діяльності та поведінку кадрів управління: адміністративного апарату та професіоналів, які виконують менеджерські функції [2, с. 17]. У соціально орієнтованій державі інститут управління грає дуже істотну моральну роль. Тому менеджери системи охорони здоров'я повинні розуміти своє призначення – місію, відчувати свою причетність до вирішення реформаторських завдань, чесно працювати, виконуючи свій обов'язок перед пацієнтами, співробітниками, закладом та державою.

Вирішення завдань управлінської деонтології вимагає від керівників закладів охорони здоров'я дотримання етико-деонтологічних принципів: справедливість, чесність, об'єктивність, взаємоповага та взаєморозуміння, доброзичливість, довіра, які базуються на наступних правових засадах:

- дотримання прав людини в галузі охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних із цими правами державних гарантій;
- пріоритету профілактичних заходів у галузі охорони здоров'я населення;
- доступність медико-соціальної допомоги;
- соціальну захищеність громадян у разі втрати здоров'я;
- відповідальності органів державної влади, керівників організацій незалежно від форми власності, а також посадових осіб за реалізацію прав громадян у галузі охорони здоров'я.

З урахуванням вищевикладеного, основними деонтологічними вимогами до процесу управління закладами охорони здоров'я виступають:

- гуманізм (управлінські дії повинні бути спрямовані виключно на благо пацієнта і не повинні завдавати йому заздалегідь передбачуваної необґрунтованої шкоди);
- професіоналізм (управлінські дії повинні ґрунтуватися на досягненнях науки та практичної медицини з питань організації діагностики, лікування та реабілітації пацієнтів);
- самокритичність (управління закладами охорони здоров'я базується на суворому контролі власної поведінки, передбаченні наслідків своїх дій щодо третіх осіб як у морально-етичному, так і в правовому аспектах);
- повага прав, свобод та гідності всіх учасників оздоровчого процесу [1, с. 139].

Вважаємо, що ці вимоги особливим чином регулюють морально-деонтологічні підстави щодо діяльності з управління закладами охорони здоров'я.

У зв'язку з цим зазначимо, що у структурі діяльності менеджерів закладів охорони здоров'я особлива роль належить деонтологічній компетентності, що виявляється в соціальній орієнтації професійної діяльності, визнанні як вищої її цінності людини, гуманізації управління, прихильності до норм медичної етики та деонтології, загальної та деонтологічної культури. Деонтологічна компетентність медичного керівника являє собою властивість особистості спеціаліста, що дозволяє йому продуктивно взаємодіяти з внутрішнім (професійним) та зовнішнім (соціальним) середовищем завдяки наявності деонтологічних знань, умінь і навичок, професійно важливих деонтологічних якостей, спрямованих на успішну особистісно-професійну взаємодію ефективну організацію лікувально-профілактичного процесу та вирішення професійних завдань [4, с. 34]. Вона характеризується наявністю у спеціаліста медичного профілю системи знань, що відображають змістовну сутність інтелектуальних, світоглядних та моральних цінностей; здатністю прогнозувати та конструювати процес професійної діяльності з урахуванням її специфіки та у полі взаємодії з колегами та пацієнтами та визначається змістом норм професійної медичної етики, морально-моральними імперативами та професійно-моральними ідеалами та цінностями медичної діяльності [5, с. 90]. Структура

деонтологічної компетентності ґрунтується на морально-етичних установках, орієнтирах соціально-професійного середовища медичної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, сучасний процес управління закладами охорони здоров'я не можна уявити поза моральними координатами. Щодо медичних закладів, дотримання принципів управлінської діяльності сприяє всебічному формуванню менеджера як творчого фахівця, що вміє вирішувати соціодеонтологічні проблеми, використовуючи при цьому отримані предметні знання. Всебічне формування особистості включає у собі моральне виховання, наукове пізнання, світогляд, ціннісну орієнтацію. У здатності відчувати та застосовувати на практиці деонтологічні принципи полягає майстерність керівника закладу охорони здоров'я. Засвоєння принципів управлінської діяльності, що відповідають своїй високій місії, повинні відповідати також і «категорії життя» з орієнтацією на здоровий глузд і гуманістичні ідеали, а процес управління закладами охорони здоров'я вирішує етичні проблеми здоров'я збереження, підвищує рівень життєздатності людини.

Список використаних джерел

1. Грабовський В. А., Клименко П. М. Системний підхід до управління закладами охорони здоров'я. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2014. № 3. С. 136–142.
2. Задорожна-Княгницька Л. В. Управлінська деонтологія : навчальний посібник. Херсон. ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 248 с
3. Мартинюк О. А., Курдибанська Н. Ф. Упровадження системи управління якістю в медичних закладах. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 6. С. 75–79.
4. Мельник Л. А. Сучасний керівник медичного закладу в умовах реформування здравооохоронної галузі. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 11.
5. Мельничук І. М. Особливості формування деонтологічної компетентності в професійній підготовці майбутніх бакалаврів сестринської справи. *Молодий учений*. 2017. 3(43). 90–93.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тишкевич Катерина Миколаївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Петренко Оксана Борисівна,**
д-р пед. наук, проф. Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *професійна підготовка, учитель початкової школи, концепція НУШ, державний стандарт, освітній процес.*

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх фахівців здійснюється з урахуванням ключових положень, що закладені в Законі України «Про освіту», мета якого – «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального,

економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності є об'єктом багатьох наукових досліджень у філософії, психології та педагогіці. Істотне значення для розв'язання цього питання мають фундаментальні дослідження М. Айбазова, Ю. Бабанського, І. Богданова, О. Будник, Л. Григоренка, І. Зязюна, Н. Кузьміної, Н. Нечаєва, А. Маркової, О. Матвієнко, Л. Пуховської, В. Сластьоніна, М. Фіцули, Ю. Шапран та ін. Крім названих вище дослідників, удосконаленням професійної підготовки вчителя на основі компетентнісного підходу займалися В. Болотов, І. Зязюн, Н. Ничкало, О. Пометун, Дж. Равен, Н. Радіонова, О. Семенов, С. Сисоєва та інші вчені.

Мета публікації: розкрити особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах Нової української школи

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх учителів початкової школи здійснюється відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти, метою якого є врахування пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів, визначення змісту початкової загальної освіти, зважаючи на вимоги НУШ, що впроваджується з 2016 року. Даний зміст ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави [2].

Особливості професійної підготовки вчителів початкової школи ще в XIX столітті вивчав К. Ушинський. За його твердженням, майбутні вчителі мають володіти дидактикою, особливостями організації освітнього процесу та методикою викладання окремих предметів. Враховуючи це, вчений запропонував цілісну систему підготовки вчителів початкової школи, що містить такі аспекти: загальнонауковий, спеціальний та педагогічний. Основними завданнями в підготовці фахівців К. Ушинський вважав створення в майбутніх учителів початкової школи свідомого ставлення до практичної діяльності та створення міцних основ для майбутньої праці над собою.

Невід'ємною складовою підготовки майбутніх учителів є орієнтування на вимоги Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, що «ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, котрі реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти. При цьому особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів» [2].

На думку О. Савченко, для реалізації навчання в початковій школі майбутній фахівець має знати, як організовувати освітній процес на різних рівнях складності, крім того, володіти альтернативними варіантами його побудови, що дозволить досягти поставленої мети [4, с. 7]

Ми погоджуємося з висновком О. Савченко, що у формуванні сучасної особистості майбутніх учителів початкових класів потрібно гармонізувати загальнокультурні, психолого-педагогічні й методичні знання, вміння, способи діяльності, посилити їх професійну спрямованість, забезпечити фундаментальність підготовки через впровадження державних стандартів, зробити зміну об'єктів моніторингу, створити умови для персоналізованої педагогічної освіти. Водночас О. Савченко, досліджуючи сучасний стан розвитку освіти та підготовки майбутнього вчителя початкової школи, стверджує, що нині в педагогічній практиці широко використовуються поняття «якість освіти», «технології», «інновації», «проектування», «моделі розвитку» тощо. Проте в значній більшості випадків це лише нові етикетки на звичайних педагогічних справах [4, с.4].

Основними напрямками педагогічної підготовки фахівця, на думку С. Гончаренка, є засвоєння й використання основних положень педагогічної науки, методів і прийомів стимулювання освітньої діяльності, формування наукового світогляду, поглиблене вивчення методики викладання предмета. Науковець уважав, що кінцевим результатом підготовки фахівця є готовність до розв'язання різного рівня педагогічних завдань [1].

Зважаючи на загальні підходи до підготовки майбутніх учителів і беручи до уваги те, що фундамент для засвоєння знань у молодших школярів закладається в початковій школі, робимо висновок, що підготовка саме вчителів початкової школи потребує нині неабиякої уваги, особливо тоді, коли враховуються вимоги НУШ. Тому сучасний соціум висуває досить значні вимоги до майбутніх учителів початкової школи. Їм необхідно стати самостійними та активними особистостями, здатними до саморозвитку, самонавчання та самовиховання, які готові творчо підходити до розв'язання проблем, проявляти сукупність знань, умінь, навичок, володіти певним досвідом, усвідомлювати важливість і необхідність взаємодії з навколишнім світом і людьми, бути готовими до комунікації

Висновки та перспективи подальших досліджень. Професійно-педагогічна підготовка вчителів – це об'єктивно існуючий процес навчання (викладання й учіння), засвоєння майбутнім педагогом професійних загальнопедагогічних і методичних знань, вироблення відповідних умінь і навичок студента в ході педагогічної практики; формування в нього потреб самоосвіти, самовдосконалення і самореалізації; досягнення з цією метою єдності педагогічної теорії і практики, фундаментальності та мобільності, науковості й культури-відповідності професійних знань.

Аналіз літератури дав змогу констатувати, що нині малодослідженою залишається проблема професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в контексті НУШ. Є дослідження, у яких поверхово розкрито цю проблему. Проаналізувавши літературу, нормативні документи, державні стандарти, концепцію НУШ, зауважуємо, що нині важливо та необхідно майбутнім учителям початкової школи організувати якісну професійну підготовку, оскільки саме в початковій школі закладається фундамент основних елементарних знань, умінь молодших школярів та формуються фундаментальні навички.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь. 1997. 375 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
4. Савченко О.Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2001. №7. С. 1–4.

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Федько Ростислав Олександрович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти I курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *здобувач освіти, розвиток, гнучкі уміння, важкі уміння, компетентність, стратегія.*

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються у сучасній освітній сфері України та швидкий розвиток суспільства, сприяє зміні поглядів на здібності й уміння здобувачів освіти ЗВО. У сучасному мінливому світі роботодавці все більше цінують не лише тверді знання, а й гнучкі навички (soft skills) у випускників вищих навчальних закладів. Ці навички дозволяють їм адаптуватися до нових умов, ефективно працювати в команді, вирішувати проблеми та бути конкурентоспроможними на ринку праці. Проте в освітньому процесі ЗВО недостатньо уваги приділяється розвитку цієї групи навичок. Викладачі зосереджуються на забезпеченні ефективності навчання, встановлюючи цілі занять з огляду на безпосередню потребу у засвоєнні навчального матеріалу. Це призводить до того, що формування та розвиток soft skills відступають на другий план.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасному суспільстві молодь вважається найважливішим стратегічним ресурсом держави, який визначає майбутнє та впливає на розвиток ключових соціальних сфер. Особливе значення для конкурентоспроможного фахівця на ринку праці мають особисті якості, зокрема soft skills, що вважаються важливими показниками в сфері освіти, яка постійно змінюється. Система освіти виступає ключовим інститутом соціалізації особистості, яка спрямована на підготовку освічених, культурно освічених й творчо мислячих фахівців. Soft skills є «над професійними» навичками, без яких складно досягти успіху в майбутній професії. Тому їх формування починається в школі і продовжується у вищих навчальних закладах вищої освіти, щоб забезпечити конкурентоспроможність на ринку праці та допомогти досягненню успіху у професійній сфері.

У сучасній науковій літературі часто можна зустріти термін «інноваційна стратегія», проте діапазон його трактувань дуже широкий, тому неможливо однозначно визначити, що саме під собою розуміти під цим терміном. Уважаємо, що інноваційна стратегія - це спосіб організації міжособистісних взаємодій, який максимально враховує можливості, перспективи, засоби діяльності суб'єктів, а також розглядає проблеми, труднощі та конфлікти, що можуть ускладнити взаємодію. З урахуванням того, що стратегічний менеджмент вже давно став окремим напрямком досліджень, доцільно розглянути кілька визначень, які зустрічаються в популярних підручниках.

Так, О.В. Підсосонна визначає стратегію навчання як напрям і межі діяльності організації на довгострокову перспективу, в якій вона досягає переваг через конфігурацію своїх ресурсів у контексті існуючих і можливих викликів зовнішнього середовища, забезпечуючи відповідність потребам суспільства і реалізацію очікувань зацікавлених сторін. Інші розуміють стратегію як модель, яка об'єднує основні цілі організації, її політику та дії в певне узгоджене ціле, що дає змогу організувати та розподілити, тією чи іншою мірою, обмежені ресурси організації надзвичайно ефективним і єдиним способом. Правильний спосіб, заснований на внутрішній компетентності, у передбаченні змін у зовнішньому середовищі та обліку можливих протидій опонентів. Стратегію також можна

визначити як узагальнюючу модель дій, необхідних для досягнення цілей шляхом координації та розподілу ресурсів компанії в контексті розвитку інноваційної освіти [2].

Важливо відзначити, що термін «soft skills» є складним у понятті, і кожне слово у цій фразі вказує на ключові аспекти. Слово «skill» в англійській мові означає «майстерність», що підкреслює його практичний характер. Хоча воно має різноманітні визначення, у виразі «soft skills» слово «навички» слід розглядати як більше, ніж просто технічна вміння. Американські освітні реформатори Г. Клакстон, А. Коста та Б. Каллік, розглядають «навички» як здатність до володіння складними, важко контрольованими діями [3].

Слово «soft» у перекладі з англійської означає «м'який». Загалом відомо, що soft skills виникли як антонім до hard skills. Якщо «важкий» позначає «трудно виконувани або складні завдання», то «м'який» вказує на «завдання, які вимагають менш зусиль», що може створювати враження про непотрібність цих навичок. Однак експерти з управлінського консультування стверджують, що soft skills становлять основу лідерства і визначають, чи зможе працівник досягти вищого керівного рівня.

Американські вчені Л. Ліппман, Р. Райберг, Р. Карні та К. А. Мур дають таке визначення м'яких навичок: «це набір комунікативних і соціальних навичок, особистості, світогляду, способу мислення, професійної приналежності, емоційного інтелекту, загалом набір навичок, які дозволяють людям орієнтуватися в суспільстві, взаємодіяти з іншими та досягають своїх професійних цілей у поєднанні з важкими навичками» [4, с.15]. Фахівці запропонували розширене визначення, що охоплює набір моделей, які є важливими у житті людини, і підкреслює важливість гнучких навичок для досягнення успіху як у професійній, так і у особистій сферах [2].

Мета публікації. Мета полягає у вивченні та ідентифікації значущих чинників, що сприяють розвитку soft skills у студентів ЗВО у контексті інноваційних стратегій та ролі освіти.

Виклад основного матеріалу. Відсутність загальноприйнятої інтерпретації терміну «гнучкі уміння» в українській мові призводить до розбіжностей у трактуванні змісту поняття «soft skills» серед вчених [1]. Оксфордський словник визначає «soft skills» як «особисті якості, що дозволяють ефективно та гармонійно взаємодіяти з іншими людьми», тобто здійснювати продуктивну комунікацію. «Гнучкі навички» визначаються дослідниками як «комплекс неспеціалізованих, важливих для кар'єри надпрофесійних умінь, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною областю» [4]. Ми вважаємо soft skills комплексом неспеціалізованих умінь, які відповідають за результативну участь здобувачів освіти в освітньому та соціальному процесах.

Відсутність системного підходу до впровадження програм та методик розвитку гнучких умінь у навчальний процес є серйозною проблемою, яка потребує комплексного вирішення. Розроблення та впровадження стратегії розвитку soft skills у ЗВО дозволить покращити якість підготовки випускників та зробити їх більш конкурентоспроможними на ринку праці. Процес розвитку цих здатностей можна проводити під час отримання вищої освіти.

Одним з таких методів може бути активне залучення студентів до спільної підготовки проєктів разом з іншими студентами вищих навчальних закладів [4]. Це сприяє розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти. Участь у розробці та плануванні таких проєктів допомагає студентам розвивати навички роботи в команді, брати відповідальність за прийняте рішення, а також виступати перед одногрупниками з метою захисту таких проєктів. Вважаємо, що для ефективного розвитку системи soft skills у студентів також необхідно активно застосовувати ігрові та дискусійні методи, організовувати виховну та поєднувати аудиторну та позааудиторну діяльність студентів.

Висновок. Дослідження проблеми розвитку гнучких навичок серед студентів вищої освіти підтверджують актуальність та важливість цієї теми. Науковці у аналізованих

наукових та методичних розробках стверджують, що надпрофесійні навички є ключовими для успішного працевлаштування, тому ця проблема потребує комплексне дослідження.

На розв'язання цієї проблеми має бути спрямована основна мета освітнього процесу в закладі вищої освіти - підготовці висококваліфікованих фахівців. Вона передбачає стимулювання пізнавальної та практичної активності студентів, спрямовану на їх саморозвиток та виконання професійних завдань. Представлені форми та методи формування гнучких навичок сприяють ефективній діловій комунікації в процесі майбутньої професійної діяльності, оскільки базуються на реалістичних життєвих ситуаціях та здобутому досвіді під час навчання.

Список використаних джерел

1. Глазунова О. Г., Волошина Т. В. Розвиток soft skills у майбутніх фахівців з інформаційних технологій засобами гібридного інформаційно-освітнього середовища університету. *Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 8-ої Науково-практичної конференції*, Львів: Видавництво Наукового товариства ім. Шевченка, 2016. С.61-69.
2. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх та професійних моделях / Soft skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2020. 90 с.
3. Підсосонна О. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку гнучких умінь у молодших школярів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Т. 2. № 80. С. 73–76.
4. Прудникова О. В. Соціокультурна комунікація в контексті становлення та розвитку інформаційної культури. *Політологічний вісник*. 2013. Вип. 70. С. 123–132.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Фітісова Ірина Максимівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *початкова школа, soft skills, молодший шкільний вік, уміння, навички.*

Постановка проблеми. У сучасному світі значимість soft skills, таких як комунікаційні навички, співпраця, креативність та критичне мислення, постійно зростає. Початкові класи – це період, коли формується основа особистісного розвитку. Розвиток soft skills на ранніх стадіях допомагає учням зрозуміти значення цих навичок та використовувати їх у різних аспектах життя. Сучасне суспільство постійно змінюється, і людям потрібно бути готовими адаптуватися до нових викликів та ситуацій. Розвиток soft skills допомагає учням навчитися пристосовуватися до змін та вирішувати проблеми ефективно. Тому їх формування є ознакою часу і особистою необхідністю задля успішної реалізації себе у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку soft skills активно висвітлювалося у працях О. Демченко (soft skills як крок до розвитку обдарованості дитини); Є. Зеер, Л. Степанової (вплив м'яких навичок на становлення особистості),

О. Жовнич, Н. Казьмірчук, І. Стахової (організація театру природи як засіб розвитку гнучких навичок молодших школярів), К. Коваль (розвинені soft skills як ознака успішності сучасного громадянина), Т. Кожушкіної (формування м'яких навичок через особистісну взаємодію), С. Наход (порівняльний аналіз soft skills та hard skills), П. Мосс, С. Тіллі (розвиток soft skills через врахування всіх індивідуальних ознак самої особистості). У типових освітніх програмах (О. Савченко, Р. Шиян) та підручниках Нової української школи (І. Большакова, Г. Іваниця, Г. Остапенко, М. Вашуленко,) зацентровано увагу на розвитку soft skills молодших школярів. Питання використання театральної діяльності для розвитку soft skills дітей піднімали в своїх дослідженнях І. Барановська, С. Барило, О. Деркач, М. Явоненко [2, с. 77].

Мета публікації: дослідити роль soft skills в учнів початкових класів, становлення особистості дитини та здатність взаємодіяти з оточуючим середовищем.

Виклад основного матеріалу. Початкова школа – це на все життя. Це етап, на якому закладаються основи соціального розвитку – початок інтелектуального та духовного розвитку. Цінності, ставлення до довкілля та досвід просоціальної поведінки. І ось тому основи наскрізних компетентностей, м'які навички також відомих як супернавички, необхідно закладати вже з початкової школи. Ці навички допомагають дітям адаптуватися до різних умов життя, успішно взаємодіяти з іншими людьми та бути максимально ефективними.

М'які навички - це сукупність неформальних компетентностей та особистісних якостей, які грають ключову роль у виконанні роботи та успіху на робочому місці. Вони включають в себе такі аспекти, як комунікація, співробітництво, креативність, ефективне керівництво собою, рішучість, адаптивність, уміння працювати в команді, лідерство.

Означені навички є критичними для успішної кар'єри, оскільки вони допомагають людині взаємодіяти з іншими ефективно, адаптуватися до змін, розв'язувати проблеми та досягати поставлених цілей. Успішне володіння м'якими навичками робить працівника більш конкурентоспроможним на ринку праці та сприяє його професійному й особистому зростанню. М'які навички – це «набір нетехнічних навичок, які ведуть до успішного виконання роботи і високої продуктивності і, на відміну від спеціалізованих навичок, не вимагають спеціальних знань. На відміну від спеціалізованих навичок, вони не залежать від сектора» [5]. Тому дуже важливо щоб наша освіта мала розвивати їх, бо вони можуть стати в пригоді не лише у нашій освітній кар'єрі, а й у різних життєвих ситуаціях та обставинах.

Тоді коли система освіти реформувалася, а це зокрема впровадження концепції «Нова українська школа», вимагає від учнів оволодіння набором базових навичок. Таких як: уміння читати й розуміти прочитане; уміння висловлювати свої думки в усній і письмовій формі; критичне мислення; уміння міркувати; уміння проявляти ініціативу; уміння створювати; уміння розв'язувати проблеми, оцінювати ризики та ухвалювати рішення; уміння конструктивно управляти емоціями; уміння використовувати емоційний інтелект; уміння працювати в групах [3]. За даними Всесвітнього економічного форуму в Давосі, найбільш затребуваними навичками є: розв'язання складних проблем; критичне мислення; креативність; робота в команді; емоційний інтелект; когнітивна гнучкість; управління людськими ресурсами; координація та орієнтація послуг; навички ведення переговорів і самоорганізації; управління часом, навички управління конфліктами .

Ці компетентності можна ще поділити на такі чотири групи відповідно до Core Competency Framework (також відомої як класифікація 4К):

1. Співпраця.
2. Комунікація.
3. Креативність.

4. Критичне мислення [4]. Автори навчальної платформи Skills You Need (Велика Британія) поділяють навички міжособистісного спілкування на дві групи: особисті навички та навички міжособистісного спілкування. Особисті навички включають,

наприклад, управління часом, управління емоціями, турботу про здоров'я і навички міжособистісного спілкування. Міжособистісні навички включають у себе вміння працювати в команді, спілкуватися і вирішувати конфлікти, лідерські навички [5].

Міжособистісні навички допомагають дітям, а потім і дорослим знайти свій шлях у світі, ефективно працювати з іншими людьми та досягати своїх цілей. Вони доповнюють інші навички (технічні, професійні, академічні тощо), які необхідні для виконання певної діяльності і називаються «жорсткими навичками». Володіння певними «м'якими навичками» завжди важливіше, ніж наявність академічних або технічних знань, і робить людину більш конкурентоспроможною в майбутньому. Динамічне середовище, що оточує дітей, наповнює їх знаннями, які вимагають складного критичного мислення та емоційного інтелекту [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження показують, що дитячий вік є найкращим часом для формування soft skills, оскільки саме в цьому віці формується основа особистості та міжособистісних відносин. Отже, такі соціальні навички допомагають дітям адаптуватися до різних життєвих ситуацій, успішно взаємодіяти з іншими людьми та функціонувати максимально ефективно. Soft skills – це набір технічних і нетехнічних навичок, які забезпечують успішну участь у діяльності та високу продуктивність і не обмежуються конкретною сферою. Цілеспрямований розвиток соціальних навичок в освітньому процесі є основою для соціалізації особистості дитини, зокрема для підготовки учнів до різних професій. Розвиток цих навичок у початкових класах може мати довгостроковий позитивний вплив на учнів.

У подальших дослідженнях можна зосередитися на вивченні конкретних програм та методик, які ефективно сприяють розвитку soft skills у початкових класах, а також на вивченні впливу цього розвитку на подальший успіх учнів у навчанні та житті. Також важливо вивчити, як soft skills можна інтегрувати у різні аспекти навчального процесу та як вони сприяють загальному розвитку особистості учнів.

Список використаних джерел

1. Горлова А., Калашнікова Ю. Шляхи розвитку soft skills як передумова формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022.183 –189 с.
2. Жовнич О.В., Стахова І.А. Діагностика розвитку soft skills дітей молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 51. Том 1. 2022. с. 76–79.
3. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 05.02.2024)
4. Top 10 Soft Skills for 2020: What They Are and How To Train Them. 2016. URL: <https://www.game-learn.com/en/resources/blog/top-soft-skills2020-how-to-train-them/> (дата звернення: 06.02.2024)
5. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills/> (дата звернення: 06.02.2024)
6. 5. Dimitrova K. Formation of soft skills in preschool and primary school age - an important factor for success in a globalizing world. *Knowledge International Journal*, 28(3), 2018. 909 – 914 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/372623265_prioriteti_profesijnoi_pidgotovki_majbutni_h_uciteliv_pocatkovich_klasiv_analiz_evropejskogo_dosvidu (дата звернення: 06.02.2024)

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ ПАРТНЕРСТВА

Фіщук Альона Аликівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Педагогічного факультету
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Білявська Тетяна Миколаївна,**
канд. пед. наук, доц. Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

Ключові слова: *технологія, технологія партнерства, готовність, майбутні учителі, навчальна групова діяльність, комунікативні уміння, навички співпраці, взаємодія, взаємопідтримка.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі, де акцент зміщується від традиційного методу викладання до активного та інтерактивного навчання, велика увага приділяється готовності майбутніх вчителів до використання інноваційних методів та технологій. Зокрема, групова навчальна діяльність, спрямована на співпрацю, взаємодію та взаємопідтримку серед учнів, стає все більш важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів, особливо в контексті технології партнерства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що партнерська взаємодія в освітньому просторі стає все більш актуальним явищем та предметом дослідження у всіх сферах освіти. Висвітлення цього феномену можна знайти у вищій школі, де досліджуються питання освітнього партнерства (С. Герасіна, О. Дубасенюк, В. Желанова, С. Коляденко, О. Коханова, В. Оніпко, О. Топузов і багато інших).

Також, велику увагу приділяють використанню педагогіки партнерства у підготовці майбутніх фахівців Нової української школи. Серед авторів, які досліджують цю проблему, можна відзначити О. Барабаша, О. Бондаренка, А. Бугайчука, В. Дідуха, І. Казанжи, Ю. Лимара, О. Савченко, Т. Федірчик та інших.

Партнерська взаємодія також є об'єктом дослідження в контексті підготовки вчителів початкової школи. Деякі з авторів, які досліджують цю тему: О. Дубасенюк, В. Євдокімову, О. Коханову, Л. Куземко, О. Матвієнко, В. Молоченко, В. Моргун, К. Петрика та інших.

Мета публікації: розкрити особливості та важливість підготовки майбутніх учителів початкових класів до групової навчальної діяльності засобами технології партнерства.

Виклад основного матеріалу. Партнерська взаємодія, згідно з О. Дубасенюк, є суттєвим аспектом педагогічного процесу, який спрямований на гуманістичні цінності та особистісні контакти між учасниками освітнього процесу. автор визначає її як взаємодію, що призводить до позитивних змін у поведінці, діяльності, якостях, відносинах та установках усіх учасників.

Цей підхід базується на ідеї взаємоповаги, взаємодопомоги та співпраці між учасниками освітнього процесу. Взамін традиційної моделі викладання, де вчитель є центром уваги, в партнерській взаємодії він виступає як співторець навчального середовища разом із учнями [2].

У своїх дослідженнях Л. Куземко розглядає готовність до партнерської взаємодії як ключовий елемент самореалізації майбутніх учителів початкових класів як у період професійної підготовки, так і в подальшій професійній діяльності. Вона визначає три

компоненти, які важливі для структури готовності вчителя початкових класів до партнерської взаємодії: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-операційний і рефлексивно-прогностичний.

Ціннісно-мотиваційний компонент відображає внутрішні прагнення та цінності, які мотивують майбутніх учителів до співпраці та партнерства з учнями та колегами. Це може включати бажання створювати сприятливу навчальну атмосферу, розвивати учнів через взаємодію та співпрацю, а також надання підтримки і підвищення самооцінки учнів.

Когнітивно-операційний компонент відображає знання, навички і уміння, необхідні для ефективної партнерської взаємодії. Це включає усвідомлення різних методів та стратегій співпраці, здатність до комунікації та ефективного спілкування, а також уміння керувати груповими процесами та вирішувати конфлікти.

Рефлексивно-прогностичний компонент передбачає здатність майбутніх учителів аналізувати свою власну діяльність, прогнозувати можливі наслідки та вдосконалювати свої навички на основі отриманих досвіду та відгуків. Це включає вміння рефлексувати над власними діями, а також розвивати плани дій для покращення якості партнерської взаємодії з учнями та колегами [3].

Отже, враховуючи вищезгадані компоненти, готовність до партнерської взаємодії стає важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, що сприяє їхній самореалізації та ефективності у майбутній педагогічній діяльності.

Технологія партнерства в освіті передбачає активну взаємодію між учнями та учителем, а також між самими учнями. Вона ґрунтується на спільному розв'язанні завдань, спільному проектному навчанні та обміні думками. Для успішної реалізації цієї технології важливо, щоб майбутні вчителі початкових класів були готові до використання різноманітних методів та інструментів, які сприяють спільному навчанню та співпраці в групі.

Головним завданням технології партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Воно реалізовується у спільній діяльності вчителя та учнів, учителя та батьків, що передбачає взаєморозуміння, спільність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів» [4, с. 17].

Результати дослідження Т. Мишковської також підтверджують, що це такий вид діяльності викладача, який має безпосередні зв'язки з іншими видами його педагогічної діяльності та визначає в цілому її ефективність [1, с. 253].

Одним з ключових аспектів формування готовності майбутніх вчителів до групової навчальної діяльності є їх практична підготовка під час виробничої практики та вивчення дисциплін педагогічної майстерності. Під час цих видів навчальної діяльності студенти мають можливість випробувати різні методи роботи з групою, вивчити принципи взаємодії та співпраці в навчальному процесі.

Важливим аспектом готовності майбутніх учителів до групової навчальної діяльності є їх знайомство з сучасними технологіями, які сприяють ефективному спілкуванню та спільній роботі. Це можуть бути онлайн-платформи для спільного створення проєктів, відеоконференції для взаємодії з учнями та колегами, цифрові інструменти для колективного аналізу та обговорення матеріалу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Готовність майбутніх учителів початкових класів до групової навчальної діяльності за допомогою технології партнерства є важливою складовою їх професійної підготовки. Ця готовність формується через практичну роботу під час виробничої практики, використання сучасних технологій в освітньому процесі та засвоєння принципів співпраці та взаємодії з учнями та колегами. Використання технології партнерства сприяє покращенню якості навчання та розвитку ключових навичок співпраці та комунікації серед учнів, підготовляючи їх до успішної адаптації у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бекірова А. Р. *Методологія, теорія та методика формування професійної суб'єктності вчителів початкових класів: монографія*. Житомир: Видавництво О. О. Євенок, 2019. 410 с.
2. Дубасенюк О. А. *Партнерська взаємодія як базова складова комунікативної компетентності майбутніх педагогів в умовах магістратури*. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 1(349). Ч. 2. С. 15-25.
3. Куземко Л. В. *Досвід формування готовності до партнерської взаємодії у майбутніх учителів початкових класів*. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 78. С. 198-203.
4. *Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік*. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ханат Наталія Віталіївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу педагогічного факультету
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник – **Хом'як Ольга Анатоліївна,**
канд. пед. наук, доцент,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»

Ключові слова: *соціальна компетентність, молодші школярі, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Сьогодні Нова українська школа має спрямувати всі зусилля на розв'язання задач розвитку компетентностей кожного учня, які дадуть можливість оптимально адаптуватися до вимог суспільства, що постійно змінюються, ефективно взаємодіяти з оточенням, досліджувати та аналізувати події, активно впливати на них, змінювати світ і самого себе на краще. Тож пріоритетним завданням учителя початкових класів є формування соціальної компетентності молодших школярів. Соціальні цінності, знання та стратегії соціальної поведінки, якими починає оволодівати дитина, стануть підґрунтям розвитку відкритості особистості до світу, людей, всього нового і прогресивного. Особливо актуальним це питання стає в умовах воєнного часу.

Передумовою розвитку соціальної компетентності молодших школярів може виступати формування гнучких навичок (soft skills), які допомагають людині не тільки в адаптації до оточуючих умов, а й в гармонійній взаємодії, діяльності, самореалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання становлення соціальної компетентності у підростаючого покоління завжди було в центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зміст та шляхи розвитку соціальної компетентності висвітлені в наукових доробках Н. Бібік, А. Бобро, А. Горлової, Г. Коберник, О. Савченко та інших.

Мета публікації: полягає в обґрунтуванні доцільності формування соціальної компетентності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетним завданням сучасної початкової ланки освіти є формування «суб'єкта вільного і відповідального морального вчинку та свідомої

діяльності» [1]. Становлення соціальної компетентності молодших школярів, саме вона визначає успішність в повсякденному житті та ефективність взаємодії з оточенням, мотивує до саморозвитку, стимулює соціальну активність.

Учень початкової школи з успішно розвинутою соціальною компетентністю відзначається відкритістю, володінням навичок просоціальної поведінки, бажанням активно змінювати на краще оточуючу дійсність та себе.

Навички просоціальної поведінки та соціальні цінності, що засвоєні в період шкільного дитинства, стають основою розвитку гуманістично спрямованої повноцінної особистості. Саме тому формування соціальної компетентності молодших школярів, як інтегративної якості, має стати ключовим завданням початкової школи.

Головна роль розвитку соціальної компетентності, як інтегративної суб'єктної якості особистості, відводиться системі освіти. Важливість даного процесу полягає в тому, що соціальна компетентність визначає міру моральної відповідальності особистості за свою поведінку та вчинки у соціумі [2, с. 183].

Соціальну компетентність трактують як рівень адаптивності до вимог середовища, як інтегральну систему певних знань та навичок, що допомагають адекватно функціонувати у соціумі, яка спрямована на взаємодію особистості з іншими людьми, з суспільством [2, с. 184].

Дослідники наголошують, що до структури соціальної компетентності мають бути включені знання, соціальні вміння та навички, а головне – рівень адаптації особистості до умов, що змінюються, до ефективного виконання соціальних функцій. Тож, структура соціальної компетентності визначається сукупністю компетентностей, зміст яких характеризується наявністю специфічних вмінь та навичок:

Розвиток комунікативних здібностей: вміння вербально висловлювати потреби та інтереси; вміння розуміти вербальні інструкції; вміння слухати, ставити запитання.

Розвиток емоційного інтелекту: вміння співчувати; вміння відтворювати свої почуття та почуття інших; регулювати власні емоційні стани.

Готовність адекватно реагувати в умовах стресу або конфлікту: вміння адекватного вибору методу вирішення конфлікту; вміння говорити «ні» та адекватно реагувати на відмову; вміння програвати; вміння справлятися зі стресом.

Готовність бути частиною колективу: вміння приєднуватися до спільної діяльності групи; вміння проявляти толерантне відношення до інших; уміння співпрацювати у колективі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, реалізуючи завдання Концепції «Нова українська школа», вчителю початкових класів слід з перших днів окреслити вектор розвитку soft skills як основи соціалізації та життєвої компетентності учнів. Оскільки молодший школяр є рівноправним суб'єктом педагогічної взаємодії, завдання учителя полягає в створенні оптимальних умов безпечного освітнього середовища, що ґрунтуються на ідеях педагогіки партнерства і мають наметі всебічний розвиток громадянина України.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ: Чернівці «Букрек», 2018. 320 с.
2. Горлова А., Калашнікова Ю. Шляхи розвитку soft skills як передумова формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Випуск № 47, том 2, 2022. С. 183-189.

ЗАСТОСУВАННЯ SOFT SKILLS У ФОРМУВАННІ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 3 КЛАСУ

Худякова Ольга Олегівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *лексична компетентність, інноваційні технології, традиційні методи навчання, мовленнєві навички.*

Постановка проблеми. Актуальність теми у сучасному освітньому середовищі безсумнівно зумовлена потребою виховання гармонійно розвиненої особистості, здатної ефективно взаємодіяти з оточуючим світом. У наш час важливо не лише навчати дітей конкретним знанням, але і формувати їхні соціальні та міжособистісні навички.

Soft skills, які включають елементи спілкування, комунікації, емпатії та співпраці, стають ключовими у навчанні, оскільки вони допомагають учням вирішувати завдання, розвивати критичне мислення та успішно працювати в команді. Лексична компетентність в даному контексті виявляється не просто набором слів, а й здатністю правильно використовувати їх у спілкуванні.

Ураховуючи активний розвиток технологій та глобалізації, уміння ефективно спілкуватися та працювати в команді набувають нового значення. Тому використання soft skills у формуванні лексичної компетентності учнів 3 класу стає важливим аспектом освітнього процесу, спрямованого на готовність учнів до подальшого життя в сучасному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання лексичної підготовки учнів засобами традиційного навчання української мови досліджують М. Вашуленко, О. Горошкіна, Т. Груба, Н. Дика, С. Караман, О. Караман, В. Новосьолова, О. Семенов та ін. У лінгвометодичних працях цих учених запропоновано варіативні механізми шкільної роботи з опанування лексикології на основі соціокультурного, функційно-комунікативного, дослідницького та інших підходів до навчання, оскільки зазначене питання є багатоаспектним.

Мета публікації: проаналізувати застосування soft skills у формуванні лексичної компетентності учнів третього класу як умови для їх повного та ефективного виразу індивідуальності в різних сферах життя, сприяючи їх загальному культурному і освітньому розвитку.

Виклад основного матеріалу. Лексична компетентність учнів третього класу є важливим аспектом їхнього мовного розвитку та впливає на їхню загальну комунікативну компетентність. Вона передбачає освоєння правил взаємодії лексичної одиниці з іншими словами в тематичних і семантичних групах, а також з синонімами й антонімами. Важливо чітко визначити значення слова і встановити його взаємозв'язок зі схожими або протилежними значеннями суміжних слів. Також, необхідно оволодіти правилами словотворення та розуміти функції конкретної лексичної одиниці, як це передбачено навчальною програмою. Ця здатність становить важливий аспект розвитку мовленнєвої та комунікативної культури, що виявляється в умінні використовувати слова в різноманітних комунікативних ситуаціях.

М. Вашуленко визначає такі основні напрями у роботі над вивченням лексичних понять:

1. Лексичний аналіз мови художніх текстів: виявлення незнайомих слів і висловів, уточнення відтінків значень окремих слів і висловів; виявлення слів, ужитих у переносному значенні; з'ясування смислових відтінків вжитих у тексті синонімів, антонімів; аналіз інших зображувальних засобів, зокрема порівнянь.

2. Пояснення значення слів шляхом використання різних способів: показ предмета чи дії, демонстрація малюнка, слайда із зображенням предметів, назви яких є новими для дитини, добір синонімів, антонімів, уведення нового слова до контексту тощо [1, с. 141-142].

Роль лексичної компетентності у загальному розвитку учня, дуже важлива, оскільки має великий вплив на його мовленнєві та когнітивні здібності. Вона охоплює знання та використання словникового запасу, правильне вживання слів та виразів у мовленні, розуміння значень слів в контексті, а також вміння виражати свої думки і ідеї точно та чітко.

Основні аспекти ролі лексичної компетентності у загальному розвитку учня включають:

- *мовленнєву ефективність*, яка дозволяє учневі виражати свої думки, ідеї та почуття точно та ефективно. Збагачення словникового запасу розширює можливості висловлювання та розуміння мовленнєвого контексту;

- *розвиток читацької та письмової активності*. З розвитком лексичної компетентності учні легше розуміють текст та ефективніше пишуть, використовуючи різноманітні слова та вирази.

- *з позицій когнітивного розвитку*. Вивчення нових слів та їх вживання в різних контекстах сприяє когнітивному розвитку учнів. Він розвиває їх здатність розрізняти, класифікувати та розуміти інформацію.

- *соціальна взаємодія*. Лексична компетентність є ключовою для успішної комунікації. Вона допомагає учням вступати в соціальні взаємодії, виражати свої думки, слухати інших та ефективно спілкуватися.

Зростання словникового запасу полегшує засвоєння нової інформації у різних предметах, таких як наука, математика чи гуманітарні науки.

Мультимедійні засоби грають важливу роль у формуванні *soft skills* (м'яких навичок), оскільки вони можуть надати інтерактивні та ефективні засоби для навчання та розвитку. Формування *soft skills* та лексичної компетентності учнів 3-го класу вимагає специфічного підходу, який буде відповідати їхньому рівню розвитку та інтересам. Створення мультимедійних версій казок та історій може бути корисним для розвитку лексичної компетентності та *soft skills*, таких як емпатія та спілкування. Відеоролики з анімацією чи ілюстраціями можуть допомогти учням засвоїти нові слова та вирази.

Використання інтерактивних ігор та пазлів, де діти мають знаходити слова, складати речення або розв'язувати завдання на тему мови, може бути захоплюючим та ефективним способом розвивати лексичну компетентність. Віртуальні ігри з мовленнєвими завданнями можуть створити ситуації, де учні взаємодіють вербально та вдосконалюють свої лексичні навички. Наприклад, віртуальні діалоги, рольові ігри або віртуальні екскурсії, під час яких слова вживаються в конкретному контексті та сприяють ефективному засвоєнню лексичних одиниць.

Таким чином, сучасні мультимедійні технології відкривають можливості для вивчення лексичної компетентності, забезпечуючи цікавий та пізнавальний підхід, що враховує унікальні особливості та індивідуальні потреби кожного учня. При цьому, інноваційні технології дозволяють створити сприятливі умови для активного залучення дітей у процес навчання, розвитку мовленнєвих навичок, розширення їхнього словникового запасу та активного використання отриманого лексичного матеріалу під час спілкування в різних життєвих ситуаціях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. *Soft skills* є важливим елементом у перебігу формуванні лексичної компетентності учнів 3 класу. Вони сприяють

активній комунікації, розвитку мовленнєвих навичок та сприйняттю нової лексики. Використання soft skills у навчальному процесі сприяє покращенню мотивації учнів до вивчення мови та розвиває їхню самооцінку. Інтеграція soft skills у вивчення мови дозволяє підвищити ефективність навчання та зробити його цікавішим та захоплюючим для учнів.

Подальше дослідження в цьому напрямі можуть спрямовуватися на більш детальний аналіз впливу конкретних soft skills на розвиток лексичної компетентності учнів 3 класу. Також важливо вивчити, які саме soft skills є найбільш ефективними для досягнення цієї мети та як їхнє використання може бути оптимізоване в навчальному процесі. Додатково, можна провести порівняльний аналіз методів навчання, де soft skills використовуються інтенсивно, з тими, де цей аспект залишається на другому плані, для визначення найефективніших підходів.

Розвиток цих напрямків досліджень допоможе покращити якість навчання мови та забезпечити оптимальний розвиток лексичної компетентності учнів молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2010. 364 с.
2. Кучерук О. А. Формування лексичної компетентності учнів засобами комп'ютерних ігор у навчанні української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 63, № 1. С. 47-55.

ДИДАКТИЧНИЙ РЕСУРС ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ КОМПЛЕКСНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Чепрас Юлія Іванівна,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти 1 курсу кафедри дошкільної
та початкової освіти Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Науковий керівник – **Біла Олена Олександрівна,**
д-р пед. наук, проф. Ізмаїльського
державного гуманітарного університету

Ключові слова: *інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, діти з особливими освітніми потребами, технічні засоби комплексного розвитку особистості.*

Постановка проблеми. У Законі України «Про освіту», прийнятому в 2017 році вперше було введено фундаментальні зміни щодо вільного доступу осіб з особливими потребами до освітніх послуг.

У міжнародному контексті процес інклюзивного навчання прийнято розглядати як об'єктивне звернення та набуття точної відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі у навчанні, культурних заходах і житті громади. При цьому йдеться про значне зменшення навантаження у навчальному процесі. Провідна мета такої моделі навчання полягає у покращенні довколишнього середовища, у якому вчитель і учень відкриті до різноманіття. Саме у такий спосіб гарантується природне забезпечення низки потреб учнів і щира повага до їхніх здібностей та можливостей бути успішними.

Система інклюзивного навчання охоплює всіх учнів, які можуть навчатися в школах за місцем проживання, у загальноосвітніх класах з опорою на своєчасну підтримку як у

навчальному процесі, так і на етапі перепланування школи, класів, програм і діяльності з акцентом на те, щоб всі без винятку діти вчилися та проводили спільно час.

Аспект науково-методичного супроводу системи інклюзивної освіти сьогодні є достатньо актуальним. Саме у сучасних реаліях процес соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, спрямований на повноцінну інтеграцію в суспільстві, складно уявити без значного розширення спектру як традиційних навчальних засобів, так і введення мультимедійні засобів. Останні переважно інтегрують звичайний текст із аудіоресурсом, графікою, відео-джерелами, анімацією тощо.

Отже, в умовах інклюзивного освітнього середовища процес інтенсивної інформатизації зорієнтовано на ініціацію введення у прикладну практику навчання технічних, програмних і методичних засобів, а також ресурсних можливостей Інтернету, що поєднує інформаційні ресурси в єдиний інформаційний потік. Саме тому сучасні вчителі інклюзивної початкової школи покликані дотримуватися нових вимог щодо застосування технічних засобів у роботі з учнями із особливими потребами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Використання інформаційно-комунікаційних технологій з акцентом їх варіативність у процесі навчання дітей із особливостями досліджували Г. Гордійчук, М. Кадемія, С. Кирильчук та інші.

Мета публікації. Визначити шляхи ефективного використання технічних засобів інклюзивного навчання учнів з особливими потребами та довести їх продуктивний вплив на підвищення якості та доступності інклюзивної освіти особистості.

Виклад основного матеріалу. Компетентність учителя початкової школи у сфері застосування інформаційно-комунікативних технологій віддзеркалює їхнє вміння використання комп'ютерів, Інтернету та веб-ресурсів, програмного забезпечення та низки нових технічних пристроїв у роботі з молодшими школярами. Педагоги сьогодні покликані й створювати цифрові документи, інтерактивні презентації та відео-уроки, що значно підсилюють ефективність засвоєння учнями навчального матеріалу. Йдеться, насамперед, про інструменти онлайн-навчання, дистанційну співпрацю з іншими педагогами та експертами через віртуальні мережі.

Технологізація інклюзивної системи освіти спрямована на значне покращення навчального середовища, трансформацію її розбалансованості з опорою на активне використання технологій інклюзивного навчання [1, с. 63].

Саме за допомогою комп'ютерних технологій значно підвищується змістовність і цікавість будь-якого уроку, стимулюється критичне мислення та допитливість учнів, вдосконалюється індивідуалізоване навчання особливих учнів, його персоналізований формат.

Однією з найперспективніших можливостей для індивідуалізації навчання молодших школярів виступає використання низки електронних платформ та програмного забезпечення. Йдеться про різноманітні онлайн-ресурси, що дозволяють учням вилучити дидактичний матеріал згідно власного темпу. Такі платформи можуть містити як інтерактивні вправи, тести, так і спеціальні завдання, що адаптуються згідно потреб та стартового рівня знань кожного молодшого школяра. Розробники таких платформ надають перевагу створенню індивідуальних планів навчання для кожного учня з урахуванням його інтересів, особливостей та потреб. Це, своєю чергою, підвищує мотивацію учнів до навчання, оскільки вони мають можливість обирати теми та доступні шляхи оволодіння матеріалом.

До продуктивних технічних рішень в інклюзивній освіті також належить і використання віртуальної та доповненої реальності. Йдеться про створення іммерсивного середовища для учнів, де вони можуть взаємодіяти з віртуальними об'єктами та отримувати нові знання у цікавій та захоплюючій формі. При цьому діти мають можливість вивчати складні процеси та явища з різними видами наочності.

Водночас, сьогодні науковці виокремлюють декілька проблем у контексті впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, а саме: висока вартість та/або

низька їх доступність (особливо, коли йдеться про асистивні (допоміжні) технології); відмова від використання інформаційно-комунікаційних технологій унаслідок низького рівня компетентності різних користувачів, їхньої необізнаності щодо можливостей і переваг використання низки технологій в інклюзивному навчанні; неготовність педагогів до використання технічних засобів через їхню невпевненість, негативне відношення до технологій загалом; недостатня технічна підтримка учителів і учнів у процесі використання спеціалізованих онлайн-програм тощо.

Серед основних типів технічних засобів, доцільних для використання в якості засобів підтримки інклюзивного навчання доцільно виокремити наступні: стандартні засоби (персональні комп'ютери, настільні та переносні ноутбуки та нетбуки, планшети тощо); доступні носії з форматами даних або альтернативні носії (наприклад, доступний HTML; DAISY – стандарт цифрового формату для запису цифрових аудіо-книг (digital talking books); брайлівські принтери, дисплеї і синтезатори мови тощо); асистивні (допоміжні) засоби (слухові апарати, пристрої для читання з екрану, клавіатури зі спеціальними можливостями, системи альтернативної комунікації тощо). Слід підкреслити, що різноманітні технічні засоби (комп'ютер, планшет, телефон, ноутбук, інтернет-мережа та соціальні мережі, хмарні технології тощо) використовуються й для обробки та передачі великого обсягу інформації.

Конкретизуємо специфічні особливості технічних пристроїв, що значно покращують інклюзивне навчання дітей з особливими потребами.

1. *Аудіокниги, аудіодиктори.* За допомогою цих засобів діти з порушеннями зору можуть сприймати ту або ту інформацію через слуховий апарат, що позитивно впливає на розширення словникового запасу; розвиток уяви сюжетної лінії зрізними персонажами через слух; збагачення творчого потенціалу молодших школярів тощо.

2. *Насічки на клавіатурі* для дітей із вадами зору, що дозволяють їм розпізнати різні літери на клавішах через дотик.

3. *Програма Ve Warned.* Такий додаток було розроблено для соціалізації дітей і дорослих із порушеннями слуху. Застосунок «перетворює» голос на текст і навпаки. Тобто людині із обмеженим слухом потрібно написати текст, який програма прочитає, а коли співрозмовник дасть відповідь, за стосунок «переведе» слова у текстовий варіант. Також передбачається і попереднє створення безлічі шаблонів для початку бесіди або просто речень, що часто використовуються[2].

Активізація освітнього ресурсу технічних засобів в інклюзивній початковій школі дозволяє створити доступну систему навчання для всіх без винятку дітей; покращити процес інтеграції та самореалізації особливих молодших школярів, зміцнити їхню усну комунікацію та комплексно розвинути різні вміння та навички дітей в умовах сприятливого середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, інтеграція інноваційних і традиційних технологій навчання молодших школярів з особливими потребами з опорою на технічні засоби дозволяє вдосконалити модель індивідуалізованого навчання, забезпечити для кожного учня всі умови для вивчення різних предметів у відповідності до його потреб та темпу.

На наступному етапі нашого наукового пошуку актуальним виступає аспект систематизації комунікаційних ресурсів для ефективної взаємодії між учнями та педагогами. Не менш значущим вважаємо й аспект розробки підготовчих програм для учителів щодо застосування технічних засобів у роботі з учнями із сенсорними порушеннями

Список використаних джерел

1. Дубич, К. В. Роль технологізації у впровадженні інклюзивного навчання. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2011. № 4. С. 60-69.

2. Be Warned: застосунок, який допоможе вільно спілкуватися людям із порушення слуху. URL:<https://ukrainianmoment.format21.org/uk/innovaciyi/bewarned-zastosunok-yakuj-dopomozhe-vilno-spilkuvatysya-lyudyam-iz-porushennya-sluhu/>(дата звернення: 05.02.2024).

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УЧНІВ 3 КЛАСУ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Чернявська Марина Антонівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти 1 курсу ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *м'які навички, літературне читання, комунікаційні навички.*

Постановка проблеми. У найближчому майбутньому, щоб зробити перші успішні кроки в кар'єрі чи залишатися затребуваними на ринку праці, уже недостатньо буде мати профільну освіту і навіть досвід роботи в своїй сфері. Працівникам майбутнього будуть потрібні додаткові знання та вміння, які не під силу повторити або доручити роботу чи комп'ютерній програмі. Саме такі вміння прийнято відносити до soft skills або м'яких навичок. Soft skills є протилежним поняттям до hard skills, оскільки «не мають однозначної прив'язки до конкретного виду діяльності» [1, с.118].

М'які навички, такі як спілкування, співпраця, креативність та критичне мислення, є ключовими для успіху в житті. Розвиток цих навичок у молодших класах допомагає дітям навчитися працювати в команді, вирішувати проблеми та адаптуватися до змін, що є важливим у навчанні та в майбутньому житті. Молодший шкільний вік є періодом життя, коли закладається підґрунтя соціального розвитку – відбувається становлення духовних цінностей, ставлення до оточення, досвід просоціальної поведінки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість розвитку soft skills у своїх працях доводили: Т. Кожушкіна «формування м'яких навичок через особистісну взаємодію», О. Демченко «soft skills як крок до розвитку обдарованості дитини»; Є. Зеер, Л. Степанова «вплив м'яких навичок на становлення особистості», К. Коваль «розвинені soft skills як ознака успішності сучасного громадянина», С. Наход «порівняльний аналіз soft skills та hard skills», П. Мосс, С. Тіллі «розвиток soft skills через врахування всіх індивідуальних ознак самої особистості».

Дослідження показують, що програми, спрямовані на розвиток м'яких навичок у молодших школярів, можуть позитивно впливати на їхній академічний успіх, адаптацію до шкільного середовища та здатність до співробітництва з іншими. Крім того, ефективні методи включають в себе ігрові та інтерактивні методи навчання, спрямовані на стимулювання розвитку креативності, комунікаційних навичок та вміння керувати власними емоціями. У результаті цих досліджень розробляються рекомендації для вчителів та шкіл з приводу того, як найкраще сприяти розвитку м'яких навичок у молодших школярів.

Мета публікації: проаналізувати основні види soft skills, що повинні бути сформовані на уроках літературного читання в учнів 3 класу та можуть бути доцільним для розвитку різноманітних ключових навичок, які є важливими у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Вивчення розвитку м'яких навичок у молодших класах є важливою галуззю педагогічної науки. Учена О.Савченко додатково виокремлює такі навички, необхідні учням початкової школи: «організаційні, загальнопізнавальні, інформаційні, контрольні-оцінні» [2, с. 36]. Важливими факторами для формування

навичок, зокрема м'яких (надпрофесійних) є родина та освітній заклад, як основні середовища перебування дитини. Формування soft skills на уроках літературного читання в учнів 3 класу може бути важливим елементом їхньої загальної освіти.

Означений предмет надає можливість розвивати різноманітні навички через спілкування, аналіз текстів, творчі завдання та інші методи. Серед способів, які вчитель може використовувати для розвитку soft skills, виокремлюємо:

- *співпрацю і комунікацію*. Спосіб полягає у поставленні учням таких завдань, що вимагають співпраці та обміну ідеями. Наприклад, читання в групах з подальшим обговоренням або колективне складання аналізу тексту. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та вмінню слухати інших;

- *аналіз та критичне мислення*. Для розвитку цих навичок потрібно заохочувати учнів аналізувати текст, визначати його головну думку, персонажів, сюжетні лінії тощо. Учителю необхідно ставити питання, які стимулюють критичне мислення та формулювання власних думок. Запитання типу «Чому ви думаєте, автор вибрав саме такий сюжет?» або «Чи згодні ви із вчинками головного героя? Чому?» спонукають учнів аналізувати та критично мислити про прочитане;

- *творчі завдання*. Розвитку творчості сприяє продовження кінцівки оповідання, створення альтернативного сценарію або малювання ілюстрацій до прочитаного. Це допомагає розвивати уяву, творчість та пробуджує інтерес до предмета;

- *емпатію та розуміння інших*. Вчитель повинен обговорювати з учнями почуття персонажів, їх дії та мотивацію;

- *публічні виступи*. Потрібно дозволяти учням представляти свої думки та інтерпретації перед класом. Це допомагає розвивати навички публічного виступу, самовпевненість та вміння аргументувати свої погляди;

- *розвиток уміння працювати в команді*. Для цього уміння варто давати учням завдання, які вимагають спільної роботи та розподілу обов'язків, наприклад, створення спільного проєкту або виступ на тему тексту;

- *розвиток самоконтролю та саморегуляції*. Працюючи над проєктами або завданнями, що вимагають тривалої уваги та зосередженості, учні вчаться контролювати свої емоції та зберігати спокій.

М'які навички, здобуті на уроках літературного читання, мають величезне значення для подальшого життя учнів. Вміння ефективно спілкуватися з іншими людьми є надзвичайно важливим у всіх сферах життя, будь то професійні взаємодії, особисті відносини або спілкування в громадському просторі. Люди з розвинутими комунікаційними навичками зазвичай краще сприймають інформацію, вміють виражати свої думки та почуття, а також слухати і розуміти інших. Здатність розуміти почуття та потреби інших людей є важливою складовою успішних взаємин. Люди з розвинутою емпатією здатні краще співпереживати та підтримувати інших, що сприяє побудові здорових відносин та колективної співпраці. Здатність аналізувати інформацію, виокремлювати ключові аспекти та приймати обґрунтовані рішення є важливою умінням у всіх сферах життя, від розв'язання повсякденних проблем до побудови успішної кар'єри. Розвинуті творчість та інноваційність дозволяють людям розвивати нові ідеї, шукати нестандартні рішення та прискорювати процеси розвитку. Здатність контролювати свої емоції, дії та реакції є важливою для досягнення поставлених цілей та вдалих взаємин з іншими.

Учителю необхідно перевіряти наявність та розвиток м'яких навичок у здобувачів початкової освіти. Це може відбуватися через різноманітні методи, що охоплюють як спостереження, так і взаємодію з учнями. Дієвим є метод спостереження за поведінкою у різних ситуаціях, включаючи групові роботи, обговорення в класі, взаємодію з однокласниками тощо. Спостереження може дати відповідь на питання, як учень взаємодіє з іншими, як він вирішує конфлікти, чи він уміє слухати інших тощо. Проведення відкритих обговорень з учнями на теми, пов'язані з м'якими навичками

(наприклад, емпатія, співпраця, критичне мислення), дозволяє вчителю оцінити рівень їхньої розуміння та вміння застосовувати ці навички. Використання анкет або опитувань, які стосуються м'яких навичок, допоможе зрозуміти, як учні сприймають власні здібності та вміння в цих сферах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. М'які навички допомагають не лише досягати успіху в освіті та роботі, а й будувати здорові та щасливі відносини з оточуючими. Тому розвиток означених навичок у початкових класах є вкрай важливим для подальшого соціального та професійного життя.

Подальші дослідження формування м'яких навичок на уроках літературного читання в 3 класі можуть допомогти глибше зрозуміти ефективні методи та стратегії, які сприяють розвитку цих навичок у дітей даного віку. Дослідження можуть спрямовуватися на оцінку впливу різних навчальних програм на розвиток м'яких навичок учнів. Порівняння різних підходів до викладання літературного читання та їх вплив на формування комунікаційних, критичних та соціальних навичок може дати цінні висновки для покращення навчального процесу. Також дослідження можуть вивчати вплив зовнішніх факторів, таких як рівень підтримки від батьків, класного керівника, шкільного середовища тощо, на формування м'яких навичок учнів.

Результати таких досліджень можуть сприяти покращенню педагогічної практики та допомогти вчителям оптимізувати свою роботу з метою більш ефективного формування м'яких навичок учнів на уроках літературного читання в 3 класі.

Список використаних джерел

1. Бобро А.А. Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин, 2021. № 1. С. 117–124.
2. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ: К.І.С., 2004. С. 34–46.

ПОТЕНЦІАЛ ЗАСОБІВ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА У КРЕАТИВНОМУ РОЗВИТКУ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Шевченко Юлія Романівна,

асистент учителя Татарбунарського ліцею
імені В.З. Тура Татарбунарської міської ради

Овсяннікова Анастасія Іванівна,

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти 1 курсу кафедри дошкільної
та початкової освіти Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Науковий керівник – **Біла Олена Олександрівна,**

д-р пед. наук, проф. Ізмаїльського
державного гуманітарного університету

Ключові слова: *першокласники із особливими потребами, творча справа, засоби народного мистецтва, креативність.*

Постановка проблеми. Феномен креативного мислення дитини був і залишається у центрі дослідницької уваги вчених України та зарубіжжя. У переважній більшості досліджень робиться акцент на те, що саме здібність дитини до креативного мислення сприяє більш успішній інтеграції в шкільному середовищі. Саме соціальна діяльність учня

першого класу є визначальною на етапі його адаптації до шкільних умов навчання та у своїй основі має творчий характер. Під час активного засвоєння прогресивного досвіду суспільного життя дитина молодшого шкільного віку переживає кожний етап цього процесу як суб'єктивне відкриття та створення власного соціального простору. У такому контексті саме засоби народного мистецтва є цінним джерелом для педагогів-практиків, зорієнтованих на розвиток креативності учнів перших класів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Креативне мислення як когнітивний аспект творчої діяльності особистості є постійним супутником та передумовою гармонійного розвитку людини впродовж усього її життя. Йдеться, насамперед, про зміцнення вмінь і навичок особистості творчо аналізувати проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити пропозиції прогнозуючого характеру. У зв'язку з цим у працях сучасних учених І. Моляко, О. Тунік проблема розвитку творчих здібностей дітей із особливими потребами вивчається у зв'язку з уведенням різних видів мистецької діяльності, постановками театрального дійства, стимулювання вмінь і навичок учнів перетворюватися у різні образи тощо.

Мета публікації. Розкрити дидактичний ресурс засобів народного мистецтва у процесі розвитку креативності першокласників із особливими потребами.

Виклад основного матеріалу. Тлумачення поняття «креативність» учені пов'язують із творчими здібностями (талантами) людини, які проявляються у мисленні, почуттях і спілкуванні, з'являються у різних формах діяльності та характеризують особистість у цілому.

У сучасних вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях із інноваційної педагогіки (О. Біла, І. Моляко, О. Тунік) презентовано різні програми розвитку креативності дітей і молоді, що поєднують такі групи найбільш конструктивних технологій, методів і організаційних форм стимулювання креативності, як: методи синектики; метод «брейнстормінгу» (мозкового штурму); технологія «ТРВЗ» (творчого розв'язання винахідницьких задач); метод морфологічного аналізу та гронування асоціацій; конференція креативних ідей; методи народної педагогіки (народна гра, метод розповіді народної казки, методи народної пісенної терапії, методи ілюстрування та декоративного розпису тощо) [1, с. 48]. Саме для дітей молодшого шкільного віку педагоги-практики найчастіше пропонують низку продуктивних завдань із ресурсом активних дій зі самостійного добору або вигадання змістових запитань до текстів народних казок, уточнюючих запитань до вже наявних відповідей учителя або до відповідей однокласників. Визначені рекомендації слід урахувувати з метою розвитку та зміцнення в учнів гнучкості мислення.

До основних чинників розвитку креативності першокласників із особливостями слід віднести: стимулювання активності дітей у цікавій для них діяльності; створення спонтанних ситуацій, запланованих заходів; вибір конкретних творчих завдань для конкретного виконання учнями. Зокрема, до змістовно-цінних форм розвитку нестандартного мислення учнів засобами народної педагогіки актуальними сьогодні вважаємо наступні: використання різних серій творчих вправ, ігор, досліджень, експериментів, народознавчих експедицій і проєктів, театральних інсценівок сюжетів народних казок тощо.

Пропонуючи учням творчі ігри, театральні постанови з елементами народної педагогіки, науковці та вчителі-практики справедливо рекомендують орієнтуватися на системний підхід. Він полягає у тому, що методичний кластер вищезазначених форм роботи слід вводити регулярно та послідовно з акцентом на цілісну сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених творчих елементів у них. При цьому базовим виступає принцип наступності.

До результатів цілеспрямованої роботи з розвитку креативних здібностей школярів з особливими потребами слід віднести: підвищення здатності школярів до креативної діяльності (коли учні із задоволенням працюють над творчими проєктами, беруть участь у

конкурсах, колективній творчості; розпочинають власні творчі проекти); підвищення пізнавальної активності школярів (коли вони із задоволенням спостерігають, досліджують, виконують творчі завдання на уроках та позакласних заходах)).

Презентуємо експериментальну програму корекційно-розвиткових занять для першокласників «Здоров'я і довкілля» з урахуванням методичних рекомендацій О. Білої, В. Олійник, О. Сух [1; 2; 3]. У структуру занять уведено здоров'язбережувальні технології, кластер ігор з ЛЕГО-конструктором, креативних вправ і завдань з елементами мнемотехніки. Подамо їх перелік.

Тема 1. «Лісні пригоди»: масаж, ароматерапія, кріотерапія, дихальна гімнастика, вправи з килимками, біоенергопластика, фізкультхвилинка; мовленнєва гра «Чий будиночок?» за мотивами народних казок.

Тема 2. «Дора-мандрівниця»: біоенергопластика, су-джок терапія, кінезіологічні вправи, самомасаж, дихальна вправа «Вітерець»; логоритмічна вправа «Коник», «Уважні вухка», гра «Впиймай звук».

Тема 3. «Пернаті друзі»: вправи на дихання, пташині руханки; арт-гра «Пташка» (виготовлення та розпис народної іграшки з глини).

Тема 4. «Друзі-звірятка»: вправи на дихання; вправи «Хто що їсть?», «Знайди 1 слово», «Склади речення», ілюстрування казок з тваринами.

Тема 5. «Ідемо у гості»: весела гра «Кольорові машини», креативна вправа «Аплікація без ножиць»; лексико-граматична вправа «Що я бачу?», «Їду в гості до бабусі», дидактична гра з леґо-конструктором «Лабіринт».

Тема 6. «Весна»: фізкульт-хвилинка (відео); вправа «Яке слово зайве?», гра «Мікрофон», складання казки за мнемо-таблицею «Чарівна весна».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, застосування дидактичного ресурсу засобів народного мистецтва на етапі адаптації першокласників з особливостями до нових умов навчання сприяє їхній успішній соціалізації з одного боку, та впливає на розвиток їхньої креативності, з іншого.

Подальшого дослідження потребує проблема введення індивідуальних програм креативного розвитку учнів молодшого шкільного віку з сенсорними порушеннями.

Список використаних джерел

1. Біла О. О. Соціально-педагогічне проектування в закладах дошкільної, початкової та позашкільної освіти (контекст університетської підготовки соціологів): навчально-методичний посібник. Одеса: Астропринт, 2019. 192с.

2. Олійник В. Орієнтовний сценарій виховного заходу до дня Масляної. URL: <https://naurok.com.ua/vihovniy-zahid-dlya-uchniv-6-go-klasu-maslyana-10566.html> С. 1-2 (дата звернення: 08.06.2023).

3. Сух О. Постанова з елементами етнопедагогіки ««Прийди, весно, прийди красна». URL: <https://naurok.com.ua/vesna-krasna-do-nas-priyshla-71883.html> С.1-2. (дата звернення: 08.08.2023).

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДРУГОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Шепелюк Юлія Олексіївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти I курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник - **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *комунікативна компетентність, другокласники, формування, українська мова, технологія розвитку критичного мислення.*

Постановка проблеми. Навчання на уроках словесності у Новій українській школі вимагає застосування новітніх технологій у зв'язку зі зміною цінностей в освіті та інтеграцією її в європейський освітній простір. Освіта в Україні спрямована на виховання дітей нового тисячоліття та потребує змін у формах і методах організації навчання, впровадження нової методики роботи.

Аналіз останніх публікацій. Завдяки високому рівню розвитку технологій відбуваються зміни у поведінці дітей, що, у свою чергу, дає підстави для проведення кардинальних змін і в системі освіти. Сьогодні змінилося ставлення дітей до навчання порівняно з тим, що було 5-10 років тому. Учням треба давати знання з речей, які їх оточують. Дуже важливо, щоб вони могли використовувати отримані знання впродовж усього життя в житті та навчанні.

Даній проблемі присвячені праці Л. Барановської, Ф. Бацевича, Л. Бірюк, М. Вашуленко, Т. Донченко, О. Петрик, О. Пометун, К. Пономарьової, Л. Попович, І. Рибальченко, О. Савченко, Т. Яценко та інших. Науковці вважають формування комунікативної компетентності головним чинником розвитку творчого мислення, пошуково-дослідницького інтересу тощо. Аналіз психолого-педагогічних джерел дав змогу визначити головне завдання педагогічної діяльності – виробити стратегію і тактику дій, спрямованих на формування комунікативної компетентності учнів.

Мета публікації: аналіз документів державного значення, в яких зацентровано потребу розв'язання означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням реформування сучасної освіти в Україні вважається формування такої мовної особистості, яка була б «комунікативно компетентною, здатною і готовою до спілкування у будь-якій життєвій ситуації та в різних сферах суспільного життя» [2; 3]. Від сформованості комунікативної компетентності залежить, як особистість буде сприймати нові знання й уміння, наскільки ефективно зможе комунікувати в соціумі.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що однією із ключових компетентностей, які треба сформувати у здобувачів початкової освіти, є «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [1, с.1].

Мета навчання сучасного інтегрованого курсу української мови та літератури полягає у «формуванні комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвитку особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і

національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагаченні емоційно-чуттєвого досвіду, розвитку п'яти мовленнєво-творчих здібностей» [1, с. 4]. Отже, формування комунікативної компетентності учнів початкових класів – пріоритетне і першочергове завдання, оскільки означена здатність слугує основним маркером становлення сучасної мовної особистості.

Аналіз типових освітніх програм, розроблених під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна, засвідчив, що формування комунікативної компетентності як ключової і одночасно предметної полягає у розвитку комунікативності учнів, уміння спілкуватися, працювати з різними джерелами інформації, практично застосовувати набуті знання, прагнення до постійного самовдосконалення [4].

Таким чином, актуальним залишається пошук технологій навчання, що сприяють ефективному формуванню комунікативної компетентності школярів, про що свідчить низка проблем в освіті, зокрема недостатня сформованість мовлення, мотивації навчання. Актуальність обраної теми обумовлена ще й тим, що одним із найважливіших завдань Нової української школи є формування особистісної готовності дітей до активного життя. З цією метою в учнів формують уміння «орієнтуватися» в сучасному інформаційному просторі, оцінювати рівень достовірності одержаної інформації й висловлювати свої власні незалежні судження тощо. У Новій українській школі учням не надають великий обсяг інформації, яку потрібно запам'ятати, а розвивають у них критичне мислення у процесі ознайомлення з інформацією, що є одним із головних завдань учителя початкової школи.

Вітчизняні педагоги і методисти вважають технологію розвитку критичного мислення актуальною на сучасному етапі розвитку початкової освіти, оскільки погляди науковців стосовно формування критичного мислення в учнів початкових класів досить суперечливі. Так, дослідники минулого (П. Блонський, П. Кованько, С. Рубінштейн, В. Штерн) уважали, що навчання у закладах освіти повинно бути спрямовано на некритичне сприймання учнями істин, безпосереднє запам'ятовування ними навчального матеріалу, а розвиток критичного мислення неможливий. Однак праці Ш. Амонашвілі, Л. Виготського, В. Сухомлинського стали фундаментом для пошуків сучасними науковцями (М. Вашуленко, С. Галаган, О. Городнюк, С. Луців, О. Пометун, О. Савченко, В.Собко та ін.) шляхів та методів формування критичного мислення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Разом з тим, незважаючи на значні досягнення розгляду вітчизняними дослідниками означеної проблеми, особливої уваги потребує розроблення методичних основ формування комунікативної компетентності другокласників на уроках української мови за технологією розвитку критичного мислення.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Початкова освіта*. №7. С.18.
2. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. Бібік. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. 206 с.
4. Програма для загальноосвітніх закладів з українською мовою навчання : українська мова. 1-4 кл. К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. 56 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ВАЛЕОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Баштовенко Оксана Анатоліївна,
кандидат біологічних наук,
доцент кафедри фізичного виховання,
спорту та здоров'я людини

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Ключові слова: *рухова активність, фізичне виховання, діти дошкільного віку, діти з особливими потребами.*

Постановка проблеми. Значення рухової активності дитини в ранньому дитинстві не може бути недооціненою. Виходячи з того, що рух це біологічна потреба, то формування культури руху з дитинства – актуальне завдання фізичного виховання. Дошкільний період – це час інтенсивного фізіологічного, розумового і емоціонального розвитку дитини, який повинен проходити у загальному життєрадісному стані. Фізична активність сприяє розвитку м'язів, координації рухів, зміцненню кісток і впливає на загальний фізичний розвиток малюка.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За трактовкою науковців Вільчковського Е.С., Курок О.І., організація фізичного виховання дітей дошкільного віку повинна бути систематичною, включати різні активності, та спиратися на індивідуальну роботу, що організується батьками. Основа фізичного виховання закладів дошкільної освіти – розвиток спеціальних фізичних якостей дитини та формування навичок здорового способу життя [4]. Кошель А., Кошель В., Калімбет О., Рябченко А. розглянули основні напрямки стосовно залучення дошкільників до занять з фізичного виховання та визначили це за основу формування активної життєвої позиції з усвідомленим розумінням потенціалу фізичної культури [1, 5].

Мета публікації: Визначити важливість формування фізичних якостей в дошкільному віці, що формуються під впливом рухової активності та призводить до фізичного розвитку, формують правильну поставу, зміцнюють серцево-судинну систему, збільшують адаптаційні резерви.

Виклад основного матеріалу. Важливого значення набуває координація рухів, яка зумовлює перерозподіл нервових процесів у дитини, сприяє врівноваженості між процесами збудження та гальмування. Гра – це основний спосіб активної діяльності для дошкільників. Через гру діти вчаться спілкуванню, вирішенню конфліктів, розвивають фантазію, творчу уяву.

У цей період надзвичайно важливо аби ігри були цікавими, різноманітними, спрямованими на розвиток рухових навичок та формували фізичні якості. Іншим важливим аспектом фізичного розвитку є розвиток моторики і координації рухів, які є оптимально доступними та важливими у дошкільному віці.

Завдяки фізичній активності у дітей формуються здорові звички, розвивається моторика, зміцнюється імунітет, все це сприяє загальному розвитку організму [3, с. 23].

Організація фізичного виховання у дошкільних навчальних закладах вимагає спеціального підходу. Важливим є врахування вікових особливостей дітей, їхніх інтересів та потреб. Фізична активність повинна бути доступною і корисною, стимулювати розвиток рухових навичок і координацію.

До програми з фізичного виховання для дошкільників можуть входити різноманітні види рухової діяльності. Корисною є гра на вулиці, вправляння на свіжому повітрі, спортивна гра в залі, зважування м'ячів, спортивні заходи, плавання та інші активності, що спрямовані на розвиток рухових навичок,

Крім того, фізичне виховання сприяє соціальному розвитку дитини. Групові заняття формують комунікативні навички, взаємозв'язки з однолітками і розвивають колективні

навички. Важливо, аби діти відчували радість від спільної фізичної активності і навчалися взаємодіяти з іншими.

Педагоги і батьки повинні відповідально поставитись до важливості фізичної культури у вихованні дітей дошкільного віку. Вони повинні створити сприятливий клімат для рухової діяльності.

Фізичний розвиток є невід'ємною частиною повноцінного виховання дітей дошкільного віку. Завдяки фізичній активності у дітей формуються здорові звички, розвивається моторика, зміцнюється імунітет та покращується загальний розвиток організму.

Необхідно звернути увагу на проблему інклюзії у дитячих садочках. Такі заклади мають місце і користуються все більшим попитом. У процесі онтогенезу організм дитини закономірно змінюється, і, відповідно віковим періодам, йому властиві певні анатомо-фізіологічні зрушення, саме це визначає реактивні властивості та адаптаційні можливості. Тому діти різних вікових груп характеризуються специфічними особливостями, які властиві для певного етапу їхнього розвитку.

Розуміючи, що дитина, із втраченими деякими функціями закономірно вибудовує певні стереотипи поведінки, адаптуючись до певних умов середовища. Окрім того, у таких дітей зазнає перебудови не тільки соматична сфера, а й вся психічна діяльність. Звичайно, що спочатку цей процес відзначається певним внутрішнім дискомфортом і формує певні виражені негативні психологічні ознаки. У таких дітей спостерігається погіршується емоційний стан за рахунок зниження психічної активності, що може привести до виникнення депресивного фону. Такі прояви необхідно вчасно виявляти, оскільки вони обмежують можливість міжособистісних стосунків, навіть зрушити механізми адекватного поведіння.

Недостатнє науково-методичне та кадрове забезпечення стримує можливості для розвитку та впровадження спеціальних методичних підходів у дошкільних закладах освіти з фізичного виховання. Якісне формування спеціальних компетентностей з адаптивної фізичної культури у майбутніх фахівців цього напрямку забезпечить оптимізацію професійної підготовки що поєднає теоретико-методичну, психолого-педагогічну, медико-біологічну складові гуманітарної та спеціальної підготовки [2, с. 187].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Такий процес підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання є відносно новим в Україні. Оскільки в суспільстві питання інвалідизації дітей викликають все більший інтерес, а засоби адаптивної фізичної культури виступають унікальним механізмом для адаптації дитини з особливими потребами, для її розвитку та соціалізації саме з раннього віку.

Подальші дослідження потребують спрямування на вивчення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту їх фахової компетентності для здійснення роботи в інклюзивних закладах освіти, особливо дошкільної.

Список використаних джерел

1. Анна Кошель, Віталій Кошель, Олександра Калімбет, Аліна Рябченко. Фізичне виховання дітей дошкільного віку як основа формування здоров'я сучасного суспільства. 2021. Грааль науки. №5. С.277-284. DOI:[10.36074/grail-of-science.04.06.2021.050](https://doi.org/10.36074/grail-of-science.04.06.2021.050)
2. Баштовенко О. А. Спрямованість на формування здорового способу життя у майбутніх вчителів фізичного виховання. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: зб. наук. Праць. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2011. № 3-4. С. 186-190.
3. Борисенко Л.Л. Фізична культура як інклюзивне середовище: збірник за матеріалами VI Всеукр. науково-практичної конференції. Лисичанськ: ФОП Чернов О. Г., 2018. С. 23-26.
4. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2016. 424 с.

5. Козлова, В., Кошель, В., Пась, К., & Скивка, А. До проблеми фізичного виховання та валеологічної освіти дошкільників як системоутворюючих компонентів формування здоров'я. Збірник наукових праць. 2021. SCIENTIA. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8261>

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Радовенчик Анастасія Ігорівна,
здобувач третього (доктор філософії)
рівня вищої освіти 2 курс
спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Науковий керівник – **Максимчук Борис Анатолійович,**
д-р пед. наук, проф. Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Ключові слова: *soft skills, self-компетенції, mentor-компетенції, фізична культура та спорт, навички, викладач, майбутні фахівці.*

Постановка проблеми. Вища освіта у сучасному світі формує ключові навички студентів, спрямовані на задоволення потреб суспільства, економіки, бізнесу, роботодавців щодо якісної та конкурентоспроможної підготовки випускників вишів, у тому числі майбутніх освітян. Саме тому останніми роками вчені стали відзначати значимість *soft skills* для результативної професійної діяльності, зокрема педагогічної [1, 95-110].

Так, якість підготовки педагога з фізичної культури має визначатися наявністю у випускників як професійних компетенцій – *hard skills*, а й «надпрофесійних» навичок – *soft skills*. Наявність гнучких навичок забезпечить кваліфіковане застосування знань та умінь, здобутих у ЗВО. Процес навчання педагога має бути побудований так, щоб відповідати найновішим вимогам ринку праці та державним стандартам [3, с.162-167].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. показали, що теоретичні основи сутності поняття «*soft skills*» розглядали такі науковці як О. Барінова, О. Абашкіна, Є. Гайдученко, О. Марушев, В. Давидова, О. Сосницька та ін.; методи організації формування та розвитку цих навичок досліджували Б. Всесвятський, І. Плотников, А. Склерянко, В. Шипілов та ін. Отже, можемо стверджувати, що теорія та методологія розвитку «*soft skills*» є одним з актуальних напрямів наукових пошуків педагогів сучасності. Проте технології розвитку означених навичок у процесі навчання майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в сучасній педагогіці досліджено недостатньо.

Мета публікації - обґрунтування необхідності формування *soft skills* у викладачів фізичної культури для забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців в галузі фізичної культури та спорту.

Виклад основного матеріалу. *Soft skills* не пов'язані з посадовими обов'язками. Насамперед це соціально-психологічні навички, які формуються протягом життя. Вони розвиваються як при оволодінні професійними компетенціями під час навчання, і під впливом виховання, звичок та кола знайомств. З часом гнучкі навички необхідно вдосконалювати або, як це зараз модно говорити, «прокачувати». Усі *soft skills* прийнято ділити такі групи: комунікативні навички (уміння вести переговори, виступати на публіці, висловлювати думки, переконувати співрозмовника, проводити презентації); навички ефективного мислення (аналітичний склад розуму, загальна ерудованість, системне, логічне та проектне мислення); управлінські навички (відповідають за вміння працювати в команді, приймати рішення, брати на себе відповідальність, делегувати завдання та

вирішувати конфліктні ситуації); вольові навички (дисциплінованість та тайм-менеджмент, завзятість, орієнтація на успіх, бажання навчатися, емоційний інтелект, уміння керувати емоціями та стресом) [3, с.162-167].

Перелічені гнучкі навички є важливими для багатьох сучасних професій. Конкретної спеціальності необхідний певний набір універсальних компетенцій. Так, підготовка студентів до педагогічної діяльності потребує розвитку комунікативних навичок, критичного мислення, безперервної освіти, знання інформаційних технологій, уміння працювати у команді та прояву лідерських якостей. Перелік soft skills, необхідних педагогу з фізичної культури:

Self-компетенції:

- навичка ефективного спілкування (уміння вести переговори, презентувати себе та свої ідеї);
- вміння працювати у команді (вибудовування взаємодії від обміну інформацією до обміну ідеями, створення умов для вирішення педагогічних завдань);
- вирішення комплексних педагогічних завдань (самостійне визначення проблеми і всього комплексу причин, що її породжують);
- критичне мислення (уміння приймати рішення, володіти системним, креативним, структурним мисленням);
- self-менеджмент (уміння управляти емоціями, стресом, саморозвитком, володіти тайм-менеджментом, мати емоційний інтелект);
- розуміння значущості технологій (вміти гнучко реагувати на цифровізацію освітнього процесу, зокрема – вміти вести заняття онлайн);
- креативність (розуміння інновації, нестандартний підхід у мисленні та поведінці, переосмислення свого досвіду);
- здатність з легкістю вчитися новому;

Mentor-компетенції:

- навик ефективного спілкування з учнями (майстерне ведення уроку та його пояснення);
- вміння керувати людьми (створення умов розкриття творчого потенціалу учнів);
- вміння навчити вирішувати комплексні завдання (уміння виявляти та усувати причини виникнення проблемної ситуації);
- вміння навчити критичному мисленню (не боятися висловлювати свою думку, вміти шукати та аналізувати потрібну інформацію);
- вміння навчити self-менеджменту (здатністю керувати собою в різних ситуаціях та впливати на емоції та стан оточуючих);
- розуміння впливу технологій (важливо не відставати у технологічних знаннях від учнів, яких сьогодні називають «цифровим поколінням»);
- вміння розвинути креативність (уміння розвинути творчі здібності дітей);
- здатність з легкістю навчати новому.

Виходячи з даних, можна зробити висновки про те, що важливо не тільки займатися саморозвитком, а й ставати ментором (наставником) для своїх учнів та розвивати soft skills вже в них. У центрі уваги сучасної системи педагогічної освіти і знаходиться підготовка педагога майбутнього – вчителя-наставника, який, володіючи високим рівнем self-компетенцій, зможе використати свої навички, що втілюються у його професійній діяльності у mentor-компетенції.

Наведемо приклади того, які soft skills необхідно формувати майбутнього педагога з фізичної культури. Очевидно, що майбутній педагог має достатні знання в галузі фізичної культури та спорту, під час освоєння яких вже формуються деякі гнучкі навички [2, с. 10-16].

Дисципліни, пов'язані з фізичною культурою та спортом, мають значним потенціалом для розвитку універсальних компетенцій, сприяють утворенню особистісних якостей, формуванню вольових навичок, дисциплінованості та тайм-менеджменту,

вмінню керувати емоціями та стресом. Спортивні ігри та квести вчать нестандартно мислити, швидко визначати проблему та знаходити рішення, розподіляти ролі у команді, прислухатися до думки інших, аргументувати свою точку зору. Естафети, командні ігри (футбол, волейбол, баскетбол) розвивають лідерські якості, дисциплінованість, вміння сприймати критику та гідно приймати поразки. Навички управління формуються в командній спортивній роботі та змагальній діяльності, коли капітан або інший гравець бере на себе відповідальність, приймає рішення та виключає конфліктні ситуації. Грамотне управління - це здатність побудувати команду, в якій кожен гравець визначає свою зону відповідальності і бере на себе ризики [4, с. 116-121].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дієвим інструментом ефективною підготовки студентів у педагогічному ЗВО стає формування soft skills як невід'ємної та обов'язкової частини програми. По-перше, володіння soft skills є показником успішності, воно допомагає особистості ефективно функціонувати за умов сучасної педагогічної діяльності.

По-друге, гнучкі навички здатні забезпечити підготовку майбутніх вчителів фізичної культури, націлену не лише на викладання, а й на самонавчання у процесі професійного саморозвитку [5, с. 181-184].

По-третє, soft skills ефективні у педагогічному спілкуванні [9]. Soft skills є стратегічними навичками для конкурентоспроможності у професійному житті та мають важливе значення для кандидата при пошуку роботи. Організації наймають нових співробітників, приділяючи все більше уваги наявності soft skills, тому що компанія, щоб бути конкурентною, повинна створювати ефективні команди та атмосферу спільної роботи [5]. Розвиток гнучких навичок у майбутніх спеціалістів забезпечить успіх у професійній діяльності. Важливо також відзначити, що розвиток soft skills – це самостійний вибір спеціаліста, який бажає зробити успішну кар'єру.

Список використаних джерел

1. Dr. Salamah Ambarak Salih. Integrating Soft Skills in EFL Teacher Education. *International Journal of Multidisciplinary Sciences and Advanced Technology*. 2020. Vol 1, no 9. С. 95–110
2. Андреева, О. Б., & Подоляка, П. С. Формування соціальних навичок майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, фізичної терапії та ерготерапії. *Rehabilitation and Recreation*, (10), 2022. 10–16. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2022.10.1>
3. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливіших чинників працевлаштування . *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2015. No 2. С. 162-167.
4. Лободинська О. М., Гриджук О. Є. Формування соціальних навичок студентів: проблеми й перспективи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. 30(3). С. 116–121.
5. Ткачук Ю. Концептуальні підходи до визначення поняття «соціальні навички». *Наука. Освіта. Молодь*. 2021. № 2. С. 181–184. URL: http://www.library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2021/2/62.pdf.

ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Бальман Тетяна Михайлівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти I курсу
МНУ імені В. О. Сухомлинського

Науковий керівник – **Білявська Тетяна Миколаївна,**
канд. філол. наук, доц. МНУ імені В.О. Сухомлинського

Ключові слова: *академічна доброчесність, професійна підготовка, soft skills, вчитель початкових класів.*

Постановка проблеми. В умовах інтеграції системи освіти України до європейського освітнього простору дедалі більше набуває актуальності питання щодо підвищення якості фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Відповідно до компетентнісного підходу метою професійної підготовки є формування висококваліфікованих педагогів, здатних фахово розв'язувати педагогічні проблеми в межах професійної діяльності.

Впровадження сучасних світових стандартів щодо освітньої та наукової діяльності вимагають забезпечення академічної доброчесності як умови якості вищої освіти. Відомо, що основною метою закладу вищої освіти є підготовка конкурентоспроможного фахівця в межах певної галузі. У цьому контексті варто зазначити, що на ринку праці цінуватимуть фахівців із сформованими soft skills. Відомо, що soft skills – це особисті характеристики фахівця, які забезпечують успішність роботи в команді в процесі розв'язання робочих питань. Тому актуальним видається дослідити вплив академічної доброчесності на формування soft skills у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Упродовж тривалого часу академічна доброчесність є предметом наукових розвідок низки вчених саме в контексті забезпечення якості вищої освіти. Зокрема, А. Артюхов, Н. Сорокіна, Я. Стицька, Т. Фініков, В. Хмарський, Н. Шліхта, С. Чуканова та інші порушують питання впровадження академічної доброчесності до діяльності закладів освіти; висвітлюють практичні аспекти забезпечення академічної доброчесності. У дослідженнях В. Сацик та Д. Сопової зазначено, що академічна доброчесність є особистісною характеристикою фахівця, основою духовної цілісності особистості, складовою морально-етичної компетентності [5; 7]. Однак попри численні наукові розвідки, в яких висвітлено питання академічної доброчесності, вкрай мало досліджень, які порушують проблему впливу академічної доброчесності на формування soft skills.

Мета публікації: висвітлити вплив академічної доброчесності на успішне формування soft skills у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до нормативно-законодавчих документів висвітливо поняття «академічна доброчесність». Академічна доброчесність (academic integrity) – це дотримання академічною спільнотою певних принципів, які базуються на фундаментальних цінностях: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність [4]. Рекомендації щодо політики академічної доброчесності для закладів освіти висвітлено в низці нормативних документів, які розроблено Міністерством освіти і науки України: Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, 2018; Розширений глосарій термінів і понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) [4]. Зазначимо, що внутрішні правила і принципи політики академічної доброчесності для кожного закладу освіти мають бути нормативно закріплені у відповідних кодексах і положеннях.

Сучасні концептуальні підходи щодо покращення якості системи професійної підготовки майбутніх педагогів вимагають від закладів вищої освіти застосування освітніх технологій, які повинні ґрунтуватися на засадах формування soft skills майбутніх спеціалістів. Для подальшого вивчення взаємозв'язку академічної доброчесності та soft skills, висвітливо поняття «soft skills» (гнучкі навички).

Гнучкі навички (англ. Soft skills) – комплекс неспеціалізованих, важливих для кар'єри навичок, які забезпечують успішну діяльність у межах робочого процесу та високу продуктивність. Ці навички є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною сферою.

С. Нестуля у дослідженнях зауважує, що ключовою метою процесу формування лідерської компетентності майбутніх фахівців є формування та розвиток «soft skills» (м'яких, гнучких навичок), які дозволяють бути успішними незалежно від сфери діяльності [1].

Варто наголосити, що феномен soft skills розуміють як навички, вміння та характеристики, які забезпечують успішність незалежно від специфіки роботи. Ці якості відповідають за ухвалення рішень та комунікацію. До них належать: лідерські якості, вміння працювати в команді, мотивація до навчання, вміння навчатися, вміння вести перемовини, розв'язувати конфлікти, уміння ставити та досягати поставлені цілі, цілеспрямованість, презентаційні навички, ораторське мистецтво, навички ефективної комунікації, стресостійкість, креативність тощо. Науковці стверджують, що усталеного набору soft skills не існує. Це зумовлено тим, що різним видам діяльності відповідають певні soft skills.

У межах тематики дослідження під поняттям soft skills майбутнього вчителя початкової школи розуміємо сформовані вміння, навички та особистісні характеристики, які дозволяють бути успішними на ринку праці, конкурентоспроможними із дотриманням норм та принципів академічної доброчесності. Водночас формування цінностей академічної доброчесності майбутніх учителів початкової школи має бути системним та послідовним, виступати невід'ємною складовою загальних та фахових компетентностей у закладах вищої педагогічної освіти. Зазначаємо це як важливу педагогічну умову професійної підготовки здобувачів вищої освіти у процесі фахової підготовки. Це безумовно впливатиме на ефективне формування гнучких навичок.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У межах викладеного логічним є висновок про те, що впровадження академічної доброчесності до процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів має містити внутрішню політику академічної доброчесності, виступати репутаційною характеристикою всіх учасників освітнього процесу. Це безперечно сприятиме формуванню soft skills, зокрема, як-от: вмінню навчатися, умінню ставити та досягати поставлені цілі, креативності, цілеспрямованості тощо. Подальші дослідження вбачаємо у розробленні системи впровадження академічної доброчесності в закладах вищої освіти педагогічного спрямування й визначенні критеріїв та показників набуття навичок soft skills майбутніх учителів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Нестуля С. І. Компонент «ресурсно-орієнтоване навчання» дидактичної системи формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*. 2019. № 2. С. 163–169.
2. Полонська Т.К. Розвиток навичок майбутнього (soft skills) – нові виклики перед українською школою. II Міжнародна науково-практична конференція «The combination of theory and practice, experience and perspectives». Амстердам. 2021. С. 36–38. URL: <https://eu-conf.com>.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 07.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.02.2024).

4. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#top> (дата звернення: 03.02.2024).
5. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiyachi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osvit> (дата звернення: 04.02.2024).
6. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти / Т.М. Смагіна // Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції / За ред. О. В. Пастовенського. Житомир, 2017. С 21.
7. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 2018. № 3–4 (56–57). С. 52–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2018_3-4_9 (дата звернення: 06.02.2024).

**РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ (SOFT SKILLS) У ПРОЦЕСІ
ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(м. Глухів, 22 лютого 2024 року)**

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники

E-mail: kafpipo@gmail.com

Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024